

Ilf și Petrov

Vițelul de aur

Partea întâi ECHIPAJUL "ANTILOPEI"

*Când traversezi strada,
uită-te bine în stânga și în dreapta.*
(Regulă de circulație)

CAPITOLUL I CUM A ÎNCĂLCAT PANIKOVSKI CONVENȚIA

Pietonii reprezintă cea mai mare parte a omenirii. Mai mult chiar, constituie lamura ei. Pietonii au creat lumea. Ei au construit orașele, au ridicat clădirile cu etaje peste etaje, au făcut instalațiile de canalizare și de alimentare cu apă, au pavat străzile și le-au luminat cu becuri electrice. Ei au răspândit cultura în lumea întreagă, au inventat tiparul și praful de pușcă, au făcut poduri peste râuri, au descifrat hieroglifele egiptene, au pus în circulație lama de ras, au desființat comerțul cu sclavi și au stabilit că din boabele de soia se pot prepara o sută paisprezece feluri de mâncare gustoasă și hrănitoare.

Și când totul a fost gata, când planeta noastră a căpătat un aspect oarecum civilizat, au apărut automobiliștii.

Trebuie să precizăm, de altfel, că și automobilul a fost inventat de pietoni. Dar automobiliștii au uitat asta numaidecât și au început să-i strivească pe sărmanii pietoni blânzi și inteligenți. Străzile, create de pietoni, au trecut sub stăpânirea automobiliștilor. Partea carosabilă a devenit de două ori mai lată, iar trotuarele, de două ori mai înguste, ajungând până la dimensiunile banderolelor de pe pachetele de tutun. Pietonii au început să se lipească, temători, de zidurile caselor.

În orașele mari, pietonii duc o viață de martiri. S-a introdus, pentru ei, un fel de restricție de ghetou în ce privește circulația. Nu li se îngăduie să traverseze decât la intersecții, adică tocmai acolo unde circulația este mai intensă, unde firul de păr de care atârână de obicei viața pietonului se poate rupe mai ușor decât oriunde.

În întinsa noastră patrie, mașina — destinată, în concepția pietonilor care au inventat-o, să servească transportului pașnic al oamenilor și lucrurilor — a căpătat caracterul primejdios de proiectil fratricid. Ea scoate din arenă coloane întregi de membri ai sindicatelor și ai familiilor lor. Iar dacă, uneori, pietonul izbutește să scape de sub botul argintiu al mașinii, vine atunci miliția și îl amendează pentru nerespectarea catehismului circulației.

În general, prestigiul pietonilor s-a șubrezit mult. Ei, care au dat lumii oameni iluștri ca Horațiu, Boyle-Mariotte, Lobacevski, Gutenberg și Anatole France, sunt nevoiți acum să se strâmbe cum nu se poate mai caraghios ca să atragă atenția asupra existenței lor. Doamne Dumnezeule, care de fapt nu există, nu puteai să-ți dovedești mai bine inexistența decât lăsându-l pe pieton să ajungă unde a ajuns.

Iată-l mergând de la Vladivostok la Moscova, pe șoseaua siberiana, într-o

mână cu un steag purtând inscripția "Să reorganizăm viața textiliștilor", iar pe umăr cu un băț la capătul căruia atârna niște sandale de schimb tip "nenea Vanea" și un ceainic de tablă fără capac. Este pietonul-sportiv sovietic, plecat de tânăr din Vladivostok și care, ajuns sub porțile Moscovei, în pragul bătrâneții va fi strivit de un autocar greu, al cărui număr nimeni n-o să apuce să-l rețină.

Sau iată un altul, mohican european al mersului pe jos. El face înconjurul lumii, rostogolind în fața sa un butoi. Ar fi mers el bucuros și fără butoi; dar atunci nimeni n-ar fi băgat de seamă că e într-adevăr un pieton de cursă lungă și ziarele n-ar fi scris despre el. Așa încât e nevoit să împingă în fața sa, toată viața, butoiul blestemat, pe care — colac peste pupăză (rușine, rușine!) — este desenată cu galben o mare inscripție ce laudă neîntrecutele calități ale uleiului de automobil: "Visul șoferului".

În așa hal a decăzut pietonul!

Numai în micile orașe rusești pietonul mai este respectat și iubit. Numai acolo mai este stăpân al străzilor și poate călca, fără să se sinchisească, pe caldarâm, și să-l traverseze în orice direcție, cum vrea și când îi pofteste inima.

Cetățeanul despre care e vorba aici și care avea pe cap un chipiu cu fundul alb, cum poartă de obicei administratorii grădinilor de vară și comperii, aparținea, fără îndoială, covârșitoarei majorității și lamurei omenirii. El mergea pe jos, pe străzile orașului Arbatov, uitându-se în jur, plin de curiozitate, dar puțin cam sfidător. Ținea în mână o valijoară, cum poartă moașele. Pare-se că orașul nu-l impresionase cu nimic pe pietonul cu chipiu de artist.

Văzu vreo cincisprezece clopotnițe — unele albastre, altele verzui, albe și roz. Îi sări în ochi dubleul scorjit de pe cupolele bisericilor și observă deasupra unei clădiri publice un steag fluturând.

Lângă porțile albe, cu turnuri, ale acestui oraș provincial, două bătrâne cu un aer auster vorbeau franțuzește, plângându-se de Puterea sovietică și amintindu-și de fiicele lor iubite. Din beciul unui lăcaș al Domnului venea un aer rece cu miros ca de vin acru. Probabil că acolo erau depozitați cartofi.

— Templul Mântuitorului ridicat pe cartofi! spuse încet pietonul.

După ce trecu pe sub un arc de placaj, pe care era scris cu var proaspăt: "Slavă celei de a cincea conferințe districtuale a femeilor și tinerelor fete", el ajunse în capătul unei alei lungi, care se numea Bulevardul Tinerelor Talente.

— Nu, zise el mâhnit, categoric că ăsta nu e Rio de Janeiro, e mult mai urât.

Aproape pe toate băncile de pe Bulevardul Tinerelor Talente ședeau fete singuratice, cu cărți deschise în mână. Umbre ca niște zdrențe găurite cădeau pe paginile cărților, pe coatele goale ale fetelor și pe bretoanele lor înduioșătoare. Când străinul apăru pe aleea răcoroasă, pe bănci se produse o rumoare generală. Ascunzându-și fețele pe după cărțile de Gladkov, Eliza Orzesko și Seifulina, ele aruncară străinului priviri pline de teamă. Acesta trecu în pas de defilare pe dinaintea cititoarelor tulburate și ajunse la clădirea Comitetului Executiv, care era ținta plimbării sale.

Tocmai în clipa aceea apăru de după colț o birjă. Alături de birjă, ținându-se cu o mână de aripa ei prăfuită și scorjită și cu cealaltă fluturând o mapă umflată pe care scria cu litere în relief *Musique*, mergea în pas alergător un om în rubașcă rusească lăsată peste pantaloni, care vorbea cu foc celui din birjă, căutând să-i demonstreze ceva. Tipul din birjă, un bărbat mai în vârstă, cu un nas ca o banană și care îi și atârna ca atare, strângea între picioare un geamantan și, din când în când, îi dădea cu tifla interlocutorului său. În focul disputei, chipiul lui ingineresc cu șnur de pluș verde, din acela cu care se

îmbracă canapelele, îi lunecase pe-o ureche. Cele două părți în litigiu rosteau des și deosebit de tare cuvântul "salariu".

Peste puțin, se auziră și celelalte cuvinte:

— Ai să răspunzi pentru asta, tovarășe Talmudovski! strigă alergătorul în rubașcă, dând la o parte mâna cu care inginerul îi dădea cu tifla.

— Iar eu îți spun că în astfel de condiții n-o să vină la voi nici un specialist ca lumea, răspunse Talmudovski, pregătindu-și degetele pentru altă tiflă.

— Iar vorbești de salariu? O să fim nevoiți să punem problema interesului meschin.

— Puțin îmi pasă de salariu! Lucrez și de pomană! țipa inginerul emoționat, descriind în aer tot felul de curbe. Dacă vreau, mă și pensioneiez. Dar mai dă-o dracului de iobăgie! Scriu pretutindeni: "Libertate, egalitate și fraternitate", iar pe mine vor să mă silească să lucrez în gaura asta de șobolani.

Inginerul Talmudovski desfăcu pumnul și începu să numere pe degete:

— Locuința — cocină de porci, teatru — ioc, salariu... Birjar! Mână la gară!

— Tr-r-r! făcu cu un glas subțire omul în rubașcă fugind înainte și prinzând calul de dârlogi. În calitatea mea de secretar al secției inginerilor și tehnicienilor... Kondrat Ivanovici! Rămâne uzina fără specialiști... Pentru numele lui Dumnezeu... Opinia publică n-o să admită una ca asta, inginer Talmudovski... Am în geantă un proces-verbal.

Și secretarul secției, crăcănându-și picioarele, începu să dezlege repede panglicile mapei cu *Musique*.

Această imprudență fu hotărâtoare. Ea decise rezultatul disputei. Văzând că drumul e liber, Talmudovski se ridică în picioare și țipă cât îl ținu gura:

— Mână la gară!

— Nu se poate! Nu se poate! bolborosi secretarul, alergând după trăsură. Ești un dezertor de pe frontul muncii!

Din mapa *Musique* zburau foițe pe care scria cu cerneală violetă "s-a audiat și s-a hotărât". Străinul, care urmărise cu interes scena, mai zăbovi o clipă în piața rămasă pustie și zise foarte convins:

— Nu, ăsta nu e Rio de Janeiro.

Peste un minut, bătea la ușa ce dădea în cabinetul președintelui Comitetului Executiv.

— Pe cine căutați? îl întrebă secretarul, care ședea la o masă lângă ușă. Ce treabă aveți cu președintele? În ce problemă?

Pesemne că vizitatorul știa perfect cum trebuie să-i tratezi pe secretarii de la instituțiile publice, fie ele economice sau sociale, și nu se apucă să susțină că a venit într-o problemă strict oficială. Dimpotrivă:

— Ceva personal, răspunse el pe un ton sec și, fără să se mai uite la secretar, băgă capul pe ușa întredeschisă și întrebă: E voie?

Nu așteptă răspunsul, intră, se apropie de biroul președintelui și-i zise:

— Bună ziua, nu mă recunoașteți?

Președintele, un bărbat cu capul cât o baniță și ochi negri, îmbrăcat în haină bleumarin și pantaloni tot bleumarin, vârați în cizme cu tocuri înalte, aruncă vizitatorului o privire destul de distrată și declară că nu-l recunoaște.

— Chiar nu mă recunoașteți? Și totuși multă lume e de părere că semăn ca două picături de apă cu tatăl meu.

— Și eu semăn cu tatăl meu, îi replică nervos președintele. Ce dorești dumneata, tovarășe?

— Problema e cine-i tatăl, observă melancolic vizitatorul. Tatăl meu a fost locotenentul Schmidt (Piotr Petrovici Schmidt, 1867- 1906, locotenent în flota

Mării Negre, unul dintre conducătorii răscoalei din noiembrie 1905 de la Sevastopol, a matrozilor și soldaților, în urma căreia a fost executat).

Președintele se zăpăci și se ridică în picioare. Își aminti numaidecât figura legendară a locotenentului revoluționar, cu fața palidă și pelerina neagră prinsă în cataramă de bronz înfățișând capete de lei. În timp ce căuta să-și adune gândurile spre a pune fiului cunoscutului erou al Mării Negre o întrebare care să cadreze cu momentul, vizitatorul cerceta mobilierul din birou cu o privire de cumpărător pretențios.

Cândva, în timpul țarismului, mobilarea instituțiilor publice era făcută după un anumit tipic. Exista un stil special de mobilă pentru oficialități: dulapuri late și înalte până la tavan, canapele de lemn cu spetează lăcuită și groasă de trei țoii, birouri cu picioare burduhănoase ca ale meselor de biliard și paravane din stejar care despărțeau birourile de lumea agitată din afară. În timpul revoluției, acest tip de mobilă a dispărut aproape complet, iar secretul confecționării ei s-a pierdut. Oamenii uitaseră cum trebuie mobilate încăperile instituțiilor și prin birourile acestora au apărut obiecte care până atunci erau considerate un apanaj al locuințelor particulare. Au apărut studiouri cu arcuri, cum au avocații, cu o policioară de cristal pe care se puneau șapte elefanți de porțelan, ca să aducă, zice-se, noroc, au apărut dulăpioare pentru veselă, mici etajere, fotolii de piele pliante pentru reumatici și vase japoneze albastre. În biroul președintelui Comitetului Executiv din Arbatov se rătăciseră, în afară de o masă obișnuită de scris, două perne mari, îmbrăcate în atlas roz plesnit pe ici, pe colo, o canapeluță tapițată cu o stofă în dungi, o stampă de mătase reprezentând Fuji Yama și un vișin înflorit, precum și un garderob de stejar cu oglindă, grosolan lucrat, de felul acelor care se vând la piață.

"Aha, cunosc dulăpiorul ăsta, se gândi vizitatorul. Aici nu e rost de ciupit mare lucru. Nu, ăsta nu este Rio de Janeiro."

— Foarte bine că ați trecut pe aici, zise în sfârșit președintele. Veniți probabil de la Moscova?

— Da, sunt în trecere, răspunse vizitatorul, cercetând cu privirea canapeluța și încredințându-se tot mai mult că treburile financiare ale Comitetului Executiv nu stau pe roze. El prefera comitetele executive unde găseai mobilă suedeză nouă, fabricată de Trustul Lemnului din Leningrad.

Președintele se gândi o clipă să-l întrebe pe fiul locotenentului cu ce scop a venit la Arbatov, dar, deodată, fără să-și dea seama de ce, zâmbi albastru și spuse:

— Avem aici biserici minunate. A fost de altfel și o comisie de la Direcția Generală Științifică, au de gând să le restaureze.

Spuneți-mi, dumneavoastră țineți minte răscoala de pe crucișătorul "Oceakov"?

— Vag, vag de tot, răspunse vizitatorul. Pe vremurile acelea de glorie eram încă foarte mic. Un copil.

— Vă rog să mă iertați, care e numele dumneavoastră?

— Nikolai... Nikolai Schmidt.

— Și după tată?

"Na, că am încurcat-o", își zise vizitatorul, care nu știa nici el care e numele cel mic al tatălui său.

— Mda, făcu el tărăgănat, evitând răspunsul direct. Mulți nu-și mai amintesc acum de numele eroilor revoluționari. Amețeala NEP-ului (Novaia ekonomieskaia politika, "noua politică economică" promovată în Uniunea Sovietică între 1921-27, de încurajare a micii producții și a unui comerț relativ

liber. Stopata de politica industrializării radicale și a colectivizării forțate impuse de Stalin). Nu mai e același entuziasm! De fapt, am nimerit în orașul dumneavoastră cu totul întâmplător. O neplăcere pe drum. Am rămas fără nici o copeică.

Președintele se bucură foarte mult de schimbarea subiectului. I se părea rușinos că uitase numele mic al eroului de pe "Oceakov".

"Într-adevăr, se gândea el, uitându-se cu dragoste la întruchiparea vie a eroului dispărut. Cu munca asta te abrutizezi complet. Uiți marile momente."

— Cum ați spus? Fără o copeică? Asta e interesant.

— Firește că m-aș fi putut adresa unei persoane particulare, spuse vizitatorul. Mie mi-ar da oricine, dar înțelegeți și dumneavoastră, n-ar fi prea indicat din punct de vedere politic. Un fiu de revoluționar să ceară deodată bani de la un negustor particular, de la un nepman...

Fiul locotenentului rostise ultimele cuvinte cu glasul cam spart. Președintele ascultă îngrijorat intonațiile din glasul vizitatorului. "Dacă e epileptic? se gândi el. Ce belea o să cadă pe capul meu!"

— Și-ați făcut foarte bine că nu v-ați adresat unui particular, zise președintele zăpăcit de-a binelea.

Fiul eroului flotei din Marea Neagră trecu ușor la chestiunea care-l interesa. Cerea cincizeci de ruble. Președintele, constrâns de dimensiunile reduse ale bugetului local, nu-i putu da decât opt ruble și trei bonuri de masă la restaurantul cooperativei "Fostul Prieten al Stomacului".

Fiul eroului vârî banii și bonurile în buzunarul adânc al hainei sale gri cu picățele, destul de ponosită, și dădu să se ridice de pe perna roz, când, deodată, se auzi de afară un tropăit de picioare și glasul secretarului care voia să oprească pe cineva.

Ușa se deschise brusc și în prag se ivi un nou vizitator.

— Cine-i cel mai mare aici? întrebă acesta gâfâind și cercetând, cu ochi de hoțoman, odaia.

— Eu, spuse președintele.

— Salutare, președinte, urlă nou-venitul, întinzându-i o mână cât o lopată. Să mă prezint! Sunt fiul locotenentului Schmidt.

— Cine? întrebă părintele orașului, cu ochii cât cepele.

— Fiul marelui și neuitatului erou, locotenentul Schmidt, repetă cel nou-venit.

— Păi și tovarășul care șade aici e fiul locotenentului Schmidt, Nikolai Schmidt.

Și președintele, complet zăpăcit, îl arătă pe primul vizitator, a cărui față căpătă deodată o expresie buimacă.

În viața celor doi escroci survenise un moment extrem de delicat. În mâinile modestului și credulului președinte al Comitetului Executiv putea să sclipească, în orice moment, lunga și necruțătoarea spadă a zeiței Nemesis. Soarta le acorda numai o secundă ca să nascocască o ieșire salvatoare. În ochii celui de-al doilea fiu al locotenentului Schmidt se citea groaza.

De unde, înainte cu o clipă își făcuse apariția cu o alură impunătoare și agresivă în cămașa lui de vară "Paraguay", pantaloni de marinar și pantofi de pânză albăstriei, acum parcă se decolorase, își pierduse contururile amenințătoare și nu mai putea să inspire nici un respect. Pe fața președintelui se ivi un zâmbet care nu prevestea nimic bun.

Și când celui de-al doilea fiu al locotenentului i se și părea că totul e pierdut și că teribila mânie a președintelui se va revărsa dintr-un moment într-

altul pe capu-i roșcovan, de pe perna cea roz sosi salvarea.

— Vasea! strigă primul fiu al locotenentului Schmidt, sărind în picioare.

Frățioare drag! Nu-l mai recunoști pe frate-tău, Kolea?

Și primul fiu îl îmbrățișa repede pe al doilea.

— Îl recunosc! îl recunosc pe fratele meu, Kolea!

Plăcuta și neașteptata lor întâlnire stârni atâta efuziune și atât de neobișnuit de puternice îmbrățișări, încât cel de-al doilea fiu al revoluționarului de pe Marea Neagră ieși, din aceste îmbrățișări, galben-verde. De bucurie, fratele Kolea îl strânsese, mai-mai să-l sugrume.

În îmbrățișarea lor, cei doi frați se uitau pieziș la președinte, de pe al cărui chip nu dispărea totuși expresia acră. De aceea, ei au fost nevoiți să pună în evidență și mai mult combinația lor salvatoare și să asezoneze răscoala marinarilor din 1905 cu diferite amănunte din viața de toate zilele și cu întâmplări inedite care au scăpat istoriei Partidului. Ținându-se de mâini, frații se așezară pe canapea și, cu ochii lingușitori mereu la președinte, se cufundară în amintiri.

— Ce întâlnire extraordinară! exclamă pe un ton fals primul fiu, poftindu-l cu privirea pe președinte să participe la sărbătoarea lor familială.

— Da, zise președintele cu un glas glacial. Se întâmplă, se întâmplă.

Văzând că președintele se mai află încă în ghearele îndoielii, primul fiu mângâie buclele roșcate, ca ale unui setter, ale fratelui său, și-l întrebă drăgăstos:

— Dar când ai venit din Mariupol? Unde ai stat? La bunica?

— Da, la ea, murmură cel de-al doilea fiu al locotenentului.

— Și de ce mi-ai scris atât de rar? Am fost foarte îngrijorat.

— Am fost ocupat, răspunse sec roșcovanul.

Și, fiindu-i teamă ca neastâmpăratul său frate să nu se intereseze în grabă cu ce a fost ocupat (când, de fapt, principala lui ocupație în timpul acesta fusese să stea în casele de corecție ale diferitelor republici autonome și regiuni), cel de-al doilea fiu al locotenentului Schmidt luă el inițiativa și întrebă:

— Dar tu, de ce nu mi-ai scris?

— Eu ți-am scris, răspunse pe neașteptate fratele, simțindu-se cuprins de o colosală voie bună. Ba ți-am scris chiar recomandat. Am și recipisele la mine.

Și băgă mâna într-unui din buzunarele laterale de unde scoase, într-adevăr, o mulțime de hârtii îngălbenite, pe care, Dumnezeu știe de ce, în loc să le arate fratelui, le arată președintelui Comitetului Executiv, dar și acestuia numai de departe.

Oricât de ciudat s-ar părea, președintele, la vederea hârtiuțelor, se mai liniști puțin și amintirile fraților începură să devină mai colorate. Roșcovanul, care intrase perfect în rolul său, povesti destul de legat, deși monoton, conținutul broșurii de mare tiraj *Răscoala de pe "Oceakov"*. Fratele său înfrumuseța expunerea lui seacă cu amănunte atât de pitorești, încât președintele, care începuse să nu mai asculte, ciuli din nou urechile.

La urmă, el îi lăsă pe frați să plece nestingheriți și aceștia ieșiră fuga în stradă, cu o nespusă ușurare în inimă.

După ce dădură colțul, se opriră.

— Fiindcă veni vorba de copilărie, spuse primul fiu. În copilărie îi ucideam cât ai spune pește pe cei ca dumneata. Cu praștia!

— De ce? întrebă cel de-al doilea fiu al celebrului tată.

— Așa sunt legile aspre ale vieții. Sau, ca să mă exprim mai pe scurt, viața ne impune legile sale aspre. De ce ai intrat în biroul președintelui? N-ai văzut că

nu e singur?

— M-am gândit...

— Aha, te-ai gândit? Prin urmare, dumneata mai și gândești uneori? Ești un gânditor? Și cum te cheamă, gânditorule? Spinoza? Jean-Jacques Rousseau? Marc Aureliu?

Roșcovanul tăcea, sub apăsarea întemeiatei acuzații ce i se aducea.

— Ei bine, te iert. Îți dăruiesc viața. Și acum să facem cunoștință. Oricum, suntem frați, și rudenia impune anumite obligații. Pe mine mă cheamă Ostap Bender. Aș putea să aflu care e numele dumitale adevărat?

— Balaganov, se recomandă roșcovanul, Șura Balaganov.

— Nu te întreb de profesiune, urmă politicoș Bender, dar bănuiesc care trebuie să fie, probabil, ceva intelectual? Ai fost de multe ori condamnat anul acesta?

— De două ori, răspunse Balaganov cu dezinvoltură.

— Asta nu-i bine. De ce îți vinzi sufletul nemuritor? Omul nu trebuie să aibă de-a face cu justiția. E o ocupație banală. Mă refer la furturi. Fără a mai vorbi de faptul că a fura e un păcat — și cu siguranță că în copilărie mama ți-a expus această teorie —, furtul reprezintă, în plus, o cheltuială prostească de forță și energie.

Ostap și-ar mai fi expus multă vreme teoria sa asupra vieții, dacă Balaganov nu l-ar fi întrerupt.

— Uite colo, zise el, arătând spre capătul plin de verdeață al Bulevardului Tinerelor Talente. Vezi un om cu pălărie de paie?

— Văd, răspunse Ostap cu nasul în sus. Și ce-i cu el? E guvernatorul insulei Borneo?

— Nu! E Panikovski, zise Șura. Un alt fiu al locotenentului Schmidt.

Pe alee, în umbra teilor maiestuoși, mergea aplecat puțin într-o parte un cetățean care nu mai era la prima tinerețe. Purta, pe o ureche, o canotieră, cu marginile zdrențuite. Pantalonii îi erau atât de scurți, încât i se vedeau șireturile albe ale indispensabililor. Sub mustăți îi scânteia un dinte de aur, ca o țigară aprinsă.

— Cum, încă un fiu? făcu Ostap. Începe să fie nostim.

Panikovski se apropie de clădirea Comitetului Executiv, descrise îngândurat un opt în fața intrării, duse amândouă mâinile la borurile canotierei, își așează pălăria într-o ținută corectă, își îndreptă haina și, oftând adânc, intră.

— Locotenentul a avut trei fii, zise Bender. Doi deștepți, al treilea, prost. Trebuie să-l prevenim.

— Nu-i nevoie, se opuse Balaganov. Să știe altădată ce va să zică să calci convenția.

— Ce convenție?

— Așteaptă, îți voi explica pe urmă. A intrat, a intrat!

— Sunt un om în general invidios, mărturisi Bender, dar acum cred că nu e cazul să-l invidiez. Ai asistat vreodată la o luptă de tauri? Nu? Atunci hai să ne uităm.

Cei doi fii ai locotenentului Schmidt, deveniți prieteni, ieșiră de după colț și se apropiară de fereastra biroului președintelui.

De partea cealaltă a geamului prăfuit și murdar, președintele ședea și scria ceva foarte repede. Ca toți oamenii care scriu, era încruntat la față. Deodată, înălță capul. Ușa se deschise larg și în cameră intră Panikovski. Cu pălăria strâns lipită de reverele slinoase ale hainei sale, se opri în fața biroului și mișcă mai mult timp din buzele-i groase. Deodată, președintele se ridică

furios de pe scaun și deschise larg gura. Prietenii auziră un țipăt prelung.

Rostind "Toată lumea înapoi", Ostap îl trase repede pe Balaganov de la geam. Amândoi o luară la fugă pe bulevard și se ascunseră după un copac.

— Scoateți-vă pălăriile, exclamă Ostap, descoperiți-vă. Mortul e adus afară.

Nu greșise. Țipetele președintelui și ecoul lor nici nu se stinseseră pe deplin, când în ușa clădirii Comitetului Executiv apărură doi funcționari spătoși care-l duceau pe Panikovski. Unul îl ținea de brațe, celălalt, de picioare.

— Corpul răposatului, făcea Ostap reportajul, a fost scos pe brațe de rude și prieteni.

Funcționarii, ajunși cu fiul cel prost al locotenentului Schmidt pe treptele din fața clădirii, începură tacticos să-l legene. Panikovski tăcea, privind cerul albastru.

— După o scurtă ceremonie... Începu Ostap.

Și, în același timp, funcționarii, după ce mai întâi legănară îndestul corpul lui Panikovski, îl azvârliră în stradă.

— ...rămășițele pământești ale defunctului au fost coborâte în mormânt, încheie Bender.

Panikovski se izbi de pământ ca o broască. Se sculă repede în picioare și, aplecându-se și mai mult pe o parte decât înainte, o luă la fugă cu o viteză uimitoare pe Bulevardul Tinerelor Talente.

— Ei, acum povestește-mi, zise Ostap, cum a încălcat acest ticălos convenția și despre ce convenție e vorba?

CAPITOLUL II

CEI TREIZECI DE FII AI LOCOTENENTULUI SCHMIDT

Dimineața atât de agitată se terminase. Fără nici o înțelegere prealabilă, Bender și Balaganov se depărtară simultan cu pași repezi de Comitetul Executiv. Pe strada principală, într-o cotigă, se transporta o șină lungă, albastră, care făcea ca strada să răsunе de un huruit atât de îngrozitor, de parcă căruțașul în straie pescărești din pânză de cort n-ar fi dus o șină, ci o tobă de jaz. Razele soarelui săgetau aprig vitrina magazinului cu material didactic, unde, deasupra unor globuri, crani și a unui ficat de bețiv, făcut din carton și vopsit în culori vesele, se îmbrățișau prietenește două schelete. În vitrina sărăcăcioasă de alături a unui atelier de ștampile și tăblițe, locul cel mai mare îl ocupau tăblițele smălțuite purtând următoarele inscripții: "Închis pe timpul prânzului", "Între orele 2 și 3 pauză de prânz", "Închis în timpul pauzei de prânz", "Magazinul este închis", o tăbliță numai cu "Închis" și, în sfârșit, o tablă neagră, impunătoare, cu litere de aur: "Închis pentru inventar". Se vedea cât de colo că aceste anunțuri în termeni categorici erau marfa cea mai cerută în orașul Arbatov. Cu privire la celelalte sectoare ale vieții, atelierul de ștampile și tăblițe nu se manifesta decât printr-o singură tăbliță albastră: "Îngrijitoarea de serviciu pentru copii".

Urmau apoi, în șir, trei magazine de instrumente de suflat, mandoline și balalaici. Trompetele de alamă, de o strălucire desăvârșită, tronau pe treptele vitrinei acoperite cu percal roșu. Deosebit de frumos era basul helicon. Era atât de maiestuos și se încălzea cu atâta lene la soare, răsucit ca un colac, încât n-ar fi trebuit ținut într-o vitrină, ci în parcul zoologic din capitală, undeva, între elefanți și șarpele boa, pentru ca, în zilele nelucrătoare, părinții să-i ducă pe copii să-l vadă și să le spună: "Iată, puiule, pavilionul heliconului. Acum heliconul doarme, dar când o să se trezească, atunci păzea ce-o să mai cânte."

Iar copiii să-l privească cu ochii lor mari și curioși și să înțeleagă ce minuni poate să facă trompa aceasta.

Altă dată, Ostap Bender ar fi stat să admire bucuros și balalaicile noi, mari cât o casă de la țară, și plăcile de patefon, îndoite din pricina căldurii, și tobele pentru pionieri, vopsite în culori atât de îndrăznețe, încât îți sugerau ideea că glonte e floare la ureche, iar baioneta e totul — dar acum nu-i ardea de asta. Îi era foame.

— Cu siguranță că dumneata te afli la marginea prăpastiei financiare, îi zise el lui Balaganov.

— Te referi la bani? întrebă Șura. N-am mai văzut un ban de o săptămână.

— În cazul ăsta, tinere, ai să termini rău, spuse pe un ton de oracol Ostap. Prăpastia financiară este cea mai adâncă dintre toate și te poți afunda în ea pentru toată viața. Dar, mă rog, nu mai fi amărât. Am izbutit totuși să ciupesc cu ciocul meu de pasăre de pradă trei bonuri de masă. I-am căzut cu tronc la inimă președintelui Comitetului Executiv, de cum m-a văzut.

Cei doi frați de sânge însă nu reușiră să profite de bunătatea părintelui orașului. Pe ușa cantinei "Fostul Prieten al Stomacului" atârna un lacăt mare, acoperit cu ceva care semăna a rugină și, în același timp, a casă de hrișcă.

— Bineînțeles, spuse cu amărăciune Ostap, cu ocazia inventarierii snițelilor, au închis cantina pentru totdeauna. Va trebui să ne oferim trupul pradă particularilor.

— Particularilor le plac banii gheață, obiectă Balaganov cu o voce surdă.

— Ei, nu vreau să te mai chinuiesc. Află că președintele a revărsat asupra buzunarelor mele o ploaie de aur, în valoare totală de opt ruble. Dar să ții seama, stimate Șura, că n-am intenția să te hrănesc de pomană. Pentru fiecare vitamină pe care ți-o voi oferi, îți voi cere o mulțime de servicii.

În oraș nu exista însă un sector particular, și frații luară masa în grădina de vară a unei cooperative, unde afișe speciale aduceau la cunoștința cetățenilor o ultimă inovație arbatoviană în domeniul alimentației publice:

VINDEM BERE NUMAI SINDICALIȘTILOR

— Ne-om mulțumi cu cvas, ce să facem? spuse Balaganov.

— Cu atât mai mult, adăugă Ostap, cu cât aici cvasul este preparat de particulari care simpatizează cu Puterea sovietică. Ei, și acum povestește-mi de ce anume s-a făcut vinovat bașbuzucul Panikovski. Îmi plac poveștile cu găinării.

Balaganov, care mâncase până se săturase, se uită recunoscător la salvatorul său și începu să povestească. Povestirea lui ținu vreo două ore, dar aducea informații extrem de interesante.

În toate domeniile activității umane, ofertele și cererile de muncă sunt reglementate de organe speciale. Un actor nu va pleca la Omsk decât după ce va afla cu precizie că nu are a se teme de concurență și că nu există acolo alți pretendenți la rolul său de prim amarez sau de figurant care spune: "Masa e servită". Feroviarilor sunt tutelați de scumpele lor comitete sindicale, care publică în ziare anunțuri prin care informează că hamalii fără lucru nu pot spera să găsească un post la calea ferată Sizran-Veazma, sau că, pe linia ce trece prin Asia Centrală, e nevoie de patru cantoniere. Un expert merceolog publică un anunț în ziar și țara întreagă află că există pe lume un astfel de expert care are o vechime de zece ani în câmpul muncii și, trebuind din motive familiare să plece din Moscova, caută un post în provincie.

Totul este reglementat, totul merge pe drumuri bătătorite și își urmează circuitul în deplină conformitate cu legea și sub ocrotirea ei.

Numai în sectorul unei anumite categorii de escroci, și anume, a celor care se dau drept fiii locotenentului Schmidt, domnește debandada. Anarhia surpă din temelii corporația descendenților locotenentului. De aceea, ei nu puteau să tragă din profesiunea lor avantajele pe care le-ar fi putut, cu siguranță, avea, din rapida cunoștință cu conducătorii din aparatul administrativ și economic sau cu activiștii pe tărâm social, care sunt în cea mai mare parte uimitor de creduli.

Prin toată țara circulă, șantajând și cerșind, falși nepoți ai lui Karl Marx, nepoți inexistenți ai lui Friedrich Engels, frați de-ai lui Lunacearski, verișoare de-ale Klarei Zetkin sau, în cel mai rău caz, urmași ai celebrului anarhist, prințul Kropotkin.

De la Minsk până la strâmtoarea Behring și de la Nahicevani de pe râul Arax până în țara lui Franz Josef, intră în clădirile comitetelor executive, coboară în gări și circulă preocupate, în birje, rude ale oamenilor mari, veșnic grăbite, veșnic cu foarte multă treabă.

O vreme, oferta rudelor a întrecut însă cererea și s-a produs pe această piață *sui generis* o criză: s-a simțit nevoia unor reforme. Și, încetul cu încetul, nepoții lui Karl Marx, urmașii lui Kropotkin, ai lui Engels și alții din aceeași categorie au pus ordine în activitatea lor, cu excepția indisciplinatei corporații a descendenților locotenentului Schmidt care, întocmai ca Seimul polonez, a rămas mai departe sfâșiată de anarhie. Acești descendenți s-au nimerit a fi brutali, hrăpăreți și hapsâni și s-au stânjenit mereu, unul pe altul, în activitatea lor.

Șura Balaganov, care se socotea primul copil al locotenentului, a fost serios neliniștit de situația creată. Întâlnea tot mai des tovarăși de corporație care secaseră complet sursele atât de roditoare ale câmpiilor Ucrainei și stațiunilor climaterice din Caucaz, unde el se obișnuise să aibă un vad serios.

— Și ți-a fost frică de greutatea crescânde? îl întreabă batjocoritor Ostap.

Dar Balaganov nu sesiză ironia. Sorbi din paharul cu cvas vioriu și își continuă povestirea.

Din această situație gravă nu exista decât o singură ieșire: o conferință. Și el a muncit toată iarna la convocarea ei. A scris concurenților pe care-i cunoștea personal. Celor pe care nu-i cunoștea le-a transmis invitațiile prin nepoții lui Marx, întâlniți în drum. În sfârșit, a izbutit să-i adune la începutul primăverii anului 1928 aproape pe toți descendenții cunoscuți ai locotenentului Schmidt, într-o circiumă din Moscova, de lângă turnul Suharev. Adunarea a fost numeroasă; s-a constatat, cu acest prilej, că locotenentul Schmidt avea treizeci de fii între optsprezece și cincizeci și doi de ani, și patru fiice, proaste, cam trecute și urâte.

Într-un scurt discurs introductiv, Balaganov și-a exprimat speranța că frații vor găsi o punte de înțelegere și vor încheia în sfârșit, între ei, o convenție pe care însăși viața o impunea ca imperios necesară.

El a prezentat apoi un proiect după care întreg teritoriul Uniunii Sovietice urma să fie împărțit în treizeci și patru de sectoare de exploatare, adică egal cu numărul celor adunați la conferință. Fiecare din copii urma să primească în folosință pe termen nelimitat câte un sector. Nici unul dintre membrii corporației nu mai avea însă, după asta, dreptul să treacă hotarele domeniului său și să pătrundă în teritoriu străin, cu scopul de a vâna câștiguri.

Nimeni n-a ridicat nici o obiecție împotriva acestor noi principii de lucru,

numai Panikovski a declarat că el poate să trăiască și fără convenție. Când s-a ajuns însă la împărțirea sectoarelor, s-au produs scene dezgustătoare. Înaltele părți contractante s-au luat din prima clipă la ceartă și nu și-au mai adresat una alteia decât înjurături.

Cearța s-a dezlănțuit nu în problema întinderii sectoarelor, ci în jurul așezării lor geografice.

Nimeni nu voia centrele universitare. Toți se lepădau de Moscova, Leningrad și Harkov, trecute prin ciur și prin dârmon.

De o foarte proastă reputație se bucurau și îndepărtatele regiuni din răsărit acoperite de nisipuri. Ele erau acuzate că habar nu aveau cine-i locotenentul Schmidt

— Credeți că ați dat peste proști? țipa Panikovski cu o voce ascutită. Dați-mi platoul central al Rusiei și semnez convenția.

— Cum? Tot platoul? i-a strigat Balaganov. Poate ai vrea să-ți dăm și Melitopolul ca supliment? Sau Bobruiskul?

La auzul cuvântului Bobruisk, toată adunarea a suspinat. Toți voiau să plece cu primul tren la Bobruisk. Bobruiskul era considerat o localitate minunată, de un înalt nivel cultural.

— Ei bine, dacă nu tot platoul, măcar jumătate, stăruia acaparatorul Panikovski. La urma urmei, sunt familist, am două familii de întreținut.

Nu i se dădu însă nici jumătate.

După multă ceartă și scandal, s-a hotărât ca sectoarele să fie trase la sorți. S-au făcut treizeci și patru de bilețele, trecându-se pe fiecare câte un nume geografic. Toate republicile, toate regiunile, și productivul Kursk, și dubiosul Herson, și puțin exploatatul Minusinsk, și Așhabadul cel aproape fără nici o perspectivă, și Kievul, și Petrozavodskul și Cita, toate au fost puse într-o căciulă din blană de iepure și-și așteptau stăpânii.

Tragerea la sorți a fost însoțită de exclamații vesele, de mormăieli și de înjurături.

Steaua nefastă a lui Panikovski și-a pus pecetea pe bilețelul lui. I-a căzut regiunea Volgăi. Furios cum nu se mai poate, a semnat totuși convenția.

— Plec acolo, a strigat el, dar vă previn că, dacă nu voi fi bine primit, voi încălca convenția și voi trece hotarul!

Balaganov, căruia i-a căzut la sorți sectorul de aur al Arbatovului, s-a neliniștit de perspectiva nerespectării convenției și a declarat pe loc că nu va tolera nici o încălcare a normelor de exploatare.

În tot cazul, lucrurile au fost stabilite și, după încheierea lucrărilor, cei treizeci de fii și cele patru fiice ale locotenentului Schmidt au plecat la lucru, fiecare în sectorul lui.

— Și acum, ai fost martor și dumneata, Bender, cum a încălcat porcul ăsta convenția, își încheie povestirea Șura Balaganov. S-a strecurat de mult în sectorul meu, numai că până acum n-am izbutit să-l prind.

Contrar așteptărilor lui Balaganov, Ostap nu condamnă fapta urâtă a lui Panikovski. El ședea tolănit pe scaun și privea nepăsător drept înainte.

Pe zidul înalt din fundul grădinii erau desenați niște copaci drepti și cu frunzișul bogat, ca într-o litografie. În grădină nu existau copaci adevărați, dar umbra pe care o făcea zidul răspândea o răcoare plăcută, satisfăcându-i deplin pe clienții care erau, probabil, cu toții sindicalști, deoarece beau numai bere și nu luau nici măcar o gustare.

La un moment dat, se apropie de poarta grădinii, gâfâind, păcănind fără încetare, un automobil verde, pe portița căruia era scris cu alb, în formă de arc:

"Hai să vă plimb!" Sub această inscripție erau indicate condițiile plimbării cu zgomotoasa mașină. Trei ruble pe oră, iar pentru o cursă — după învoială. Mașina era goală.

Mușterii din grădină începură să vorbească între ei în șoaptă, neliniștiți. Șoferul privi vreo cinci minute rugător printre gratiile grilajului și, după ce pierdu probabil orice speranță de a pune mâna pe vreun client, strigă sfidător:

— Taxiul e liber! Pofțiți, vă rog!

Dar nici unul din cetățeni nu-și manifestă dorința de a se urca în mașina "Hai să vă plimb!" Ba invitația șoferului avu chiar, asupra lor, un efect ciudat. Lăsară ochii în jos și căutau să nu privească în direcția mașinii. Șoferul clătină din cap și o luă încet din loc. Localnicii se uitau melancolic în urma lui. După cinci minute, automobilul verde trecu în goană nebună pe lângă grădină, în direcție inversă. Șoferul sălta pe bancheta lui și țipa ceva, dar ce anume, nu se putea desluși. Mașina era tot goală.

Ostap o urmări cu privirea și spuse:

— Uite ce e, Balaganov, ești un găinar. Nu te supăra. Vreau prin asta să precizez exact ce loc ocupi sub soare.

— Ia mai du-te dracului! făcu grosolan Balaganov.

— Te-ai supărat totuși? Care va să zică, după părerea dumitale, funcția de fiu al locotenentului nu-i o ocupație de găinar?

— Dar și dumneata ești un fiu al locotenentului Schmidt! țipă Balaganov.

— Ești un găinar, repetă Ostap. Și fiu de găinar. Iar copiii dumitale tot găinari au să fie. Neisprăvitule! Păi ceea ce s-a petrecut azi dimineață nici măcar nu poate fi numit episod, a fost o pură întâmplare, un capriciu de artist. Un *gentleman* în căutarea unei bancnote de zece ruble. Nu-mi stă în fire să umblu după câștiguri de mizerie. Și ce profesie mai e și asta, Doamne iartă-mă!? Fiu al locotenentului Schmidt... cât timp ai să mai poți să fii? Să zicem, încă un an, încă doi. Și, pe urmă? Pe urmă, buclele dumitale roșcate or să ajungă să fie atât de cunoscute, încât oamenii vor începe, pur și simplu, să te ia la bătaie.

— Și atunci, ce-i de făcut? întrebă tulburat Balaganov. Cum să-ți câștigi pâinea cea de toate zilele?

— Trebuie să ai idei, spuse grav, Ostap. Pe mine, de pildă, mă hrănesc ideile. Eu nu întind mâna după rubla amărâtă a comitetelor executive. Țintesc mult mai sus. După cum văd, dumneata iubești dezinteresat banii. Spune-mi, ce sumă te-ar aranja?

— Cinci mii, răspunse repede Balaganov.

— Pe lună?

— Nu! pe an.

— Atunci drumurile noastre se despart. Eu am nevoie de cinci sute de mii. Și, pe cât posibil, toți banii o dată, nu în rate.

— Poate că ai accepta totuși în rate? întrebă caustic răzbunătorul Balaganov.

Ostap se uită atent la interlocutorul său și răspunse foarte serios:

— Aș accepta și în rate, dar mi-ar trebui toți o dată. Balaganov vru să facă o glumă și în legătură cu această frază, dar când se uită la Ostap, nu mai zise nimic. Avea în fața lui un atlet cu trăsături desăvârșite, parcă era o efigie de pe o monedă antică. De-a curmezișul gâtului său brun se vedea o cicatrice albă. În ochi, îi strălucea o veselie amenințătoare.

Balaganov se simți, deodată, cuprins de dorința nestăpânită de a lua poziția de dreptți. Ba simți și nevoia de a-și drege glasul chihăind ușor, așa cum

fac oamenii cu funcții nu prea înalte, când stau de vorbă cu vreun tovarăș mai mare în grad. Și, într-adevăr, după ce-și dresе glasul, întrebă stânjenit:

— Dar pentru ce-ți trebuie atât de mulți bani... și dintr-o dată?

— De fapt, am nevoie de și mai mulți, răspunse Ostap. Cinci sute de mii reprezintă un minimum, vorbesc de cinci sute de mii de ruble stabilizate. Vreau să plec, tovarășe Șura, vreau să plec foarte departe, la Rio de Janeiro.

— Ai rude acolo? îl întrebă Balaganov.

— Dar ce, semăn eu a om care poate să aibă rude?

— Nu, dar...

— N-am rude, tovarășe Șura, sunt singur pe lume. Am avut un tată, supus turc, dar și el a murit de mult, după o groaznică agonie. Însă nu-i asta chestia. Încă din copilărie visez să plec la Rio de Janeiro. Dumneata, desigur, nici nu știi de existența acestui oraș.

Balaganov clătină îndurerat din cap în semn că nu. Dintre metropolele universale ale culturii el nu cunoștea, în afară de Moscova, decât Kievul, Melitopolul și Jmerinka. Și, în treacăt fie zis, era încredințat că pământul este plat ca o tîpsie. Ostap aruncă pe masă o foaie ruptă dintr-o carte.

— E o pagină din *Mica Enciclopedie Sovietică*. Iată ce scrie aici despre Rio de Janeiro: "1 360 000 locuitori"... Așa... "Un număr considerabil de mulatri... Așezat într-un mare golf al Oceanului Atlantic..." Aha, uite, am găsit: "Străzile din centrul orașului nu sunt mai prejos de străzile din cele mai importante centre ale lumii în ceea ce privește luxul magazinelor și măreția clădirilor". Îți dai seama, Șura? Nu sunt deloc mai prejos! Mulatri, golf, export de cafea, ca să zicem așa, *dumping* de cafea, *charleston*, "Ramona... chipul tău m-a fermecat" și... ce să mai vorbim! Îți dai și dumneata seama ce orizont. Un milion și jumătate de oameni și absolut toți în pantaloni albi. Vreau să plec de-aici. În ultimul an s-au ivit între mine și Puterea sovietică divergențe cât se poate de grave. Ea vrea să construiască socialismul, iar eu nu vreau. Pe mine mă plictisește să construiesc socialismul. Acum pricepi pentru ce am nevoie de atâția bani?

— Dar de unde ai să iei cinci sute de mii de ruble? întrebă încet Balaganov.

— De oriunde, răspunse Ostap. Indică-mi numai un om bogat și îi iau imediat banii.

— Cum? Te gândești la omor? întrebă și mai încet Balaganov, aruncând pe furis o privire spre mesele vecine, unde cetățenii din Arbatov închinau unul în sănătatea altuia.

— Știi că n-ar fi trebuit să semnezi așa-numita convenție de la Suharev, spuse Ostap. După câte văd, acest efort intelectual te-a epuizat rău de tot. Te tâmpești văzând cu ochii. Bagă-ți bine în cap, domnule, că Ostap Bender n-a ucis niciodată. El a fost, ce-i drept, asasinat. Dar, personal, e curat, în fața legii. Desigur, nu sunt un heruvim. N-am aripi, dar respect Codul penal. Asta-i slăbiciunea mea.

— Și în ce fel te gândești să-ți procuri banii?

— În ce fel mă gândesc să mi-i procur? Procurarea sau exproprierea de fonduri variază după împrejurări. Personal, cunosc patru sute de metode relativ cinstite de a-i procura. Dar nu-i vorba de metode. Nenorocirea e că astăzi nu mai sunt oamenii bogați. De aceea situația mea e îngrozitoare. Un altul s-ar fi năpustit, desigur, asupra vreunei instituții de stat lipsită de apărare, dar asta nu-mi stă în obicei. Cunoști doar respectul ce-l am pentru Codul penal. Nu e nici o treabă să jefuiești un colectiv. Dă-mi numai un individ mai bogat. Dar, din nefericire, acest individ nu există.

— Cum poți să spui una ca asta? exclamă Balaganov. Există oameni foarte bogați.

— Și îi știi? întrebă repede Ostap. Poți să-mi indici numele și adresa exactă măcar a unui singur milionar sovietic? Și totuși ei există, trebuie să existe. Din moment ce prin țară circulă bancnote, trebuie să existe și oameni care să le aibă în cantități mari. Dar cum să-l descoperi pe unul din învârtiții ăștia?

Și Ostap oftă. Se vedea că de mult visa la un individ bogat.

— Ce plăcut e, spuse el pe gânduri, să lucrezi cu un milionar legal, într-un stat burghez bine organizat, cu străvechi tradiții capitaliste. Acolo, milionarul e o figură populară. Adresa lui o știe toată lumea. Stă într-o casă boierească, undeva la Rio de Janeiro. Te duci de-a dreptul la el, când știi că e acasă, și încă din antreu, numai după ce i-ai spus bună ziua, l-ai și expropriat de bani. Și toate astea — bagă de seamă — cu frumușelul, politicos: "*Hello, sir*, nu fiți emoționat. Sunt nevoit să vă deranjez un pic. *All right. Gata*" Asta-i tot.

Civilizație, frate, civilizație! Ce poate fi mai simplu? *Un gentleman* face în societatea altor *gentleman* micul său *business*. Numai că nu trebuie să tragi cu pistolul în lustre, ar fi de prisos. Pe când la noi, Doamne, Doamne! În ce țară rece trăim! La noi totul e ascuns, totul e clandestin. Pe milionarul sovietic nu-l poate descoperi nici măcar Comisariatul Poporului pentru Finanțe, cu tot aparatul său fiscal ultravigilent. El — vorbesc de milionar — s-ar putea să șadă acum chiar în această așa-zis grădină de vară, la măsuța de alături și să bea bere "tip-top" de patruzeci de copeici țăpul. Să nu mori de ciudă?!

— Prin urmare, întrebă Balaganov după un timp, dacă ai da peste unul din milionarii ăștia clandestini?...

— Nu mai continua. Știi ce vrei să spui. Nu, nu e ceea ce-ți închipui dumneata. Defel! Nici nu-l voi înăbuși cu o pernă, nici nu-i voi crăpa capul cu patul revolverului. Și, în general, nu voi face nici un fel de prostie. Ah, numai de-aș descoperi un astfel de individ! Aș manevra în așa fel, încât el însuși să-mi aducă banii pe o farfurioară cu chenar albastru.

— Asta-i foarte frumos, zise Balaganov zâmbind încrezător. Cinci sute de mii de ruble pe o farfurioară cu chenar albastru.

Se sculă în picioare și începu să se învâртеască în jurul mesei. Plescăia amar din limbă, se oprea, deschidea gura, parcă ar fi vrut să spună ceva, dar apoi se răzgândea, se așeza la masă și iar se ridica. Ostap urmărea nepăsător mișcările lui Balaganov.

— Să-i aducă chiar el? întrebă deodată Balaganov cu o voce scârțâitoare. Pe o farfurioară? Și dacă n-o să-i aducă? Da' zi, unde e Rio de Janeiro ăsta? Departe? Nu, nu se poate ca toată lumea să umble în pantaloni albi. Lasă-te de aiurelile astea, Bender. Cu cinci sute de mii de ruble se poate trăi bine și la noi.

— Fără discuție, fără discuție, răspunse vesel Ostap, se poate trăi. Dar nu te ambala degeaba. De unde îi iei?

Pe fruntea senină și netedă a lui Balaganov apărură deodată o cută adâncă. El se uită șovăitor la Ostap, apoi spuse:

— Cunoscut eu un milionar din ăștia.

Veselia dispărură într-o clipă de pe fața lui Bender. Figura i se împietri și căpătă iarăși contururi de medalie.

— Hai, cară-te, cară-te, îi zise el. Nu dau de pomană decât sâmbăta, așa că nu-mi umbra cu gogoși.

— Pe cuvânt de onoare, *monsieur* Bender...

— Ascultă, Șura, dacă vrei să mă iei cu limba franceză, te rog să nu-mi spui *monsieur*, ci *citoyen*, care înseamnă "cetățean". Și, fiindcă veni vorba, unde,

mă rog, stă milionarul dumitale?

— La Cemomorsk.

— Bineînțeles. Mă așteptam la una ca asta. Cemomorsk! Acolo, chiar și înainte de război, dacă un om avea 10 000 de ruble, se zicea despre el că-i milionar. Iar acum... pot să-mi închipui! Nu, astea-s aiureli!

— Lasă-mă să-ți explic. E un milionar adevărat. Ascultă, Bender, nu de mult am stat acolo... la pușcărie...

După zece minute, frații de sânge părăsiră grădina de vară a cooperativei în care se servea bere. Marele maestru al combinațiilor se simțea ca un chirurg care are de făcut o operație extrem de serioasă. Totul era gata. În cazoletele electrice fierb comprese și feșe, o soră de caritate, în halat alb, se mișcă fără să o auzi pe pardoseala de mozaic, diferite instrumente medievale din ceramică și nichel strălucesc, bolnavul e întins pe masa de sticlă cu ochii dați languros peste cap, iar în aerul încălzit în mod special plutește un miros de gumă nemțească de mestecat. Chirurgul, cu brațele întinse în lături, se apropie de masa de operație, ia de la un asistent un bisturiu sterilizat și spune pe un ton sec bolnavului: "Haida, nene, leapădă-ți izmenele".

— Totdeauna mi se întâmplă așa, spuse Bender cu scânteieri în ochi. Sunt nevoit să încep o afacere de un milion cu o simțitoare lipsă de valori monetare. Tot capitalul meu fix, rulant și de rezervă se ridică la cinci ruble... Cum ai zis că-l cheamă pe milionarul clandestin?

— Koreiko, răspunse Balaganov.

— Da, da, Koreiko. Superb nume. Și susții că nimeni nu știe de milioanele lui?

— Nimeni, în afară de mine și de Prujanski. Dar, după cum ți-am mai spus, Prujanski mai are de stat în pușcărie vreo trei ani. Să-l fi văzut cum se văita și bocea când am fost eliberat! Simțea, se vede, că n-ar fi trebuit să-mi povestească de Koreiko.

— Că ți-a dezvăluit dumitale secretul, asta e floare la ureche. Nu din pricina asta se văita și bocea el. Presimțea, pesemne, că dumneata ai să-mi povestești mie. Și asta e într-adevăr pagubă serioasă pentru bietul Prujanski. Până va apuca el să iasă din pușcărie, Koreiko își va afla consolarea numai în banala zicătoare: "Sărăcia nu-i păcat".

Ostap își scoase chipiul de vară și, fluturându-l, întrebă:

— Am vreun fir de păr alb?

Balaganov își supse burta, desfăcu picioarele astfel ca între vârfuri să încapă un pat de armă și, cu glasul leatului din flancul drept, răspunse:

— Nici unul, să trăiți!

— Atunci, o să am. Va trebui să dăm bătălii grele. Și dumneata ai să încărunțești, Balaganov.

Pe neașteptate, Balaganov începu să râdă proteste:

— Cum ai spus? O să aducă chiar el banii pe o farfurioară cu chener albastru?

— Mie pe o farfurioară, spuse Ostap, dumitale pe o farfuriuță.

— Și cum e cu Rio de Janeiro? Aș vrea să umblu și eu în pantaloni albi.

— Rio de Janeiro este visul de aur al copilăriei mele, răspunse sever marele maestru al combinațiilor. Nu-l atinge cu laba dumitale. Să trecem la fapte. Trupele de linie să fie trimise la dispoziția mea. Unitățile trebuie să ajungă în orașul Cemomorsk în termenul cel mai scurt. Ținuta de defilare. Gomiști, un marș! Parada o voi comanda eu!

CAPITOLUL III

DUMNEATA CU BENZINA — NOI CU IDEILE

Cu un an înainte ca Panikovski să fi încălcat convenția și să fi pătruns în sectorul exploatat de altul, în orașul Arbatov își făcuse apariția primul automobil. Întâi stătătorul automobilismului la Arbatov a fost un șofer pe nume Kozlevici.

Ceea ce îl adusese la volan era hotărârea de a începe o viață nouă. Viața de până atunci a lui Adam Kozlevici fusese plină de păcate. Încălcase de nenumărate ori Codul penal al R.S.F.S.R. și anume articolul 162, care reglementează luarea pe ascuns a bunurilor altuia (furt).

Acest articol cuprinde multe paragrafe, dar Adam cel plin de păcate era complet străin de punctul "a" (furt săvârșit fără folosirea unor mijloace tehnice sau chei false). Acesta era prea primitiv pentru el. Punctul "d", care prevedea o pedeapsă cu privațiune de libertate până la cinci ani, nu-i convenea pentru alt motiv. Lui Adam nu-i plăcea să fie prea multă vreme privat de libertate. Așa că (dat fiind, mai ales, că încă din copilărie se simțise atras de tehnică), se încadrase cu tot sufletul în punctul "c" (furt săvârșit prin folosirea unor mijloace tehnice, sau în repetate rânduri, sau în acord prealabil cu alte persoane, în gări, porturi, pe vapoare, în vagoane și în hoteluri).

Dar Kozlevici avea ghinion. Era prins și când se folosea de mijloacele tehnice preferate, și când nu recurgea la ele. Era prins și în gări, și în porturi, și pe vapoare, și în hoteluri. Era prins și în vagoane. Era prins chiar și când, în disperare de cauză, se apuca să fure bunurile altuia, în acord prealabil cu alte persoane.

După ce a stat la pușcărie vreo trei ani cu totul, Adam Kozlevici a ajuns la concluzia că e mult mai comod să aduni, pe față, bunuri de-ale tale, decât să-ți însușești, într-ascuns, bunurile altuia. Această concluzie a domolit sufletul lui răzvrătit. A devenit un deținut model, a început să scrie versuri demascatoare la gazeta închisorii, intitulată *Soarele răsare și apune*, și s-a apucat să muncească cu râvnă la atelierul mecanic al casei de corecție. Penitenciarul a avut asupra lui o influență binefăcătoare. Și Kozlevici Adam Kazimirovici, în vârstă de 46 de ani, fiu de țăran din fostul județ Genstohov, necăsătorit, recidivist, a ieșit din închisoare om cinstit.

După ce a lucrat doi ani de zile într-un garaj din Moscova, își cumpără, de ocazie, un automobil atât de vechi, încât apariția lui pe piață putea fi explicată numai prin lichidarea vreunui muzeu de automobile. Întrucât, Dumnezeu știe de ce, automobilul se vindea împreună cu un palmier artificial, fixat într-un hârdău verde, el fu nevoit să cumpere și palmierul. Cu palmierul a fost cum a fost, dar cu mașina Adam avu multă bătaie de cap: a trebuit mai întâi să caute prin piețe piesele care lipseau, apoi să repare pernele și să facă o nouă instalație electrică. În sfârșit, ca o încununare a tuturor reparațiilor, vopsi mașina într-o culoare ca șopârla. Nimeni n-ar fi putut spune ce marcă era mașina, dar Adam Kazimirovici susținea că este un Lorain-Dietrich și, pentru a o dovedi, fixă de radiator o tăbliță de aramă cu inscripția fabricii "Lorain-Dietrich". Nu-i mai rămânea acum decât s-o transforme într-un taxi particular, lucru pe care Kozlevici îl visa de mult.

În ziua când Adam Kazimirovici se pregătea să-și scoată pentru prima oară progenitura în lume și s-o expună într-o stație de mașini, se petrecu un eveniment trist pentru toți șoferii particulari. Sosiră la Moscova 120 de taxiuri marca Renault, mici și negre, parcă erau niște browninguri. Kozlevici nici nu

încercă măcar să concureze cu ele. Dădu palmierul în păstrare la "Versailles", ceainăria birjarilor, și plecă să lucreze în provincie.

Arbatovul, unde nu existau mijloace de transport auto, îi plăcu noului nostru șofer și hotărî să rămână acolo pentru totdeauna.

Adam Kazimirovici se și vedea lucrând cu sârguință, cu voie bună și, mai ales, cu cinste, în branșa taximetriștilor de piață. Se închipuia stând dimineața pe frig, în fața gării, și așteptând trenul de Moscova. Încotoșmănat într-o manta de piele brun-roșcată, și, pe frunte, cu niște ochelari de aviator, oferă prietenos hamalilor țigări. Undeva, mai în spate, se înghesuie birjarii înghețați. Ochiul le lăcrimează de ger și-și scutură fustele lor groase de culoare albastră. Dar iată că se aude clopoțelul de la gară. Semnalul! A sosit trenul. Călătorii ies în piața gării și se opresc, încântați, lângă mașină. Nu se așteaptă ca în acest pierdut colțișor de provincie să existe taximetre. Tot claxonând, Kozlevici îi duce cu cea mai mare viteză la "Casa țăranului".

Nu mai prididește cu lucrul toată ziua, fiecare fiind bucuros să folosească serviciile rapide ale locomotivii mecanice. Kozlevici și credinciosul lui Lorain-Dietrich participă, vrând, nevrând, la toate nunțile, excursiile și ceremoniile din târg. Dar cel mai mult are de lucru vara. Duminica, pleacă afară din oraș cu mașina lui familiei întregi. Râsetele senine ale copiilor sună ca niște clopoței, eșarfele și panglicile flutură bătute de vânt, femeile flecăresc vesele, iar capii de familie se uită cu respect la spinarea de piele a șoferului și-l întreabă care-i situația cu automobilele în Statele Unite ale Americii de Nord (dacă este adevărat, printre altele, că Ford își cumpără în fiecare zi altă mașină).

Așa vedea Kozlevici viața lui cea nouă și frumoasă la Arbatov. Dar realitatea dă rămă în cel mai scurt timp castelul din Spania pe care și-l făurise în imaginație, cu toate turnulețele, podețele și flamurile lui.

Mai întâi îi jucă renghiul mersul trenurilor. Acceleratele și expresul treceau prin gara Arbatov fără să oprească, luând din mers fanioanele și aruncând, tot din mers, poșta urgentă. Trenurile mixte treceau numai de două ori pe săptămână și lăsau la Arbatov mai mult oameni mărunți, din cei veniți cu plângeri, și cârpaci cu bocceluțe, calapoade și jalbe. De obicei, călătorii sosiți cu trenurile mixte nu luau mașina. Excursii și petreceri nu se făceau, iar la nunți Kozlevici nu era invitat. Arbatovenii se obișnuiseră să angajeze pentru nunți birjari care, în asemenea ocazii, împleteau în coamele cailor trandafiri și crizanteme de hârtie, ceea ce plăcea foarte mult nașilor.

Dar, ce-i drept, plimbări în afara orașului se făceau cu duiumul. Însă ele nu erau deloc așa cum le visase Adam Kazimirovici. Nici tu copii, nici tu eșarfe fluturânde, nici tu ciripit voios.

Chiar în prima seară, luminată de felinarele anemice cu gaz din Arbatov, patru bărbați se apropiară de Adam Kazimirovici, care stătuse toată ziua de pomană în piața Spaso-Kooperativnaia. Ei cercetară îndelung cu privirea mașina, fără să scoată o vorbă. Apoi unul dintre bărbați, un cocoșat, întrebă cu glas șovăielnic:

— Oricine poate să se plimbe cu asta?

— Oricine, răspunse Kozlevici, mirat de sfiala cetățenilor din Arbatov. Cinci ruble pe oră.

Bărbații începură să vorbească între ei, în șoaptă. Șoferul prinse cu urechea niște oftaturi ciudate și cuvintele: "Ce ziceți, tovarăși, facem o plimbare acum, după ședință? Oare cadrează? Câte o rublă și douăzeci și cinci de căciulă nu e scump. La urma urmei, de ce să nu cadreze?..."

Și pentru prima oară mașina încăpătoare primi la sânul ei cetățeni get-

beget arbatoveni. Câteva minute, aceștia nu scoaseră nici o vorbă, impresionați de viteză, de mirosul benzinei arse și de șuieratul vântului. Apoi, cuprinși parcă de o presimțire tulbure, începură să cânte încetisor *Repezi ca valul trec zilele noastre*. Kozlevici băgă în viteza a treia. Trecură în goană pe lângă contururile întunecate ale unei gherete de alimente și taxiul ieși afară din oraș, pe șoseaua scăldată în lumina lunii.

Zi de zi, tot mai scurt ni-e drumul spre mormânt, cântau languros pasagerii. Li se topea inima de milă de ei înșiși, îi durea sufletul că nu fuseseră niciodată studenți. Refrenul îl cântau *fortissimo*:

*Câte un păhăruț de votcă sau de rom,
tirlim-bom-bom-tirlim-bom-bom.*

— Stai! Țipă deodată cocoșatul. Hai înapoi! Mă arde la inimă.

Se întoarseră în oraș și luară mai multe sticlute albe și o cetățeană mai plinuță. În câmp, făcură un popas, se așezară la o masă stropită cu votcă, iar apoi dansară polca fără muzică.

Obosit de aventura aceasta nocturnă, a doua zi Kozlevici moțâi tot timpul la volan, pe locul pe care și-l alesese ca stație.

Pe seară, se prezentă iar grupul din ajun, de data asta gata chercheliți; se instalară din nou în mașină și se plimbară toată noaptea afară din oraș. A treia zi, povestea se repetă. Și chefurile nocturne ale bandei vesele de sub conducerea cocoșatului durară două săptămâni în șir. Bucuriile cursei zilnice cu automobilul avură asupra clienților lui Adam Kazimirovici un efect ciudat: fețele li se umflaseră și pe întuneric se vedeau albe ca niște perne. Cocoșatul, căruia îi atârna din gură o bucată de salam, semăna cu un vampir.

Deveniseră agitați și, în toiul veseliei, uneori plâneau. Odată, cocoșatul, care era capul răutăților, aduse într-o birjă până la mașină un sac cu orez. În zori, duseră orezul într-un sat, îl schimbă acolo pe samagon și în ziua aceea nu se mai întoarseră în oraș. Băură *Bruderschaft* cu țăranii, șezând pe căpițe de fin. Iar noaptea, aprinseră focuri de tabără și plânseră cu mare jale.

În dimineața cam mohorâtă din ziua următoare, cooperativa feroviară "Lineeț", unde cocoșatul era responsabil, iar veseliile lui tovarăși membri ai consiliului de conducere și ai comisiei de prăvălie, se închise pentru inventar. Inspectorii fură cuprinși de uimire și amărăciune când descoperiră că în magazin nu era nici făină, nici piper, nici săpun de rufe, nici albi țărănești, nici produse textile, nici orez. Rafturile, teșghelele, sertarele și butoaiele — toate erau goale. Numai în mijlocul magazinului stăteau pe jos, cu gura căscată spre tavan, niște gigantice cizme de vânătoare, nr. 49, cu talpă galbenă din carton, iar în cabina de sticlă sclipea tulbure o casă de bani automată "Național", al cărei bust nichelat era presărat cu butoane de diferite culori. Curând după asta, Kozlevici primi acasă o citație de la procuror: era chemat ca martor în afacerea delapidării de la cooperativa "Lineeț".

Cocoșatul și prietenii lui nu mai apărură deloc și mașina verde șomă vreo trei zile.

Noii clienți, întocmai ca și primii, veneau după ce se lăsa întunericul. Începeau și ei cu o plimbare nevinovată afară din oraș, dar le venea cheful de votcă de la primii cinci sute de metri cu mașina. Pesemne că cetățenii din Arbatov nu-și puteau închipui cum poți folosi automobilul în stare de trezie și socoteau vehiculul lui Kozlevici un cuib de desfrâu, unde se cere neapărat să fii destrăbălat, să scoți Țipete necuviincioase și, în general, să-ți faci de cap. Abia

acum înțelese Kozlevici de ce bărbații, când treceau ziua prin stație, pe lângă mașina lui, își făceau cu ochiul și zâmbeau batjocoritor.

Totul mergea altfel decât își închipuise Adam Kazimirovici. Noaptea gonea cu farurile aprinse prin fața crângurilor din împrejurimi, auzind în spatele său hârjoana și țipetele clienților afumați, iar ziua, năuc de nesomn, ședea în fața anchetatorilor și dădea declarații. Dumnezeu știe din ce cauză cetățenii din Arbatov aveau o preferință specială să petreacă cu banii statului, ai obștei și ai cooperativelor. Și fără să vrea, Kozlevici se afundă din nou prin labirintul Codului penal, în limitele articolului 3, care vorbește de infracțiuni săvârșite în timpul serviciului.

Începură procesele. În fiecare din ele principalul martor al acuzării era Adam Kazimirovici. Depozițiile lui, în totul corespunzătoare adevărului, îi doborau pe acuzați care, înecați în lacrimi, recunoșteau tot. El duse la moarte o mulțime de instituții. Ultima sa victimă a fost filiala Instituției Cinematografice Regionale, care turna la Arbatov filmul istoric *Stenka Razin și prințesa*. Toată filiala fu băgată la răcoare pe termen de șase ani, iar filmul, care prezenta un interes pur judiciar, fu predat "muzeului" de corpuri delictive, unde se aflau deja cizmele de vânătoare de la cooperativa "Lineeț".

Dar asta îl duse și pe Adam Kazimirovici la faliment. Oamenii începură să se teamă de mașina verde ca de buba neagră. Cetățenii ocoleau pe diferite străzi piața "Spaso-Kooperativnaia", unde Kozlevici instalase un stâlp vărgat cu o tăbliță: "Stație de taxiuri". Timp de câteva luni, Adam nu câștigă nici un ban și trăi numai din ceea ce agonisise din plimbările nocturne.

În fața noii situații, începu să facă concesii. Desenă cu vopsea albă pe o porțiță a automobilului o inscripție care i se părea foarte ispititoare: "Hai să te plimb!" și reduse prețul de la 5 ruble la 3 ruble pe oră. Dar cetățenii nu-și schimbă tactică. Șoferul cutreiera încet orașul, se oprea pe la instituții și striga pe fereastră:

— Ce aer minunat! Să facem o plimbare, ce ziceți?

Funcționarii scoteau capul pe fereastră și, în tăcănitul Underwood-urilor, îi răspundeau:

— Plimbă-te singur. Asasinule!

— De ce asasin? întreba Kozlevici aproape plângând.

— Fiindcă ești un asasin, îi răspundeau funcționarii. Dacă se plimbă omul cu tine, musai apoi să intre la pârnaie.

— Păi n-aveți decât să vă plimbați cu banii voștri! țipa șoferul cu foc. Cu ai voștri!

La auzul acestor cuvinte, funcționarii se uitau amuzați unul la altul și închideau ferestrele. Plimbatul cu mașina cu bani proprii li se părea pur și simplu stupid.

Proprietarul mașinii "Hai să te plimb" se certă cu tot orașul. Nu se mai saluta cu nimeni, devenise nervos și arțăgos. Când vedea pe câte un funcționar sovietic purtând o bluză lungă, caucaziană, cu mâneci bufante, se apropia de el pe la spate și cu un râs amar îi striga:

— Pungașilor! Acuși vă bag într-un proces de-o să rămână exemplu pentru toți. La articolul 109.

Funcționarul sovietic tresărea, apoi își îndrepta cu un aer indiferent cureaua cu nituri de argint, cu care se garnisesc de obicei hamurile cailor de corvoadă și, prefăcându-se că apostrofările nu-l privesc pe el, iuțea pasul. Dar răzbunătorul Kozlevici continua să meargă cu mașina alături de cel vizat și-l tot călca pe nervi, citind monotone dintr-un trebnic penal de buzunar:

— "Însușirea de către un funcționar a banilor, a valorilor sau a altor bunuri aflate în gestiunea sa datorită funcțiunii pe care o deține se pedepsește..."

Funcționarul sovietic o ștergea laș, săltându-și părțile moi ale corpului, lățite de atâta șezut pe scaunul de la birou.

— "...cu pedeapsă privativă de libertate, îi striga Kozlevici, până la trei ani."

Dar toate acestea nu-i aduceau șoferului decât satisfacție morală. Treburile lui materiale mergeau prost. Economiiile i se apropiau de sfârșit. Trebuia luată o hotărâre. Lucrurile nu mai puteau continua așa.

Reflectând supărat la toate astea, într-o zi Adam Kazimirovici ședea în mașina sa și se uita cu dezgust la stâlpul caraghios și tărcat pe care scria "Stație de taxiuri". El începea să înțeleagă că viața cinstită nu i-a surâs, că Mesia taximetrelor a venit prea devreme și cetățenii n-au crezut în el. Kozlevici era atât de cufundat în gândurile sale triste, încât nici nu băgă de seamă pe cei doi tineri care stăteau de mai demult și-i admirau mașina.

— Originală construcție, spuse în sfârșit unul dintre cei doi. Zorile automobilismului! Uită-te și dumneata, Balaganov, să vezi ce se poate face dintr-o simplă mașină de cusut Singer. Dacă i-ai mai pune un mic dispozitiv s-ar putea face din ea o minunată legătoare de snopi pentru colhozuri.

— Pleacă de aici, se burzului Kozlevici.

— Cum adică "pleacă de aici?" Și atunci de ce ai pus pe treierătoarea dumitale reclama "Hai să te plimb!"? Poate că prietenul meu și cu mine vrem să facem o cursă în interes de afaceri? Sau poate vrem să ne plimbăm?

Pentru întâia oară de când își ducea viața la Arbatov, mucenicul automobilismului se luminează la față. El sari jos din mașină și cu o mișcare sprintenă porni motorul ce începu să duduie cu putere.

— Pofțiți, vă rog, spuse el. Unde să vă duc?

— De data asta nicăieri, răspunse Balaganov. N-avem bani. Nimic de făcut, tovarășe mecanic, sărăcie lucie.

— Nu-i nimic, urcați-vă! strigă Kozlevici disperat. Vă duc pe gratis. N-o să beți? N-o să dansați în pielea goală la lumina lunii? Hai să vă plimb!

— De ce nu, să profităm de ospitalitate, spuse Ostap, așezându-se alături de șofer. Văd că ai un caracter bun. Dar de ce îți închipui că noi am fi capabili să dansăm în pielea goală?

— Sunt aici destui din ăștia, răspunse șoferul luând-o pe strada principală, vinovați de crime împotriva statului.

Era chinuit de dorința de a împărtăși cuiva durerea sa. Desigur că cel mai bine ar fi fost să vorbească despre aceste suferințe duioasei sale mame, o femeie cu obrazul plin de zbârcituri. Ei i-ar fi fost milă de el. Dar *madame* Kozlevici murise de durere, încă de când aflase că fiul ei, Adam, începe să devină cunoscut ca un hoț recidivist. Așa că șoferul povesti noilor săi clienți tot istoricul prăbușirii orașului Arbatov, sub ale cărui ruine se târa acum mașina lui verde.

— Ce să mă fac? încheie Kozlevici cu tristețe. Încotro s-o apuc?

Ostap stătu câteva clipe pe gânduri, aruncă o privire plină de înțeles roșcovanului său asociat și spuse:

— Toate nenorocirile dumitale vin de la faptul că ești un căutător al adevărului. Ești pur și simplu un mieluşel, un baptist ratat. E trist să întâlnești printre șoferi asemenea stări de spirit demodate. Ai o mașină și nu știi unde să pleci. Noi stăm mult mai prost: nu avem mașină. În schimb, știm unde vrem să plecăm. Vrei să vii cu noi?

— Unde? Întrebă șoferul.

— La Cernomorsk, spuse Ostap. Avem acolo o mică chestiune intimă de aranjat. Se va găsi de lucru și pentru dumneata. Și apoi, la Cernomorsk antichitățile sunt la preț și oamenii dau năvală bucuroși să le vadă. Vino cu noi.

La început, Adam Kazimirovici se mulțumi doar să zâmbescă, ca o văduvă pe care nimic n-o mai încântă pe lume. Dar Bender nu-și precupeți oferta. El zugrăvi șoferului șovăielnic, în culorile cele mai trandafirii și azurii, perspectivele minunate care îl așteaptă acolo.

— La Arbatov, tot ce mai ai de pierdut sunt poate lanțurile de rezervă. Pe drum n-o să rabzi de foame. Răspund eu de asta. Dumneata cu benzina, noi cu ideile.

Kozlevici opri mașina și, încă nehotărât, spuse încruntat:

— Nu mai am decât puțină benzină.

— Pentru cincizeci de kilometri ajunge?

— Ajunge și pentru optzeci.

— În cazul acesta e în regulă. Ți-am mai spus că nu duc lipsă de idei. Exact la șaiszeci de kilometri de aici te va aștepta, chiar la marginea șoselei, un butoi mare metalic, cu benzină de avion. Ți place benzina de avion?

— Îmi place, răspunse cu sfială Kozlevici.

Deodată, viața îi apărură ușoară și veselă. Și simți numaidecât dorința de a pleca la Cernomorsk.

— Și butoiul ăsta, spuse în încheiere Ostap, îl vei primi absolut gratuit. Ba îți pot spune ceva mai mult. Vei fi rugat să accepți această benzină.

— Care benzină? Întrebă în șoaptă Balaganov. Ce tot îndrugi baliverne?

Ostap se uită demn la pistruii portocalii, presărați pe fața fratelui de sânge, și răspunse tot în surdina:

— Oamenii care nu citesc ziarele ar trebui, din punct de vedere moral, omorâți pe loc. Ți dăruiesc viața numai fiindcă sper să te reeduc.

Ostap nu explică ce legătură există între cititul ziarelor și butoiul cel mare cu benzină care-i aștepta la margine de drum și rosti foarte solemn:

— Declar deschisă marea cursă Arbatov-Cernomorsk... Comandor al echipajului mă numesc pe mine. Șofer al mașinii îl trecem pe... care e numele dumitale? Adam Kozlevici. Cetățeanul Balaganov este numit mecanic de bord, având în plus și obligațiile de femeie la toate. Te rog însă un singur lucru, Kozlevici: să acoperi imediat inscripția "Hai să te plimb!" cu vopsea. Nu avem nevoie de semne particulare.

După două ore, mașina, care avea acum o pată proaspătă de culoare verde închis pe una din portiere, ieși greoi din garaj și trecu pentru ultima oară pe străzile orașului Arbatov. În ochii lui Kozlevici lucea speranța. Alături de el ședea Balaganov care freca sânguincios cu o cârpuliță piesele de alamă, îndeplinindu-și cu zel obligațiile noi pentru el, de mecanic de bord. Comandorul cursei stătea tolănit pe pernele roșcate din spate uitându-se cu satisfacție la proaspeții săi subalterni.

— Adam! strigă el, acoperind scrâșnetul motorului. Cum îi zice căruciorului dumitale?

— Lorain-Dietrich, răspunse Kozlevici.

— Ce nume mai e și ăsta? O mașină, ca și un vas de război, trebuie să aibă un nume propriu. Lorain-Dietrich-ul dumitale se distinge printr-o admirabilă viteză și prin frumusețea nobilă a liniilor. De aceea, propun să dăm mașinii numele de "Antilopa-Gnu". Cine e contra? Perfect! S-a votat în unanimitate.

Scârțâind din toate mădularele, "Antilopa" verde trecu în goană pe

Bulevardul Tinerelor Talente și intră în piață.

Aici, echipajul "Antilopei" văzu un tablou ciudat. Din piață fugea spre șosea un om încovoiat, cu o găscă albă sub braț. Cu mâna stângă își ținea chipiul pe cap, să nu-i zboare. Era fugărit de o mulțime de oameni care țipau. Fugarul se uita întruna înapoi și avea întipărită, pe fața lui venerabilă de actor, o expresie de groază.

— E Panikovski! țipă Balaganov.

— Asistăm la momentul al doilea al furtului unei găște, zise nepăsător Ostap. Momentul trei începe după prinderea vinovatului și este însoțit de o bătaie zdravănă.

Panikovski bănuia pesemne că se apropie momentul trei, deoarece fugea cât îl țineau picioarele. De teamă, nu dădea drumul găștii, ceea ce îi scotea și mai mult din sărite pe urmăritori.

— Articolul 116, zise Kozlevici pe dinafară. Furtul pe ascuns ca și cel pe față de vite mari de la populația agricolă și crescătoare de animale.

Balaganov izbucni în hohote de râs. Îl amuza grozav că violatorul faimoasei convenții își va primi răsplata cuvenită.

Mașina trecu prin mulțimea zgomotoasă și se îndreptă spre șosea.

— Ajutor! strigă Panikovski când "Antilopa" ajunsese în dreptul lui.

— Să te ajute Dumnezeu, îi răspunse Balaganov, aplecându-se peste bord. Și mașina îl împrășcă pe Panikovski cu un nor de praf roșietic.

— Luați-mă și pe mine! urlă Panikovski cu ultimele puteri, alergând lângă mașină. Sunt om de treabă.

Glasurile urmăritorilor se contopeau într-un mic vuiet amenințător.

— Ce-ar fi să-l luăm pe șnapan cu noi? întrebă Ostap.

— Nu, răspunse cu cruzime Balaganov. Să știe altă dată ce înseamnă să calci o convenție.

Dar hotărârea lui Ostap era luată.

— Zvârle pasărea! îi strigă el lui Panikovski și, adresându-se șoferului, urmă: Încetinește!

Panikovski se supuse imediat. Gâsca se ridică de jos înfoiată, își scutură penele și, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, o porni spre oraș.

— Urcă sus, spuse Ostap, dracu' să te ia! Dar să nu mai păcătuiești, că altfel îți tai mâinile cu braț cu tot.

Panikovski se prinse de caroserie, se propti cu burta de bordul mașinii, se răsturnă în ea ca un înotător când se urcă în barcă și, bocănind cu manșetele, căzu pe fund.

— Cu toată viteza, comandă Ostap. Ședința continuă.

Balaganov apăsă pe claxon și din cornul de alamă țâșniră niște sunete vesele, demodate, care se întrerupeau brusc:

Matciș e un dans minunat. Ta-ra-ta...

Matciș e un dans minunat. Ta-ra-ta...

Și "Antilopa-Gnu" se avântă în câmpul sălbatic, gonind ca să ajungă mai repede la butoiul cu benzină de avion.

CAPITOLUL IV

O VALIZUȚĂ NEOBIȘNUITĂ

Un om fără pălărie, cu pantaloni de pânză cenușii, cu sandale de piele

încălțate pe piciorul gol, așa cum poartă călugării, și în cămașă albă, fără guler, ieși, aplecând puțin capul, pe porțița scundă a casei cu numărul 16. Când ajunse pe trotuarul pavat cu dale de piatră albastrii, se opri și zise încet:

— Azi e vineri. Prin urmare, trebuie să mă duc iar la gară.

După ce rosti aceste cuvinte, omul în sandale se uită repede în jur. Avusese impresia că în spatele lui se află un cetățean cu mutra de zinc a unui copoi. Dar strada Malaia Kasatelnaia era absolut pustie.

Dimineața de iunie abia se înfiripa. Salcâmi tremurau, lăsând să cadă pe pietrele netede rouă lor rece, de cositor. Păsărelele ciripeau vesel. La capătul uliței, în vale, de cealaltă parte a acoperișurilor, sclișea, parcă turnată, marea. Uitându-se în jur și zgâriind cu labela scândura, niște căței căutau să se cațere pe lăzile de gunoi. Ora portarilor care fac curățenie trecuse, iar ora lăptăreselor încă nu venise.

Era între cinci și șase dimineața, când portarii, după ce s-au săturat să-și vânture măturile țepoase, se retrag prin bârlogurile lor, iar în oraș e lumină, curățenie și liniște, ca la Banca de Stat. În asemenea momente, îți vine să plângi și să crezi că, într-adevăr, iaurtul este mai binefăcător și mai gustos decât rachiul. Dar iată că în depărtare se aude un tunet: sunt lăptăresele, care coboară cu bidoanele lor din trenul local. Acuși se vor repezi în oraș și pe palierele scărilor de serviciu vor începe să răsună certurile obișnuite cu gospodinele. Pentru o clipă vor răsări la lumină muncitori cu sacose, ca să dispară îndată pe porțile uzinelor. Din coșurile fabricilor vor țâșni trâmbe de fum. Iar după asta, vor începe să zdrângăne, pe noptiere, săltând de furie, milioanele de deșteptătoare (mai încetișor cele ale firmei "Pavel Bouret" și mai tare cele ale Trustului de Mecanică de Precizie) și să mârâie, din somn, funcționarii sovietici, rostogolindu-se din paturile lor înalte de fecioară. Ora lăptăreselor se va termina, va începe ora funcționarilor.

Acum însă era prea devreme și funcționarii mai dormeau sub ficușii lor. Omul în sandale străbătu tot orașul fără să întâlnească aproape pe nimeni. Mergea pe sub salcâmi care, la Cernomorsk, aveau și unele funcții sociale: de unii atârnavă cutii poștale albastre cu emblema departamentului (un plic și un fulger pe ele), iar de alții erau prinse niște recipiente mici de tablă cu apă pentru câini.

Omul în sandale ajunse în gara Primorski în momentul în care ieșeau de acolo lăptăresele. După ce se lovi zdravăn de câteva ori de umerii lor de oțel, ajunse la biroul de păstrare a bagajelor și prezentă o chitanță. Magazionerul se uită la chitanță cu o asprime nefirească, obișnuită numai la căile ferate și îi trânti repede valiza. Călătorul deschise la rândul său un mic portofel de piele, scoase dinăuntru, oftând, o monedă de zece copeici și o puse pe tejgheaua făcută din șase șine vechi și lustruite de atâtea coate câte s-au frecat de-a lungul vremii pe ele.

Ajuns în piața gării, omul în sandale puse valiza pe caldarâm, o cercetă atent cu privirea din toate părțile și-i pipăi închizătoarea albă. Era o valiză obișnuită, lucrată grosolan din lemn și îmbrăcată în fibră artificială.

În astfel de valizute pasagerii mai tineri țin ciorapi de ață "Skeci", două bluze rusești, o plasă pentru par, o pereche de chiloți, broșura *Sarcinile Comsomolului la sate* și trei ouă tari strivite. În afară de acestea, se mai află, în mod obligatoriu, într-un colț, câteva rufe murdare înfășurate în ziarul *Ekonomiceskaia Jizn*. Pasagerii mai în vârstă țin în astfel de valize un costum întreg și, separat, niște pantaloni dintr-un material în carouri, cunoscut sub numele de "a 100-a aniversare a Odesei", bretele, papuci cu limbă, un flacon

cu apă de colonie și o pătură albă de vară cunoscută sub numele de "pătură de Marsilia". Trebuie să menționăm că și în cazul acestora există într-un colț al valizei ceva învelit în *Ekonomiceskaia Jizn*, numai că în loc de rufe murdare, e o găină fiartă, galbenă mai mult de slăbiciune decât de grăsime.

Mulțumit de rezultatul sumarului control făcut, omul în sandale luă valiza în mână, se urcă într-un vagon alb de tramvai și plecă până la celălalt capăt al orașului — la Gara de Est, unde făcu exact inversul celor făcute cu puțin timp înainte la gara Primorski. Depuse spre păstrare valiza și luă de la impunătorul magazioner o chitanță.

După toate aceste ciudate evoluții, stăpânul valizei părăsi gara tocmai în momentul când pe străzi începură să apară funcționarii cei mai conștiincioși. El se amestecă în rândurile lor dezordonate și îmbrăcămintea lui, în mulțime, își pierde nota de originalitate. Omul în sandale era funcționar, iar la Cernomorsk aproape toți funcționarii se îmbrăcau după o modă ale cărei canoane nu erau scrise nicăieri, dar erau tradiționale: cămașă de noapte cu mânecile suflecate cât mai sus deasupra coatelor, pantaloni subțiri din aceia care se dau la orfeline, și sandale sau pantofi de pânză. Nimeni nu purta pălărie sau șapcă. Rareori vedeai câte un chipiu, în schimb întâlneai adeseori o chică pe cât de neagră pe atât de nepieptănată, și încă și mai ades chelii arse de soare care luceau ca bostanii și pe care tare ai fi avut poftă să scrii ceva cu creionul chimic.

Instituția la care lucra omul în sandale se numea "Hercules" și își avea sediul într-un fost hotel. Ușa turnantă de sticlă cu bare de alamă, ca pe vapor, îl împinse într-un vestibul mare din marmură roz. În liftul fixat la sol pe vecie se afla instalat biroul de informații unde se și găsea, la post, o femeie care zâmbea. După ce mai alergă în virtutea inerției câțiva pași, nou-venitul se opri în fața bătrânului portar care purta un chipiu cu un fulger de aur pe cozoroc și îl întrebă cu un glas tineresc:

— Ei, ce zici, bătrâne, te-ai hotărât pentru crematoriu?

— Apăi, tată, răspunse portarul zâmbind bucuros, în columbarul sovietic, de ce nu?

Ba își însoți cuvintele și cu un gest dezarmat al brațelor. Se vedea de o poștă pe fața lui blândă că e dispus să fie înmormântat în flăcări chiar și în momentul acela.

La Cernomorsk se vântura ideea de a se construi un crematoriu cu incinta respectivă rezervată pentru urnele cu cenușă, adică și cu un columbar, și această inovație, proiectată de subsecția cimitirelor, îi amuza foarte mult, nu se știe de ce, pe cetățeni. Poate fiindcă găseau haz în noile cuvinte — crematoriu și columbar — ori poate pentru că li se părea hazos însuși gândul că poți arde un om cum ai arde un butuc de lemn. Fapt e că se legau în tramvai și pe stradă de toți bătrânii și de toate babele strigându-le: "Ce te bagi, bătrânico? Te grăbești să ajungi mai repede la crematoriu?" sau: "Lăsați-l pe bătrânel să treacă înainte, e așteptat la crematoriu". Dar de mirare e altceva: că ideea incinerării plăcuse foarte mult bătrânilor, și că nu se supărau deloc de glumele pe tema aceasta. În general, discuțiile despre moarte, care până arunci fuseseră socotite nelalocul lor și necuviincioase, începuseră să fie cotate la Cernomorsk tot atât de bine ca anecdotele evreiești și caucaziene și să stârnească interesul unanim.

După ce ocoli o fecioară goală de marmură care se afla la capătul de jos al scării și ținea în mână ridicată o făclie electrică, uitându-se supărată la afișul: "La «Hercules», încep comprimările. Jos conspirația tăcerii și sistemul de

acoperire reciprocă", funcționarul urcă la etaj. El lucra la secția financiară și de contabilitate. Până la începerea serviciului mai erau cincisprezece minute, dar Saharkov, Dreifus, Tezoimenițki, Muzâkant, Cevajevskaia, Kukușkind, Borisohlebski și Lapidus-junior se și aflau la birourile lor. Ei nu se temeau defel de reduceri și și-o spuneau reciproc mereu, dar în ultimul timp, nu se știe de ce, începuseră să vină la serviciu mai devreme. Profitând de puținele minute libere câte mai aveau, conversau zgomotos. Glasurile vuiau în sala uriașă, în care pe vremuri fusese restaurantul hotelului și unde, numai acum, tavanul cu grinzi de stejar sculptate și pereții, pe care se zvârcoleau cu niște zâmbete ce vârau groaza în tine diverse menade, naiade și driade, mai aminteau de acest lucru.

— Ai auzit noutatea, Koreiko? îl întrebă Lapidus-junior pe cel nou-venit. Chiar n-ai auzit? Zău? Ai să fii uimit.

— Ce noutate?... Bună ziua, tovarăși! rosti Koreiko. Bună ziua, Anna Vasilievna!

— Nici n-o să-ți vină să crezi! spuse cu satisfacție Lapidus-junior. Contabilul Berlaga a ajuns la casa de nebuni.

— Ce vorbești? Berlaga? Da' era cât se poate de normal!

— Până ieri a fost cât se poate de normal, dar începând de azi a devenit cât se poate de anormal, interveni în discuție Borisohlebski. Asta e realitatea. Mi-a telefonat cumnatu-său. Berlaga are o boală psihică gravă, un deranjament al nervului de la călcâi.

— Mă mir că nu avem încă cu toții deranjat nervul ăsta, rosti sumbru bătrânul Kukușkind, fixându-și colegii prin ochelarii săi ovali cu ramă de nichel.

— Nu mai cobii, zise Cevajevskaia. Omul ăsta nu face decât să te indispuină.

— Totuși mi-e milă de Berlaga, intră în vorbă și Dreifus răsucindu-se pe taburetul lui cu șurub, ca să se întoarcă cu fața la ceilalți.

Toți tăcură, declarându-se, prin tăcerea lor, de acord cu Dreifus. Numai Lapidus-junior zâmbi misterios. Începură să discute apoi despre nebuni; vorbiră de maniaci, povestiră câteva cazuri de nebuni celebri și apoi trecură la cei apropiați.

— Eu, de pildă, zise Saharkov, am avut un unchi care își închipuia că-i în același timp Avraam, Isaac și Iacob! Mamă, mamă, ce scandal făcea!

— Mă mir numai, spuse cu glas metalic bătrânul Kukușkind, ștergându-și încet ochelarii cu poala hainei, mă mir numai că nu ne închipuim și noi toți că suntem Avraam și Isaac...

— Și pe Iacob unde-l lași? întrebă ironic Saharkov.

— Da! Și Iacob! țipă deodată Kukușkind cu glas ascuțit. Și Iacob! Și Iacob. Că trăim niște vremuri când nici nu mai știi unde ți-e capul... Uite, când lucram la Casa bancară "Sikomerski și Țesarevici", nu existau nici un fel de reduceri.

La cuvântul "reduceri", Lapidus-junior se sculă repede, îl luă pe Koreiko de braț și-l trase lângă o fereastră imensă, pe geamurile căreia erau reprezentați, din bucățele multicolore de sticlă, doi cavaleri medievali.

— Dar lucrul cel mai interesant despre Berlaga nu-l știi încă, îi șopti el. Berlaga e zdravăn ca un taur.

— Cum așa? Prin urmare, nu-i la casa de nebuni?

— Ba da, e acolo.

Și Lapidus zâmbi discret.

— Aici e tot chichirezul. S-a speriat omul de comprimări și s-a hotărât să stea acolo până se termină balamucul. Înțelege? S-a prefăcut că e nebun. Sigur că acum urlă, aiurează, râde în hohote. Al dracului! Pe cuvântul meu că-i de

invidiat!

— Dar ce-i cu el? N-are origine sănătoasă? A avut părinți negustori?

Elemente dușmănoase?

— Da, părinții lui nu prea au fost ce trebuie, și apoi, fie vorba între noi, chiar și el a avut farmacie. Cine putea să știe că o să vină revoluția? Oamenii se aranjau care cum putea, unul — farmacie, altul — o fabrică. La urma urmelor, nu văd nimic rău în asta. Cine putea să știe?

— Trebuia să știe, răspunse cu răceală Koreiko.

— Păi tocmai asta zic și eu, o întoarse repede Lapidus, oameni din ăștia n-au ce căuta într-o instituție sovietică.

Și după ce se uită la Koreiko cu ochi mari, se îndreptă spre biroul său.

Sala se umpluse de funcționari. Fiecare începu să umble prin sertare și să scoată: unul — o riglă de metal, cu sclipiri argintii ca de scrumbie; altul — un abac; al treilea — un registru gros cu rubricile marcate cu linii roz și albastre, și toți — fel de fel de alte rechizite de birou, mici și mari. Tezoimenițki rupse foaia din calendar — începea o zi nouă și câțiva funcționari se și grăbiră să-și înfigă dinții tineri în sandvișurile lungi cu pateu de berbec.

Koreiko se instala și el la biroul său. După ce-și fixă pe masă coatele arse de soare, începu să scrie în registrul de conturi curente.

Alexandr Ivanovici Koreiko, unul dintre cei mai mărunți funcționari de la "Hercules", era un bărbat la ultima tinerețe: avea 38 de ani. Pe fața-i galbenă ca de ceară se vedeau niște sprâncene gălbui ca spicul de grâu și o pereche de ochi spălăciți. Mustăcioara lui englezească aducea și ea la culoare cu o cereală coaptă. Ar fi părut tânăr de tot la chip dacă obrații și gâtul n-ar fi fost brăzdați de zbârcituri din acelea grosolane, ca de cătană bătrână. La serviciu, Alexandr Ivanovici se purta ea un reangajat în armată: nu discuta, executa ceea ce i se cerea, era harnic și cam mărginit.

— E tare sfios, spunea despre el șeful secției financiare și de contabilitate, prea umil și parcă din cale-afară de devotat. Cum se anunță o subscriere la împrumut, hop, el cel dintâi își dă leafa pe o lună. Și toată leafa lui e de patruzeci și șase de ruble. Tare sunt curios să știu cum o scoate la capăt cu banii ăștia...

Alexandr Ivanovici avea un talent uimitor. Putea să înmulțească și să împartă într-o clipă, în minte, numere cu câte trei și patru cifre. Dar asta nu-i știrbea din reputația de om mărginit.

— Ascultă, Alexandr Ivanovici, îl întrebă colegul de alături: cât face 836 înmulțit cu 423?

— 353 628, răspundea Koreiko după câteva clipe.

Și colegul nici nu mai controla rezultatul înmulțirii, căci știa că mărginitul Koreiko nu greșește niciodată.

— Un altul în locul lui ar fi făcut carieră, spuneau și Saharkov, și Dreifus, și Tezoimenițki, și Muzikant, și Cevajevskaia, și Borisohlebski, și Lapidus-junior, și chiar bătrânul prostănac Kukușkind, ba până și contabilul Berlaga, care se refugiase la casa de nebuni — dar ăsta e un bleg! Toată viața lui o să stea în slujbă cu leafa de patruzeci și șase de ruble.

Și, desigur, toți colegii lui Alexandr Ivanovici, ba chiar și șeful secției financiare și de contabilitate, tovarășul Arnikov, și nu numai el, dar până și Serna Mihailovna, secretara personală a tovarășului Polâhăev, directorul lui "Hercules" — într-un cuvânt, toți ar fi fost extrem de mirați dacă ar fi aflat că Alexandr Ivanovici Koreiko, cel mai potolit dintre funcționarii instituției, se cărase, nu se știe de ce, cu o oră mai înainte, de la o gară la alta, cu o valiză în

care se aflau nu pantaloni tip "a 100-a aniversare a Odesei", nici vreo găină fiartă și nici cine știe ce *Sarcini ale Comsomolului la sate*, ci zece milioane de ruble în valută străină și bancnote sovietice.

În 1915, micul burghez Sașa Koreiko era un trântor în vârstă de douăzeci și trei de ani, unul dintre aceia care pe bună dreptate sunt numiți liceeni în retragere. Nu terminase liceul real, n-avea nici o ocupație, se învățea pe bulevarde și mânca la părinți. De serviciul militar îl scăpase un unchi, funcționar la comenduire și de aceea asculta fără să tremure carnea pe el țipetele unui vânzător de ziare pe jumătate nebun care repeta:

— Ultimele telegrame! Ai noștri înaintază! Bogdaproste! Mulți morți și răniți! Bogdaproste!

Pe vremea aceea, Sașa Koreiko își închipuia viitorul cam în felul următor: merge pe stradă și, deodată, lângă un burlan presărat cu stele de zinc, chiar lipit de zid, se găsește un portofel vișiniu, care scârțâie ca o șa. Portofelul e plin de bani: 2 500 de ruble... Ei, și după asta cușma pe-o ureche și să fim noi sănătoși!...

Se gândea la lucrul acesta atât de des, încât parcă și vedea cum găsește banii, ba știa și cu precizie unde îi va găsi: pe strada Poltavskaia Pobeda, la colțul acela asfaltat, lângă burlanul cu steluțe. Acolo, dedesubt, lângă un muc strivit cu piciorul, zace el, binefăcătorul din piele, acoperit puțin cu flori uscate de salcâm. Sașa trecea în fiecare zi pe strada Poltavskaia Pobeda, dar spre marea lui mirare nu găsea portofelul. Scormonea gunoiul cu bastonașul său de licean și se uita cu o mutră stupidă la plăcuța smălțuită de pe ușa de la intrarea principală: "I. M. Soloveiski — Inspector fiscal." Și Sașa se ducea năucit acasă, se trântea pe o canapea roșie de pluș și se gândea la bogăție, asurzit de bătăile inimii și ale pulsului, bătăi repezi, furioase parcă și nerăbdătoare.

Revoluția din 1917 îl alungă pe Koreiko de pe canapeaua de pluș. El își zise atunci că ar putea deveni fericitul moștenitor al unor bogătași pe care nu-i cunoștea. Simțise că în întreaga țară zac acum aruncate fără nici o supraveghere grămezi de aur, bijuterii, mobilă superbă, tablouri și covoare, haine de blană și servicii de masă. Trebuie numai să nu pierzi momentul și să pui mâna pe toată această avere cât mai repede.

Dar pe arunci era încă tânăr și prost. Se instalează într-un apartament mare, al cărui proprietar înțelept plecase cu un vapor francez la Constantinopole, și începu să-și ducă viața la lumina zilei, sub ochii tuturor. Timp de o săptămână căută să se încadreze în trenul de viață îmbelșugată a negustorului dispărut; bea muscatul găsit în bufet, cu scrumbia primită pe cartelă, căra și vindea la piață tot felul de bibelouri și fu foarte mirat când se văzu într-o zi arestat.

Ieși din închisoare după cinci luni. Nu renunțase la gândul de a deveni bogat, dar pricepu că lucrul acesta trebuie făcut discret, fără publicitate, și treptat. Mai trebuia pentru asta să-și pună și niște veșminte de protecție, așa că Alexandr Ivanovici se echipă cu o pereche de cizme înalte, portocalii, o pereche de pantaloni albaștri bufanți, fără fund, și o tunică lungă de lucrător în sectorul aprovizionării cu alimente.

În acele vremuri tulburi, tot ce era făurit de mâna omenească făcea omului un serviciu mai prost decât înainte: casele nu te apărau de frig, mâncarea nu te sătura, lumina electrică se aprindea numai când se făcea câte o razie mare ca să fie prinși dezertorii și bandiții, apa ajungea numai până la parter, iar tramvaiele nu funcționau deloc. Pe de altă parte, forțele naturii deveniseră mai aprige și mai primejdioase: iernile erau mai friguroase decât înainte, vântul mai pătrunzător și o răceală care înainte îl vâra pe om în pat pe trei zile, acum, în

aceleași trei zile îl vâra în mormânt. Tineri fără ocupație precisă rătăceau în grupuri pe străzi, cântând cu nepăsare cuplete în legătură cu banii ce-și pierduseră valoarea:

*În bodegă, pentr-un țap,
Am plătit ieri, ca să scap,
Zece milioane-n cap.*

Alexandr Ivanovici constată cu îngrijorare că banii pe care îi aduna prin numeroase subterfugii se transformau în nimic.

Tifosul doboră oamenii cu miile. Sașa făcea negustorie cu medicamente furate de la un depozit. Câștigă la tifos cinci sute de milioane, dar din cauza devalorizării banului, survenită în decurs de o lună, cele cinci sute de milioane nu mai valorară decât cinci milioane. La zahăr, câștigă un miliard, dar inflația făcu și din banii ăștia praf și pulbere.

Una dintre afacerile cele mai reușite ale lui Koreiko, în timpul acela, fu răpirea unui tren cu alimente care se îndrepta spre regiunea Volgăi. El fusese comandantul trenului, care plecase din Poltava ca să ajungă la Samara, dar la Samara n-a mai ajuns și nici la Poltava nu s-a mai întors. Dispăruse pe drum. O dată cu el, dispăru și Alexandr Ivanovici.

CAPITOLUL V TAINICA ÎMPĂRĂȚIE

Cizmele portocalii reapărură, la Moscova, la sfârșitul anului 1922. Cizmele erau dominate de o bekeșă (haină strânsă în talie), încrețită verzuie, căptușită cu blană aurie de vulpe. Gulerul de blană de miel, care pe dos, semăna cu o plapumă vătuită, stătea ridicat și apăra de frig o mutră de voinic, cu favoriți *à la* Sevastopol. Era același Alexandr Ivanovici pe capul căruia trona acum și o strașnică căciulă mițoasă.

La Moscova apăruseră însă, în acea vreme, automobile noi, cu faruri de cristal, și pe străzi circulau indivizi îmbogățiți peste noapte, care purtau tichiute de lutru și paltoane căptușite cu biber. Începuseră să fie la modă botinele gotice, cu vârful ascuțit și servietele cu mânere și curele ca geamantanele. Cuvântul "cetățean" începuse să înlăture obișnuitul "tovarăș" și niște tineri care sesizaseră repede în ce constă bucuria vieții s-au lansat prin restaurante în dansuri ca *one step Dixi* și chiar foxtrotul *Floarea soarelui*. Tot orașul răsună de strigătele birjarilor de lux, iar în clădirea mare a Comisariatului Poporului pentru Afacerile Externe, croitorul Jurkevici cosea zi și noapte fracuri pentru diplomații sovietici care plecau peste hotare.

Alexandr Ivanovici constată cu mirare că veșmintele lui socotite în provincie ca un indiciu de bărbat bine și avut sunt aici, la Moscova, ca un vestigiu al trecutului și aruncă o umbră compromițătoare asupra posesorului lor.

După două luni, se deschise pe bulevardul Sretenski o nouă întreprindere cu firma Artelul meșteșugăresc de produse chimice "Revanș". Artelul avea două odăi. În prima, atârna portretul unuia dintre fondatorii socialismului — Friedrich Engels —, sub care în persoană ședea, zâmbind nevinovat, Koreiko, într-un costum de stofă englezească gri cu dunguliță roșie. Cizmele portocalii și favoriții anacronici dispăruseră. Alexandr Ivanovici avea obrazul complet și bine ras. În odaia din fund se aflau instalațiile de producție — două butoaie de stejar

cu manometre și aparate de măsurat la nivelul apei, unul din ele pe podea, iar celălalt mai sus. Butoaiele erau legate între ele printr-un tub subțire și moale ca de clistir, și prin ele gălgâia un lichid. După ce tot lichidul se scurgea din vasul de sus în cel de jos, apărea în încăperea de producție un băiețaș cu pâslari în picioare. Oftând ca un om mare, băiețașul scotea cu găleata lichidul din butoiul de jos, îl căra sus și-l turna în butoiul rămas gol. După ce termina acest complicat proces de producție, băiatul trecea în birou să se încălzească, iar prin tubul moale ca de clistir se auzea din nou gălgâitul lichidului, care-și făcea drumul obișnuit din rezervorul de sus în cel de jos.

Alexandr Ivanovici nu știa nici el cu precizie ce fel de chimicale produce artelul "Revanș". Nu-i ardea de chimicale. Era și așa ocupat până peste cap. Se ducea de la o bancă la alta, intervenind pentru credite în vederea măririi producției. Încheia cu diferite trusturi contracte pentru livrarea de produse chimice și primea materii prime la prețurile fixate oficial. Primea, de asemenea, credite. Îi răpea o mulțime de vreme revânzarea materiilor prime obținute de la uzinele de stat și plasarea lor la un preț de zece ori mai mare, iar pe de altă parte cheltuia o mulțime de energie cu afacerile de valută la bursa neagră, care-și avea sediul lângă Monumentul Eroilor de la Plevna.

După trecerea unui an, băncile și trusturile își manifestară dorința să vadă efectul benefic pe care l-a avut asupra dezvoltării artelului meșteșugăresc "Revanș" ajutorul în bani și în materii prime ce i s-a acordat și dacă nu cumva acest întreprinzător particular, cu scopuri sănătoase, mai are nevoie de vreun sprijin oarecare. O comisie, alcătuită din bărbi savante, sosi la artelul "Revanș" în trei trăsuri. Președintele comisiei intră în biroul gol, privi îndelung chipul nepăsător al lui Engels și apoi bătu cu bastonul în tejgheaua de brad, să vină conducătorii și membrii artelului. În sfârșit, ușa încăperii de producție se deschise și în fața comisiei apărură un băiețaș cu ochii plânși și cu o găleată în mână.

Din convorbirea cu tânărul reprezentant al artelului reieși că producția merge din plin, dar că patronul n-a mai venit de vreo săptămână. Comisia nu zăbovi multă vreme în camera de producție. Lichidul, care gălgâia atât de preocupat în tubul moale ca de clistir, amintea prin gust, culoare și compoziție chimică apa obișnuită, ceea ce de fapt și era. După ce constată acest fapt de necrezut, președintele comisiei spuse "hm" și se uită la membrii ei, care făcură și ei "hm". Apoi, cu un zâmbet fioros, președintele se uită la băiețaș și îl întrebă:

— Dar câți ani ai?

— Am împlinit doisprezece, răspunse băiețașul.

Și începu să plângă atât de tare, încât membrii comisiei fugiră în stradă înghiontindu-se, se urcară în trăsuri și plecară total zăpăciți. Cât privește artelul "Revanș", toate operațiunile efectuate cu el fură trecute în registrele băncilor și trusturilor respective în "Contul de profit și pierdere" și anume la capitoul din acest cont unde nu se pomenește nici o vorbă de profituri, fiind în întregime consacrat pierderilor.

Chiar în ziua când comisia avea edificatoarea convorbire cu băiețașul plângăreț în biroul artelului "Revanș", Alexandr Ivanovici Koreiko descinse dintr-un vagon de dormit într-o mică republică viticolă, situată la trei mii de kilometri de Moscova.

Când, mai târziu, deschise fereastra camerei de hotel, văzu un orașel situat într-o oază, cu conducte de apă făcute din bambus, cu o cetățuie mizerabilă de lut, un orașel ferit de nisipuri prin șiruri de plop, dar plin de

zgomotul lui asiatic.

Chiar în ziua următoare află că republica a început să construiască o centrală electrică. Află, de asemenea, că banii lipsesc în permanență și construcția de care depinde viitorul republicii ar putea fi întreruptă.

Și întreprinzătorul particular, cu scopuri sănătoase, hotărî să ajute republica. Se afundă din nou în cizmele portocalii, își puse o tichie brodată și, luând cu el o servietă pântecoasă, se duse la direcția șantierului.

Fu primit nu prea prietenos. Dar se purtă foarte demn, nu ceru nimic pentru el și puse accentul în special pe faptul că ideea electrificării regiunilor periferice înapoiate îi este foarte scumpă.

— Șantierului vostru, spunea el, îi lipsesc banii. Eu vi-i procur.

Și propuse să se înființeze pe lângă șantierul centralei electrice o întreprindere auxiliară rentabilă.

— Ce poate fi mai simplu?! O să vindem cărți poștale cu vederi ale șantierului și asta ne va aduce fondurile de care are atâta nevoie construcția. Să nu uitați un lucru: nu veți da nimic, veți primi numai.

Alexandr Ivanovici gesticula foarte elocvent, cuvintele lui sunau convingător, proiectul părea o afacere sigură și avantajoasă. După ce încheie un contract prin care obținea un sfert din totalul beneficiilor întreprinderii de cărți poștale, Koreiko începu să lucreze.

Mai întâi, avu nevoie de un fond de rulment. Și-l procură din banii alocați pentru construirea centralei. Alți bani nu existau în republică.

— Nu-i nimic, îi consola el pe constructori. Nu uitați: din această clipă nu veți face decât să primiți bani.

Alexandr Ivanovici inspectă călare defileul unde se înălțau paralelipipelele de beton ale viitoarei centrale și dintr-o singură privire își dădu seama de tot pitorescul stâncilor de porfir. După el sosiră tot acolo, într-o trăsură, fotografii. Ei înconjurară șantierul cu trepiedele lor, își vârâră capul sub pânzele negre ale aparatelor, se apucară să țacănească cu declanșatoarele și țăcăniră așa vreme îndelungată. După ce totul fu fotografiat, unul dintre fotografi își dădu pânza deoparte și spuse cu multă judecată:

— Ar fi fost mult mai bine, fără îndoială, să se construiască mai la stânga, ca să aibă ca fond ruinele mănăstirii. Ar fi fost mult mai pitoresc.

Pentru tipărirea cărților poștale se hotărî să se construiască cât mai repede o tipografie proprie. Ca și prima dată, banii fură luați din fondurile construcției. De aceea, fu nevoie să se reducă unele lucrări de pe șantierul centralei electrice. Toată lumea se consola însă cu gândul că beneficiile realizate de la noua întreprindere vor permite să se recupereze timpul pierdut.

Pentru clădirea tipografiei se alese un loc în același defileu, peste drum de centrală. Și curând, în apropiere de paralelipipelele de beton ale centralei, se înălțară paralelipipelele de beton ale tipografiei. Stabilindu-se aceste paralele, n-a mai fost greu ca, printr-o simplă mișcare de translație, să fie treptat deplasate și butoaiile cu ciment, vergelele de fier, cărămizile și pietrișul de la un capăt al defileului la celalalt. După aceea, trecură și muncitorii mai ușor de partea cealaltă a defileului: pe noul șantier se plătea mai bine.

Șase luni mai târziu în toate gările de cale ferată se iviră agenți plasatori în pantaloni vărğați care vindeau cărți poștale înfățișând stâncile republicii viticole în inima cărora se desfășurau lucrări grandioase. În grădinile de vară, la teatre și cinematografe, pe vapoare și în stațiunile balneare, domnișoare încrețite ca oițele învârteau tobele de sticlă ale unei loterii. Loteria aceasta era fără pierdere: cu orice număr, câștigai o carte poștală cu o vedere a defileului

electric.

Profeția lui Koreiko se îndeplini: veniturile curgeau din toate părțile. Alexandr Ivanovici nu le lăsa din mână. Un sfert își lua el, în baza contractului; tot atâta își însușea, susținând că n-a primit încă situațiile de la toate caravanele de agenți, iar celelalte fonduri le folosea pentru mărirea combinatului de sprijin și ajutor.

— Trebuie să știi să gospodărești, spunea el încet. Mai întâi ne îngrijim ca temelia să fie cum trebuie, după aceea o să înceapă adevăratele venituri.

Așa că, deocamdată, excavatorul "Marion", împrumutat de la centrala electrică, săpa o groapă adâncă de fundație pentru o nouă clădire a tipografiei. Munca la centrala electrică încetă. Șantierul era pustiu. Se învăteau pe acolo numai fotografi și fluturau numai pânze negre.

Afacerea înflorea și Alexandr Ivanovici, de pe fața căruia nu dispărea nici o clipă un cinstit zâmbet sovietic, începu să tipărească cărți poștale cu fotografiile ale artiștilor de cinema.

Dar după cum e obiceiul, într-o bună zi, pe la chindie, sosi, într-o mașină hodorogită, o comisie. Alexandr Ivanovici nu stătu mult pe gânduri. Aruncă o privire de adio fundației crăpate a centralei electrice și îmbrățișa cu o altă clădirea grandioasă și plină de lumină a întreprinderii anexe, după care o șterse.

— Hm! făcu președintele, scormonind cu bastonul în crăpăturile fundației, dar unde e centrala electrică?

Și se uită la membrii comisiei, care, la rândul lor, făcură "hm". Centrala electrică nu exista.

În schimb, în clădirea tipografiei comisia găsi munca în toi. Lămpile violete ardeau, iar mașinile de tipar plan, își fluturau neîncetat aripile. Trei dintre ele scoteau defileul într-o culoare, iar dintr-a patra, care tipărea în mai multe culori, zburau cu iuțeală, ca niște cărți de joc din mânăca unui trișor, cărți poștale înfățișându-l pe artistul Douglas Fairbanks cu o mască neagră pe mutra-i grasă, lucioasă ca un samovar, pe fermecătoarea Lia de Putti și pe simpaticul june cu ochi bulbucați, cunoscut sub numele de Monty Banks.

Și multă vreme încă după această seară memorabilă se desfășurară în defileu, sub cerul liber, procese exemplare. Iar Alexandr Ivanovici adăugă la capitalul său o jumătate de milion de ruble.

Pulsul lui repede continua să bată nerăbdător. El simțea că acum, acum, când vechiul sistem economic a pierit, iar cel nou abia începe să trăiască, e rost de făcut mare avere. Dar știa de asemenea că în țara sovietică nu se poate lupta deschis pentru îmbogățire. Și el privea cu un zâmbet de superioritate pe oamenii care, ici-colo, își mai trăgeau zilele, putrezind în spatele firmelor:

AICI SE VÂND PRODUSELE TRUSTULUI DE STOFĂ FINĂ "B.A. LEIBEDEV"

BROCAT ȘI OBIECTE PENTRU BISERICI ȘI CLUBURI

sau

COLONIALE H. ROBINSON ȘI M. VINERI .

Sub presiunea statului pârâia și baza financiară a lui Leibedev, și cea a lui Vineri, și cea a proprietarilor pseudo-artelului muzical "Clinchet de zurgălăi".

Koreiko pricepu că acum e cu puțință numai un comerț clandestin, bazat

pe cel mai strict secret. Toate crizele care zguduiau tânăra economie îi aduceau lui profituri; la toate obiectele la care statul pierdea, el câștiga. Koreiko profita de orice lipsă de mărfuri, scoțându-și cu fiecare prilej suta lui de miișoare. Făcea negoț cu produse de brutărie, postavuri, zahăr, textile, cu orice. Și era singur, absolut singur cu milioanele sale. În diferite colțuri ale țării lucrau pentru el escroci mai mari și mai mici, dar nici unul nu știa pentru cine lucrează. Koreiko acționa numai prin persoane interpose. Și numai el singur cunoștea lungimea rețelei pe care-i veneau banii.

Exact la ora douăsprezece, Alexandr Ivanovici dădea de o parte registrul de conturi curente ca să mănânce ceva. Scoase din sertar un nap crud, dinainte curățat și, cu ochii ațintiți înaintea sa, îl mănca cu multă demnitate. Apoi înghiți un ou moale, rece. Ouăle moi și reci nu sunt deloc gustoase și un om n-o să mănânce niciodată așa ceva de bunăvoie. Dar Alexandr Ivanovici nu mânca, ci se hrănea. El nu-și lua dejunul, ci îndeplinea procesul fiziologic de introducere în organism a cantității cuvenite de grăsimi, hidrați de carbon și vitamine.

Toți funcționarii de la "Hercules" își încheiau dejunul cu un ceai, Alexandr Ivanovici bea un pahar de apă fiartă cu o bucățică de zahăr din care mușca. Ceaiul intensifică activitatea inimii, iar Koreiko ținea la sănătatea sa.

Posesorul celor zece milioane semăna cu un boxer care se pregătește cu grijă pentru victorie. Boxerul ține un regim special, nu bea, nu filmează, caută să evite emoțiile, se antrenează și se culcă devreme — face totul pentru ca la ziua fixată să apară în ringul scaldat de lumină ca un învingător fericit. Alexandr Ivanovici voia să se mențină tânăr și proaspăt, să-și conserve sănătatea pentru ziua când vechiul regim va reveni și el va putea să iasă din ilegalitate, și să-și deschidă fără frică valiza. Că vechiul regim se va întoarce, era un lucru de care Koreiko nu se îndoia câtuși de puțin. Și el se rezerva pentru capitalism.

Dar ca nimeni să nu poată ghici această a doua existență a sa, în cea principală, ducea o viață de mizerie, căutând să nu depășească leafa de patruzeci și șase de ruble pe care o primea pentru munca nevrednică și plicticoasă ce-o făcea la secția financiară și de contabilitate, între pereții pictați cu menade, driade și naiade.

CAPITOLUL VI

"ANTILOPA-GNU"

Tărăboanța verde cu cei patru escroci gonea, săltând pe drumul învăluit în fum.

Mașina era mereu supusă la presiunea foițelor elementare cu care are de luptat un înotător care se scaldă pe furtună. Ba era azvârlită în sus de câte un hârtop, ba cădea într-o groapă, ba se vedea fără voie deviată într-o parte, ba în cealaltă, și era învăluită într-un praf colorat în roșu de razele amurgului.

— Ascultă, studentule, se adresă Ostap noului pasager, care își revenise din ultima zdruncinătură și ședea acum senin alături de comandor. Cum ai îndrăznit să calci convenția de la Suharev, acest onorabil pact confirmat de Tribunalul Ligii Națiunilor?

Panikovski se prefăcu că nu aude și întoarse chiar și capul într-o parte.

— Și, în general, continuă Ostap, ai apucături cam urâte. Am fost chiar acum martorii unei scene dezgustătoare. Erai urmărit de cetățenii din Arbatov,

cărora le furaseși o găscă.

— Stârpituri, netrebnici! mormăi supărat Panikovski.

— Ia te uită! făcu Ostap. Și dumneata te consideri, probabil, medic veterinar, activist pe tărâm social. Sau te consideri *gentleman*? Și fiindcă veni vorba de *gentleman*, uite ce vreau să-ți spun: dacă dumitale, ca unui adevărat *gentleman*, îți va veni poate ideea să-ți însemni ceva pe manșetă, să știi că o să trebuiască să folosești cretă.

— De ce? întrebă enervat noul pasager.

— Fiindcă manșetele dumitale sunt negre de murdărie.

— Ești o stârpitură, un netrebnic! se grăbi să spună Panikovski.

— Cum? îmi vorbești mie așa, mie, salvatorului dumitale? întrebă pe un ton blând Ostap. Adam Kazimirovici, oprește o clipă mașina. Îți mulțumesc. Șura, dragul meu, restabilește, te rog, *statu quo*-ul.

Balaganov nu pricepu ce va să zică *statu quo*. Dar se orienta după tonul cu care fuseseră rostite aceste cuvinte. Zâmbind încântat, îl luă pe Panikovski de subsuori, îl scoase din mașină și-l lăsă în drum.

— Studentule, du-te înapoi la Arbatov, spuse rece Ostap. Te așteaptă acolo cu nerăbdare stăpânii găștei. Noi nu avem nevoie de mârłani. Mârłani suntem și noi. Să pornim.

— N-o să mai fac! începu să implore Panikovski. Nervii sunt de vină!

— Cere iertare în genunchi, zise Ostap.

Panikovski se lăsă atât de grăbit în genunchi, de parcă i se tăiaseră picioarele.

— Bine! zise Ostap. Poziția dumitale mă satisface. Ești primit condiționat, până la prima încălcare a disciplinei, și cu obligația să fii femeie la toate.

"Antilopa-Gnu" îl primi pe mârłanul pocăit și porni mai departe, clătinându-se ca un car funebru.

După o jumătate de oră, mașina intră pe șoseaua națională, care duce la Novozaitevo și fără a micșora viteza pătrunse într-un sat. Lângă o casă din bârne, pe al cărei acoperiș creștea o antenă strâmbă de radio, era adunată lume. Din mulțime ieși înainte, cu pas hotărât, un bărbat spân care avea în mână o foaie de hârtie.

— Tovarășii, strigă el supărat, declar ședința solemnă deschisă. Dați-mi voie, tovarășii, să socot aceste aplauze...

Pregătise, se vede, discursul dinainte și se uita pe hârtiuță, dar băgând de seamă că mașina nu se oprește, nu-l mai continuă.

— Să ne înscriem cu toții în Organizația Constructorilor de Autostrăzi! zise el repede, uitându-se la Ostap, care ajunsese în dreptul lui. Să organizăm producția în serie de automobile sovietice. Armăsarul de fier vine să ia locul gloabei țărănești.

Și, în timp ce mașina se îndepărta, trânti ultima lozincă, acoperind vuietul mulțimii care aclama:

— Automobilul nu e un lux, e un mijloc de transport.

Cu excepția lui Ostap, toți membrii echipajului de pe "Antilopa" fură întrucâtva neliniștiți de această primire solemnă. Neînțelegând nimic, se foiau în mașină ca niște pui de vrabie în cuib. Panikovski, căruia în general nu-i plăceau aglomerările mari de oameni cinstiți, se lăsă serios pe vine, așa încât sătenii nu putură să vadă decât fundul murdar al pălăriei lui de paie. Ostap însă, nu era câtuși de puțin tulburat. El își scoase chipiul cu fundul alb și răspundea la saluturi, înclinând mândru capul când spre dreapta, când spre stânga.

— Îmbunătățiți drumurile! strigă el la despărțire. Mersi pentru primire! Și mașina ieși din nou pe șoseaua albă, care străbătea un câmp întins, liniștit.

— N-o să se ia după noi? întrebă îngrijorat Panikovski. Ce-a fost cu mulțimea asta? Ce s-a întâmplat?

— Probabil că oamenii n-au mai văzut niciodată un automobil, zise Balaganov.

— Schimbul de impresii continuă, zise Bender. Are cuvântul șoferul. Care-i părerea dumată, Adam Kazimirovici?

Șoferul stătu puțin pe gânduri, sperie cu claxonul un câine care ieșise zăpăcit în drum și își exprimă presupunerea că mulțimea se adunase cu prilejul vreunei sărbători religioase.

— La săteni, sărbătorile de felul ăsta sunt destul de dese, explică șoferul "Antilopei".

— Da, zise Ostap. Acum văd limpede că am nimerit în societatea unor incuți, adică a unor golani fără studii superioare. Of, of, copii, dragi copii ai locotenentului Schmidt, de ce nu citiți ziarele? Ziarele trebuie citite. Ele propagă destul de des idei sănătoase, pline de judecată și eterne.

Și Ostap scoase din buzunar un număr din *Izvestia* și citi cu glas tare echipajului "Antilopei" o informație prin care se anunța cursa de automobile Moscova — Harkov — Moscova.

— În momentul de față, spuse el încântat de sine, ne aflăm pe ruta cursei automobilistice, cam cu o sută, cincizeci de kilometri înaintea mașinii din cap. Cred că acum vă dați seama despre ce vorbesc?

Gradele inferioare de pe "Antilopa" tăceau. Panikovski își descheie haina și se scarpină pe pieptu-i gol, sub cravata murdară de mătase.

— Care va să zică n-ați înțeles? Precum se vede, în unele cazuri, nici măcar cititul ziarelor nu ajută. Ei bine, vă voi expune chestiunea mai amănunțit, deși asta nu-mi stă în obicei. Punctul unu: țărani au luat "Antilopa" drept prima mașină din cursă. Punctul doi: noi nu renunțăm la această calitate, ba mai mult chiar, ne vom adresa tuturor instituțiilor și persoanelor din drum rugând să ni se dea sprijinul convenit și punând accentul tocmai pe faptul că deținem locul întâi în cursă. Punctul trei... Mă opresc aici pentru că nu vreau să vă încarc mintea. Pentru voi ajung și primele două puncte, din care rezultă clar că, pentru câțva timp, vom reuși să fim înaintea mașinilor din cursă și vom putea lua deci caimacul, frișca și alte derivate din smântână de pe urma acestei inițiative de înalt nivel cultural.

Discursul marelui maestru al combinațiilor produse asupra auditoriului o impresie colosală. Kozlevici îi arunca comandorului priviri în care se citea un devotament fără margini. Balaganov își netezea cu mâna chica roșcovană și râdea în hohote. Adulmecând un ciubuc fără riscuri, Panikovski țipa "Ura".

— Ei, destule efuziuni! zise Ostap. Dat fiind că s-a făcut întuneric, declar șezătoarea deschisă. Stop!

Mașina se opri și membrii obosiți ai echipajului coborâră. În grânele ce se coceau, greierii își organizau mica lor fericire. Pasagerii apucaseră să se așeze pe jos, în cerc, chiar lângă drum, dar bătrâna "Antilopă" încă nu se liniștise: din când în când caroseria ei scârțâia singură, iar când tăcea, se auzeau scurte gâlgăituri la motor.

Neexperimentatul Panikovski făcuse un foc atât de mare, încât avea impresia că arde un sat întreg. Scânteile săreau suierând în toate părțile. În timp ce călătorii luptau cu coloana de foc, Panikovski alergă încovoiat pe câmp

și se întoarce ținând în mână un castravete strâmb, răscopt la soare. Ostap i-l smulse repede din mână, spunând:

— Să nu faci din mâncare un cult.

După care, mănă singur castravetele. Cinară cu salamul pe care Kozlevici, fire de gospodar, îl luase de acasă și adormiră sub coviltirul astral.

— Ei, spuse în zori Ostap lui Kozlevici, pregătește-te cu grijă. O zi ca cea de astăzi, copaia dumitale mecanică n-a văzut și nici n-o să mai vadă vreodată.

Balaganov luă o găleată cilindrică cu inscripția "Maternitatea din Arbatov" și fugi până la pârau să aducă apă.

Adam Kazimirovici ridică fluierând capota mașinii, își vârî mâinile în motor și începu să scormonească printre măruntaiele lui de aramă.

Panikovski se sprijini cu spatele de o roată și, făcându-se mic, se uita trist, fără să clipească, la bucățica de Soare, roșu ca dulceața de coame, ce apăruse la orizont. Panikovski avea o față brăzdată de zbârcituri și plină cu tot felul de mici podoabe bătrânești: punguțe, vine care zvâcneau și pete roșii ca de căpșună. O față cum arată de obicei aceea a unui om care a trăit o viață lungă și cumsecade, are acum copii mari, bea dimineața cafeaua sănătoasă "Ghindin" și scrie din când, în când la gazeta de perete a instituției, sub pseudonimul "Anticrist".

— Panikovski, vrei să-ți spun cum ai să mori? i se adresă pe neașteptate Ostap.

Bătrânul tresări și întoarce capul:

— Uite cum ai să mori: într-o zi, când te vei întoarce în odaia dumitale goală și rece de la hotelul "Marsilia" (dintr-un orașel de provincie, unde te va duce profesiunea dumitale), te vei simți prost. Nu vei mai putea mișca un picior. Flămând și nebărbierit, vei zace pe patul de scânduri și nimeni nu va veni să te vadă. Nimeni nu va avea lacrimi pentru dumneata, Panikovski. Copii n-ai făcut din zgârcenie, nevestele le-ai părăsit. Te vei chinui o săptămână întreagă. Agonia dumitale va fi îngrozitoare. Vei muri greu și asta va plătisi pe toată lumea. Nici nu vei închide bine ochii și un birocrat, responsabilul hotelului, se va grăbi să trimită repede o adresă la secția comunală ca să se elibereze un coșciug gratuit... care ți-e numele mic și care-i cel după tată?

— Mihail Samuelevici, răspunse Panikovski uluit.

— ... ca să se elibereze un coșciug gratuit pentru cetățeanul M.S. Panikovski. Dar nu e cazul încă să plângi, că vreo doi ani tot o mai duci. Acum să trecem la treabă. Trebuie să avem grijă de latura culturală și agitatorică a cursei noastre.

Ostap scoase din automobil valijoara sa de moașă și o puse pe iarbă.

— Asta-i mâna mea dreaptă, spuse marele maestru al combinațiilor, mângâind valijoara umflată. Aici se găsește tot ce este necesar și de care poate avea nevoie un cetățean elegant de vârsta și anvergura mea.

Bender se chirci în fața valijoarei, ca un scamator chinez ambulant în fața sacului său fermecat, și începu să scoată unul după altul diferite obiecte. Mai întâi, o brasardă roșie pe care erau brodate cu litere de aur cuvintele "serviciu de ordine". Apoi puse pe iarbă o șapcă de milițian cu stema orașului Kiev, patru perechi de cărți cu reversul de aceeași culoare și un teanc de acte cu ștampile rotunde, violacee.

Tot echipajul, "Antilopei" se uita cu respect la valiză. Iar de acolo apăreau mereu alte obiecte.

— Voi, ageamiilor, zise Ostap, nu veți înțelege, desigur, niciodată, că un pelerin sovietic cinstit ca mine nu se poate lipsi de un halat de doctor.

În afară de halat, se mai găsea în valiză și un stetoscop.

— Nu sunt chirurg, spuse Ostap. Sunt neuropatolog, psihiatru. Studiez psihicul pacienților mei. Și nu știu de ce, dau totdeauna de câte un psihic idiot.

Apoi apărură la lumină: un abecedar pentru surdomuți, ilustrate filantropice, insigne de email și un afiș cu fotografia lui Bender în persoană, în șalvari și cu turban. Pe afiș scria:

A sosit Marele preot

(Celebrul brahman yogin din Bombay)

fiul lui Voinicilă

Favoritul lui Rabindranath Tagore

IOCANANMAR USIDZE (Artist emerit al republicilor unionale)

Numere bazate pe experiența lui Sheriok Holmes.

Fachirul indian. Găinușa invizibilă.

Luminări din Atlantida. Cortul infernal.

Prorocul Samuil răspunde la întrebările publicului.

Materializarea spiritelor și împărțirea elefanților.

Prețul biletelor, de la 50 de copeici la 2 ruble.

După afiș, apăru un turban murdărit de amprente digitale.

— Distracția asta o folosesc foarte rar. Închipuiți-vă că trucul cu marele preot prinde cel mai ușor la oameni înaintați, ca responsabili cluburilor feroviare. Munca e ușoară, dar scârboasă. Mie, personal, mi-e greață să fiu favoritul lui Rabindranath Tagore. Iar prorocului Samuil i se pun mereu aceleași întrebări: "De ce nu se găsește unt la băcănie?" sau: "Dumneata ești evreu?"

În sfârșit, Ostap găsi ceea ce căuta: o cutie de tablă lăcuită, cu acuarele în băițe de porțelan și cu două pensule.

— Mașina care merge în capul coloanei trebuie împodobită măcar cu o lozincă, spuse Ostap.

Și pe o fâșie lungă de pânză galbenă, scoasă din aceeași valiză, desenă cu litere de tipar de culoare cafenie:

CU CURSA AUTOMOBILISTICĂ —

SĂ LOVIM ÎN DRUMURILE PROASTE ȘI ÎN
NEGLIJENȚĂ!

Lozinca fu fixată deasupra automobilului, pe două bețe. De îndată ce mașina porni, fâșia de pânză se umflă de vânt și luă un aspect atât de impetuos, încât nimeni n-ar mai fi putut pune la îndoială că este absolut necesar ca o cursă de automobile să lovească în dramurile proaste, în neglijență și, totodată, poate, și în birocrație. Pasagerii "Antilopei" își luară, la rândul lor, o ținută mai demnă. Balaganov își împodobi capul roșcovan cu o șapcă pe care o purta totdeauna în buzunar. Panikovski își întoarse manșetele pe dos, lăsându-le să iasă numai cu doi centimetri de sub mânecă. Kozlevici avu grijă mai mult de mașină decât de persoana lui. Înainte de a pomi în cursă, o spală cu apă și, ca prin farmec, pe coastele cam șifonate ale "Antilopei" începură să strălucească razele soarelui. Comandorul zâmbea vesel și își necăjea tovarășii de drum.

— La babord se vede un sat! strigă Balaganov cu palma streășină la frunte. Ne oprim?

— În urma noastră, zise Ostap, vin cinci automobile de prim rang. Planul nostru nu prevede o întâlnire cu ele. Trebuie să luăm cât mai repede caimacul. De aceea, stabilesc oprirea în orașul Udoevo. De altfel, acolo trebuie să ne aștepte și butoiul cu carburanți. Dă-i bătaie, Kazimirovici.

— Răspundem la saluturi? întrebă preocupat Balaganov.

— Răspundeți înclinându-vă și zâmbind. Vă rog să nu deschideți gura, că altfel dracu știe ce vă mai scapă.

Satul întâmpină cu prietenie prima mașină. Dar ospitalitatea obișnuită avea aici un caracter destul de ciudat. Pe cât se părea, oamenii din sat fuseseră înștiințați că va trece cineva, dar nu știau nici cine, nici în ce scop. De aceea, pentru orice eventualitate, scoaseră la lumină toate lozincile și pancartele confecționate în ultimii ani. De-a lungul uliței erau înșirați elevi cu placarde de modă veche, de diferite dimensiuni: "Slavă Ligii Timpului și întemeietorului ei, scumpul tovarăș Kerjențev", "Nu ne temem de-al burgheziei zvon"; "Vom da răspunsul convenit ultimatumului lui Curson"; "Ca pruncii noștri să nu zacă, cerem o creșă să se facă".

În afară de acestea, mai erau o mulțime de placarde scrise de multe ori cu caractere slavone bisericești și cuprinzând același salut: *Bine-ați venit!*

Toate acestea trecură în goană pe lângă automobiliștii noștri. De data aceasta, siguri pe ei, își fluturau pălăriile. Panikovski nu se putu stăpâni și, în ciuda interdicției, se ridică în picioare și strigă un salut de un scăzut nivel politic. Dar din pricina zgomotului mașinii și a strigătelor mulțimii, nimeni nu desluși nimic.

— Hip-hip-ura! strigă Ostap.

Kozlevici deschise eșapamentul și mașina lăsă în urmă un nor de fum albastru, care făcu să strănute câinii ce alergau după automobil.

— Cum stăm cu benzina? întrebă Ostap. O să ne ajungă până la Udoevo? Nu mai avem până acolo decât treizeci de kilometri. Iar acolo, punem mâna pe tot ce ne trebuie.

— Trebuie să ne ajungă, răspunse Kozlevici cam cu îndoială.

— Să aveți în vedere că nu admit nici un fel de acte de brigandaj, zise Ostap, învăluindu-și cu o privire aspră oastea. Nici un fel de încălcări ale legii. Parada o comand eu.

Panikovski și Balaganov priviră în jos, stânjeniți.

— Cei din Udoevo ne vor da singuri tot ce avem nevoie. O să vedeți imediat. Pregătiți loc pentru pâine și sare.

"Antilopa" străbătu cei treizeci de kilometri într-o oră și jumătate. Pe parcursul ultimului kilometru, Kozlevici se chină foarte mult, apăsa mereu pe accelerator și clătina dezolat din cap. Dar toate eforturile și chiar și țițetele și îndemnurile lui Balaganov nu dădură nici un rezultat. Finișul strălucit plănuit de Adam Kazimirovici nu se împlini din lipsă de benzină. Mașina se opri în mod rușinos în mijlocul străzii, cu o sută de metri înainte de tribuna împodobită cu crengi de brad, în cinstea curajoșilor automobiliști.

Oamenii adunați se repeziră țipând în întâmpinarea Lorain-Dietrich-ului, venit din negura veacurilor. Laurii gloriei încununară pe dată frunțile nobile ale automobiliștilor. Ei fură trași brutal afară din mașină și săltați pe brațe cu atâta înverșunare, de parcă ar fi fost niște înecați care trebuiau, cu orice preț, readuși la viață.

Kozlevici rămase lângă mașină, iar toți ceilalți fură conduși spre tribună, unde se prevăzuse, după plan, să aibă loc un miting fulger de trei ore. Un tânăr cu o înfățișare de șofer își croi drum spre Ostap și-l întrebă:

— Ce-i cu celelalte mașini?

— Au rămas în urmă, răspuse nepăsător Ostap. Pene de cauciuc, pene la motor, entuziasmul populației. Toate astea te întârzie.

— Dumneavoastră sunteți prima mașină? nu se lăsă șoferul amator. Kleptunov e cu voi?

— Pe Kleptunov l-am scos din cursă, făcu Ostap acru.

— Dar profesorul Pesocinikov? E cu Packard-ul?

— Cu Packard-ul.

— Dar scriitoarea Vera Cruz? continuă să întrebe curios șoferul. Ah, dacă aș vedea-o! Pe ea și pe tovarășul Nejânski. E și el cu dumneavoastră?

— Știi, sunt cam obosit de cursă, zise Ostap.

— Dumneavoastră sunteți cu Studebacker-ul?

— Poți să consideri mașina noastră un Studebacker, dacă dorești, răspuse Ostap furios, dar până acum ea s-a numit Lorain-Dietrich. Ești satisfăcut?

Dar șoferul amator nu era satisfăcut.

— Dați-mi voie, rosti el cu o stăruință tinerească, dar în cursă nu figurează nici un Lorain-Dietrich! Am citit în ziar că participă două Packard-uri, două Fiat-uri și un Studebacker.

— Du-te dracului cu Studebacker-ul dumitale, urlă Ostap. Cine-i Studebacker-ul ăsta? Ești rudă cu Studebacker? E tatăl dumitale? Ce te ții scai de om? Doar ți-am spus lămurit că în ultimul moment Studebacker-ul a fost înlocuit cu un Lorain-Dietrich, și el mă tot bate la cap cu Studebacker!

Tânărul fusese de mult dat deoparte de oamenii din serviciul de ordine, dar Ostap mai continuă îndelungă vreme să-și vânture brațele și să bombăne:

— Cunoscători! Cunoscători ca ăștia trebuie omorâți! Vrea morțiș să-i dau un Studebacker!

Președintele comisiei pentru primirea cursei introdusese în discursul său de salut un șir atât de lung de propoziții incidentale, încât nu izbuti să mai iasă din ele vreme de jumătate de ceas. În tot acest timp, comandorul cursei era stăpânit de o mare neliniște. De la înălțimea tribunei, el urmărea mișcările suspecte ale lui Balaganov și Panikovski, care se învârteau prea neastâmpărați prin mulțime. Bender holba la el niște ochi amenințători până când izbuti, în cele din urmă, prin semnalele lui, să-i facă pe copiii locotenentului Schmidt să se potolească.

— Mă bucur, tovarăși, declară Ostap în discursul său de răspuns, să tulbur cu claxonul automobilului meu liniștea patriarhală a orașului Udoevo. Automobilul, tovarăși, nu e un lux, ci un mijloc de transport. Armăsarul de fier vine să ia locul mârtoagei țărănești. Să punem la punct producția în serie de automobile sovietice. Cursa noastră trebuie să constituie o lovitură dată drumurilor proaste și neglijenței. Închei, tovarăși. După ce vom lua o gustare, ne vom continua drumul.

În timp ce mulțimea asculta nemișcată în jurul tribunei cuvintele comandoului, Kozlevici desfășura o vie activitate. Umplu rezervorul cu benzină, care, după cum spusese Ostap, se dovedi a fi de cea mai bună calitate și, fără nici o jenă, mai luă ca rezervă trei bidoane mari, schimbă camerele și anvelopele la toate cele patru roți, apoi puse mâna pe o pompă și chiar pe un cric. Cu aceste aprovizionări și reechipări, goli complet depozitele filialei organizației de drumuri auto din Udoevo.

Aveau acum tot ce trebuia și mai mult decât le trebuia pentru a ajunge la Cemomorsk. E drept că nu aveau bani. Dar pe comandor acest lucru nu-l îngrijora. Luaseră la Udoevo și un prânz admirabil.

— La bani de cheltuială nu trebuie să ne gândim, spuse Ostap. Zac pe toate drumurile și vom culege pe măsură ce vom avea nevoie.

Între străvechiul Udoevo, întemeiat în anul 794 și orașul Cernomorsk, care luase ființă în anul 1794, era o distanță medie de o mie de ani și o mie de kilometri de șosea și drum de țară.

În acești o mie de ani, pe drumul de la Udoevo până la Marea Neagră se perindaseră figuri de tot felul.

Circulasera agenți cu mărfuri ale firmelor comerciale bizantine, cărora le ieșea înainte, din codrul fremătător, tâlharul Solovei, un bărbat brutal, cu căciulă de astrahan, care puneă mâna pe mărfuri, iar pe agenți îi omora. Pe același drum, trecuseră cuceritori cu oștile lor, țărani, drumeți cântând.

Viața țării suferea, veac de veac, prefaceri mari. S-au schimbat veșmintele, s-au perfecționat armele, s-au înăbușit răscoalele înfometăților. Oamenii au învățat să-și radă bărbile. A apărut primul balon. Au fost inventați gemenii de fier: vaporul și locomotiva. Au început să claxoneze automobilele.

Dar drumul a rămas la fel cum a fost și pe vremea tâlharului Solovei.

Vălurit, acoperit cu noroi vulcanic sau cu praf otrăvitor, ca cel pentru stârpirea ploșnițelor, drumul rusesc trece pe lângă sate, orașele, fabrici și colhozuri, întinzându-se ca o capcană lungă de o mie de verste. Pe marginile lui zac, în iarba îngălbenită și pângărită, schelete de căruțe și automobile care își dau sfârșitul în chinuri.

Se prea poate ca vreun emigrant, înnebunit să tot vândă ziare pe câmpiile asfaltate ale Parisului, să-și aducă aminte de drumul de țară rusesc ca de un amănunt fermecător al peisajului din patrie și să vadă cu nostalgie cum luna se oglindește într-o băltoacă, cum greierii se roagă lui Dumnezeu cu glas tare și cum o găleată se bălăbănește zăngănind goală, legată de un car țărănesc.

Dar lumina lunii are acum o altă menire. Luna ar putea să se oglindească perfect de bine și pe șoselele gudronate. Claxoanele ar putea înlocui avantajos zdrăngănitul simfonic al găleților țărănești. Iar greierii ar putea fi ascultați încă și mai bine în parcuri speciale unde, dacă s-ar construi tribune, cetățenii, pregătiți de cuvântul introductiv al unui specialist încărunit în studiul greierilor, ar putea să se desfete cât ar pofti cu cântecul acestor insecte preferate.

CAPITOLUL VII

DULCEA POVARA A GLORIEI

Comandorul cursei, șoferul, mecanicul de bord și femeia la toate se simțeau admirabil.

Era o dimineată răcoroasă. Un soare palid hoinărea pe cerul de mărgăritar. Prin iarbă cântau tot felul de păsărele.

Păsările călătoare traversau încet șoseaua, chiar prin fața roților automobilului. Stepă răspândeă mirosuri atât de înviorătoare, încât dacă în locul lui Ostap ar fi fost vreun scriitorăș rustic din grupul "Ugerul de oțel", el n-ar fi rezistat, s-ar fi dat jos din mașină, s-ar fi așezat pe iarbă și pe loc s-ar fi apucat să scrie în carnetul său de călătorie o nouă schiță ce ar fi început cu vorbele: "Amu s-au pârguit grânele de toamnă. Soarele a pogorât și și-o zvârlit razele prin lumea mare. Moș Romualdici și-o mirosit obiala sa și era cât p-acilea să dea ortu popii..."

Dar lui Ostap și tovarășilor lui de drum nu le ardea de impresii poetice. De douăzeci și patru de ore goneau înaintea mașinilor participante la cursă. Erau primiți cu muzică și discursuri. Copiii băteau tobele în cinstea lor. Adulții le

ofereau prânzuri și cine, îi aprovizionau cu piese de automobil dinainte pregătite, iar la intrarea într-un oraș li se aduse pâine și sare pe o tavă sculptată de stejar, acoperită cu un ștergar brodat cu cruciulițe. Pâinea și sarea se aflau pe jos în mașină, între picioarele lui Panikovski, care, ciupind tot timpul din pâine, făcu în ea o gaură ca de șoarece. Ostap, căruia i se aplecase văzând aceasta, aruncă pâinea și sarea pe drum. Noaptea, echipajul "Antilopei" și-o petrecu într-un sat, bucurându-se de toată atenția activului local. La plecare, luară cu ei o cană mare cu lapte și amintirea dulce a mirosului de apă de colonie a finului pe care dormiseră.

— Lapte și fin, spuse Ostap, când, în zori, "Antilopa" părăsea satul. Ce poate fi mai bun? Totdeauna îți zici: "Las' că mai apuc eu asta. O să mă mai întâlnesc eu de multe ori în viață cu lapte și fin." Dar, în realitate, nu mai dai de ele niciodată. Să știți, bieții mei prieteni, că asta a fost cea mai frumoasă noapte din viața noastră. Și voi nici măcar n-ați băgat de seamă.

Tovarășii de drum ai lui Bender îl priveau cu respect. Erau încântați de perspectiva vieții ușoare ce se deschisese în fața lor.

— Ce bine-i să trăiești! zise Balaganov. Mergem cu mașina, suntem sătui, poate că ne așteaptă fericirea...

— Ești ferm convins de asta? îl întrerupse Ostap. Fericirea ne așteaptă în drum, da? Poate că mai și flutură din aripioare de nerăbdare? "Unde e amiralul Balaganov? se întreabă. De ce întârzie atâta?" Ești un aiurit, Balaganov! Fericirea nu așteaptă pe nimeni. Ea rătăcește prin țară, în veșminte lungi, albe, și cântă ca o copilă: "Ah, America, ca tine altă țară nu-i. Oamenii se plimbă, cântă, beau și mănâncă numai pui." Dar această copilă naivă trebuie cucerită, trebuie să-i plăci, să-i faci curte. Dumneata, Balaganov, nu vei izbuti niciodată să înfiripi o idilă cu această dulce copilă. Ești un zdrențaros. Uită-te în oglindă, să vezi cum arăți! Un om cu haine ca ale dumitale nu va căpăta niciodată audiență la fericire. De altfel, tot personalul, Antilopei" este echipat oribil. Mă mir că mai suntem luați drept participanți la cursa automobilistică!

Ostap își privi cu durere în suflet tovarășii și continuă:

— Pălăria lui Panikovski mă face pur și simplu să amețesc. În general, el e de un lux provocator. Acest dinte din metal prețios, aceste șireturi de la izmene, acest piept păros de sub cravată... Trebuie să te îmbraci mai simplu, Panikovski. Ești un bătrân stimabil. Îți trebuie o haină neagră, lungă, și o pălărie plușată. Lui Balaganov i s-ar potrivi o cămașă de *cow-boy* cadrilată și moletiere de piele. Ar căpăta îndată aerul unui student care practică sportul, pe când acum seamănă cu un marinăr din flota comercială, dat afară pentru beție. Despre mult stimatul nostru șofer nici nu mai vorbesc. Încercările grele ce i-au fost hărăzite de soartă l-au împiedicat să se îmbrace potrivit funcției sale. Nu vă dați seama ce bine i-ar sta acestui om cu fața inspirată, puțin cam murdară de ulei, o salopetă de piele și o haină neagră tot de piele? Da, copii, trebuie să vă echipați.

— Nu sunt bani, spuse Kozlevici întorcând capul.

— Șoferul a pus just problema, declară binevoitor Ostap. Într-adevăr, nu sunt bani. N-avem aceste mici discuri de metal, pe care le ador atât de mult.

"Antilopa-Gnu" lunecă ușor de pe deal. De ambele părți ale mașinii se întindea lin câmpul. O bufniță mare, roșcovană, ședea chiar la marginea drumului, cu capul plecat pe o parte, cu ochii, galbeni și orbi, holbați prostește. Tulburată de scârțâitul "Antilopei", pasărea își întinse aripile, se roti deasupra mașinii și se depărtă cu cine știe ce treburi plicticoase, ca orice bufniță care se respectă. Altceva care să merite atenție nu se mai petrecu.

— Priviți! strigă deodată Balaganov. Un automobil!

Pentru orice eventualitate, Ostap porunci să se scoată lozinca ce-i vestea pe cetățeni că această cursă de automobile lovește în neglijență. În timp ce Panikovski executa ordinul, "Antilopa" se apropie de mașina întâlnită în drum.

Un Cadillac cenușiu tip limuzină stătea ușor aplecat într-o rână la marginea drumului. Natura acestei regiuni din Rusia centrală, așa cum se oglindea în geamurile groase și lustruite ale elegantei mașini, părea mai curată și mai frumoasă decât era în realitate. Șoferul, îngenuncheat, scotea anvelopa de pe una din roțile din față. Lângă el stăteau plictisite, așteptând, trei siluete în manta de voiaj de culoarea nisipului.

— Aveți o pană? întrebă Ostap, scoțându-și politicos chipiul. Șoferul ridică fruntea încruntată, nu răspunse nimic și se cufundă din nou în lucru.

Membrii echipajului "Antilopei" coborâră din diligența lor verde. Kozlevici ocoli de câteva ori minunata mașină, oftând invidios, apoi se așeză pe vine lângă șofer și peste câteva minute începu cu el o discuție de specialitate. Panikovski și Balaganov îi cercetau, între timp, cu o curiozitate copilărească, pe pasageri, dintre care doi aveau un aer foarte înfumurat de străini, iar al treilea, judecând după mirosul înnebunitor de galoși pe care-l răspândea mantaua lui confecționată de Trustul Cauciucului, trebuia să fi fost un compatriot.

— Aveți o pană? repetă Ostap, atingând cu delicatețe umărul de cauciuc al compatriotului și îndreptându-și totodată privirea îngândurată spre cei doi străini.

Compatriotul începu să-i vorbească enervat de cauciucul care se spărsese, dar bombănelile lui îi zburară lui Ostap pe lângă urechi. Pe el îl frământa un alt gând: aici, pe drumul mare, la o sută treizeci de kilometri de cel mai apropiat centru județean, aici, în inima Rusiei europene, se plimbau pe lângă automobilul lor două găște grase din străinătate. Cum să mai fii liniștit?

— Spune-mi, îl întrerupse el pe cauciucat, ăștia doi nu sunt din Rio de Janeiro?

— Nu, răspunse acesta, sunt din Chicago. Iar eu îi însoțesc: sunt tălmaci la "Inturist".

— Dar ce fac ei aici, pe drumul ăsta mizerabil, în câmpul ăsta străvechi și sălbatic, departe de Moscova, de baletul *Macul roșu*, de anticarii și de celebrul tablou al pictorului Repin, *Ivan cel Groaznic ucigându-și fiul*! Nu pricep! De ce i-ați adus aici?

— Lua-i-ar dracu! exclamă îndurerat translatorul. De trei zile umblăm cu mașina prin sate ca niște nebuni. Mi-au scos sufletul de tot. Am avut de-a face cu mulți străini până acum, dar ca ăștia — și făcu un semn spre cei doi pasageri rumeni — n-am mai văzut. Toți turiștii aleargă prin Moscova și cumpără tot felul de ulcioare de lemn de la magazinele de artizanat. Da' ăștia doi s-au rupt de grup și au început să cutreiere satele.

— Asta-i laudabil, spuse Ostap. Masele largi de miliardari vin să cunoască viața din satul nou sovietic.

Cetățenii din Chicago urmăreau demni cum se repară mașina. Purtau pălării *gris-perle*, gulere tari și pantofi roșii de piele mată.

Translatorul se uită indignat la Ostap și exclamă:

— Ai nimerit-o! Grozav le mai arde lor de satul nou sovietic! Pe ei îi interesează samagonul sătesc, nu satul!

La auzul cuvântului "samagon", pe care translatorul îl rostise mai tare, *gentleman*-ii schimbă între ei priviri neliniștite și se apropiară de cei doi care stăteau de vorbă.

— Vezi! spuse translatorul. Nici măcar cuvântul nu pot să-l audă fără să nu tresară.

— Da. Aici trebuie să fie la mijloc cine știe ce mister, sau poate niște gusturi perverse, zise Ostap. Nu știu cum poate să placă cuiva samagonul țărănesc, când în patria noastră există un sortiment atât de mare de băuturi tari, nobile.

— Lucrurile stau mult mai simplu decât ți se pare dumitale, zise translatorul. Ei vor să afle rețeta preparării unui bun samagon țărănesc.

— Clar! strigă Ostap. Am uitat că la ei e Legea prohibiției. Acum am priceput totul... Și-ați făcut rost de rețetă? Aha, n-ați făcut? Firește! De ce n-ați venit cu trei automobile, nu cu unul? Cum se poate așa ceva? Păi oamenii cred că sunteți de la cine știe ce autoritate. Vă asigur că așa puteți să umblați mult și bine și tot n-o să aflați rețeta.

Translatorul începu să se plângă de străini:

— Mă crezi, nu mă slăbesc nici o clipă: îmi cer întruna să le spun secretul fabricării samagonului. Or, eu n-am fabricat în viața mea samagon. Sunt membru al Sindicatului Lucrătorilor din învățământ și am la Moscova o mamă bătrână.

— Și ai vrea tare mult să te întorci la Moscova? La mama? Translatorul oftă să ți se rupă inima, nu alta.

— În cazul acesta, ședința continuă, zise Bender. Cât sunt dispuși patronii dumitale să dea pentru o asemenea rețetă? O sută cincizeci ar da?

— Cred că ar da și două sute, spuse translatorul în șoaptă. Dumneata ai într-adevăr rețeta?

— Da' cum! Ți-o dictez imediat, dacă vrei, adică imediat după primirea banilor. Și am ce rețetă vrei: de rachiu de cartofi, de grâu, de caise, de orz, de dud, din casă de hrișcă. Chiar și dintr-un taburet obișnuit, că unora le place *taburetovka*. Sau mai am și o rețetă de samagon din stafide sau din prune. Ce mai vorbă multă, vă pot pune la dispoziție oricare din cele o sută cincizeci de rețete de samagon pe care le cunosc.

Ostap fu prezentat americanilor. Prin aer fluturară de câteva ori pălăriile, scoase cum cere politețea. Apoi se trecu la afaceri.

Americanii aleseră samagonul din gnu, care-i atrăsese prin metoda lui simplă de fabricare. Rețeta fu trecută cu de-amănuntul în carnete. Sub formă de premiu gratuit, Ostap le mai explică solilor americani cum se poate face cel mai bun aparat de distilat samagon și care poate fi ascuns ușor de privirile indiscrete în sertarul unui birou. Călătorii îl încredințară că, având în vedere nivelul atins de tehnica americană, confecționarea unei asemenea instalații nu prezintă nici o dificultate. Ostap îi asigură, la rândul său, că aparatul de tipul indicat de el dă pe zi o vadră de admirabil pervaci (rachiu distilat o singură dată) aromat.

— O-o-o! exclamară americanii.

Ei mai auziseră acest cuvânt într-o familie onorabilă din Chicago. Și acolo se dădeau referințe minunate despre *pervatsch*. Capul acestei familii fusese mai de mult cu corpul american de ocupație la Arhanghelsk, băuse acolo *pervatsch* și de atunci nu mai putea uita senzația fermecătoare pe care o încercase.

Pe buzele turiștilor încântați, cuvântul acesta grosolan de *pervaci* suna gingaș și ispititor.

Americanii scoaseră ușor cele două sute de ruble și-i scuturară îndelung mâna lui Bender. Panikovski și Balaganov reușiră să strângă și ei la plecare mâna cetățenilor din republica de peste ocean, apăsați de Legea prohibiției. De

bucurie, translatorul îl sărută pe Ostap pe obraz și-l rugă să-l viziteze, adăugind că bătrâna sa mamă va fi foarte bucuroasă. Dar nu se știe de ce, nu-i dădu adresa.

Călătorii, despărțiți în cei mai buni termeni de prietenie, se instalează în mașinile lor. La plecare, Kozlevici intona din claxon cântecul său și, în sunetele lui vesele, automobilele porniră în direcții opuse.

— Vedeți, zise Ostap după ce mașina americană dispăru într-un nor de praf. Totul s-a petrecut așa cum v-am spus. Mergeam cu mașina, pe drum zăceau aruncați niște bani și eu i-am ridicat. Uitați-vă, nici măcar nu s-au prăfuit.

Și flutură teancul de bancnote.

— De fapt, nici n-avem cu ce ne lăuda, căci combinația a fost cât se poate de simplă. Dar curățenia, cinstea cu care a fost făcută — astea-s de preț. Două sute de ruble. În cinci minute. Și nu numai că n-am încălcat legea, dar am și făcut un triplu bine. Am obținut pentru echipajul "Antilopei" banii care-i lipseau. Am redat unei bătrâne mame pe fiul ei, translatorul. Și, în sfârșit, am potolit setea de a cunoaște a cetățenilor unei țări cu care avem totuși legături comerciale.

Se apropia ora mesei. Ostap începu să studieze harta cursei, pe care o rupsese dintr-o revistă automobilistică și anunță că se apropie orașul Luceansk.

— E un oraș foarte mic, zise Bender, și asta e prost. Cu cât orașul e mai mic, cu atât discursurile de salut sunt mai lungi. De aceea, o să-i rugăm pe amabilii părinți ai orașului să ne dea mai întâi masa, iar pe urmă discursurile. În pauză, vă voi echipa. Panikovski! Ai început să-ți uiți îndatoririle. Pune lozinca la loc!

Având acum experiență în finisuri ceremonioase, Kozlevici opri cu mână sigură mașina chiar în fața tribunei. Aici, Bender se mărgini la un scurt cuvânt de salut. Se stabilă ca mitingul să aibă loc două ore mai târziu. După prânzul gratuit, automobilistii, cât se poate de bine dispuși, se duseră la un magazin de confecții. Curioșii se țineau scai după ei. Membrii echipajului "Antilopei" purtau însă cu demnitate dulcea povară a gloriei. Mergeau prin mijlocul străzii, la braț, și clătinându-se ca marinarii într-un port străin. Roșcovanul Balaganov, care semăna într-adevăr cu un tânăr șef de echipaj, intonă un cântec marinăresc.

Magazinul "Haine Bărbătești, de Damă și de Copii" se afla sub o firmă uriașă, care acoperea tot edificiul cu un singur cat. Pe firmă erau zugrăvite zeci de siluete: bărbați cu fețe galbene și mustăcioare subțiri în haine îmblănite cu poalele răsfârte, doamne cu manșoane, copii cu picioare scurte, în costumase de marină, cosmopolite cu basmale roșii și ștabi încruntați, din sectorul economic, înfundați până la șold în cizme de pânză.

Toată această măreție era însă umbrită de hârtiuța lipită pe ușa de la intrare, pe care scria:

NĂDRAGI LIPSEȘTE

— Phu, ce vulgar, zise Ostap intrând. Imediat vezi că te afli în provincie. Să fi scris așa, ca la Moscova: *Nu avem pantaloni*. E cuviincios și nobil. Și când cetățenii citesc asta, sunt mulțumiți și pleacă la casele lor.

Automobilistii nu întârziară mult în magazin. Se găsi pentru Balaganov o cămașă de *cow-boy* cu carouri mari, galbene, și o pălărie Stetson cu găurele. Kozlevici fu nevoit să se mulțumească cu șapca de piele promisă și cu o scurtă la fel, care avea un luciu de icre tescuite. Mai multă bătaie de cap avură cu

Panikovski. Din prima clipă se văzură constrânși să renunțe la haina lungă de pastor și la pălăria moale, care, așa cum proiectase Bender, urmau să înnobileze aspectul violatorului de convenție. Magazinul nu putea să ofere decât un costum de pompier: o haină cu furtunuri aurite la petlițe, pantaloni groși de dimie și un chipiu cu panglică albastră. Panikovski se învârti mult în fața oglinzii care te arăta când lung, când scurt, ca în oglinzile de la bălci.

— Nu pricep ce nu-ți place la costumul acesta de pompier? zise Ostap. E totuși mai frumos decât costumul de rege în exil pe care-l porți acum. Ia întoarce-te, fiule! Perfect! Trebuie să-ți spun că-ți vine mai bine decât haina la care mă gândisem eu.

leșiră în stradă îmbrăcați în straiile noi.

— Eu am nevoie de un smoching, spuse Ostap. Dar aici nu se găsește. Voi aștepta vremuri mai bune.

Ostap deschise mitingul într-o dispoziție excelentă, fără să presimtă cătuși de puțin ce furtună se apropie pentru echipajul "Antilopei". Glumea, povestea întâmplări cu haz de pe drum, anecdote evreiești, cucerind simpatia publicului. La sfârșitul discursului, analiză problema automobilismului, care era de mult arzătoare.

— Automobilul, exclamă el cu un glas ca de tunet, nu e un lux, ci...

Și când să continue, văzu că președintele comitetului de primire ia din mâna unui băiețuș care venise alergând o telegramă.

Rostind cuvintele: "Nu e un lux, ci un mijloc de transport", Ostap se aplecă spre stânga și peste umărul președintelui își aruncă ochii pe telegramă. Ceea ce citi îl năuci. Crezuse că mai au înaintea lor o zi întreagă. În mintea lui, apărură într-o clipă toate satele și orașele de unde "Antilopa" trăsese profit din materialele și fondurile care nu-i erau destinate.

Președintele își mai mișcă încă mustățile, căznindu-se să priceapă conținutul telegramei, când Ostap își și întrerupse la jumătate cuvântul ce-l rostea, sărise jos din tribună și începu a se furișa prin mulțime spre "Antilopa" care se zărea verde la răscruce. Din fericire, echipajul ședea la locul lui și aștepta plictisit momentul când Ostap îi va porunci să care la mașină darurile orașului, așa cum se întâmpla de obicei după fiecare miting.

În sfârșit, președintele se dumiri ce-i cu telegrama.

Când pricepu, ridică ochii și-l văzu pe comandant fugind.

— Sunt niște escroci! strigă el cu un glas plin de suferință. Muncise sărmanul toată noaptea ca să întocmească discursul de salut și acum se simțea lovit în orgoliul său de autor.

— Puneți mâna pe ei, băieți!

Țipetele președintelui ajunseră până la urechile echipajului de pe "Antilopa". Escrocii începură să se agite nervoși. Kozlevici porni motorul și, dintr-un salt, se instalează la locul său. Mașina o zbughi fără să-l mai aștepte pe Ostap. În grabă, ceilalți nici nu-și dădură seama că-și lasă comandorul în primejdie.

— Stai! țipa Ostap alergând cu salturi uriașe. Pun eu mâna pe voi și vă dau afară pe toți!

— Stai! țipa și președintele.

— Stai, dobitocule! țipa la rândul său Balaganov lui Kozlevici. Nu vezi că a rămas șeful pe jos?

Adam Kazimirovici apăsă pe frână. "Antilopa" scrâșni și se opri.

Comandorul se aruncă în mașină țipând disperat: "Cu toată viteza, înainte!"

Deși avea atâtea talente și atâta sânge rece, Ostap nu putea să suporte bătaia.

Kozlevici, înnebunit, trecu pe loc la viteza a treia, mașina se smuci și Balaganov căzu pe portiera care se deschisese. Totul se întâmplase cât ai clipi. În timp ce Kozlevici frâna din nou, peste Balaganov începu să cadă umbra mulțimii ce se apropia. Și brațe zdravene erau gata-gata să-l înșface, când "Antilopa" veni în dreptul lui în *marche-arrière* și mâna de fier a comandorului îl apucă de cămașa de *cow-boy*.

— Cu cea mai mare viteză, înainte! urlă Ostop.

Abia atunci locuitorii Luceanskului pricepură pentru prima oară în ce consta superioritatea tracțiunii mecanice față de tracțiunea animală. Zdrăgănind din toate măduarele ei, mașina dispăru ca vântul, salvând de dreaptă pedeapsă pe cei patru infractori.

Pe parcursul primului kilometru, escrocii se căzniră să-și recapete suflul. Balaganov, care ținea la frumusețea sa, își examina într-o oglinjoară zgârieturile roșii cu care se alesese pe obraz, cu prilejul căderii. Panikovski tremura în costumul său de pompier. Se temea de răzbunarea comandorului, care nu întârzie să vină.

— Dumneata ai spus să pornească mașina înainte ca eu să fi apucat să mă urc? Întrebă comandorul pe un ton amenințător.

— Pe cuvântul meu..., începu Panikovski.

— Nu, nu nega! Astea-s figurile dumitale. Prin urmare, mai ești și laș? Hoț și laș! În bună societate am nimerit! Bine! Te degradez. Până acum ai fost în ochii mei șef de pompieri. De-acum încolo ești pompier de rând.

Și Ostop rupse ceremonios de pe petlițele roșii ale lui Panikovski furtunurile de aur.

După această procedură, Ostop împărțăși tovarășilor săi conținutul telegramei.

— E cam albastră situația. S-a dat dispoziție, prin telegramă, să fie oprită mașina verde care merge înaintea cursei automobilistice. Trebuie s-a cotim imediat pe un drum lateral. S-a isprăvit cu triumfurile, ramurile de palmier și mesele gratuite gătitе cu untdelemn. Ideea a dat tot ce-a putut da. Putem s-o cotim numai pe șoseaua spre Greajsk. Dar până acolo mai avem trei ore de drum și sunt convins că în toate centrele locuite de pe parcurs ni se pregătește o primire călduroasă. Blestematul de telegraf și-a vârat pretutindeni stâlpii și stanele.

Comandorul nu greșea.

Întâlniră mai departe un orașel al cărui nume nu-l aflară niciodată, dar ar fi vrut să-l afle, ca să-l poată pomeni cu câte o înjurătură ori de câte ori s-ar fi ivit ocazia.

La intrarea în acest orașel, găsiră drumul barat cu o bârnă groasă. "Antilopa" întoarse și, ca un cățel care n-a făcut încă ochi, începu s-o ia ba la dreapta, ba la stânga, în căutarea unui drum lateralnic. Dar un asemenea drum nu exista.

— Înapoi! comandă Ostop, care devenise foarte grav.

În clipa aceea, escrocii auziră un zumzet îndepărtate de motoare aidoma bâzâitului unui țăntar. Veneau, pesemne, mașinile din adevărata cursă. Înapoi, prin urmare, nu se mai putea merge și atunci "Antilopa" își făcu din nou vânt înainte.

Încruntat, Kozlevici se apropie cu mașina în plină viteză de bârnă. Cetățenii care stăteau în jur săriră speriați care încotro, așteptând să se producă catastrofa. Dar Kozlevici micșoră brusc viteza și trecu încet peste obstacol. După asta, "Antilopa" străbătu orașelul printre înjurăturile trecătorilor

la care Ostap nici măcar nu răspundea.

"Antilopa" se apropie de șoseaua care ducea la Greajsk, în zumzetul tot mai puternic al automobilelor care deocamdată nu se zăreau. Dar chiar îndată după ce izbutiră să cotească de pe blestemata de șosea principală și să ascundă mașina după un dâmb, în întunericul ce se lăsase, se auzi mai deslușit păcănitul motoarelor și, puțin după asta, învăluită în lumină, se ivi prima mașină. Escrocii se ascunseră în iarbă, la marginea drumului, de unde, pierzându-și deodată obișnuita obraznicie, priveau în tăcere coloana care trecea.

Dâre de lumină orbitoare scăldau drumul. Mașinile abia fâșâiau, trecând în goană pe lângă echipajul "Antilopei" culcat la pământ. De sub roțile lor se ridicau nori de praf. Claxoanele sunau prelung. Se stârnise un vânt puternic. Într-o clipă, năvala trecu și numai farul rubiniu din spatele ultimei mașini mai clipi îndelung în întuneric.

Viața adevărată zburase pe lângă ei, trâmbițând de bucurie și sclipind cu aripile-i de lac.

Aventurierilor le lăsase numai coada de cometă cu miros de benzină. Și ei rămaseră încă multă vreme în iarbă, strănutând și scuturându-se de praf.

— Da, spuse Ostap, acum văd și eu că automobilul nu e un lux, ci un mijloc de transport. Nu te roade invidia, Balaganov? Pe mine, da.

CAPITOLUL VIII

CRIZA GENULUI

Puțin după ora trei, "Antilopa" hăituită se opri la marginea unei râpe. În vale se întindea, ca pe o farfurioară, un oraș necunoscut, împărțit în felii regulate, ca o tortă. Deasupra lui plutea pâcla multicoloră a dimineții. Membrilor echipajului care coborâseră din mașină li se păru că aud un păcănit abia perceptibil și un fluierat ușor. Drumul cobora în serpentină printre râpe.

— O vale paradisiacă, zise Ostap. Astfel de orașe e plăcut să le jefuiești dimineața devreme, când soarele încă nu dogorește. Obosești mai puțin.

— Păi acum e chiar dimineața devreme, zise Panikovski, uitându-se lingușitor în ochii comandorului.

— Gura, bandă de tâlhari! strigă Ostap. Ia te uită ce bătrân fără astâmpăr! Nu știe de glumă.

— Ce facem cu "Antilopa"? întrebă Kozlevici.

— Da, răspunse Ostap, acum nu mai putem intra în oraș cu copaia asta verde. O să ne aresteze. Trebuie să urmăm exemplul țărilor celor mai înaintate. La Rio de Janeiro, de pildă, automobilele furate sunt vopsite în altă culoare. Asta din considerațiuni pur umanitare, pentru ca vechiul proprietar să nu-și facă sânge rău văzând că în mașina lui se plimbă un om străin. "Antilopa" și-a câștigat o faimă cam tristă, așa că trebuie vopsită.

Hotărâra să meargă până în oraș pe jos, să facă acolo rost de vopsea, și până atunci să lase mașina la adăpost undeva, la loc sigur, în afara orașului.

Ostap o porni repede pe șosea, de-a lungul râpei și peste câțva timp zări o căsuță strâmbă din bârne, ale cărei geamuri mici aveau reflexe albastre ca apa unui râu. În spatele căsuței se vedea o magazie care părea să fie potrivită ca adăpost pentru "Antilopa".

În timp ce marele maestru al combinațiilor se gândea sub ce pretext ar fi mai bine să intre în casa acestor oameni și să se împrietenească cu ei, ușa se deschise și în prag apără un domn de o vârstă respectabilă, îmbrăcat în izmene

soldățești, cu nasturi negri de tinichea. Pe obrajii lui palizi ca de parafină se zburleau niște favoriți cărunți și stufoși cât toate zilele. La sfârșitul secolului trecut era cât se poate de obișnuit să vezi asemenea chipuri. Pe atunci, majoritatea bărbaților lăsau să le crească apendice din astea păroase, oficiale, ca semn că sunt supuși devotați. Dar acum, când sub favoriți nu se vedea nici uniforma albastră, nici vreo decorație civilă cu panglică de moar, nici petlițele cu stele de aur de consilier secret, figura aceasta părea din altă lume.

— O, Doamne, bombăni locatarul căsuței de bârne, ridicând brațele spre soarele ce răsărea. Doamne, Doamne! Mereu aceleași vise! Aceleași vise!

După ce se tângui astfel, bătrânul începu să plângă și, târșâindu-și picioarele, o luă la fugă pe cărarea din jurul casei. Un cocoș ca toți cocoșii, care în clipa aceea se pregătea să cânte pentru a treia oară și înaintase în acest scop până în mijlocul curții, o șterse; în grabă, își pierdu chiar și o pană, dar curând își reveni, sări pe gard și, din această poziție sigură, vesti lumii venirea dimineții. În glasul lui se simțea totuși neliniștea ce i-o stârnise comportarea nedemnă a stăpânului căsuței.

— Mereu îi visez, blestemații, auzi Ostap glasul bătrânului.

Bender urmărea mirat cu privirea pe ciudatul cu favoriți din aceia care mai pot fi văzuți acum doar, poate, pe figura ministerială a portarului de la Conservator.

Între timp, ciudatul personaj își termină cursa și apăru iarăși în fața ușii de la intrare. Aici rămase câteva clipe și, după ce spuse: "Mă duc să mai încerc o dată", dispăru în casă.

— Îmi plac bătrânii, șopti Ostap. Cu ei nu te plictisești niciodată. O să trebuiască să așteptăm rezultatele misterioasei încercări.

Ostap nu avu mult de așteptat. Curând se auziră din casă urlete și plânsete și bătrânul apăru în prag cu spatele, ca Boris Godunov în ultimul act din opera lui Mussorgski.

— Piei din fața mea, piei! exclamă el cu intonații de-ale lui Șaleapin în glas. Mereu același vis! Of!

Se întoarse cu fața și, împiedicându-se de propriile lui picioare, o porni drept spre Ostap. Hotărând că a venit vremea să acționeze, marele maestru ieși de după pom și-l prinse pe purtătorul de favoriți în brațele-i viguroase.

— Ce? Cine e? Ce-i asta? strigă bătrânul agitat. Ce vrei?

Ostap își desprinse încet brațele, îi luă bătrânului mâna și i-o scutură cu căldură.

— Ai toată simpatia mea! exclamă el.

— Zău? făcu stăpânul casei, plecându-și capul spre umărul lui Bender.

— Sigur că da, răspunse Ostap. Și eu visez des.

— Și ce anume vizezi?

— Tot felul de lucruri.

— Dar ce anume, totuși? stăruie bătrânul.

— Ei, tot felul! Un talmeș-balmeș. Ceea ce se intitulează în ziar *De pretutindeni și despre toate* sau *Din lumea largă*. Alaltăieri, de pildă, am visat înmormântarea mikcado-ului. Iar ieri, jubileul unității de pompieri din Suscevsck.

— Doamne! rosti bătrânul. Doamne! Ce om fericit ești! Ce fericit! Spune-mi, te rog, dar ai visat vreodată un guvernator general sau... chiar un ministru?

Bender nu se împotrivi.

— Am visat, zise el vesel. Cum să nu. Un guvernator general. Vinerea trecută. Toată noaptea l-am visat. Și țin minte că alături de el stătea și un polițai cu șalvari brodați.

— Vai ce frumos! exclamă bătrânul. Dar pe împărat, pe împărat sosind în orașul Kostroma l-ai visat vreodată?

— La Kostroma? Cum să nu! Un moment, stai, când a fost asta?... Da, anul acesta, la 3 februarie. L-am văzut în vis pe împărat, iar alături de el, țin minte, se afla contele Frederiks, știi, ministrul curții.

— O, Doamne! făcu emoționat bătrânul. Dar de ce stăm în curte? Te rog, poștește înăuntru. Iartă-mă, nu cumva ești socialist? Nu ești membru de partid?

— Vai de mine, cum poți gândi una ca asta! răspuse blând Ostap. Cum aș putea să fiu eu membru de partid? Sunt monarhist fără partid. Sluga țarului, părintele soldaților. Cu alte cuvinte: *Vulturește-atingeți slava, șoimilor! Destul suspin!...*

— Un ceai, nu vrei să bei un ceai? murmură bătrânul, îmbiindu-l pe Bender să intre în casă.

Căsuța era alcătuită dintr-o odaie și un antreu. Pe pereți atârnavă portretele unor domni în uniformă. Judecând după petlițe, acești domni trebuie să fi făcut parte, la vremea lor, din personalul Ministerului Învățământului Public. Patul era în dezordine și dovedea că stăpânul lui își petrece acolo orele cele mai agitate ale vieții.

— De mult stai aici ca un pustnic? îl întrebă Ostap.

— Din primăvară, răspuse bătrânul. Numele meu e Hvorobiev. Credeam că voi începe aici o viață nouă. Și când colo... spune și dumneata...

Feodor Nikitici Hvorobiev era monarhist și ura Puterea sovietică. Această putere îi făcea greață. El, care fusese pe vremuri inspector regional școlar, s-a văzut nevoit să lucreze ca responsabil în sectorul metodologic și pedagogic al Prolet-kultului local. Acest lucru îl dezgusta.

Cât timp a avut slujba, n-a știut să deslușească ce înseamnă cuvântul "Proletkult" și de aceea îl disprețuia și mai mult. Afară de asta, tremura de dezgust numai când îi vedea pe membrii comitetului sindical, pe colegii de birou și pe cei care veneau cu treabă la sectorul metodologic și pedagogic. Începuse să urască și cuvântul "sector". Of, sectorul ăsta! Niciodată Feodor Nikitici, care prețuia tot ce era grațios și elegant, inclusiv geometria, nu se gândise că această superbă noțiune matematică, prin care se desemnează o parte din suprafața unei figuri curbilinii, va fi atât de vulgarizată.

De altfel, multe îl făceau pe Hvorobiev să turbeze la serviciu: și ședințele, și gazetele de perete, și împrumuturile de stat. Dar nici acasă nu găsea liniște pentru sufletul lui ofensat. Și acasă erau gazete de perete, împrumuturi de stat, ședințe. Cunoscătorii lui vorbeau exclusiv despre lucruri, după părerea lui Hvorobiev, mărlănești: despre leafă, pe care o numeau salariu, despre luna de ajutorare a copiilor și despre semnificația socială a piesei *Trenul blindat*.

Nu puteai să scapi nicăieri de regimul sovietic. Chiar când se plimba amărât și singuratic pe străzile orașului, Hvorobiev auzea din mulțime fraze de care era sătul până în gât:

— ...Și atunci am hotărât să-l scoatem din consiliul de conducere...

— ...Și eu, chiar așa i-am spus: pentru comisia voastră de arbitraj există leac, camera de reconcilieri.

Și uitându-se plictisit la afișele care-i îmboldeau pe cetățeni să îndeplinească planul cincinal în patru ani, Hvorobiev repeta enervat:

— Să-l scoată! Din consiliu! Camera de reconcilieri! în patru ani! Puterea mărlanilor!

Când sectorul metodologic-pedagogic începu să lucreze toată săptămâna și, în locul duminicilor, zilele de odihnă ale lui Hvorobiev deveniră niște date

oarecare trecute cu roșu în calendar, el își făcu dezgustat rost de o pensie și se mută departe de oraș. Procedase astfel pentru a scăpa de noua putere care pusesse stăpânire pe viața lui și îi răpise liniștea.

Zile întregi ședea monarhistul individualist pe marginea râpei și, privind orașul, căuta să se gândească la lucruri plăcute: la Te Deum-urile oficiate cu prilejul onomasticii vreunui membru al familiei imperiale, la examenele de la liceu și la rudele care lucraseră în Ministerul Învățământului Public. Dar spre mirarea lui, gândurile îi fugeau imediat spre neplăcutele treburi sovietice.

"Ce s-o fi petrecând acum la blestematul acela de Proletkult?" se gândea el.

După Proletkult își amintea de tablouri cu totul și cu totul revoltătoare: demonstrațiile de 1 Mai și 7 Noiembrie, șezătorile intime de la club, cu conferințe și bere, bugetul pe șase luni al sectorului metodologic.

"Puterea sovietică mi-a luat totul: gradul, rangul, decorațiile, stima și banii de la bancă, se gândea fostul inspector regional școlar. Mi-a substituit și gândurile. Dar există o lume în care bolșevicii nu pot să pătrundă: visele, dăruite omului de Dumnezeu. Noaptea îmi va aduce liniștea sufletească. În vise voi vedea tot ceea ce mi-ar fi plăcut să văd."

Dar chiar în prima noapte, Dumnezeu îi trimise lui Feodor Nikitici un vis îngrozitor. Se făcea că șade pe coridorul unei instituții, luminat de o lampă cu petrol. Șade știind că dintr-un moment într-altul trebuie să fie scos din consiliul de conducere. Deodată se deschide o ușă de fier și niște funcționari ies de acolo fuga, strigând: "Trebuie să-i dăm sarcini noi lui Hvorobiev!" Și el vrea s-o ia la goană, dar nu poate.

Feodor Nikitici se trezi în toiul nopții. Se rugă lui Dumnezeu, arătându-i că trebuie să fie o confuzie regretabilă la mijloc și că un vis destinat, se vede, unui tovarăș cu munci de răspundere și poate chiar unui membru de partid, s-a rătăcit la el care ar dori să vadă în vis — așa, ca început — pe țar ieșind din catedrala "Uspenski".

Liniștit, adormi din nou, dar în loc de chipul adoratului monarh, văzu pe președintele comitetului sindical, tovarășul Surjikov.

Și astfel, noapte de noapte, Feodor Nikitici era metodic vizitat de aceleași vise categoric sovietice. Vedea în vis: plata cotizațiilor la sindicat, gazete de perete, sovhozul "Gigant", inaugurarea solemnă a primei fabrici-bucătărie, pe președintele Asociației Prietenilor Incinerării și marile zboruri ale avioanelor sovietice.

Monarhistul plângea în somn cu hohote. Nu voia să-i vadă pe prietenii incinerării. Ar fi vrut să-l vizeze pe Purișkevici, cunoscutul deputat de extremă dreaptă din Duma de Stat, pe patriarhul Tihon, pe primarul Dumbadze al laltei sau măcar pe vreun revizor de școală primară. Dar nimic din toate acestea nu i se arată. Regimul sovietic pătrunsese până și în visele monarhistului.

— Mereu aceleași vise! Încheie Hvorobiev pe un ton plângăreț. Blestemate vise!

— Stai prost, îi spuse Ostap cu compătimire. După cum se spune, existența determină conștiința. Din moment ce trăiești în țară sovietică, visele pe care le ai trebuie să fie și ele sovietice.

— N-am o clipă de odihnă, se tânguia Hvorobiev. Să-mi fie dat măcar ceva, cât de cât. Accept orice. Mă rog, să nu fie Purișkevici. Da' barem Miliukov. Oricât, e un om cu studii superioare și monarhist în sufletul lui. Dar, nu și nu! Nu-mi apar decât antichristiiăștia sovietici.

— Te voi ajuta eu, îi zise Ostap. Am mai avut prilejul să-mi tratez prietenii și cunoscuții după metoda lui Freud. Visul e un fleac. Principalul e să înlături

cauza visului. Și cauza principală este existența însăși a Puterii sovietice. În momentul de față însă nu pot s-o înlătur, pentru simplul motiv că n-am timp. Știi, sunt un turist sportiv, și trebuie să fac acum o mică reparație la mașina mea, așa că dă-mi voie, te rog, s-o bag în magazie la dumneata. Cât privește cauzele, poți să fii liniștit, le voi înlătura când mă întorc. Lasă-mă numai să termin cursa.

Monarhistul, buimac din pricina visurilor apăsătoare, îngădui bucuros simpaticului și săritorului tânăr să folosească magazia. Își puse peste cămașă paltonul, își vârî picioarele goale în niște galoși și ieși după Bender în curte.

— Așadar, pot să am speranțe? întrebă el, alergând cu pași mărunți după oaspetele picat, așa, din senin, în zori.

— Să nu te îndoiești, răspunse nepăsător comandorul. De îndată ce va dispărea Puterea sovietică, te vei mai ușura. Ai să vezi!

După o jumătate de oră, "Antilopa" fu ascunsă la Hvorobiev și lăsată sub pază lui Kozlevici și Panikovski. Bender, însoțit de Balaganov, plecă în oraș după vopsea.

Frații de sânge mergeau spre soare, îndreptându-se către centrul orașului. Pe cornișele caselor se plimbau porumbei cenușii. Trotuarele de lemn, stropite cu apă, erau curate și răcoroase.

Într-o dimineață ca asta, unui om cu conștiința curată i-ar fi făcut plăcere să iasă din casă, să zăbovească un minut la poartă, să scoată din buzunar o cutie de chibrituri pe care e lipită poza unui avion cu o tiflă în loc de elice și pe care scrie: "Răspuns lui Curzon", să admire un pachet nou de țigări, să ia o țigară din el, s-o aprindă și să sperie, cu fumul ei de tămâie, o albină cu fireturi de aur pe burtă.

Bender și Balaganov se lăsară vrăjiți de farmecul dimineții, al străzilor curate și al porumbeilor puri la suflet. O vreme li se păru că nimic nu le apasă conștiința, că toată lumea îi iubește, că sunt niște logodnici care se duc la întâlnire cu logodnicele lor.

Deodată, le ieși în drum un om care ținea într-o mână un șevalet pliant și într-alta o cutie lustruită pentru vopsele. Avea o mutră atât de speriată, parcă sărise cu o clipă înainte dintr-o clădire cuprinsă de flăcări, izbutind să salveze de la foc numai șevaletul și cutia.

— Vă rog să mă iertați, zise el cu glas tare, trebuia să treacă chiar acum pe aici tovarășul Plotski-Poțeluev. Nu l-ați întâlnit cumva? Nu l-ați văzut trecând?

— Noi nu întâlnim niciodată astfel de oameni, răspunse grosolan Balaganov.

Pictorul îi dădu cu cotul în piept lui Bender, spuse "pardon" și fugi mai departe.

— Plotski-Poțeluev! bombănea marele maestru, care încă nu-și luase micul dejun, și eu am cunoscut o moașă pe care o chema Meduza-Gorgoner dar n-am făcut tapaj pe chestia asta, nu alergam pe stradă țipând; "N-ați văzut-o cumva pe cetățeană Meduza-Gorgoner? Trebuia să se plimbe pe aici." Auzi, domnule, ce grozăvie! Plotski-Poțeluev!

Nici nu apucă bine să-și termine tirada și i se iviră înainte alți doi indivizi cu șevalete negre și cutii lustruite, dar cu o înfățișare cu totul deosebită. Unul dintre ei era pesemne de părere că un pictor trebuie să fie neapărat păros și, prin cantitatea de vegetație de pe față, ținea în U.R.S.S. locul lui Henric de Navarra. Mustățile, pletele și bărbuța animau foarte mult figura lui turtită. Celălalt era chel și avea tigva atât de netedă și de lucioasă, încât părea un abajur de sticlă.

— Pe tovarășul Plotski... zise locțiitorul lui Henric de Navarra gâfâind.

— Poțeluev, adăugă abajurul.

— Nu l-ați văzut? strigă Henric de Navarra.

— Trebuie să se plimbe pe undeva, pe aici, explică abajurul.

Bender îl dădu la o parte pe Balaganov, care era gata să deschidă gura să înjure și, cu o politețe jignitoare, spuse:

— Pe tovarășul Plotski nu l-am văzut, dar dacă acest tovarăș vă interesează într-adevăr, grăbiți-vă. Îl mai caută pe aici un om al muncii, după aspect, specialist în tablouri cu bătlîi.

Agățându-și șevaletele și împingându-se unul pe celălalt, pictorii fugiră mai departe. În timpul acesta, apăru de după colț o birjă. În ea ședea un grăsan la care se putea ușor ghici că sub cutele bluzei albastre are un pântec asudat. Aspectul general al pasagerului îți reamintea vechea reclamă a unei creme brevetate, care începea cu vorbele: "Spectacolul unui trup gol acoperit cu păr face o impresie dezgustătoare". Nu era greu nici să ghicești ce profesie are grăsunul. Cu o mână ținea un mare șevalet, iar la picioarele birjarului se afla o cutie lustruită, în care erau, fără îndoială, vopsele.

— Alo! strigă Ostap. Îl cauți pe Poțeluev?

— Exact, confirmă pictorul gras, uitându-se la Ostap de ți se făcea milă.

— Grăbește-te! Grăbește-te! Grăbește-te! strigă Ostap. Ți-au luat-o trei pictori înainte. Ce este? Ce s-a întâmplat?

Dar calul, tropăind din potcoave pe caldarâm, îl duse mai departe pe cel de-al patrulea reprezentant al artelor plastice.

— Ce cultură în orașul ăsta! făcu Ostap. Ai băgat, probabil, de seamă, Balaganov, că din patru cetățeni pe care i-am întâlnit, toți patru erau pictori. Interesant!

Când acesta se opri în fața unei prăvălii cu vopsele, Balaganov îi șopti:

— Nu ți-e rușine?

— De ce? întrebă Ostap.

— Păi cum! Chiar ai de gând să dai pe ele bani gheață?

— A, despre asta vorbești, zise Ostap. Mărturisesc că mi-e cam rușine. E o situație caraghioasă. Firește. Dar ce să-i faci? Doar n-o să ne ducem la Comitetul Executiv să cerem vopsele pentru organizarea "Zilei ciocârliei"... Nu-i vorbă, vopsele ne-ar da ei, dar ar trebui să pierdem pentru asta o zi întreagă.

Vopselele uscate din borcane, cilindri de sticlă, saci, butoiașe și pachete învelite în hârtie ruptă aveau culori atrăgătoare, ca la circ, și dădeau prăvăliei un aer sărbătoresc.

Comandorul și mecanicul de bord începură să aleagă pretențioși culorile.

— Negru e prea de doliu, zicea Ostap. Verdele nu ne convine: e culoarea speranțelor spulberate. Violetul nu merge. N-are decât să umble, în picioare, în mașină violetă, șeful miliției! Rozul e vulgar. Albastrul e banal, roșul prea miroase a supus credincios. Va trebui să vopsim "Antilopa" în galben. Culoare cam ți pătoare, dar frumoasă.

— Dar cine sunteți dumneavoastră? Pictori? întrebă vânzătorul, a cărui bărbie era puțințel mănjită de albăstreală.

— Pictori, răspunse Bender, de bătlîi și de peisaje marine.

— Atunci nu aici trebuia să veniți, zise vânzătorul, strângând pachetele și borcanele de pe tejghea.

— Cum nu aici! exclamă Ostap. Dar unde?

— Peste drum.

Vânzătorul veni cu cei doi clienți la ușă și le arătă cu mâna firma de peste

drum unde era zugrăvit un cap de cal cafeniu și scria cu litere negre pe fond albastru:

OVĂZ ȘI FÂN

— Perfect, zise Ostap. Nutrețuri tari și moi pentru vite. Dar ce legătură au astea cu pictorii? Nu văd nici o legătură.

Dar legătura exista și chiar una foarte importantă. Ostap o descoperi încă de la începutul explicațiilor date de vânzător.

În oraș, pictura era apreciată de multă vreme și cei patru pictori care locuiau aici de mulți ani întemeiaseră un grup numit "Portretistul dialectic". Ei făceau portrete ale activiștilor cu munci de răspundere și le vindeau la galeria locală de pictură. Cu timpul, numărul activiștilor cu munci de răspundere cărora nu li se făcuse portretul scăzu considerabil, ceea ce a redus mult câștigurile portretiștilor dialectici. Dar era încă de suportat. Anii de suferințe au început când în oraș a sosit un nou pictor, Feofan Muhin.

Prima lucrare a acestui pictor stârni mare senzație în oraș. Era portretul directorului Trustului de Hoteluri. Feofan Muhin îi lăsă mult în urmă pe dialectici. Făcuse portretul directorului nu în ulei și nici în acuarelă, cărbune, peniță, acvaforte, guașă sau creion. Nu! Îl făcuse din ovăz. Și când pictorul Muhin transportă tabloul cu birja la muzeu, calul de la trăsură se uita nervos înapoi și necheza.

Cu timpul, Muhin începu să folosească și alte cereale. Portretele sale din mei, grâu și mac, schițele îndrăznețe din porumb și hrișcă, peisajele sale din orez și naturile moarte din mei cunoscuseră un succes răsunător.

Acum lucra la un portret în grup. Pânza — o pânză mare — reprezenta o ședință a Direcției Districtuale de Planificare. Feofan făcea acest tablou din fasole și mazăre. Dar, în adâncul inimii sale, rămăsese credincios ovăzului grație căruia se impusese și le dăduse la cap portretiștilor dialectici.

— Desigur, cu ovăz e mai interesant! exclamă Ostap. Tâmpiții ăia de Rubens și Rafael zugrăveau în ulei. Dar și noi suntem niște prostănaci *à la* Leonardo da Vinci. Dă-ne vopsea galbenă de email.

Plătind vânzătorului vorbăreț, Ostap îl întrebă:

— Dar fiindcă veni vorba, spune-mi, te rog, cine e Plotski-Poțeluev? Că noi nu suntem de pe-aici și habar n-avem.

— Tovarășul Poțeluev este un cunoscut activist de la centru, concetățean de-al nostru, care se află acum aici, venit de la Moscova în concediu.

— Am înțeles, zise Ostap. Mulțumesc pentru informații. La revedere!

În stradă, frații de sânge îi văzură pe portretiștii dialectici stând toți patru la o răspântie, ca niște țigani, cu fețe triste și lungi. Lângă ei zăceau șevaletele puse în piramidă, ca niște puști.

— Ce-i fraților, e prost? întrebă Ostap. L-ați scăpat pe Plotski-Poțeluev?

— L-am scăpat, se văitară pictorii. Și când te gândești că l-am avut aproape în mână.

— Vi l-a suflat Feofan? întrebă Ostap, arătând că știe bine cum stau lucrurile.

— A și început să picteze, cârpaciul, răspunse sosia lui Henric al II-lea de Navarra. Cu ovăz! Zice că trece din nou la maniera veche. Se plânge, negustorul, de criza genului.

— Dar unde e atelierul afaceristului ăstuia? se interesă curios Ostap. Aș vrea să arunc și eu o privire acolo.

Pictorii, care aveau timp liber berechet, îi conduseră pe Ostap și pe Balaganov la Feofan Muhin. Feofan lucra în aer liber, în grădinița sa. În fața lui ședea pe un taburet tovarășul Plotski, care părea un om sfios. Fără măcar să respire, se uita la pictor care, asemeni semănătorului de pe bancnota de trei cervoneți, lua pumni de ovăz dintr-o legăturică și-i arunca pe pânză. Muhin se încrunta mereu, căci îl supărau vrăbiile care se apropiau obraznice de tablou și ciuguleau din el diferite detalii.

— Cât vei lua pe tabloul ăsta? îl întrebă sfios Plotski.

Feofan se opri din semănat, aruncă o privire critică asupra tabloului său și răspunse îngândurat:

— Știu eu? Cred că muzeul îmi va da vreo 250 de ruble.

— Da' e scump, nu glumă.

— Ce? Parcă mai poți găsi astăzi ovăz de cumpărat? răspunse Muhin cu o voce tărăgănată. E scump că nici nu poți să te apropii de el!

— Ei, cum merge însămânțarea de primăvară? întrebă Ostap, vârându-și capul prin grilajul grădiniței. După câte văd, campania de însămânțări se desfășoară cu succes. Se realizează planul sută la sută! Toate astea sunt însă fleacuri în comparație cu ceea ce am văzut eu la Moscova. Acolo, un pictor a făcut un tablou din fire de păr. O compoziție mare, cu personaje multe și — țin să subliniez — perfect orientat ideologic, cu toate că pictorul a păcătuțit, e drept, folosind fire de păr de la nemembri de partid. Repet însă că din punct de vedere ideologic tabloul era admirabil. Se chema *Unchiașul Pahom și tractorul în schimbul de noapte*. Era un tablou atât de năvălaș, că oamenii nici nu știau ce să mai facă cu el. Uneori părul se ridica măciucă. Dar într-o bună zi a încărunțit de tot și n-a mai rămas nici urmă din unchiașul Pahom și din tractorul lui. Noroc că pictorul apucase să ciupească pentru ideea asta o mie cinci sute de ruble. Așa că să nu-ți faci prea mari speranțe, tovarășe Muhin! Ovăzul ar putea deodată să încolțească, tablourile dumitale vor da în spic și nu vei mai apuca niciodată să strângi recolta.

Portretiștii dialectici râseră satisfăcuți. Dar Feofan nu se tulbură.

— Asta sună a paradox, zise el reluând semănatul.

— Bine, spuse Ostap luându-și rămas bun. Seamănă ceea ce e rațional, bun, veșnic, și-om vedea noi pe urmă! Rămâneți cu bine și voi, fraților. Lăsați dracului culorile voastre în ulei. Treceți la mozaicul din piulițe, piroane și șuruburi. Un portret din piulițe! Grozavă idee!

Toată ziua, membrii echipajului "Antilopei" și-o pierdură vopsind mașina. Până seara, ea deveni de nerecunoscut și lucea în toate nuanțele gălbenușului de ou.

În zorii zilei următoare, "Antilopa" metamorfozată părăsi magazia ospitalieră și o porni spre sud.

— Păcat că n-am putut să-mi iau rămas bun de la stăpânul casei. Dormea atât de liniștit, încât n-am vrut să-l trezesc. Poate că, în sfârșit, visează ceea ce dorea de atâta amar de vreme: mitropolitul Dvuloghi binecuvântând pe ștabii Ministerului Învățăământului Public cu prilejul tricentenarului înscăunării dinastiei Romanovilor.

Dar tocmai când Ostap isprăvi fraza, se auzi din căsuța cu bârne urletul plângăreț care îi devenise cunoscut.

— Mereu același vis! urla bătrânul Hvorobiev. Doamne sfinte!

— Am greșit, recunoscui Ostap. Probabil că nu l-a visat pe mitropolitul Dvuloghi, ci plenara lărgită a cenaclului literar "Fierăria și conacul". Dar, în definitiv, dă-l dracului! Treburile ne cheamă la Cernomorsk.

CAPITOLUL IX

DIN NOU CRIZA GENULUI

De câte lucruri nu se apucă oamenii!

Paralel cu lumea mare în care trăiesc oameni mari și se fac lucruri mari, există o lume mică, cu oameni mici și lucruri mici. În lumea mare s-a inventat motorul Diesel, s-a scris cartea *Suflete moarte*, s-a construit hidrocentrala de pe Nipru și s-a înfăptuit un zbor în jurul lumii. În lumea mică s-a inventat balonașul tipător "dor-de-ducă", s-a scris cântecul *Cărămizile* și s-au făcut pantalonii tip "plenipotențiar". În lumea mare oamenii sunt mânați de dorința de a fericii omenirea. Lumea mică este departe de asemenea preocupări înalte. Locuitorii ei au o singură dorință: să-și ducă cumva zilele fără să sufere de foame.

Oamenii mici se grăbesc să-i ajungă din urmă pe cei mari. Ei își dau seama că trebuie să fie în pas cu vremea, căci numai atunci își vor putea desface marfa lor mărunță. În era sovietică, eră în care în lumea mare s-au clădit fortărețe ideologice, și în lumea mică se observă o înviorare. Oricărei invenții mărunte din această lume a furnicilor i se dă baza de granit a ideologiei "comuniste". Pe balonașul "dor-de-ducă" s-a desenat un Chamberlain, care seamănă foarte mult cu cel ce apare mereu în *Izvestia*. Într-un cântec de muzică ușoară, un lăcătuș isteț, ca să câștige dragostea unei comsomoliste, îndeplinește și chiar depășește în trei refrene planul industrial și financiar. Și în timp ce în lumea mare au loc discuții aprige asupra organizării vieții noi, în lumea mică înnoirea e gata: există cravata "Visului udarnicului", bluza tip Tolstoi-Gladkov, statueta în gips "Colhoznică făcând baie" și subrauri de plută pentru femei: "Dragostea albinelor muncitoare".

Tot așa s-a simțit un suflu nou și în domeniul rebusurilor, șaradelor, cuvintelor încrucișate etc. Lucrul după metodele vechi a încetat să mai fie la modă. Secretarii rubricilor *În orele de odihna* sau *Pentru a pune în mișcare circumvoluțiunile creierului* încetară categoric să mai primească la ziarele și revistele unde funcționau marfă fără ideologie. Și în timp ce țara fremăta de la un capăt la altul al vastelor ei întinderi, în timp ce se construiau uzine de tractoare și se creau grandioase fabrici de grâne, bătrânul Sinițki, de profesie autor de rebusuri, ședea în odaia sa și, privind cu ochi sticloși tavanul, compunea o șaradă având la bază cuvântul la modă "industrializare".

Sinițki avea înfățișarea unui gnom. De obicei, zugravii desenează asemenea gnomi pe firmele magazinelor de umbrele. Gnomii de pe firme au tichii roșii pe cap și fac prietenos cu ochiul trecătorilor, îmbiindu-i parcă să cumpere cât mai repede o umbrelă de mătase sau un baston cu măciulie de argint în formă de cap de câine. Barba lungă, gălbuie, a lui Sinițki cobora până sub masă, în coșul de hârtii.

— Industrializarea, șoptea el amărât, mișcând din buzele lui bătrânești și palide ca niște chiftele neprăjite.

Și împărți cuvântul în particule cum se obișnuiește la șarade:

— Indus. Tri. Ali. Za. Rea.

Totul era în perfectă regulă. Sinițki vedea deja efectul acestei șarade ingenioase, cu un conținut plin de miez, ușoară de citit și greu de ghicit. Îl încurca numai particula *Za*.

"Ce explicație să dau la *Za*? se gândea chinându-se bătrânul. Ei, aș putea să-l transform în *Zar* și *Ea* și ar ieși perfect, dar *Zar* e antiideologic.

După ce se frământă vreo jumătate de oră, Sinițki hotărî că dezlegarea

sfârșitului va veni de la sine și se apucă de lucru.

Începu să-și scrie poemul pe o foaie ruptă dintr-un registru contabil cu inscripția "Debit".

Pe ușa albă cu geamuri a balconului se vedeau salcâmii în floare, acoperișurile peticite ale caselor și dunga de la albastrul tare al mării, în zare. Amiaza învăluia orașul Cernomorsk într-o pâclă fierbinte.

Bătrânul se mai gândi puțin și așternu pe hârtie primele versuri:

*Prima parte poartă pe capul ei turban,
Și-are reședința în Orientul...*

— Și-are reședința în Orientul... repetă bătrânul satisfăcut.

Îi plăcuse ceea ce compusese, dar îi era greu să găsească cuvântul cu rimă la "turban" și care să meargă cu "Orientul". Rebusistul se plimba prin odaie scărpinându-se în barbă. Deodată, îi veni inspirația și scrise:

*Prima parte poartă pe capul ei turban
Și în suflet, veșnic, credință de brahman.*

Cu următoarele două particule rezolvă ușor:

*Partea doua arat-o întreită parte
Și a treia se află într-o vestită carte'
Unde e eroul unei povești cu hoți
Care ne-a fost spusă când eram țânci cu toți...*

Obosit de acest ultim efort, Sinițki se lăsă pe speteaza scaunului și închise ochii. Împlinise șaptezeci de ani. Cincizeci de ani din acești șaptezeci compusese rebusuri, șarade, ghicitori și anagrame, dar niciodată nu-i venise venerabilului rebusist atât de greu să lucreze ca acum. Rămăsese în urma vieții, nu avea deloc nivel politic și concurenții tineri i-o luau ușor înainte. Aceștia aduceau la redacție probleme cu o orientare ideologică atât de impresionantă, încât, citindu-le, bătrânul plângea de invidie. Cum ar fi putut el, bunăoară, să compună o problemă ca aceasta:

PROBLEMA —ARITMOID

Avem trei gări: Vorobiovo, Gracevo și Drozdovo, cu un număr egal de funcționari, fiecare. În gara Drozdovo, sunt de șase ori mai puțini comsomoliști decât în celelalte două luate la un loc, iar în gara Vorobiovo, doisprezece membri de partid mai mult decât în gara Gracevo, unde numărul celor fără partid e mai mare cu șase decât în primele două. Câți funcționari avem în fiecare gară și care e, dintre ei, numărul membrilor de partid și al comsomoliștilor?

Trezindu-se din gândurile sale amare, bătrânul luă o altă filă cu mențiunea "Debit", dar, când să înceapă a scrie, intră în odaie o fată cu părul scurt, ud, și cu un costum de baie negru pe umăr.

Fata ieși în tăcere pe balcon, atârână costumul jilav pe balustrada scorjită și se uită în jos. În curtea sărăcăcioasă, pe care o cunoștea de atâția ani, zăceau aceleași lăzi sparte, se plimbau aceiași cotoi murdari de cărbune, și un

tinichigiu repara o găleată, făcând un zgomot infernal. La parter niște gospodine vorbeau despre cât de grea e viața.

Fata auzea aceste discuții pentru a nu știu câta oară, pe fiecare cotoi îl știa pe nume, iar tinichigiul îi făcea impresia că stă și repară găleata aceea de ani de zile. Zosia Sinițkaia se întoarse în odaie.

— Ideologia asta mi-a mâncat sufletul, îl auzi ea pe bunicu-său bombănind, și ce ideologie poate să existe în domeniul rebusurilor? Rebusurile...

Zosia aruncă o privire asupra mâzgăliturilor de pe foaia de hârtie a bătrânului și sări imediat cu gura:

— Ce-ai scris aici? Ce-i asta? "Și în suflet, veșnic, credință de brahman"? De ce-ai introdus credința? Doar tu ai spus că nu se mai primesc la redacție rebusuri cu trimiteri la religie.

Sinițki rămase cu gura căscată. Strigând: "Unde vezi credință, unde? N-am vorbit de nici o credință", el își puse, cu mâinile tremurânde, ochelarii de modă veche pe nas și reciti cele scrise pe fila de hârtie.

— Așa e, făcu el trist. Este... Iar am sfeclit-o. Și ce păcat! Am avut o rimă atât de frumoasă.

— Pune, în loc de "credință", "sămânță", îl sfătui Zosia. Dar Sinițki, speriat, refuză "sămânța".

— Iese ceva rasial. Știu eu. Am mai pățit. Of, ce mă fac, Zosenka?

Zosia se uită indiferentă la bunicul ei și-i zise s-o ia de la capăt.

— Oricum, n-ai explicat de-ajuns partea a doua, spuse ea.

— Am mai pățit, își urmă bătrânul gândul, și tot n-am învățat. Îți aduci aminte de șarada mea cu "panificație"? Împărțisem cuvântul în "pani-fi-caț" și "ie". Și când am ajuns la "caț", am scris: "Iar cea de-a treia parte, ca s-o găsiți, nu-i greu: ea reprezintă-adesea un nume de evreu". Nu mi-au primit 'șarada. Mi-au spus: "E slabă, nu merge". Și cum iar am încurcat-o.

Și bătrânul, dând la o parte șarada, începu să compună un rebus mare cu o solidă orientare ideologică. În primul rind, desenă cu creionul un lup care ținea în bot un T, mare și masiv ca o dublă spânzurătoare. Lucrul începu să meargă.

Zosia se apucă să pună masa. Se mișca mereu între bufetul cu geamuri de cristal și masă, aducând tacâmurile. Mai întâi o supieră de faianță cu urechile sparte, apoi niște farfurii cu și fără floricele, pe urmă niște furculițe îngălbenite și chiar o compotieră, deși pentru masă nu era pregătit nici un fel de compot.

În general, familia Sinițki stătea prost cu finanțele. Rebusurile și șaradele aduceau în casă mai mult emoții decât bani. Pensiunea, pe care bătrânul rebusist o oferea câtorva cetățeni dintre cunoștințele lui și care reprezenta principalul capitol de venituri al familiei, mergea și ea prost. Podvâsoțki și Bomze plecaseră în concediu. Stulian se însurase cu o grecoaică și începuse să mănânce acasă, iar Pobiruhin fusese "comprimat" conform punctului 2, din instituția unde lucra, și, de emoție, își pierduse pofta de mâncare și renunțase la mese. Acum umbla prin oraș, își oprea cunoștinții și rostea aceeași frază, plină de sarcasm ascuns: "Ați auzit ultima noutate? Am fost dat afară conform punctului 2". Unii îi răspundeau compătimator: "Frumos ne-au mai aranjat Marx și Engels ăștia!" Alții însă nu-i răspundeau nimic, se uitau pieziș la el și treceau repede mai departe, bălbănindu-și servietele. În cele din urmă, dintre toți care mâncau la pensiune rămase unul singur, dar nici acesta nu mai plătise de o săptămână, susținând că s-a întârziat cu leafa.

Dând supărată din umeri, Zosia se duse la bucătărie, iar când se întoarse, găsi la masă pe ultimul pensionar: Alexandr Ivanovici Koreiko.

În afara serviciului, Alexandr Ivanovici nu părea a fi un om sfios și umil. Totuși, prudența i se citea întotdeauna pe figură. De data aceasta, examina foarte grav noul rebus al lui Sinițki. Printre alte desene misterioase, era unul reprezentând un cer, un pește fără cap și un picior stingher, desculț, cu degetul gros foarte precis reliefat în dreapta. Rebusul se încheia cu o lumânare topită.

— Îți va fi greu să dezlegi rebusul ăsta, îi spunea Sinițki lui Koreiko, plimbându-se în jurul lui. O să trebuiască să te căznești mult la el!

— O să cam trebuiască, o să cam trebuiască, răspunse Koreiko batjocoritor. Numai lupul mă încurcă. Ce-i cu lupul ăsta? Aha! Am înțeles! Gata! "Prin luptă fiecare-și cucerește dreptul său"?

— Exact, făcu dezamăgit bătrânul. Cum l-ai dezlegat așa de repede? Ai într-adevăr aptitudini. Se vede imediat contabilul de categoria întâi.

— Categoria a doua, îl corectă Koreiko. Pentru ce ai compus rebusul? Pentru presă?

— Da, pentru presă. Degeaba l-ai făcut, zise Koreiko, uitându-se curios la ciorba deasupra căreia pluteau stele de grăsime ca niște medalii de aur. Ciorba asta avea ceva deosebit, ceva piept acoperit cu sclipitoare decorații. "Prin luptă îți cucerești dreptul" este o lozincă a socialiștilor revoluționari. N-o să meargă în presă.

— Of, Dumnezeule! gemu bătrânul. Maică Precistă! Iar am încurcat-o. Auzi, Zosenka, iar am greșit. Ce să fac acum?

Amândoi începură să-l liniștească. După ce mănca în pripă, bătrânul se sculă, își strânse tot ce-a compus într-o săptămână, își puse o pălărie de pai ca pentru cai și spuse:

— Ei, Zosenka, mă duc la *Molodiojnâie vedomosti*. Mi-e cam teamă pentru algebroid, dar cred că o să fac acolo rost de ceva bani.

La revista comsomolistă *Molodiojnâie vedomosti* rebusurile bătrânului erau de foarte multe ori respinse și i se aduceau reproșuri că e înapoiat, totuși, nu se purtau rău cu el și această revistă era singurul loc de unde-i venea un pârâiaș subțirel de bănișori. Sinitki luă cu el o șaradă care începea cu vorbele: "Partea întâi de v-adânciți, Pe fundul mării o găsiți", două logografe colhoznice și un algebroid în care, prin înmulțiri și împărțiri foarte complicate, se demonstra superioritatea puterii sovietice față de oricare altă putere.

După ce rebusistul plecă, Alexandr Ivanovici începu să se uite încruntat la Zosia. La început, Alexandr Ivanovici lua masa la Sinitki, fiindcă la el se mânca ieftin și bine. În afară de aceasta, își propusese ca normă principală de conduită să nu uite nici o clipă că e un mic funcționar și îi plăcea să vorbească despre greutățile vieții într-un oraș mare, când ai o leafă de mizerie. De câțva timp însă, prețul și gustul meselor luate la Sinitki pierduseră pentru el semnificația abstractă pe care le-o dădea. Dacă i s-ar fi cerut și ar fi putut s-o facă fără să fie nevoit să se ferească de ochii lumii, ar fi plătit pentru o masă nu șaiszeci de copeici, ca acum, ci trei sau chiar cinci mii de ruble.

Alexandr Ivanovici, sihastrul care se tortura cu bună știință, purtând cătușe financiare, el, omul care-și interzisese să se atingă de orice costă mai scump de cincizeci de copeici și care, de frică de a nu-și pierde milioanele, nu-și putea permite să cheltuiască pe față nici o sută de ruble, se îndrăgostise cu toată pasiunea de care e în stare un om tare, aspru și înrăit de o așteptare fără de sfârșit.

Astăzi se hotărâse, în fine, să declare Zosiei sentimentele sale și să-i ofere mâna în care bătea un puls mic și meschin ca un dihor, și inima sa, înrobătă.

— Da, zise el, asta e situația, Zosia Viktorovna.

După ce făcu această comunicare, cetățeanul luă de pe masă o scrumieră pe care scria lozinca prerevoluționară: "Bărbate, nu-ți supăra nevasta!" și începu s-o examineze cu adâncă luare-aminte.

Trebuie să facem aici o paranteză și să arătăm că nu există pe lume fată care să nu știe cel puțin cu o săptămână înainte că i se va face o declarație. De aceea, Zosia Viktorovna oftă preocupată, oprindu-se în fața oglinzii. Avea alura sportivă pe care o căpătaseră în ultimii ani toate fetele frumoase. După ce verifică acest lucru, se așeză în fata lui Alexandr Ivanovici și se pregăti să-l asculte. Dar Alexandr Ivanovici nu mai zise nimic. Nu cunoștea decât două roluri: pe cel de funcționar și pe cel de milionar clandestin. Un al treilea rol nu cunoștea.

— Ai auzit ultima noutate? întrebă Zosia. Pobiruhin a fost comprimat.

— Și la noi au început comprimările, răspunse Koreiko. O să zboare mulți. De pildă, Lapidus-junior. De altfel, și Lapidus-senior e un păcătos...

În acest moment, Koreiko își dădu seama că o ia pe tonul funcționarului sărac și se lăsă cuprins de îngândurare — o îngândurare apăsătoare ca de plumb.

— Da, da, zise el, trăiești așa, în singurătate, fără să cunoști nici o bucurie.

— Ce să cunoști? prinse suflet Zosia.

— Fără să cunoști atașamentul unei femei, rosti Koreiko cu o voce sugrumată.

Nemaicăpătând nici un sprijin de la Zosia, el își dezvoltă ideea.

E deja bătrân. Adică, nu propriu-zis bătrân, dar nu mai e tânăr. Și nu atât că nu mai e tânăr, dar vremea trece, anii se duc, zboară. Și fuga aceasta a timpului abate asupra lui tot felul de gânduri. Despre căsătorie, de pildă. Greșit s-ar crede despre el că ar fi nu știu cum și nu știu mai cum. Ba, când te gândești bine, nu-i deloc de aruncat. Nu face nimănui nici un rău. Oamenii ar trebui să-l compătimească. Are chiar impresia că ar putea fi iubit. Nu e un filfizon ca alții și nu-i place să arunce vorbe în vânt. De ce o anumită fată nu s-ar mărita cu el? După ce își exprimă sentimentele într-o formă atât de sfioasă, Alexandr Ivanovici se uită pătrunzător la Zosia.

— Și, într-adevăr, s-ar putea să-l comprime pe Lapidus-junior? întrebă nepoata rebusistului.

Și fără a mai aștepta răspunsul, trecu la fondul chestiunii.

Înțelege totul perfect de bine. Timpul trece, într-adevăr, îngrozitor de repede. Parcă ieri a avut nouăsprezece ani, acum are douăzeci și peste un an o să aibă douăzeci și unu. Ea n-a crezut niciodată că Alexandr Ivanovici ar fi nu știu cum și nu știu mai cum. Dimpotrivă, a fost întotdeauna încredințată că e un om de treabă. Mai de treabă decât mulți alții. Și desigur că merită să-i meargă toate din plin. Dar tocmai acum ea caută ceva, ce anume, nu știe nici ea. Așa că, în momentul de față nu poate să se mărite. Și apoi, ce fel de viață ar putea să ducă împreună? Ea, cu căutările ei, el — ca să vorbim cinstit și sincer — cu numai patruzeci și șase de ruble pe lună. Și apoi, deocamdată ea încă nu-l iubește, ceea ce, lăsând celelalte de o parte, este foarte important.

— Care patruzeci și șase de ruble? exclamă deodată Alexandr Ivanovici cu o voce de tunet, sculându-se în picioare. Eu am... eu...

Dar nu mai spuse nimic. Se speriasse. Începea rolul de milionar și aceasta nu se putea termina decât cu pieirea lui. De spaimă se și îndepărtă de ochiul dracului și prinse a bâlbâi că fericirea nu stă în bani. Dar când să intre mai adânc în acest subiect, se auzi de afară un gălgâit. Zosia ieși repede pe coridor. Dădu peste bunicul ei care stătea cu pălăria lui mare de pai, cu bumburuțe

lucind ca cristalele, și nu îndrăzneau să intre. De amărăciune, barba i se răsfrase ca o mătură.

— Cum de te-ai întors așa de repede? strigă Zosia. Ce s-a întâmplat?

Bătrânul își ridică spre ea ochii plini de lacrimi.

Speriată, ea îl cuprinse de umerii numai oase și-l trase repede în odaie.

Timp de o jumătate de oră, Sinițki zăcu pe canapea tremurând.

După multe rugăminți, bunicul începu să povestească.

Totul mersese de minune. Ajunsesse cu bine la redacția revistei *Molodiojnâie vedomosti*. Acolo, șeful secției *Exerciții mintale* îl primise foarte politicos.

— Mi-a dat mâna, Zosenka, suspină bătrânul. Mi-a zis: ia loc, tovarășe Sinițki. Și apoi mi-a dat cu leuca în cap. Mi-a spus că secția lor se desființează. Le-a venit un nou redactor-șef, care a declarat că cititorii nu mai au nevoie de exerciții mintale, ci le trebuie, Zosenka, o secție specială pentru jocul de dame. Și ce-o să fie acum, l-am întrebat eu. Nimic, mi-a spus el. Materialul dumitale n-o să intre și asta-i tot. Și unde pui că mi-a lăudat șarada cum nici nu poți să-ți închipui. Mi-a spus că sunt niște versuri ca ale lui Pușkin, în special pasajul: "Partea-ntâi de v-adânciți, Pe fundalul mării o găsiți, Și de căutați profund Dați de-a doua, tot la fund."

Bătrânul rebusist mai tremură îndelung pe canapea, plângându-se de presiunea apăsătoare a ideologiei sovietice.

— Iar o dramă! exclamă Zosia.

Apoi își arboră pălăria și porni spre ușă. Alexandr Ivanovici se luă după ea, deși își dădea seama că n-ar fi trebuit s-o facă.

Pe stradă, Zosia îl luă pe Koreiko la braț.

— O să fim totuși prieteni, nu-i așa?

— Ar fi mai bine dacă te-ai mărită cu mine, mormăi sincer Koreiko.

În fața gheretelor de răcoritoare se îmbulzeau tineri fără pălării și cu cămăși albe, cu mânecile suflecate până peste coate. Pe rafturi se vedeau sifoanele albastre cu capișoane metalice. Și în față, așezați pe un suport rotativ, cilindri înalți de sticlă plini cu sirop care dădeau gheretei un aer sclipitor de farmacie. Niște persani cu fețe triste prăjeau nuci pe cărbuni, atrăgând cu mirosul lor pe cei ieșiți la plimbare.

— Aș vrea să mă duc la cinematograf, spuse Zosia alintându-se. Aș vrea nuci cojite și sirop cu sifon.

Koreiko ar fi fost gata să facă pentru Zosia orice. Ar fi fost chiar hotărât să rupă puțin cu comportarea lui conspirativă și să cheltuiască până la vreo cinci ruble pentru un chef. Avea în momentul acela în buzunar, într-o cutie plată de tablă în care înainte fuseseră ținări "Kaukaz", zece mii de rable în hârtii de câte 250 de ruble fiecare. Dar chiar dacă ar fi înnebunit și s-ar fi hotărât să scoată la lumină una din bancnote, oricum nu i-ar fi putut-o schimba la nici un cinematograf.

— S-a întârziat cu plata salariului, spuse el complet disperat. Ni se plătește foarte neregulat.

Abia rosti aceste cuvinte și din mulțimea celor ce se plimbau se desprinsă un tânăr cu niște sandale minunate pe piciorul gol și o salută pe Zosia cu brațul în aer.

— Salut, salut, spuse el. Am două bilete de favoare la cinematograf. Vrei să mergi? Hotărăște-te imediat.

Și tânărul cu sandalele superbe dispăru cu Zosia sub firma ștersă a cinematografului "Încotro-ți porți pașii" fost "Quo vadis".

În noaptea aceea, funcționarul milionar nu dormi acasă. Cutreieră orașul

până în zori, uitându-se cu o privire fixă la pozele din vitrinele fotografiilor, unde se vedeau prunci în pielea goală, scormonind cu piciorușele pietrișul din parc; cu aceeași privire fixă contemplă prăpastia întunecoasă a portului, unde vapoare invizibile își transmiteau unul altuia semnale, unde răsunau fluierăturile milițienilor și ochiul roșu al farului își urma rotirea.

— Blestemată țară! bombănea Koreiko. Țară în care un milionar nu-și poate duce logodnica la cinema.

Acum i se părea că Zosia îi și este logodnică.

Spre dimineață, Alexandr Ivanovici, galben de nesomn, ajunsese la marginea orașului. Pe când trecea pe strada Basarabskaia, auzi niște sunete de claxon. Uimit, se opri.

Din deal cobora drept spre el un automobil galben. La volan ședea încovoiat un șofer obosit, cu o scurtă de piele. Alături de el moțăia un tânăr lat în umeri, ținând aplecat într-o parte capul pe care purta o cască colonială cu găurele. Pe pernele din fund stăteau tolăniți alți doi pasageri: un pompier în uniformă completă de gală și un bărbat cu o figură de atlet, care purta un chipiu de marinar cu fundul alb.

— Salutăm pe primul locuitor al Cernomorskului! strigă Ostap, când, duduind ca un tractor, mașina ajunsese în dreptul lui Koreiko. Băile calde cu apă de mare mai există? Teatrul orașului e deschis? Cemomorskul a fost, sau încă nu, declarat porto-franco?

Dar Ostap nu primi nici un răspuns. Kozlevici apăsă pe accelerație și "Antilopa" îl înecă pe primul locuitor al Cemomorskului într-un nor de fum albăstrui.

— Ei, spuse Ostap lui Balaganov care se trezise, ședința continuă. Adu-l încoace pe Rockefeller-ul dumitale clandestin, să ți-l dezbrac pe loc. Of, m-am săturat de atâția prinți și cerșetori!

Partea a doua

CEI DOI MAEȘTRI

CAPITOLUL X

TELEGRAMA FRAȚILOR KARAMAZOV

De câțva timp, milionarul clandestin simțea ațintită asupra lui atenția neobosită a cuiva. La început, n-ar fi putut spune nimic precis. Doar că-i dispăruse sentimentul acela obișnuit și liniștitor de a se ști singur. Apoi însă, începură să apară simptome mai îngrijorătoare.

Într-o zi, pe când Koreiko mergea ca de obicei cu pasul său măsurat la serviciu, chiar lângă "Hercules" fu oprit de un cerșetor obraznic cu un dinte de aur. Călcând pe șireturile de la indispensabili, care îi atârnavă la spate, cerșetorul îl prinse pe Alexandr Ivanovici de braț și mormăi repede:

— Dă-mi un milion, dă-mi un milion, dă-mi un milion! După aceea, cerșetorul scoase o limbă groasă și murdară și începu să aiureze. Era un cerșetor obișnuit, pe jumătate idiot, cum se întâlnesc adesea în orașele din sud. Totuși, Koreiko se simți tare tulburat când veni sus, în biroul său de la serviciul financiar.

După această întâlnire începură să se petreacă tot soiul de drăcovenii.

Într-o noapte, la ora trei, Alexandr Ivanovici fu trezit din somn de o telegramă. Clănțănind din dinți de frigul care îl apucase dându-se jos din patul cald în răcoarea zorilor, milionarul desfăcu depeșa și citi:

"Schimbată față contesa fuge iaz."

— Care contesă? șopti buimac Koreiko, stând cu picioarele goale pe coridor.

Dar nu-i răspunse nimeni. Poștașul plecase. În grădinița din curte niște porumbei gungureau pătimaș. Ceilalți locatari dormeau. Alexandr Ivanovici suci și învârti telegrama pe o parte și pe alta. Da, adresa era exactă. Numele la fel.

"Alexandr Koreiko Malaia Kasatelnaia 16. Schimbată față contesa fuge iaz."

Alexandr Ivanovici nu pricepu nimic, dar se neliniști atât de tare, încât arse telegrama la flacăra lumânării.

În aceeași zi, la ora șaptesprezece și treizeci și cinci de minute, sosi a doua telegramă:

"Ședința continuă stop un milion de sărutări."

Alexandr Ivanovici păli de furie și rupse telegrama bucăți-bucățele. Dar în aceeași noapte mai primi încă două telegrame fulger.

Prima:

"Încărcați portocalele butoaie frații Karamazov."

Și a doua:

"Spart gheața stop parada o comand eu."

După aceasta i se întâmplă lui Alexandr Ivanovici ceva foarte neplăcut la serviciu. Rugat de Cevajevskaia să înmulțească în gând nouă sute optzeci și cinci ori treisprezece, greși, ceea ce nu i se mai întâmplase niciodată în viața. Dar acum nu-i mai ardea de exerciții aritmetice. Telegramele acelea trăsnete nu-i mai ieșeau din cap.

— În butoaie, șoptea el, privindu-l fix pe bătrânul Kukușkind. Frații Karamazov. Curată porcărie!

Căuta să se liniștească cu gândul că e vorba de glumele nevinovate ale unor prieteni, dar fu nevoit să abandoneze repede această ipoteză. Nu avea prieteni. Cât despre colegii de birou, aceștia erau oameni serioși care își permiteau glume numai o dată pe an: de 1 aprilie. De altfel, chiar și în această zi a farselor amuzante, a păcălelilor nevinovate, făceau veșnic aceeași glumă sinistră: băteau la mașină o scrisoare falsă de concediere a lui Kukușkind și i-o puneau pe birou. Și de șapte ani în șir, bătrânul își ducea repede, de fiecare dată, mâna la inimă, ceea ce-i amuza grozav pe toți. În afară de asta, ei nu erau bogați, ca să-și permită să trimită telegrame.

După telegrama în care Cetățeanul necunoscut înștiința că parada o va comanda el și nimeni altcineva, veni o perioadă de liniște. Alexandr Ivanovici nu mai fu tulburat timp de trei zile. Începuse chiar să se obișnuiască cu ideea că tot ce se întâmplase nu-l privește, când iată că-i sosi un plic gros, recomandat. El cuprindea o carte intitulată *Rechinii capitaliști*, cu subtitlul: "Biografii ale milionarilor americani."

Altădată, Koreiko ar fi cumpărat și singur o carte atât de interesantă, dar acum se strâmbă de groază. Prima frază era subliniată cu creion albastru și suna astfel:

"Toate marile averi din zilele noastre au fost strânse prin mijloace dintre cele mai necinstite."

Pentru orice eventualitate, Alexandr Ivanovici hotărî să întrerupă deocamdată vizitele la gară, unde își avea scumpa lui valiză. Era extrem de

neliniștit.

— Principalul este să provoci derută în lagărul inamic, spunea Ostap, plimbându-se prin odaia sa spațioasă de la hotelul "Karlsbad". Dușmanul trebuie să-și piardă echilibrul sufletesc. Acest lucru nu e chiar atât de greu de făcut. În definitiv, oamenii se sperie cel mai mult de ceea ce nu înțeleg. Și eu am fost cândva un mistic individualist și ajunsesem într-o asemenea stare, încât oricine ar fi putut să mă sperie cu un simplu pumnal finlandez. Da, da. Cât mai multe lucruri de neînțeles. Sunt convins că ultima mea telegramă: "Alături de tine în toate gândurile mele", i-a produs omului nostru o impresie zguduitoare. Toate acestea sunt un fel de superfosfat, îngrășămintă. Lasă-l să se neliniștească! Victima trebuie obișnuită cu ideea că va fi nevoită să dea bani. Ea trebuie dezarmată din punct de vedere moral, trebuie înăbușite în ea instinctele reacționare de proprietate.

După ce rosti acest discurs, Bender se uită sever la subalternii săi. Balaganov, Panikovski și Kozlevici ședeau cuviincios în fotolii roșii de pluș, cu franjuri și ciucuri. Se simțeau intimidati. Îi zăpăcea viața, pe picior mare, pe care o ducea comandorul, după cum îi tulburau lambrechinele aurite, covoarele în culori vii de chimicale și gravura *Cristos în mijlocul poporului*.

Trăseseră tustrei și cu "Antilopa" patru la un han și veneau la hotel numai ca să primească instrucțiuni.

— Panikovski, spuse Ostap, ai avut sarcina să te întâlnești astăzi, pentru a doua oară, cu clientul nostru și să-i ceri un milion, însoțind această cerere cu un râs de idiot.

— De cum m-a văzut, a trecut pe trotuarul celălalt, răspunse Panikovski, încântat de sine.

— Bine. Înseamnă că totul merge cum trebuie. Clientul începe să fie nervos. Acum trece de la nedumerirea tâmpă la frica fără motiv. Sunt convins că noaptea sare din pat și geme de ți-e mai mare mila: "Mamă, mamă". Încă puțin, o picătură, o ultimă atingere de penel și va fi mort, copt. Se va duce plângând la bufet și va scoate de acolo farfurioara cu chenar albastru...

Ostap îi făcu cu ochiul lui Balaganov. Balaganov îi făcu cu ochiul lui Panikovski. Panikovski îi făcu cu ochiul lui Kozlevici și, deși cinstitul Kozlevici nu pricepuse absolut nimic, începu, la rândul lui, să clipească; și nu numai cu un singur ochi, ci cu amândoi. Amicalele semne cu ochiul continuară încă multă vreme în camera de la hotelul "Karlsbad", însoțite de râsete, plescăituri cu limba și chiar de hâțâneli în fotoliile roșii de pluș.

— Destul cu veselia, porunci Ostap. Deocamdată farfurioara cu bani se află în mâinile lui Koreiko, dacă, într-adevăr, această farfurioară miraculoasă există.

După aceste cuvinte, Bender îi expedie pe Panikovski și Kozlevici la han, poruncindu-le ca "Antilopa" să fie gata de plecare în orice moment.

— Așadar, Șura, spuse el, când rămase singur cu Balaganov, de telegrame nu mai e nevoie. Munca pregătitoare poate fi considerată ca fiind terminată. Începe lupta activă. Ne ducem acușica să-l vedem pe prețiosul nostru vițeluş îndeplinindu-și obligațiile de serviciu.

Căutând să meargă la umbra difuză a salcâmlor, frații de lapte într-o același tată trecură prin grădina orașului, unde jerba groasă a unei fântâni arteziene se îndoia ca o lumânare, trecură pe lângă câteva berării cu vitrine de cristal și se opriră în colțul străzii Mehring. Niște florărese cu fețe roșii ca de marinari își scaldau marfa delicată în lighene smălțuite. Asfaltul, încins de soare, sfârâia sub picioare. Dintr-o lăptărie cu pereții căptușiți cu plăci albastre de faianță ieșeau câțiva cetățeni, ștergându-și în mers buzele mânjite de chefir.

Literele groase ca niște macaroane de lemn aurit care alcătuiau cuvântul "Hercules" sclipeau atrăgător. Razele soarelui sclipeau și ele în geamurile uriașe ale ușii turnante. Ostap și Balaganov intrară în hol și se amestecară în mulțimea de oameni preocupați.

CAPITOLUL XI

PERSONALUL DE LA "HERCULES"

Oricât se străduiau șefii ce se schimbau des la conducerea lui "Hercules" să facă să dispară din clădire izul de hotel, nu izbuteau și pace. Oricât încercau administratorii să acopere vechile inscripții, ele tot ieșeau la suprafață. Ba vedeai la secția comercială cuvântul "Separeuri", ba întrezăreai, pe ușa de sticlă mată a biroului unde lucrau dactilografele, inscripția "Madamă de serviciu", ba apărea pe pereți câte o mână cu arătător de aur, îndreptat spre o firmuliță cu textul francez "Pour dames" etc. Cu un cuvânt, se simțea hotelul în toate și peste tot.

Funcționarii mai mărunți lucrau în camerele de câte o rublă pe noapte, de la etajul trei, unde trăgeau pe vremuri preoții de țară, veniți la congresele eparhiale sau comis-voiajorii de mână a doua, cu mustăcioare *à la* Varșovia. Acolo mai mirosea încă și acum a sudoare de subsuori și mai erau instalate niște lavoare roz, din tablă. În camerele mai bunișoare, unde stăteau altădată regii biliardului și artiștii dramatici din provincie, se instalaseră șefii de secții, ajutoarele lor și administratorul. În odăile acestea era ceva mai frumos: existau garderoabe cu oglinzi, iar pe jos — linoleum roșu. În camerele luxoase, cu baie și alcovuri, se stabiliseră șefii cei mari. În băile albe erau depozitate dosarele, iar în alcovurile întunecoase atârnau diagrame și scheme, care arătau plastic structura de la "Hercules", precum și legăturile sale cu unitățile din regiunile periferice. Aici se păstrasera idioatele canapele aurite, covoarele și noptierele cu plăci de marmură. În unele alcovuri se aflau chiar niște paturi mari, cu tăbliile nichelate și cu bile, pe care, de asemenea, domneau dosare și zăcea corespondența, ceea ce prezenta o mare comoditate, căci astfel aveai întotdeauna hârtiile la îndemână.

Într-una din aceste odăi, la numărul 5, stătuse în 1911 celebrul scriitor Leonid Andreev. Toți salariații de la "Hercules" știau acest lucru și n-am putea spune din ce motiv numărul 5 avea în instituție o faimă proastă.

Tuturor salariaților cu funcții de răspundere care își instalaseră biroul la numărul 5 li se întâmplase, matematic, câte un bucluc. Nu apuca bine omul să se familiarizeze cu munca și era scos și mutat în altă parte. Și încă era bine când scăpa numai cu atât, căci de multe ori se mai adăugau muștrări și bobârname prin presă, și lucruri și mai și, de care te ia cu frig numai să le pomeniști.

— O cameră demoniacă, afirmau într-un glas cei loviți. Cine ar fi putut să bănuiască?

Și pe capul scriitorului, autorul înfiorătoarei *Povești a celor șapte spânzurați*, cădeau cele mai groaznice acuzații, de parcă el ar fi fost vinovat că tov. Lapșin angajase în slujbă șase voinici ca din povești, frați buni cu el, tov. Spravcenko se bizuise în colectarea scoarței de copaci pe mersul de la sine, din care pricină colectările n-au izbutit, că tov. Indokitaiski pierduse la cărți 7 384 ruble și 3 copeici din banii statului. Oricât s-a dat peste cap Indokitaiski și oricât a căutat el să dovedească la instanțele respective că cele 3 copeici le-a cheltuit

pentru stat și că poate prezenta piese justificative pentru această sumă, nimic nu i-a ajutat. Umbra răposatului scriitor era neîndurătoare și, într-o seară de toamnă, Indokitaiski fu dus la repaus. Într-adevăr, camera aceasta, numărul 5, era cu totul nefastă.

Șeful cel mare peste tot "Hercules", tov. Polâhaev, era instalat în fosta grădină de iarnă și puteai mereu s-o vezi pe secretara lui, Serna Mihailovna, alergând printre palmierii și sicomorii rămași intacti. Tot în fosta grădină se afla și o masă lungă, ca un peron de gară, acoperită cu postav zmeuriu, la care aveau loc ședințele dese și lungi ale conducerii. Iar de câțva timp în camera nr. 262, unde odinioară fusese un mic oficiu, se instalase comisia de comprimări, alcătuită din opt tovarăși cu ochi cenușii, care nu se remarcă prin nimic deosebit. Ei veneau regulat, în fiecare zi, și citeau mereu niște hârtii de serviciu.

În timp ce Ostap și Balaganov urcau scara, se auzi o sonerie de alarmă și dintr-o dată țâșniră din toate odăile funcționarii. Viteza cu care fu efectuată această manevră amintea de ceea ce se întâmplă pe un vas când se comandă: "Toată lumea pe punte!". Dar aici nu era vorba de o salvare de la un naufragiu, ci de pauza pentru micul dejun. Unii dintre funcționari dădură fuga să ajungă mai repede la bufet, ca să mai apuce sandvișurile cu icre de Manciuia. Alții se plimbau deja pe coridoare, mestecând.

De la secția de planificare ieșise un funcționar cu un chip deosebit de distins. Pe fața-i palidă și amabilă atârna o bărbuță rotundă, lăsată de curând să crească. Ținea în mână o chiftea rece, pe care o ducea mereu la gură, după ce mai întâi o examina atent, cu privirea.

Funcționarul fu tulburat din această ocupație de Balaganov, care dorea să afle la ce etaj se află secția financiară și de contabilitate.

— Nu vezi, tovarășe, că îmi iau gustarea? îl repezi funcționarul, întorcându-i indignat spatele.

Și fără a mai da nici cea mai mică atenție fraților Schmidt, își trecu ochii asupra ultimei bucatăle de chiftea. După ce o privi cu luare-aminte din toate părțile și o și mirosi în semn de adio, funcționarul o vârî în gură, își bombă pieptul, își scutură firimiturile de pe haină și se apropie încet de un alt funcționar, care stătea lângă ușa biroului său.

— Ei, ce se aude? îl întrebă el, uitându-se în jur. Cum te simți?

— Mai bine nu mă mai întreba, tovarășe Bomze, răspunse colegul și, după ce se uită și el în jur, adăugă: Parcă asta e viață? Nici o posibilitate de manifestare pentru individ. Mereu același lucru: planul cincinal în patru ani, planul cincinal în trei ani.

— Da, da, răspunse în șoaptă Bomze, e pur și simplu îngrozitor! Sunt într-un tot de acord cu dumneata. Nici un fel de posibilități pentru individ, nici un stimulent, nici o perspectivă personală. Știi, până și nevastă-mea care e gospodină spune că n-ai nici un stimulent, nici o perspectivă personală. Oftând, Bomze se îndreptă spre un alt funcționar.

— Ei, ce se mai aude? întrebă el, arborând dinainte un zâmbet amar. Cum o duci?

— Păi, uite, m-am întors azi dimineață din deplasare, îi răspunse cel întrebat. Am avut norocul să vizitez un sovhoz. E ceva grandios. O fabrică de cereale! Nici nu-ți închipui, dragul meu, ce înseamnă planul cincinal, ce înseamnă voința colectivului!

— Cu alte cuvinte, exact ceea ce spuneam eu adineauri! exclamă cu entuziasm Bomze. Voința colectivului! Planul cincinal în patru ani, chiar în trei,

iată stimulentele care... Uite, s-o luăm, de pildă, chiar pe nevastă-mea. Deși e gospodină, se închină și ea în fața industrializării. Putem spune că sub ochii noștri crește o viață nouă!

Și se îndepărtă clătinând vesel din cap. După un minut, îl ținea de mână pe blândul Borisohlebski și-i spunea:

— Ai dreptate! Și eu sunt de aceeași părere. Ce rost are să construiești Magnitogorsk-uri, sovhozuri, tot felul de combine, când nu dai omului viață personală, când individualitatea este oprimată?

Iar peste un alt minut, vocea lui puțin cam surdă se auzea pe palierul scării:

— Chiar asta spuneam și eu adineauri tovarășului Borisohlebski. Ce rost are să ne văităm că individualitatea omului, viața personală sunt lăsate deoparte, când în fața ochilor noștri se ridică fabrici de cereale, Magnitogorsk-uri, tot felul de combine, betoniere, când colectivul...

În timpul pauzei, Bomze, căruia îi plăceau contactele spirituale, reuși să stea de vorbă cu vreo zece colegi. Subiectul fiecărei convorbiri putea fi ușor ghicit după expresia feței sale care, de la amărăciunea ce i-o întipărea oprimarea individualității, trecea repede la zâmbetul luminos al entuziasmului. Dar indiferent care erau sentimentele ce-l stăpâneau pe dinăuntru, de pe fața lui Bomze nu dispărea nici un moment distincția înnăscută. Și toată lumea, începând cu tovarășii conștienți din Comitetul Sindical și terminând cu Kukușkind, care nu ajunsese încă la o maturitate politică, toți îl socoteau pe Bomze un om corect și mai ales principial. De altfel, asta era și propria părere despre sine însuși.

Soneriea zbârnâi din nou, anunțând sfârșitul manevrei. Funcționarii se întoarseră în camere. Munca fu reluată.

La drept vorbind, cuvintele "munca fu reluată" nu aveau nici o legătură cu activitatea directă a lui "Hercules", care, potrivit statutului de organizare, consta în diferite operațiuni comerciale din domeniul materialelor lemnoase și al cherestelei. În ultimul an, personalul de la "Hercules", renunțând să se mai ocupe de plicicoasele bârne, foi de placaj, cedri de export și alte lucruri neinteresante, avea o altă preocupare pasionantă: lupta pentru local, pentru iubitul hotel unde își aveau sediul.

Preocuparea a început de la o hârtiuță pe care o aduse într-o zi, într-un registru legat în pânză, cu adrese, un curier leneș de la secția Gospodăriei Comunale.

"O dată cu primirea prezentei — scria în acea hârtiuță — *vi se pune în vedere* să eliberați în termen de o săptămână clădirea fostului hotel «Cairo» și s-o predați, împreună cu tot inventarul fostului hotel, Trustului hotelurilor. Vi se pune, în schimb, la dispoziție, sediul fostei societăți pe acțiuni «Tabla și Jetonul». *Motivul:* hotărârea Sovietului orașenesc din 12/1929."

Seara, hârtiuță ajunsese pe biroul tovarășului Polâhaev, care ședea la umbra electrică a palmierilor și sicomorilor.

— Cum? strigă nervos directorul de la "Hercules". Îmi scriu "Vi se pune în vedere"! Mie, care sunt subordonat direct centrului! Ce, au înnebunit? Sau cum?

— Mai lipsea să fie scris "Vi se ordonă", turnă gaz peste foc Serna Mihailovna. Bădăranii!

— Are haz chestia asta, spuse Polâhaev, zâmbind sumbru. Și răspunsul fu dictat imediat în termenii cei mai categorici. Directorul de la "Hercules" refuza să elibereze localul.

— Să știe altă dată că eu nu-s ordonanța lor și că mie nu mi se poate scrie

"Vi se pune în vedere", bombăni tovarășul Polâhaev, care scoase din buzunar o șampilă de cauciuc cu parafa sa și, de emoție, aplică semnătura de-andoaselea.

Și din nou un curier molâu, de data asta de la "Hercules", o porni agale pe străzile scăldate în soare, oprindu-se lângă gheretele cu cvas, vârându-și nasul în toate scandalurile de pe stradă și agitând cu disperare registrul cu corespondența.

O săptămână după asta, funcționarii de la "Hercules" dezbătură situația. Erau cu toții de acord că Polâhaev nu va admite să i se surpe în felul acesta autoritatea.

— Nu-l cunoașteți încă pe Polâhaev al nostru, spuneau vitejii de la secția financiară. Țsta nu-i dus la biserică. Pe el nu-l răstorni cu o simplă hotărâre.

Curând după asta, tovarășul Bomze ieși din biroul șefului ținând în mână o listă mică cu funcționari aleși. Se ducea dintr-o secție în alta, se apleca la urechea persoanelor trecute pe listă și le șoptea pe un ton misterios:

— O mică agapă. Câte trei ruble de căciulă. Îl sărbătorim pe Polâhaev care pleacă.

— Cum asta? săreau speriați funcționarii. Pleacă Polâhaev? Îl scoate?

— Nu, vai de mine. Pleacă pentru o săptămână la centru să intervină în legătură cu localul. Ai grijă să nu vii târziu. Exact la ora opt, la mine.

Agapa fu foarte veselă. Funcționarii, care se uitau cu devotament la Polâhaev ce ședea cu paharul de vin în mână, băteau scandat din palme și cântau:

— Pân' la fund, pân' la fund, pân' la fund, pân' la fund, pân' la fund, pân' la fund.

Băură până când iubitul director goli un număr zdravăn de pahare cu vin și de păhărele pentru rachiu, după care începu și el, cu o voce nesigură, cântecul: *Pe vechiul drum spre Kaluga, la versta patruzeci și nouă*. Dar nimeni nu află ce s-a întâmplat la această verstă, căci, pe neașteptate, Polâhaev trecu la un alt cântec:

Trece, trece, trece

Trambalaiul 10

Îl calcă pe unul

Și îl lasă rece

Și-atunci lumea-ntreagă

Începe să-l tragă

Pe cel mort din tram

Tararam — tararam.

După plecarea lui Polâhaev, productivitatea muncii la "Hercules" scăzu întrucâtva. Era caraghios să lucrezi din plin, fără să știi dacă vei rămâne în local, sau dacă va trebui să te cari cu toate obiectele de birou la "Tabla și Jetonul". Dar și mai caraghios ar fi fost să lucrezi din plin după reîntoarcerea lui Polâhaev. După expresia lui Bomze, el se întoarse călare pe situație, clădirea rămase a "Hercules"-ului și în orele de lucru funcționarii trudeau din greu să găsească anecdote pe seama secției Gospodăriei Comunale.

Instituția înfrântă ceru să i se dea cel puțin lavoarele și paturile blindate, dar Polâhaev, amețit de succes, nici nu catadicsi să răspundă. Bătălia reîncepu atunci cu o nouă vigoare. Plângeri peste plângeri zburau la centru. Polâhaev pleca personal să obțină respingerea lor. Tot mai des se auzea acasă la Bomze

triumfătorul "pân' la fund" și pături din ce în ce mai largi de salariați erau antrenați în lupta pentru local. Materialul lemnos și cheresteaua fură treptat uitată. Când Polâhaev găsea subit pe biroul său o hârtie în legătură cu cedrii de export sau cu foile de placaj, era atât de uimit, încât trebuia să lase să treacă o bucată de vreme până să priceapă ce i se cere. Acum era preocupat cu îndeplinirea unei sarcini extrem de importante: căuta să atragă, ispitindu-i cu o leafă mai mare, doi dintre funcționarii deosebit de primejdioși de la secția Gospodăriei Comunale.

— Ai avut noroc, îi spuse Ostap însoțitorului său. Asisti la un eveniment nostim. Ostap Bender pășește pe urmele calde. Învață! Un purice penal ca prietenul dumitale Panikovski i-ar fi scris lui Koreiko: "Pune în curte sub lada de gunoi șase sute de ruble, că altfel va fi rău de tine", iar în loc de semnătură ar fi desenat o cruce, un craniu și o luminare. Sonia Mănuță de Aur, ale cărei merite nu vreau deloc să le minimalizez, ar fi recurs în cele din urmă la o hoție ordinară, care i-ar fi adus vreo mie cinci sute de ruble. Ca pațachinele! Să-l luăm, în sfârșit, pe cornetul Savin. Escroc excepțional, de talie mare. Ce ar fi făcut el? Ar fi venit acasă la Koreiko, deghizat în regele Bulgariei, ar fi făcut scandal la administrație și ar fi stricat totul. Pe când eu, după cum vezi, nu mă grăbesc. Ne aflăm la Cernomorsk de o săptămână și abia astăzi mă duc la prima întâlnire... Aha, uite și secția financiară! Ei, mecanic de bord, arată-mi pacientul. Dumneata ești doar specialist în Koreiko. Intrară în sala plină de lume, unde domnea un zgomot nemaipomenit și Balaganov îl conduse pe Bender într-un colț, unde dincolo de o bară galbenă ședeau Cevajevskaia, Koreiko, Kukușkind și Dreifus. Balaganov dădu să ridice mâna ca să i-l arate pe milionar, dar Ostap îi șopti furios:

— Poate vrei să și țipi în gura mare: "Uite-l pe bogătaș. Puneți mâna pe el!" Tăcere! Ghicesc eu singur. Care o fi din cei patru?

Ostap se instalează pe pervazul răcoros de marmură și, bălăbănind din picioare ca un copil, începu să raționeze:

— Fata nu contează. Rămân deci trei: lingăul cu mutra roșie și cu ochi decolorați, bătrânelul ăla ca o ciupercă, cu ochelari cu ramă de metal, și dulăul cel gras cu mutra serioasă. Pe bătrânelul-ciupercă îl elimin cu indignare. În afară de vata din urechile lui mițoase, nu posedă nici un fel de valori. Rămân doi: dulăul și lingăul cu ochi decolorați. Care dintre ei e Koreiko? Trebuie să ne gândim.

Ostap întinse gâtul și începu să-i compare pe cei doi candidați. Mișca atât de repede capul într-o parte și alta de parcă ar fi urmărit un meci de tenis și i-ar fi alergat ochii după fiecare minge.

— Știi, mecanic de bord, zise el în cele din urmă, dulăul cel gras se potrivește mai bine cu rolul de milionar clandestin decât lingăul cu ochi decolorați. Uite ce neliniștit îi lucesc ochii. Nu poate sta locului, n-are răbdare, ar vrea să ajungă mai repede acasă și să-și vâre etichetele în pachetele cu cervoneți. Desigur că el este colecționarul de carate și dolari. Nu vezi că mutra lui grasă nu-i decât o combinație democratică între tipul lui Shylock, al Cavalerului Avar și al lui Harpagon? Pe când celălalt, cu ochii decolorați, e o nulitate, un șoarece sovietic. Desigur că și el are avere: douăsprezece ruble la casa de economii. Limita maximă a viselor lui nocturne este să-și cumpere un loden pârșos cu guler din piele de vițel. ăsta nu-i Koreiko, ăsta-i un șoarece care...

Dar strălucitorul discurs al marelui maestru fu întrerupt în clipa aceea de un strigăt viguros, care răsună din fundul sălii serviciului financiar și care era,

fără îndoială, al unui funcționar care își câștigase dreptul să strige:

— Tovarășe Koreiko! Unde sunt datele cu privire la datoria ce o are față de noi secția comunală? Tovarășul Polâhaev le cere de urgență.

Ostap îl călcă pe Balaganov pe picioare. Dar dulăul continua să scârțâie netulburat cu penița. Dulăul, la trăsăturile căruia contribuiseră Shylock, Harpagon și Cavalerul Avar, nici nu se mișcă. În schimb, blondul cu mutră roșie și ochi decolorați, această nulitate, acest șoarece sovietic ce visa un loden cu guler de vițel, începu să se agite cu o vioiciune neobișnuită. Scormoni cu zgomot prin sertare, scoase o hârtiuță și alergă repede spre cel care-l chemase.

Marele maestru înghiți în sec și se uită iscoditor la Balaganov. Șura râse.

— Da, făcu Ostap, după o scurtă tăcere. Țsta n-o să aducă banii pe farfurioară. Poate doar dacă o să-l rog frumos de tot. E un obiect demn de respect. Să ieșim acum mai repede la aer. În creierul meu a luat naștere o combinație amuzantă. Cu ajutorul lui Dumnezeu, deseară vom pipăi pentru prima oară ugerul domnului Koreiko. Operația asta o vei face dumneata, Șura.

CAPITOLUL XII

HOMER, MILTON ȘI PANIKOVSKI

Instrucțiunile erau cât se poate de simple:

1. Cetățeanul Koreiko trebuie întâlnit întâmplător pe stradă.

2. Să nu fie bătut sub nici un motiv și să nu se folosească în general constrângeri prin mijloace fizice.

3. Să se ia tot ce se va găsi în buzunarele cetățeanului mai sus menționat.

4. Să se raporteze de executare.

Cu toate că instrucțiunile date de marele maestru erau cât se poate de simple și de limpezi, între Balaganov și Panikovski se iscă o discuție aprinsă. Fiii locotenentului ședeau pe o bancă verde din parcul orașului și se uitau cu interes la intrarea în "Hercules". În focul gâlcevii nici nu băgară de seamă că vântul îi împrășca cu stropi de la fântâna arteziană. Scuturau numai din cap și se uitau fără să priceapă nimic la cerul senin, continuând să se certe.

Panikovski, care, din pricina căldurii, înlocuise haina groasă de pompier cu o cămașă de stambă cu guler "Danton", avea un aer semeț. Era foarte mândru de misiunea pe care o primise.

— Numai furtul, spunea el.

— Numai jaful, obiecta Balaganov, care era și el mândru de încrederea ce i-o arătase comandorul.

— Ești o stârpitură, un netrebnic, declară Panikovski, uitându-se cu dezgust la interlocutorul său.

— Iar dumneata un chiomp, spuse Balaganov. Acum șeful sunt eu!

— Cine?

— Eu! Mie mi s-a încredințat misiunea.

— Dumitale?

— Mie.

— Ție?

— Da' cui? Nu cumva vrei să spui că ție?

Și discuția trecu într-un domeniu care nu mai avea nimic comun cu instrucțiunile primite. Escrocii se înfierbântară până într-atât, încât începură să se înghiontească și să strige care mai de care: "Dar tu cine ești?" Asemenea acțiuni preced de obicei o bătălie generală, cu care prilej adversarii își aruncă șepcile pe jos, îi cheamă pe trecători ca martori și-și mânjesc obrajii țepoși cu

stropi de lacrimi, ca bebelușii.

Dar bătaia nu se dezlănțui. Când ajunseră la momentul cel mai potrivit pentru prima palmă, Panikovski își retrase deodată mâinile și consimți să-l recunoască pe Balaganov șef ierarhic.

Își adusese pesemne aminte că fusese de multe ori bătut de către persoane ce lucrau pe cont propriu și de către colective întregi și că se alesese cu contuzii destul de dureroase. După ce preluă puterea, Balaganov se făcu dintr-o dată mai blând.

— De ce nu l-am jefui? spuse el mai puțin stăruitor. Oare e așa de greu? Koreiko merge seara pe stradă. E întuneric. Eu mă apropii de el din stânga. Dumneata, din dreapta. Eu îi dau un ghiont în șoldul stâng, dumneata, în cel drept. Dobitocul se oprește și-mi spune: "Bătăușule!" "Cine-i bătăuș?" îl întreb eu. "Cine-i bătăuș?" îl întreb și dumneata și-l înghesui din dreapta. Și atunci eu îi dau una peste gu.. Nu, nu-i voie să-l batem!

— Tocmai asta e, că nu putem să-l batem, suspină fățarnic Panikovski. Nu ne dă voie șeful.

— Știu și eu asta... Așadar, eu îl țin de mâini, iar dumneata vezi dacă n-are în buzunare ceva de prisos. Cum se obișnuiește în cazuri din astea, el începe să strige: "Miliția!" și atunci eu îl... Eh, fir-ar al dracului! Nu-l putem bate. Și, la urmă, plecăm acasă. Ei, ce zici de plan?

Dar Panikovski evită să dea un răspuns direct. Luă din mâinile lui Balaganov bastonul cioplit, din acelea care se vând în stațiunile balneare, și după ce desenă pe nisip o linie dreaptă, spuse:

— Uită-te aici. În primul rând, ar trebui să așteptăm seara. În al doilea rând...

Și Panikovski trase de la capătul din dreapta al liniei, vertical, o perpendiculară ondulată.

— În al doilea rând, s-ar putea ca deseară el nici să nu iasă în oraș. Și chiar dacă iese...

Panikovski uni cele două linii printr-o a treia, care făcu ca pe nisip să apară ceva asemănător cu un triunghi, și încheie:

— Cine știe? Poate că iese să se plimbe cu un grup. Și atunci? Ce părere ai despre asta?

Balaganov se uită cu respect la triunghi. Argumentele lui Panikovski nu i se părură prea convingătoare, dar în triunghi se simțea o lipsă de perspective atât de reală, încât Balaganov începu să șovăie. Simțind acest lucru, Panikovski nu mai stătu pe gânduri și spuse pe neașteptate:

— Du-te la Kiev! Du-te neapărat la Kiev! Și atunci ai să înțelegi că am dreptate.

— Ce-ți veni? mormăi Șura. De ce să mă duc acolo?

— Du-te la Kiev și întreabă acolo ce făcea Panikovski înainte de revoluție. Întreabă! Întreabă neapărat!

— Ce mă bați la cap? făcu încruntat Balaganov.

— Nu, te rog, întreabă! stăruia Panikovski. Du-te și întreabă! Și ai să vezi că o să ți se spună că înainte de revoluție Panikovski era orb. Crezi că dacă n-ar fi fost revoluția aș fi ajuns copil al locotenentului Schmidt? Eram om bogat. Aveam familie și samovar nichelat pe masă. Vrei să știi din ce trăiam? Din niște ochelari albaștri și un baston.

Și scoase din buzunar un toc de carton cu înveliș de hârtie neagră pe care sclipeau palid steluțe argintii, și arată ochelarii albaștri.

— Uite ochelarii ăștia, spuse el oftând, m-au hrănit ani în șir. Leșeam cu

ochelarii și cu bastonul pe Kreșceatik și rugam pe câte un domn mai bine îmbrăcat să ajute pe un biet orb să treacă strada. Domnul mă lua de braț și mă conducea. Până să ajungem pe trotuarul celălalt, nu mai avea ceas, dacă până atunci avea, sau nu mai avea portofel. Pe vremea aia unii purtau cu ei portofele.

— Și de ce te-ai lăsat de afacerea asta? întrebă Balaganov interesat.

— Revoluția, răspunse fostul orb. Înainte îi dădeam sergentului care stătea în colțul dintre Kreșceatik și Proreznia cinci ruble pe lună și nimeni nu se atinge de mine. Sergentul avea chiar grijă ca nimeni să nu-mi facă vreun rău. Era un om tare cumsecade! îl chema Semion Vasilievici Nebaba. L-am întâlnit nu de mult. Acum e critic muzical. Pe când astăzi... Parcă mai poți să te înțelegi cu miliția? N-am văzut oameni mai răi ca ăștia. Au nivel ideologic, sunt un fel de agenți de civilizare. Și uite, de aceea, dragă Balaganov, am fost nevoit la bătrânețe să mă fac escroc. Dar pentru o afacere atât de importantă ca asta am putea folosi vechii mei ochelari. E mult mai sigur decât o încercare de jaf.

După cinci minute, din toaleta publică în jurul căreia erau plantate tufe de tabac și mentă, ieși un orb cu ochelari albaștri. Ținând bărbia ridicată în sus, și bocănind mereu în fața sa cu bastonul, se îndreptă spre ieșirea din grădină. În urma lui mergea Balaganov. Panikovski era de nerecunoscut. Cu pieptul bombat și punând cu grijă picioarele pe trotuar, se apropia de case bocănind cu bastonul în barele de la vitrine, dădea peste trecători și, privind parcă prin ei, mergea înainte. Lucra atât de conștiincios, încât strică chiar o mică coadă ce se formase lângă un stâlp cu tăblița "Stație de autobuz". Balaganov se minuna uitându-se la istețul orb.

Panikovski se află astfel în treabă, până când în ușa de la "Hercules" apăru Koreiko. Balaganov începu să se agite. Mai întâi se apropie prea mult de locul acțiunii, apoi fugi prea departe. Și abia după acest du-te vino ocupă o poziție bună ca post de observație, lângă un chioșc de fructe. Nu se știe de ce simți în gură un gust scârbos, de parcă ar fi supt o jumătate de oră o clanță de aramă. Dar urmărind mișcările lui Panikovski, se liniști.

Balaganov văzu pe orb venind spre milionar, agățându-l cu bastonul de picioare și împingându-l cu umărul, după care schimbară pare-se câteva cuvinte, în urma cărora Koreiko zâmbi, îl luă pe orb de braț și-l ajută să coboare pe caldarâm. Ca să pară un orb cât mai autentic, Panikovski izbea cu toată forța cu bastonul în pietrele pavajului și ridica în sus capul, parcă ar fi avut un frâu în gură. De altfel, toate acțiunile următoare ale orbului se distinseră prin atâta eleganță și precizie, încât Balaganov simți că-l apucă invidia. Panikovski îl ținea pe însoțitorul lui de talie. Mâna îi alunecă apoi de-a lungul șoldului stâng al lui Koreiko și se opri o fracțiune de secundă deasupra buzunarului de la haina de pânză a milionarului conțopist!

— Hai, hai, șoptea Balaganov. Dă-i, nu te lăsa, bătrâne, acu-i acu!

Dar tocmai în clipa aceea se zăriră sclipind niște geamuri, un claxon suna alarmat, pământul se cutremură și un autobuz mare, alb, abia izbuti să frâneze în mijlocul străzii. Simultan se auziră două țipete:

— Idiotule! Nu vezi autobuzul?! urlă Panikovski, care sărise din fața roții și-l amenința pe însoțitorul lui cu ochelarii smulși de pe nas.

— Nu e orb! strigă mirat Koreiko. Escrocule!

Scena fu învăluită într-un fum albastru, autobuzul porni mai departe și, când perdeaua de fum se risipi, Balaganov îl văzu pe Panikovski înconjurat de un mic grup de cetățeni. În jurul falsului orb începuse mișcarea. Balaganov se apropie mai mult. Lui Panikovski îi flutura pe față un zâmbet strâmb. El era ciudat de nepăsător față de ceea ce se petrecea, deși o ureche îi ardea atât de

tare încât ar fi putut să lumineze perfect o cameră obscură și să servească admirabil cu rubiniul ei la dezvoltarea unor clișee.

Croindu-și drum printre cetățenii care dădeau fuga la locul incidentului din toate direcțiile, Balaganov se repezi la hotelul "Karlsbad".

Marele maestru ședea la o măsuță de bambus și scria.

— Panikovski mănâncă bătaie! strigă Balaganov, oprindu-se ca o statuie în ușă.

— Deja? Întrebă nepăsător Bender. Cam prea repede.

— Panikovski mănâncă bătaie! repetă pe un ton disperat roșcovanul Șura. E lângă "Hercules".

— Ce zbieri ca un urs alb pe căldură? îl întrebă sever Ostap. De mult îl bate?

— De vreo cinci minute.

— Păi trebuia să spui asta de la început. Of, aiurit bătrân mai e! Hai să mergem să privim. Ai să-mi povestești pe drum ce s-a întâmplat.

Când marele maestru ajunsese la fața locului, Koreiko nu mai era acolo, dar în jurul lui Panikovski fremăta o mulțime întreagă care împânzise strada. Automobilele claxonau nerăbdător, oprite în fața mulțimii de oameni. De la ferestrele unui dispensar câteva surori în halate albe priveau spectacolul. Câinii alergau cu cozile ridicate ca niște baionete. Fântâna arteziană din grădina orașului nu-și mai arunca stropii de apă în sus. După ce oftă hotărât, Bender se amestecă în mulțime.

— Pardon, țipa el, pardon încă o dată! Vă rog să mă iertați, madam, nu cumva dumneavoastră ați pierdut la colț un tichet de marmeladă? Dați fuga repede acolo, îl mai găsiți. Ei, cetățeni, lăsați să treacă experții! Nu auzi, mă, epurațiile, lasă-ne să trecem!

Folosind astfel politica biciului și a zăhărelului, Ostap se strecură până în centru, unde Panikovski îndura patimile. Acuma se puteau efectua și la lumina celeilalte urechi a violatorului de convenții diferite lucrări fotografice. Când îl văzu pe comandor, Panikovski lăsa capul în jos cu o mutră amărâtă.

— Țsta e? Întrebă pe un ton aspru Ostap, dându-i lui Panikovski un ghiont în spate.

— Țsta, confirmară bucuroși numeroșii iubitori de adevăr. L-am văzut cu ochii noștri.

Ostap ceru cetățenilor să facă liniște, scoase din buzunar un carnetel și după ce mai aruncă o privire lui Panikovski, zise poruncitor:

— Rog pe martori să-și declare numele și adresa. Cine vrea să fie martor?

S-ar putea crede că cetățenii care dăduseră dovadă de atâta zel la prinderea lui Panikovski se vor grăbi să lovească imediat în infractor cu depozițiile lor. De fapt însă, când auziră cuvântul "martori", toți iubitorii de adevăr făcuseră niște mutre plictisite, începură să schimbe locurile și să bată în retragere. În mulțime se produsese goluri. Gloata se destrăma văzând cu ochii.

— Ei, unde sunt martorii? repetă Ostap.

Începu panica. Croindu-și loc cu coatele, martorii o ștergeau care încotro și într-un minut strada își recăpătă aspectul normal. Automobilele se puseră în mișcare; ferestrele dispensarului se închiseră, câinii începură să măsoare atent cu privirea trunchiurile copacilor, iar în grădina orașului, din fântâna arteziană țâșni un evantai proaspăt de apă, fâsâind ca apa minerală.

După ce se încredință că strada e măturată de lume și că Panikovski nu mai e amenințat de nici un pericol, marele maestru se repezi la el, furios:

— Bătrân neputincios! Nebun fără geniu! Poftim, s-a găsit încă un mare orb

— Panikovski! Homer, Milton și Panikovski! Frumoasă societate! Și Balaganov? Marinar de pe un vas în naufragiu. "Panikovski mănâncă bătaie, Panikovski mănâncă bătaie!" Și el... Hai să mergem în grădina publică. Vă aranjez eu acolo, lângă fântâna arteziană, o scenă de n-o să mai știți cine vă scuipa.

Când ajunseră acolo, Balaganov dădu imediat toată vina pe Panikovski. Orbul care se făcuse de răs invocă drept scuză nervii zdruncinați de atâția ani de peregrinări și, printre altele, declară că toată vina e a lui Balaganov, care, după cum se știe, este un șnapan și un om de nimic. Frații începură pe dată să se împingă cu ghionturile unul pe celălalt. Se auziră și exclamațiile obișnuite: "Dar tu cine ești?" Din ochii lui Panikovski țâșni o lacrimă mare, care prevestea o încăierare generală, dar marele maestru strigă "*brek*" și îi despărți pe adversari exact ca arbitrul pe ring.

— De box o să vă ocupați în zilele libere, rosti el. Minunată pereche: Balaganov, categoria cocoș, Panikovski, categoria găină fiartă! Da, domnilor campioni, văd că din voi o să iasă ceva, când s-o face sită de mătase din coadă de câine. Și vă previn că asta se va termina prost. Vă voi concedia, cu atât mai mult cu cât nu aveți nici o valoare socială.

Uitând de ceartă, Panikovski și Balaganov începură să se jure și să-l asigure pe Ostap că până seara îi vor face neapărat o percheziție lui Koreiko. Bender se mulțumea să zâmbească ironic.

— O să vezi, făcea pe grozavul Balaganov. Atac în plină stradă. Noaptea. Pe întuneric. Așa-i, Mihail Samuelevici?

— Pe cuvânt de onoare, îl susținu Panikovski. Eu și cu Șura... să n-ai nici o grijă! Ai de-a face doar cu Panikovski.

— Asta mă și indispuce, zise Bender. Deși, mă rog... Cum ați zis? Pe întuneric? Noaptea? Să vă vedem. În tot cazul, ideea este cam slăbuță. Și probabil că și executarea o să fie ca vai de lume.

După câteva ore de staționare pe stradă se iviră, în sfârșit, toate elementele necesare: noaptea, întunericul și pacientul în persoană, care ieșise cu o fată din casa bătrânului rebusist. Fata nu fusese prevăzută în plan. Frații se mulțumiră deocamdată să urmărească perechea care pornise la plimbare spre malul mării.

O frântură de lună sta spânzurată jos, deasupra malului care se răcea. Pe stânci ședeau îmbrățișate ca pe veci perechi negre ca de bazalt. Marea glăsuia în murmure despre dragostea până la mormânt, despre fericirea eternă, despre suferințele inimii și despre tot felul de alte asemenea mărunțișuri inactuale. Stelele vorbeau între ele, folosind alfabetul Morse, aprinzându-se și stingându-se. Tunelul de lumină al unui far lega țărmurile golfului. Când dispăru, se mai văzu mult timp în locul lui o coloană neagră.

— Am obosit, se văita Panikovski, târându-se prin râpe după Alexandr Ivanovici și dulcineea lui. M-au ajuns bătrânețele. Mi-e greu.

Se împiedica de vizuinile popândăilor și cădea, apucându-se cu mâinile de turte uscate de balegă de vacă. Ar fi vrut să se ducă la han, la gospodarul Kozlevici, cu care era atât de plăcut să bei un pahar de ceai și să sporovăiești despre câte și mai câte.

Dar chiar în clipa când Panikovski hotărâse cu toată energia să plece acasă, propunându-i lui Balaganov să ducă singur treaba la bun sfârșit, din fața lor se auzi:

— Ce cald e! Dumneata nu te scalzi noaptea, Alexandr Ivanovici? Atunci, așteaptă-mă aici. Mă cufund numai o dată în apă și vin.

Se auzi zgomotul făcut de pietricele care se rostogoleau spre mare, rochia

albă dispăru și Koreiko rămase singur.

— Mai repede! șopti Balaganov, trăgându-l de mină pe Panikovski. Prin urmare, eu mă apropii de el dinspre stânga, dumneata dinspre dreapta. Dar mai repede!

— Eu din stânga, spuse furios violatorul convenției.

— Bine, bine, dumneata din stânga. Eu îl împing în șoldul stâng, nu, în cel drept, iar dumneata îl înghesui din stânga.

— De ce din stânga?

— Of! Na-ți-o! Ei, bine, fie din dreapta. El spune: "Bătăușule", dumneata întrebi: "Cine-i bătăuș?"

— Nu, dumneata întrebi, nu eu.

— Bine. Lasă că-i povestesc eu lui Bender. Deocamdată, hai! Prin urmare, dumneata din stânga...

Și vitejii fii ai locotenentului se apropiară, cu teribilă spaimă în suflet, de Alexandr Ivanovici.

Planul fu nerespectat chiar din capul locului. În loc să se apropie dinspre dreapta și să-l înghiontească pe milionar în șoldul drept, potrivit celor stabilite, Balaganov bătu pasul în loc și deodată spuse:

— N-aveți cumva un chibrit să aprind țigara?

— Nu fumez, răspunse rece Koreiko.

— Așa, făcu prostește Șura, uitându-se la Panikovski. Dar nu știți cât e ceasul?

— Trebuie să fie vreo douăsprezece.

— Douăsprezece, repetă Balaganov. Hm... Habar n-aveam.

— Caldă seară, interveni mieros Panikovski.

Urmă o pauză în răstimpul căreia greierii făcură o gălăgie de taraf. Luna ieși din nori și la lumina ei se puteau vedea umerii lați ai lui Alexandr Ivanovici. Panikovski nu mai putu să suporte încordarea și, trecând în spatele lui Koreiko, țipă cu un glas pițigăiat:

— Mâinile sus!

— Ce? Întrebă uimit Koreiko.

— Mâinile sus, repetă Panikovski pe un ton mai scăzut.

Dar în aceeași clipă primi o scurtă lovitură, foarte dureroasă, în umăr, și căzu la pământ. Când se ridică în picioare, Koreiko se bătea cu Balaganov. Amândoi răsufiau greu, de parcă ar fi cărat un pian. Din mare se auzea un râs de rusalcă și plescăituri.

— De ce mă bați? țipa Balaganov. Doar nu te-am întrebat decât cât e ceasul!...

— O să-ți arăt eu cât e ceasul! șuiera Koreiko, punând în loviturile sale ura de veacuri a bogătaşului împotriva jefuitorului.

Panikovski se apropie în patru labe de locul bătăliei și băgă deodată ambele mâini în buzunarele conțopistului de la "Hercules". Koreiko îi trase una cu piciorul, dar era prea târziu. Cutia de tablă de țigări "Kaukaz" se mutase din buzunarul stâng al posesorului ei în mâna lui Panikovski. Din celălalt buzunar, îi căzură pe jos tot felul de hârtiuțe și carnete.

— Să fugim! strigă Panikovski de undeva, din întuneric.

Ultima lovitură, Balaganov n-o primi în față, ci în spinare.

Câteva clipe după asta, Alexandr Ivanovici, emoționat și cu hainele boțite, văzu două siluete albastre scăldate în lumina lunii care fugeau pe faleză, spre oraș.

Zosia, care se întoarse răcorită și mirosind a iod, îl găsi pe Alexandr

Ivanovici îndeletnicindu-se cu o treabă ciudată. Ședea în genunchi și, aprinzând cu degetele-i tremurătoare un chibrit după altul, culegea de pe jos, din iarbă, tot felul de hârtiuțe. Înainte ca Zosia să apuce a-l întreba ce s-a întâmplat, el găsi chitanța de depunere a valijoarei la magazia de bagaje de mână, unde aceasta se afla așezată între un coș de trestie plin cu cireși și un pled prins cu curele de pâslă.

— Mi-au scăpat întâmplător pe jos, spuse el cu un zâmbet forțat și ascunzând cu grijă chitanța.

De cutia de țigări "Kaukaz" cu cele 10 000 de ruble, pe care nu apucase să le pună în valiză, își aduse aminte abia când reveni în oraș.

În timp ce pe malul mării se desfășura lupta titanică Balaganov-Koreiko, Ostap Bender opină că șederea la hotel sub ochii tuturor depășește cadrul afacerii plănuită și-i dă un caracter oficial cu totul inutil. Citind în ziarul de seară din Cernomorsk anunțul: "Înch.cam.spl.c.t.conf.ved.ma.u.int.-celib.sing." și înțelegând cât ai clipi că aceasta înseamnă: "Închiriez cameră splendidă cu tot confortul și vedere la mare unui intelectual celibatar singur", Ostap își zise: "După cât mi se pare, sunt acum celibatar. Nu de mult oficiul stării civile din Stargorod mi-a trimis înștiințarea că a mea căsătorie cu cetățeană Grițațueva a fost desfăcută la cererea ei și că pot să-mi reiau numele dinainte de căsătorie, de Ostap Bender. Ce să-i faci, va trebui să duc o viață de holtei. Sunt celibatar, singur și intelectual. Camera va fi, fără discuție, a mea."

Și marele maestru își puse pantalonii albi răcoroși de pânză și se duse la adresa indicată în anunț.

CAPITOLUL XIII

VASISUALI LOHANKIN ȘI ROLUL LUI ÎN REVOLUȚIA RUSĂ

Exact la orele șaisprezece și patruzeci de minute, Vasisuali Lohankin declară greva foamei.

Stătea întins pe o canapea de mușama, cu fața la speteaza bombată a canapelei și cu dosul la lume. Era în bretele și ciorapi verzi, care la Cernomorsk se mai numesc și șosete.

După ce rabdă de foame vreo douăzeci de minute în această poziție, Lohankin gemu, se întoarse pe partea cealaltă (cu care prilej șosetele verzi descriseră în văzduh un mic arc) și se uită la soția sa. Soția își arunca într-un sac de voiaj tot avutul ei: fel de fel de flacoane de diferite forme, un sul de cauciuc pentru masaj, două rochii cu trenă și una veche, fără trenă, o chivără de fetru cu o semilună de sticlă, niște cartușe de alamă cu ruj de buze și câteva perechi de chiloți tricotați.

— Varvara! exclamă Lohankin pe nas.

Soția tăcea, respirând zgomotos.

— Varvara! repetă el. Pleci chiar cu adevărat de la mine?

— Da, răspunse soția. Plec. Așa trebuie.

— La Ptiburdukov?

— La!...

— Dar de ce? De ce pleci la el? întrebă Lohankin cu o pasiune vitelină.

Nările lui, și așa mari, se umflară ca pânzele bătute de un vânt de durere. Bărbuța ca de faraon îi tremura.

— Fiindcă-l iubesc.

— Și eu cui rămân?

— Vasisuali! Te-am înștiințat doar încă de ieri. Nu te mai iubesc.

— Dar eu! Eu te iubesc, Varvara!

— Asta te privește personal, Vasisuali. Plec la Ptiburdukov. Așa trebuie.

— Nu! exclamă Lohankin. Nu trebuie! Doar nu poate un om să plece, dacă celălalt îl iubește!

— Ba poate, spuse enervată Varvara, uitându-se într-o oglinjoară. Și, în general, te rog, nu mai face pe nebunul, Vasisuali.

— În cazul ăsta continui greva foamei! strigă nefericitul soț. Nu mănânc nimic până când nu te întorci. O zi. O săptămână. Un an, o să rabd de foame!

Lohankin se răsuci din nou și își vârî nasul gros în mușamaua rece și alunecoasă.

— Așa am să zac, cu bretelele pe mine, se auzi de pe canapea, până când am să mor. Și toată vina ai s-o ai tu și cu inginerul Ptiburdukov.

Soția lui se gândi puțin, își trase pe umărul alb breteaua ce-i lunecase și deodată începu să urle:

— Să nu îndrăznești să vorbești așa de Ptiburdukov! Îți e superior!

Asta Lohankin nu mai putu să rabde. Sări în sus ca străbătut de un curent electric în tot trupul, de la bretele până la șosetele verzi.

— Ești o pațachină, Varvara! țipă el mai mult bocindu-se. O târfă!

— Vasisuali, ești un dobitoc! îi răspunse calm soția.

— O cățea, continuă Lohankin tot plângăreț. Te disprețuiesc. Pleci de la mine la amantul tău. De la mine la Ptiburdukov. La stârpitura aia de Ptiburdukov? Zi, la el pleci de la mine, ticăloaso? De la mine? La cine? Și de ce? Numai ca să-ți satisfaci poftele? Cățea, cățea, ah, desfrânată și, în plus, în plus, spurcată!

Zdrobit de durerea sa, Lohankin nici nu băgă de seamă că vorbește în iambi, deși nu scrisese în viața lui poezii și nici nu-i plăcea să le citească.

— Vasisuali! Nu mai face pe clovnul, spuse cățeaua închizând sacul. Uită-te ce mutră ai. Măcar dacă te-ai fi spălat. Plec. Adio, Vasisuali! Îți las pe masă cartela ta de pâine.

Și luându-și sacul, Varvara se îndreptă spre ușă. Văzând că rugămințile nu-i ajută, Lohankin sări repede de pe canapea, se apropie de masă și țipând "Ajutor!", rupse cartela. Varvara se sperie. Îl văzu deodată în minte pe soțul ei, istovit de foame, cu pulsul stins și membrele reci.

— Ce-ai făcut? spuse ea. N-ai dreptul să mori de foame.

— Ba voi muri! declară încăpățânat Lohankin.

— Asta-i o prostie, Vasisuali. E o răzvrătire a personalității.

— Ei și? Ei și? Cu asta mă și pot fâli, răspunse Lohankin într-o cadență vestitoare de iambi. Tu însă subapreciezi însemnătatea personalității și, în general, a intelectualității.

— Dar lumea o să te condamne.

— Să mă condamne, spuse categoric Vasisuali și se trânti din nou pe canapea.

Varvara azvârli sacul jos, fără să spună nici un cuvânt, își scoase pălăriuța de pai și murmurând: "Taur turbat", "tiranule", "acaparatorul", făcu în grabă un sandviș cu salată de vinete.

— Mănâncă! spuse ea, apropiind vinetele de buzele roșii ale soțului ei. Mă auzi, Lohankin? Mănâncă imediat. Hai!

— Lasă-mă în pace, spuse el dându-i mâna deoparte.

Profitând de faptul că gura grevistului se deschise o clipă, Varvara îi vârî cu un gest de maternă virtuozitate sandvișul în deschizătura formată între bărbuța sa de faraon și mustăcioara tunsă ca la Moscova, dar grevistul azvârli violent

hrana cu limba.

— Mănâncă, ticălosule! țipă disperată Varvara, învârtindu-se în jurul lui cu sandvișul. Intelectualule!

Dar Lohankin întorcea capul și mugea mut că nu vrea. După câteva minute, Varvara, toată o apă și mânjită peste tot cu pastă verde, capitulă. Se așează pe sacul ei și începu să plângă cu lacrimi mari de crocodil. Lohankin își scutură de pe barbă firimiturile care îi rămăseseră, aruncă soției o privire prudentă cu coada ochiului, și rămase tăcut pe canapea. Nu voia deloc să se despartă de Varvara. Pe lângă o mulțime de defecte, Varvara avea și două calități de seamă: sâni mari și albi, plus slujbă. Vasisuali nu lucrase niciodată nicăieri. Slujba l-ar fi împiedicat să mediteze asupra importanței intelectualității în Rusia — pătură socială în care se îngloba și pe el. Meditațiile lui prelungite se învârteau în jurul următoarelor subiecte plăcute și apropiate sufletului său: "Vasisuali Lohankin și importanța sa", "Lohankin și tragedia liberalismului rus", "Lohankin și rolul său în revoluția rusă". Erau subiecte la care te puteai gândi cu atât mai ușor și liniștit, cu cât o făceai plimbându-te prin odaie în papucii de fetru cumpărați din banii Varvarei și privind dulapul adorat, unde sclipeau cotoarele aurite ale lexiconului enciclopedic *Brockhaus*. Vasisuali își petrecea o grămadă de vreme în fața dulapului, mutându-și privirea de la un cotor la altul. Erau așezate acolo, după mărime, superbe modele de artă legătorească. *Marea enciclopedie medicală, Viața animalelor, Bărbatul și femeia* — un volum care cântărea un pud, precum și *Pământul și oamenii* de Elisée Reclus.

"Lângă acest tezaur de gândire, își zicea leneș Vasisuali, te simți mai pur, mai înălțat sufletește."

După ce ajungea la această concluzie, ofta bucuros, scotea de sub dulap colecția revistei *Patria* pe anul 1899, legată într-o copertă de culoarea mării și, tot ca marea, cu spumă și stropi, și se uita la fotografia din războiul anglo-bur, citea declarația unei doamne necunoscute, care avea ca titlu: "Iată cum am reușit să-mi măresc bustul cu șase centimetri" și alte lucruri interesante.

O dată cu plecarea Varvarei, ar fi dispărut și baza materială pe care se întemeia fericirea unuia dintre cei mai demni reprezentanți ai omenirii gânditoare.

Seara, sosi Ptiburdukov. Mult timp nu se putu hotărî să intre în camera familiei Lohankin și se învârti prin bucătărie printre primusurile cu flacără mare și frânghiile întinse în cruce, pe care atârna o rufărie scrobită, ca de ghips, și cu pete de albăstreală. Apartamentul prinse viață. Se trânteau ușile, treceau repede niște umbre, ochii colocatarilor luceau, iar de undeva se auzi un oftat pătimaș: "A venit un bărbat!"

Ptiburdukov își scoase șapca, își răsuci colțul mustății sale ingineresti și în sfârșit se hotărî.

— Varia, spuse el cu glas rugător, intrând în odaie, doar ne-am înțeles.

— Poftim de admiră-l, Sașuk! strigă Varvara, apucându-l de braț și împingându-l spre canapea. Uite-l! Zace! Masculul! Ticălosul ăsta cu sentimente de acaparator! Pricepi, feudalul ăsta a declarat greva foamei, fiindcă vreau să plec de la el.

Văzându-l pe Ptiburdukov, grevistul recurse imediat la iambii săi endecasilabici:

— Ptiburdukov! Ești un om de omenie. Și nu cred că cuteza-vei să îmi iei a mea soție. Ești mârlan atunci și javră și o pacoste nefastă. Dacă tu râvnești, infame, ca să-mi iei a mea nevastă.

— Tovarășe Lohankin, făcu buimăcit Ptiburdukov, apucându-se de mustață.

— Te du, te du, te cară din casa mea odată. Năpârcă ești, ba încă și spurcată, continuă Vasisuali, clătinându-se ca un evreu bătrân când își face rugăciunea. Te-ngâmfi că ai un titlu, te porți inginerește. Dar ești un lup de cadru și-n plus, mai ești și pește.

— Cum de nu ți-e rușine, Vasisuali Andreevici, spuse Ptiburdukov, pe care atâtea picioare începeau să-l plictisească. E curată prostie. Gândește-te! Fii rezonabil. În cel de-al doilea an al planului cincinal...

— Cum îndrăznești să-mi spui că-i o prostie? Tu, tu, ce vrei, să-mi furi a mea soție? Hai, piei, Ptiburdukov, dispari de-aicea, că nu mai am răbdare. Și-acu te fac — cu bățul — ca zebra pe spinare.

— Văd că am de-a face cu un om bolnav, spuse Ptiburdukov, căutând să se mențină în limitele bune-cuviințe.

Pentru Varvara însă, aceste limite erau prea înguste. Ea luă de pe masă sandvișul verde, care apucase să se usuce, și se apropie de grevist. Lohankin se apăra cu o disperare de parcă cineva ar fi vrut să-l castreze. Ptiburdukov se întoarse și începu să se uite pe fereastră, la lumânările albe ale unui castan înflorit. În spate auzea mugetul respingător al lui Lohankin și țipetele Varvarei: "Mănâncă, ticălosule! Mănâncă, feudalule!"

În ziua următoare, necăjită de această piedică ivită pe neașteptate, Varvara nu se duse la slujbă. Grevistului i se făcuse mai rău.

— A început să mă înțepe la stomac, anunță el satisfăcut. Din cauza subalimentației acuși fac scorbut și o să-mi cadă părul și dinții.

Ptiburdukov îl aduse pe fratele său care era medic militar. Ptiburdukov al doilea își lipi urechea de trupul lui Lohankin și rămase cu ea lipită mai multă vreme, ascultând cum îi funcționează organele, cu atenția cu care o pisică ascultă mișcările unui șoarece ce s-a băgat în zaharniță. În timpul examenului, Vasisuali își privea cu ochii plini de lacrimi pieptul păros ca un loden. Îi era milă de el de i se rupea inima. Ptiburdukov al doilea se uită la Ptiburdukov întâi și spuse că bolnavul nu trebuie să țină nici un fel de regim. Poate să mănânce orice — supă, chiftele, compot. Poate să mănânce și pâine, legume, fructe. Nici peștele nu-i strică. Poate să și fumeze, desigur, cu măsură. Nu-l sfătuiește să bea, dar, ca să aibă poftă de mâncare, n-ar fi rău să introducă în organism un păhărel de vin bun. În treacăt fie zis, doctorul nu înțelese nimic din drama sufletească a familiei Lohankin. Foarte bățos și tropăind din cizme, plecă declarând la despărțire că bolnavul are voie să se scalde în mare, dacă vrea, și să meargă și cu bicicleta.

Dar bolnavul nici nu se gândea să introducă în organism compot, pește, chiftele sau alte sortimente de mâncare. Nici să se scalde în mare nu se duse, ci continuă să zacă pe canapea, împrôscându-i pe cei din jur cu ocări în iambi. Varvara simți că i se face milă de el. "Suferă de foame din cauza mea, se gândea ea cu mândrie. Totuși, ce pasiune! O fi în stare Sașuk de un sentiment atât de puternic?" Și ea arunca priviri neliniștite spre sătulul Sașuk, a cărui înfățișare arăta că suferințele din amor nu-l împiedică să introducă regulat în organism prânzul și cina. Și la un moment dat, când Ptiburdukov ieși din odaie, ea spuse chiar lui Vasisuali "sărăcuțul", și în același timp duse din nou la gura celui în greva foamei un sandviș, pe care acesta din nou îl respinse. "Încă puțină rezistență, se gândi Lohankin, și Ptiburdukov n-o va mai vedea pe Varvara mea".

Și trăgea satisfăcut cu urechea, ca să audă ce se vorbește în camera vecină.

— O să moară fără mine, spunea Varvara. Va trebui să mai așteptăm. Vezi

doar că acum nu pot să plec.

Noaptea, Varvara avu un vis îngrozitor. Vasisuali, ajuns schelet din pricina puternicelor lui sentimente, rodea pintenii albi de la cizmele medicului militar. Era groaznic. Medicul avea pe față o expresie bleagă, de vacă pe care o mulge hoțul satului. Pintenii zăngăneau, dinții clănțăneau. De spaimă, Varvara se trezi.

Un soare galben, japonez, lumina puternic odaia, cheltuindu-și aproape întreaga forță pentru a pune în relief mărunțișuri, de felul unui dop de la flaconul cu apă de colonie "Turandot". Canapeaua de mușama era goală. Varvara întoarse capul și dădu cu ochii de Vasisuali care stătea cu fața la ușa deschisă de la bufet și cu spatele la pat și mesteca zgomotos. De nerăbdare și lăcomie, se apleca, bătea din piciorul cu șoseta verde și fluiera pe nas. După ce goli o cutie mare de conserve, luă încet jos capacul de la o oală și, vârând degetele în ciorba rece, scoase de acolo o bucată de carne. Dacă Varvara l-ar fi prins pe soțul ei făcând așa ceva chiar și în cele mai bune perioade ale căsătoriei lor, nici atunci nu i-ar fi fost lui Vasisuali prea bine, dar acum îi fu fatal.

— Lohankin! strigă ea cu o voce îngrozitoare.

Speriat, soțul în greva foamei scăpă din mână carnea, care căzu înapoi în oală cu un plescăit, făcând să se înalțe o fântână arteziană din stropi de varză și stelute de morcov. Cu un urlet sfâșietor, Vasisuali se repezi spre canapea. Varvara se îmbracă repede și în tăcere.

— Varvara! spuse el pe nas. Chiar, într-adevăr, mă lași și pleci la Ptiburdukov?

Dar nu primi nici un răspuns.

— Ești o cățea, declară Lohankin cu o voce nesigură. Dacă-i așa, află mata, c-ai toat-onoarea mea...

Dar era prea târziu. Zadarnic se mai boci Vasisuali vorbind de dragoste și de moarte prin înfometare. Varvara îl părăsi pentru totdeauna, trăgând după ea sacul de voiaj cu chiloți colorați, pălăria de fetru, tot felul de flacoane și alte obiecte de uz feminin.

Și astfel, în viața lui Vasisuali Andreevici începu o perioadă de gânduri apăsătoare și de crunte suferințe morale. Există oameni care nu știu să sufere, parcă nu izbutesc s-o facă. Și chiar atunci când suferă, caută să n-o prelungească și cei din jur să n-o observe. Lohankin însă suferea pe față, maiestuos, își bea durerea cu stacana, se îmbăta cu ea. Marea suferință îi dădea prilejul să mediteze o dată în plus la importanța intelectualității ruse și la tragedia liberalismului rus.

"Poate că așa și trebuie, își zicea el, poate că asta este o ispășire din care voi ieși purificat. Oare nu aceasta a fost soarta tuturor oamenilor cu constituție delicată ce s-au aflat deasupra mulțimii? Galilei, Miliukov, A.F. Koni. Da, da, Varvara are dreptate, așa trebuie!"

Depresiunea sufletească nu-l împiedică totuși să dea la ziar un anunț că închiriază cea de a doua odaie.

"Asta va constitui totuși pentru mine un sprijin material la început", hotărî Vasisuali și se cufundă din nou în meditații nebuloase asupra suferințelor trupești și importanței sufletului ca izvor al frumosului.

De la această preocupare nu-l puteau distra nici măcar cererile stăruitoare ale vecinilor să stingă lumina după ce pleacă de la toaletă. Fiind într-o stare de deprimare, Lohankin uita în permanență să facă acest lucru, ceea ce-i revolta extrem de mult pe locatarii economi.

Or, locatarii marelui apartament nr. 3 în care locuia Lohankin erau socotiți

oameni cu toane și erau cunoscuți în toată casa prin veșnicele lor scandaluri și bătăi. Apartamentul nr. 3 fusese chiar poreclit "Cuibul cațelor". Viața prelungită în comun îi căluse pe acești oameni și ei nu mai știau ce-i frica. Echilibrul din apartament era menținut doar de grupurile formate din diferiți locatari. Uneori, cei din "Cuibul cațelor" se uneau cu toții împotriva unuia din chiriași și atunci era vai de capul lui. Forța centrifugă a spiritului cârcotaș îl prindea, îl ducea în birourile avocaților, îl trecea în goană prin coridoarele pline de fum ale instanțelor și-l împingea în sălile tribunalelor tovărășești și populare. Și nesupusul chiriaș cutreiera așa, vreme îndelungată, pe la judecăți, încercând, în căutarea dreptății, să ajungă la starostele întregii Uniuni — tovarășul Kalinin. Apoi, până la moarte, chiriașul nu mai înceta să folosească termenii juridici, învățați prin diferite incinte publice și nu mai spunea "se pedepsește", ci "se sancționează", nu mai spunea "faptă", ci "acțiune". Și sie însuși nu-și mai zicea "tovarășul Jukov", cum i se statornicise numele de la naștere, ci "partea lezată". Dar cel mai mult, și cu cea mai mare plăcere va rosti expresia "intentează acțiune". Și viața lui, care nici înainte nu era numai lapte și miere, va deveni mizerabilă de tot.

Cu mult timp înainte de drama petrecută în familia Lohankin, aviatorul Sevriugov care, spre ghinionul lui, locuia în apartamentul nr. 3, plecase cu avionul dincolo de cercul polar, trimis fiind de urgență acolo de Osoaviahim (Asociație voluntară de sprijinire a aviației și a industriei chimice). Întreaga lume urmărea cu emoție zborul lui Sevriugov. Dispăruse fără urmă o expediție străină care se îndrepta spre pol și Sevriugov trebuia s-o găsească. Lumea trăia cu speranța că aviatorul va izbuti. Posturile de radio de pe toate continentele comunicau între ele, meteorologii îl preveneau pe intrepidul Sevriugov în ce regiuni bântuie furtunile magnetice, posturile emițătoare pe unde scurte umpleau eterul de șuierat și ziarul polonez *Kurier Poranni*, oficiosul Ministerului de Externe, începuse chiar să ceară extinderea granițelor Poloniei la cele din 1772. O lună întreagă zbură Sevriugov deasupra pustiului de gheață și huruitul motoarelor lui se auzea în întreaga lume.

În sfârșit, Sevriugov săvârși o faptă care buimăci cu totul oficiosul Ministerului de Externe polonez. El găsi expediția pierdută printre ghețuri, apucă să comunice locul exact unde se găsea, dar după asta dispăru subito el însuși. La această știre, tot globul începu să freamăte. Numele lui Sevriugov era rostit în trei sute douăzeci de limbi și dialecte, inclusiv limba indienilor cu piele neagră, iar portretele lui Sevriugov îmbrăcat în blănuri apărură peste tot unde era o pagină goală de hârtie. Într-un interviu acordat presei, Gabriele D'Annunzio declară că a terminat chiar atunci un nou roman și pleacă neîntârziat cu avionul în căutarea eroicului pilot rus. Apăru un *charleston*: *Cu puicuța mea și la pol mi-e cald*. Iar vechii scribi din Moscova, Ustâșkin, Werther, Leonid Trepetovski și Boris Amiakov care de multă vreme practicau *dumping*-uri literare și-și vindeau producția pe piață la prețuri derizorii, se și apucaseră să scrie o cronică intitulată *Dar dumneavoastră nu vă e frig?* Într-un cuvânt, planeta noastră cunoștea evenimente senzaționale.

Dar și mai multă senzație stârni această știre în apartamentul nr. 3 din fundătura Limonâi nr. 8, cunoscut mai mult numele de "Cuibul cațelor".

— S-a curățat chiriașul nostru, spunea bucuros fostul portar Nikita Preahin, uscându-și pâslarul deasupra primusului. S-a curățat, mititelul! Apoi dă, n-avea decât să nu zboare, ce-i asta să zbori! Omul trebuie să umble, nu să zboare. Să umble, mă-nțelegi matale, să umble.

Și învârtea pâslarul deasupra flăcării care fâsâia.

— Acum s-a săturat de zburat spanchiul ăsta, bombănea o bunicuță, al cărui nume nu-l știa nimeni. Ea locuia la mezanin, deasupra bucătăriei și, deși tot apartamentul avea electricitate, bunicuța folosea o lampă de gaz cu oglindă. Nu avea încredere în electricitate. Va să zică e liberă acu' o odaie, spațiu locativ!

Bunicuța rostise prima cuvântul care apăsa de mult pe sufletele locatarilor din "Cuibul cațelor". Acum începură cu toții să vorbească de camera aviatorului dispărut: și fostul prinț caucazian, devenit om al muncii din Orient, respectiv — cetățeanul Ghighienişvili, și Dunia care avea închiriat un pat în odaia mătușii Pașa, și însăși mătușa Pașa — precupeată și bețivă, și Alexandr Dimitrievici Suhoveiko — altădată șambelan la curtea majestății sale împăratul, căruia în apartament i se spunea pur și simplu Mitrici, și alți subchiriași, în frunte cu Liuția Franțevna Pferd, chiriașa principală.

— Ei, din moment ce tovarășul a dispărut, trebuie să împărțim spațiul, zice Mitrici, îndreptându-și pe nas ochelarii cu ramă de aur, când bucătăria se umplu de chiriași. Eu, de pildă, am de mult dreptul la un spațiu suplimentar.

— Ce-i trebuie unui bărbat spațiu? obiectă Dunia cea cu patul. Unei femei da, înțeleg. Și eu poate nici n-am să mă mai întâlnesc în viață cu o ocazie ca asta, să dispară deodată un bărbat.

Și se mai vârî încă multă vreme, printre cei adunați, cu diferite argumente în favoarea ei, rostind foarte frecvent cuvântul "bărbat".

În orice caz, toții chiriașii erau de acord că odaia trebuie luată imediat.

În aceeași zi, lumea se cutremură în urma unei noi știri senzaționale. Intrepidul Sevriugov fusese găsit. Nijni-Novgo-rodul, Quebecul și Reykjavikul recepționaseră semnalele lui. Sevriugov se afla cu avionul său, având sașiul avariat, la paralela 84. Eterul se zguduia de pe urma știrilor proaspete care curgeau șuvoi: "Intrepidul rus se simte perfect de bine", "Sevriugov trimite un raport prezidiului Osoaviahimului!", "Charles Lindberg îl consideră pe Sevriugov cel mai bun pilot din lume", "Șapte spărgătoare de gheață au plecat în ajutorul lui Sevriugov și al expediției descoperite de el". În cadrul acestor știri, ziarele inserau fotografiile de ghețari și țărături. Se auzeau la nesfârșit cuvintele: "Sevriugov, Nordkap, paralela Sevriugov, țara lui Franz-Josef, Spitzbergen, Kings-Bay, cizme din piele de ren, carburanți, Sevriugov".

Decepția de care fu cuprins la această știre "Cuibul cațelor" lasă curând locul unei încrederi calme. Spărgătoarele de gheață înaintau încet, sfărâmând cu greu întinderile albe.

— Să luăm camera și gata, spunea Nikita Preahin. Lui îi convine să stea acolo pe gheață, dar uite, Dunia, de pildă, are tot dreptul. Cu atât mai mult cu cât legea spune că un locatar nu are dreptul să lipsească din casă mai mult de două luni.

— Cum de nu ți-e rușine, cetățene Preahin? ripostă Varvara, pe atunci încă Lohankina, fluturând un număr din *Izvestia*. El e doar un erou. Se află acum la paralela 84!

— Ce-o mai fi și paralela asta, obiecta nedumerit Mitrici. Poate că nici n-o fi existând o asemenea paralelă. Noi nu știm. N-am trecut prin licee.

Mitrici spunea purul adevăr. Chiar nici nu trecuse prin liceu. Absolvise "Pajeski Korpus" (Școală militară în Rusia țaristă, pentru fii de generali și de înalți demnitari).

— Dar înțelegeți o dată, se înfierbânta Varvara, punându-i șambelanului gazeta sub nas. Uite aici un articol, vezi? "Printre câmpuri de gheață și aisberguri".

— Aisberg! repetă Mitrici batjocoritor. Asta, da, mi-e mai familiar. De zece ani nu mai avem viață ca lumea. Numai Aisberg, Vaisberg, Eisenberg și tot felul de Rabinovici. Are dreptate Preahin. Să luăm camera și basta. Cu atât mai mult cu cât și Liuția Franțevna spune că legea așa scrie.

— Lucrurile putem să i le aruncăm dracului pe scară! exclamă cu o voce joasă fostul prinț, devenit om al muncii din Orient, respectiv cetățeanul Ghighienișvili.

Varvara fu repede învinsă de mulțimea celorlalți și alergă să se plângă soțului ei.

— Dar poate că așa se cuvine, răspunse soțul, ridicând mai oblic bărbuța lui de faraon. Poate că prin gura țaranului acesta simplu de Mitrici vorbește marele adevăr al poporului. Gândește-te numai la rolul intelighenției ruse, la importanța ei.

În ziua cea mare, când spărgătoarele de gheață ajunseră în sfârșit la cortul lui Sevriugov, cetățeanul Ghighienișvili rupse lacătul de la ușa camerei eroului și-i aruncă pe coridor tot avutul, inclusiv elicea roșie care atârna pe perete. În odaia lui se instalează Dunia, care imediat primi contra plată șase persoane cărora le închine câte un pat. Pe teritoriul proaspăt cucerit se chefui toată noaptea. Nikita Preahin cântă la armonică, iar șambelanul Mitrici dansă căzăceasca cu mătușa Pașa, care era beată moartă.

Dacă gloria lui Sevriugov ar fi fost cu ceva-ceva mai puțin decât o glorie mondială, cum de fapt o dobândise prin zborurile sale excepționale deasupra regiunii arctice, el nu și-ar mai fi văzut odaia niciodată, ar fi fost prins de forța centrifugă a spiritului cârcotaș și nu i s-ar mai fi spus până la moarte "intrepidul Sevriugov" sau "eroul ghețarilor", ci numai "parte lezată". Dar așa, "Cuibul cațelor" fu zgâlțâit serios. Camera îi fu restituită (de altfel, Sevriugov se mută curând într-o casă nouă), iar bravul Ghighienișvili stătu la pușcărie patru luni pentru violare de domiciliu și se întoarse de acolo furios ca dracu.

El era acela care îl avertizase primul pe Lohankin, rămas orfan, să stingă regulat lumina după ce iese de la closet. Și i-o spusese cu niște ochi care aveau o expresie de-a dreptul diabolică. Lohankin, distrat, nu aprecie importanța avertismentului cetățeanului Ghighienișvili și nu-și dădu seama că aici e un început de conflict care avea să ducă curând la un eveniment îngrozitor, nemaîntâlnit nici chiar în analele raporturilor între locatari.

Iată cum se petrecuă lucrurile. Vasisuali Andreevici continua să uite să stingă lumina în încăperea de folosință comună. Și cum ar fi putut să țină minte asemenea lucruri mărunte ale vieții cotidiene, când pe el îl părăsise nevasta, rămăsese fără nici un ban și nu reușise încă să stabilească exact toată importanța, sub multiplele ei aspecte, a intelectualității ruse? Putea el oare să-și închipuie că pâlpâitul gălbui al becului pirpiriu de opt lumini de la W.C. va stârni în vecini un foc atât de puternic? La început fu prevenit de câteva ori pe zi. Apoi i se trimise o scrisoare întocmită de Mitrici și semnată de toți locatarii. După asta nu-l mai preveni nimeni și nici scrisori nu i se mai trimiseră. Lohankin nu-și dădea încă seama de importanța celor ce se petrec, dar simțea vag că un cerc este gata să se închidă.

Mărți seara veni fuga la el fetița mătușii Pașa și-i spuse într-un suflet:

— Chiriașii vă trimit vorbă pentru ultima oară să stingeți lumina.

Dar nu se știe cum se întâmplă că Vasisuali Andreevici uită și de astă dată să stingă lumina și becul continuă să lumineze criminal prin păienjenis și murdărie. Tot apartamentul se cutremură de un oftat. Un minut după asta, apără în pragul odăii lui Lohankin cetățeanul Ghighienișvili. Purta cizme

albastre de pânză și o căciulă turtită de miel cafeniu.

— Poftim încoace, spuse el, făcându-i lui Vasisuali semn cu degetul.

Îl apucă apoi tare de braț și-l conduse pe coridorul întunecat, unde Vasisuali se indispușe brusc, nu se știe de ce, și începu chiar să opună o slabă rezistență. Dar cu un ghiont în spinare, orientalul fost prinț îl împinse în bucătărie. Agățându-se de frânghiile de rufe, Lohankin izbuti să-și mențină echilibrul și se uită speriat în jur. Se adunaseră acolo toți locatarii. Liuția Franțevna Pferd stătea tăcută. Niște zbârcituri violete, ca de creion chimic, brăzdau fața impunătoare a chiriașei principale. Alături de ea ședea tristă, pe plită, mătușa Pașa, beată ca de obicei. Nikita Preahin, care era în picioarele goale, se uita zâmbind ironic la speriatul Lohankin. De la mezanin, atârna capul bunicii nimănu. Dunia făcea semne lui Mitrici. Fostul șambelan al curții zâmbea, ținând ceva ascuns la spate.

— Ce-i asta? Facem adunare generală? întrebă Vasisuali Andreevici cu un glas pițigăiat.

— Facem, facem, răspunse Nikita Preahin, apropiindu-se de el. De toate o să-ți facem. Și cafea o să-ți facem, păcătosule! Culcă-te!, țipă el deodată, suflându-i lui Vasisuali în obraz cu un iz care s-ar fi zis că e de votcă, dar putea fi tot atât de bine de terebentină.

— Cum adică să mă culc? întrebă Vasisuali Andreevici, începând să tremure.

— Ce să ne mai pierdem timpul cu nesuferitul ăsta? zise cetățeanul Ghighienișvili. Și, lăsându-se pe vine, începu să-l pipăie pe Lohankin la talie și să-i desfacă bretelele.

— Ajutor! strigă înăbușit Vasisuali, ațintindu-și privirea înnebunită asupra Liuției Franțevna.

— Trebuia să stingi lumina! răspunse aspru cetățeanul Pferd.

— Noi nu suntem burghezi să ardem de pomană energia electrică, adăugă șambelanul Mitrici, cufundând ceva în găleata cu apă.

— Nu sunt vinovat! țipă Lohankin, căutând să se smulgă din mâinile fostului prinț, devenit om al muncii din Orient.

— Nici noi nu suntem vinovați! bombăni Nikita Preahin, ținându-l pe locatarul care se zbătea.

— Ce-am făcut, vă-ntreb?

— Cu toții putem întreba ce naiba am făcut.

— Am o depresiune sufletească.

— Cu toții avem depresiuni.

— Să nu îndrăzniți să puneți mâna pe mine! Sunt anemic.

— Cu toții suntem anemici.

— M-a lăsat nevasta! urla Vasisuali.

— Pe toți ne-a lăsat nevasta, îi răspunse Nikita Preahin.

— Ia, hai mai repede, mai repede, Nikitușko! zise grăbit șambelanul Mitrici, scoțând la lumină niște nuiele ce luceau de umezeală. Dacă mai stăm mult de vorbă, nu mai terminăm nici până dimineață.

Vasisuali Andreevici fu întins cu burta pe podea și i se putea vedea culoarea lăptoasă a picioarelor, la spate. Ghighienișvili ridică vertiginos brațul în sus și nuielele începură să șuiere ascuțit în văzduh.

— Mamă! urlă Vasisuali.

— Cu toții avem mamă! spuse doctorul Nikita, apăsându-l cu genunchiul pe Lohankin de podea.

Deodată, Vasisuali tăcu.

"Poate că așa se cuvine, se gândi el, tresărind sub șfichiuri și privind unghiile groase și negre de la picioarele lui Nikita. Poate că în asta stă ispășirea, purificarea, marele sacrificiu..."

Și în timp ce era bătut, în timp ce Dunia râdea rușinată, iar bunica striga de sus: "Așa, dă-i mititelului, învață-l minte, pușorul mamei!" Vasisuali Andreevici se gândea concentrat la rolul intelighenției ruse și la faptul că Galilei suferise și el pentru adevăr.

Ultimul care luă nuielile în mână fu Mitrici.

— la dă-le încoace să mai încerc și eu, spuse el, ridicând brațul. Să-i dau câteva la partea sedentară.

Dar Lohankin nu mai avu fericirea să guste din nuiielele șambelanului. Cineva bătuse la ușa care dădea pe scara de serviciu. Dunia se repezi să deschidă (intrarea principală în "Cuibul cațelor" era de mult închisă din pricină că locatarii nu se putuseră înțelege în ruștină ce trebuie să spele primul scara; din același motiv, era bătută în cuie și ușa de la baie).

— Vasisuali Andreevici, te caută cineva, spuse Dunia ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Și cu toții văzură într-adevăr în ușa pe cineva în pantaloni albi de *gentleman*. Vasisuali Andreevici se ridică iute în picioare, își îndreptă ținuta și cu un zâmbet inutil se întoarse spre Bender.

— Nu v-am deranjat? întrebă politicos marele maestru, privind printre gene.

— Nu, nu, se bâlbâi Lohankin, vedeți, eram aici, cum să vă spun, nițeluș ocupat... Dar... cred că acum sunt liber, nu-i așa?

Și se uită cercetător în jur. Însă în bucătărie nu mai era nimeni, în afară de mătușa Pașa, care adormise pe plită în timpul execuției. Pe podeaua de scânduri zăceau câteva nuiiele și un nasture alb de pânză cu două găurele.

— Poftim la mine, îl invită Vasisuali.

— Poate totuși, v-am deranjat? întrebă Ostap, când ajunseră în prima cameră a lui Lohankin. Nu? Ei, atunci foarte bine. Așadar, la dumneata este de închiriat "Cam. splen. c. t. conf. și ved. ma. u. int. celib. sing."? Și, într-adevăr, e "splen." și are "t. conf."?

— Întocmai, prinse viață Vasisuali. E o cameră splendidă, cu tot confortul. Și nu cer scump. Cincizeci de ruble pe lună.

— N-am să mă tocmesc, zise politicos Ostap, dar vecinii... Cum sunt?

— Niște oameni admirabili, răspunse Vasisuali. De altfel, aveți tot confortul. Și apoi e ieftin.

— Dar mi se pare că s-au introdus aici pedepse corporale?

— Ah, spuse Lohankin cu însuflețire. Dar, în definitiv, cine știe? Poate că așa se cuvine. Poate că tocmai în asta stă marele adevăr al poporului.

— Al poporului? repetă îngândurat Bender. Tot ăsta e al opincii, al sumanului? Așa, așa. Dar spune-mi, te rog, din ce clasă de liceu ai fost dat afară, pentru că învățai prost? Din a șasea?

— Nu, din a cincea, răspunse Lohankin.

— Clasă de aur! Prin urmare, n-ai ajuns până la fizica lui Kraevici? Și, de atunci, ai dus un trai exclusiv intelectual? Dar, mă rog, asta nu mă privește. Trăiește-ți viața cum vrei. Măine mă mut la dumneata.

— Și arvuna? întrebă fostul elev cu o singură clasă superioară de liceu.

— Nu ești la biserică, așa că n-o să te înșele nimeni, spuse autoritar marele maestru. Va veni și arvuna. Dar mai întâi eu.

CAPITOLUL XIV

PRIMA ÎNTREVEDERE

Când Ostap se întoarce la hotelul "Karlsbad" și, după ce-și trecu de nenumărate ori chipul și făptura prin oglinzile cu care le place atât de mult acestor instituții să-și împodobească holul, scările și coridoarele, intră în odaia lui și rămase tablou în fața dezordinii care domnea acolo. Un fotoliu roșu de pluș zăcea cu picioarele-i scurte în sus, expunându-și văzului tuturor dosul puțin atrăgător acoperit cu pânză de iută. Cuvertura de catifea cu ciucuri lunecase de pe masă. Până și tabloul *Cristos înfățișându-se poporului* se strâmbase, pierzând în această poziție cea mai mare parte din valoarea instructivă cu care-l înzestrase pictorul. De pe balcon sufla un vânt puternic ca pe puntea unui vapor, împrăștiind bancnotele așternute vraște pe pat și printre care zăcea o cutie de tablă de țigări "Kaukaz". Pe covor se rostogoleau muți Panikovski și Balaganov, ținându-se strâns unul de altul și dând din picioare.

Marele maestru trecu disprețuitor peste cei care reeditau luptele romane și ieși în balcon. Jos, pe bulevard, se auzea glasul trecătorilor care se plimbau și scrâșnetul pietrișului sub picioarele lor, iar deasupra arțărilor întunecați plutea suflul armonios al unei orchestre simfonice. În portul cufundat în tenebre se vedeau numai luminile unui frigider în curs de construcție și se auzea zăngănitul fierului. Dincolo de dig urla sirena unui vapor invizibil, care cerea, probabil, să i se permită accesul în port.

Când se înapoie în odaie, Ostap îi văzu pe frații din același tată șezând unul în fața altuia, pe jos, dându-și obosiți cu ghiontul și bombănind: "Dar tu cine ești?"

— N-ați ajuns încă la o înțelegere cu împărțirea banilor? Întrebă Bender trăgând draperiile.

Panikovski și Balaganov se ridicară iute în picioare și începură să povestească. Fiecare dintre ei își atribuia exclusiv succesul raportat și-l ponegrea pe celălalt. Fără să se fi înțeles în prealabil în această privință, omiteau amândoi amănuntele compromițătoare pentru ei, citând în schimb o mulțime de detalii care puneau într-o lumină favorabilă curajul și ingeniozitatea lor.

— Ajunge! se adresă Ostap lui Panikovski. Nu-ți mai osteni chelia de pomană. Am acum clar în fața ochilor tabloul bătaliei. Ziceți că era și o fată cu el? Asta-i bine. Așadar, un mic funcționar poartă asupra lui, în buzunar, foarte simplu și normal, suma... mi se pare că ați și numărat cât? Cât e acolo? Oho! Zece miișoare! Leafa domnului Koreiko pe douăzeci de ani de serviciu ireproșabil. Un spectacol divin, cum scriu cei mai orientați autori de articole de fond. Dar nu cumva v-am deranjat? Ce făceați pe jos? Împărțeați banii? Continuați, continuați, eu am să privesc.

— Am vrut să împărțim cinsti, după dreptate, spuse Balaganov, strângând banii de pe pat. Egal la toată lumea: câte 2 500 de ruble.

Și după ce împărți banii în patru grămăjoare, se îndepărtă modest, spunând:

— Dumitale, mie, lui, și lui Kozlevici.

— Foarte frumos, zise Ostap. Acum să-i împartă Panikovski. După câte văd, el are altă părere.

Panikovski, care făcuse opinie separată, se puse pe treabă cu multă ardoare. Aplecat peste pat, mișca din buzele-i groase, își uda degetele cu scuiat și muta la nesfârșit bancnotele de pe un loc pe altul, de parcă ar fi făcut

o pasiență complicată. După ce manevră așa timp îndelungat, reuși să formeze pe plapumă trei grămăjoare: una mare — din bancnote curate, nou-nouțe, a doua — la fel de mare dar din bancnote mai murdare și a treia — mai mică, din bancnote slinoase de tot.

— Noi doi câte patru mii, îi spuse el lui Bender, iar lui Balaganov, două, deși n-a muncit nici pentru două.

— Și lui Kozlevici? întrebă Balaganov, închizând ochii de furie.

— Pentru ce și lui Kozlevici? urlă Panikovski cu un glas pițigăiat. Țsta e jaf! Cine-i Kozlevici, ca să împărțim cu el? Nu cunosc nici un fel de Kozlevici.

— Țsta-i tot? întrebă marele maestru.

— Tot, răspunse Panikovski, fără să-și ia ochii de la teancul de bancnote curate. Ce legătură are cu asta Kozlevici?

— Ei, acum o să împart eu, spuse Ostap gospodărește.

Strânse grămăjoarele la un loc, puse banii în cutia de tablă și o băgă în buzunarul pantalonilor săi albi.

— Toți banii ăștia, încheie el, vor fi imediat restituiți păgubașului, cetățeanul Koreiko. Vă place acest mod de împărțea?

— Nu, nu ne place, îi scăpă lui Panikovski.

— Lasă glumele, Bender, spuse supărat Balaganov. Trebuie să-i împărțim după dreptate.

— Țsta nu se va întâmpla, răspunse cu răceală Ostap. Și, în general, la ora asta târzie n-am de gând să glumesc cu voi.

Panikovski își împreună palmele vineții de om bătrân. Se uită cu groază la marele maestru, se retrase într-un colț și tăcu. Doar din când în când, foarte rar, mai deschidea gura numai ca să-și arate dintele de aur.

Fața lui Balaganov se acoperi dintr-o dată de sudoare, de parcă s-ar fi prăjit la soare ore întregi.

— Atunci pentru ce am muncit? întrebă el gâfâind. Așa nu se poate. Țsta... explică-mi...

— Dumitale, fiu iubit al locotenentului Schmidt, zise politicos Ostap, nu pot decât să-ți repet ceea ce ți-am mai spus și la Arbatov. Respect Codul penal. Nu sunt un jefuitor, ci un luptător de idei pentru cucerirea valorilor monetare. Jaful nu figurează printre cele patru sute de metode cinstite de a lua banii. Nu știu cum, dar nu se potrivește cu ele. Și apoi, noi n-am venit aici pentru zece mii. Numai eu personal am nevoie de cel puțin cinci sute de mii.

— Atunci de ce ne-ai trimis? întrebă Balaganov mai potolit. Noi am depus toată râvna.

— Cu alte cuvinte, vrei să știi dacă mult stimatul vostru comandor a avut un scop și care anume, când a dispus să se facă ultima operațiune? La asta îți răspund: da, a avut. Și știi care?...

Dar Panikovski pare-se nu voia să-l știe pentru că tocmai se trase cortina peste dintele de aur, își luă vânt, lăsă capul în jos ca, un taur care vrea să împungă și se repezi scos din fire la Ostap, strigând: "Da' cine ești tu?" Fără să-și schimbe poziția și chiar fără să întoarcă capul, marele maestru îl readuse cu un pumn ca de cauciuc pe violatorul de convenții la punctul său de plecare și continuă:

— Uite, îți voi spune care, Șura. Am vrut să fac un sondaj. Și dacă la un funcționar cu o leafă de patruzeci de ruble pe lună s-au găsit în buzunar zece miare, ceea ce e cel puțin ciudat, faptul ne deschide perspective mari pentru un pot gras, cum spun maratonistii și chibiții de la alergări. Și cinci sute de miare este incontestabil un pot gras. Și iată cum o să le obținem. Îi vei restitui

lui Koreiko aceste zece mii și el o să le ia. Aș vrea să văd un om care să nu-și ia înapoi banii. Și acesta îi va fi sfârșitul. Lăcomia îl va duce la pieire. De îndată ce va mărturisi că e bogat, îl am la mână. Ca om deștept, va înțelege că o parte este mai mică decât întregul și îmi va da această parte de teamă să nu piardă totul. Și în acel moment, Șura, va apărea pe scenă farfurioara cu chenar...

— Just! exclamă Balaganov.

Panikovski se văicărea în colț:

— Dați-mi banii mei! Sunt sărac lipit! N-am mai fost de un an la baia de aburi. Sunt bătrân. Femeile nu mă mai iubesc.

— Adresează-te Ligii Mondiale pentru Reforme Sexuale, zise Bender. Poate că cei de acolo te ajută.

— Nimeni nu mă iubește, continuă Panikovski tremurând.

— Și de ce să te iubească? Femeile nu iubesc oameni ca dumneata. Ele iubesc oameni tineri, cu picioare lungi, cu nivel politic ridicat. Iar dumneata ești cu un picior în groapă. Și când vei muri, nimeni nu va scrie despre dumneata la ziar: "Încă unul căzut pe frontul muncii". Și la mormântul dumitale n-o să stea o văduvă frumoasă cu ochi de persană. Și copii nu vor întreba plângând: "Tăticule, tăticule, ne auzi tu oare?"

— Nu mai vorbi așa! strigă Panikovski speriat. Am să vă îngrop pe toți. Nu-l cunoașteți pe Panikovski. Panikovski are șapte vieți. Dați-mi banii.

— Mai bine spune: ai de gând să-ți vezi de treabă sau nu? Te întreb pentru ultima dată.

— O să-mi văd, răspunse Panikovski, ștergându-și lacrimile de bătrân, care i se prelingeau încet pe obraji.

Noaptea, noaptea adâncă, noaptea neagră învăluia întreaga țară.

În portul Cernomorsk, macaralele se învârtteau ușor, lăsându-și cablurile de oțel în calele adânci ale vaselor străine, apoi se răsuceau din nou pentru a coborî încet pe debarcader, cu o prudență de pisică, lăzile de brad cu utilaj pentru șantierul uzinei de tractoare. O lumină trandafirie, ca de cometă, țâșnea din coșurile înalte ale uzinelor de silicați. Constelațiile de pe șantierul hidrocentralei de pe Nipru, din Magnitogorsk și din Stalingrad sclipeau. În nord, răsărise steaua uzinei "Putilovul Roșu", iar după ea se aprinseseră o mulțime de alte stele de mărimea întâi. Erau printre ele fabrici, combinate, centrale electrice, șantiere noi. Lumina întregul plan cincinal, lăsând în umbră, prin strălucirea lui, cerul vechi, pe care îl cunoscuseră egiptenii.

Un tânăr care întârziase cu iubita lui la un club muncitoresc aprindea grăbit harta electrificată a planului cincinal și-i șoptea amorului său nestins:

— Vezi luminița cea roșie? Acolo va fi uzina de combine din Siberia. Vom pleca acolo. Vrei?

Și iubita râdea încetișor, trăgându-și mâna dintr-a lui.

Noaptea, noaptea adâncă, noaptea neagră, după cum am mai spus, învăluia întreaga țară. Monarhistul Hvorobiev visa un uriaș carnet sindical și gemea în somn. În tren, pe un pat de sus, sforăia inginerul Talmudovski, care plecase de la Harkov la Rostov, atras de o leafă mai bună. *Gentleman*-ii americani, care duceau în patria lor rețeta unui minunat samagon de grâu, se legăneau ușor pe valurile largi ale Atlanticului. Vasisuali Lohankin se răsucea pe canapeaua sa, frecându-se la locurile avariate. Bătrânul rebusist Sinițki ardea de pomană lumina, compunând pentru revista *Alimentarea cu apă* un labirint cu tema: "Unde este președintele acestei adunări generale a muncitorilor și

funcționarilor, veniți la alegerile comitetului sindical al stației locale de pompare?" Totodată căuta să nu facă zgomot, ca să n-o trezească pe Zosia. Polâhaev era lungit în pat cu Sema Mihailovna alături. Ceilalți funcționari de la "Hercules" dormeau un somn agitat, prin diferite părți ale orașului. Alexandr Ivanovici Koreiko nu putea închide ochii, chinuit de gândul bogăției sale. Să nu fi posedat această bogăție, ar fi dormit liniștit. Ce făceau Bender, Balaganov și Panikovski se știe. Numai despre Kozlevici, șoferul și proprietarul "Antilopei" nu vom spune nimic acum, deși i se întâmplase un bucluc cu un caracter cât se poate de politic.

În zori, Bender deschise trusa sa de moașă, scoase de acolo un chipiu de milițian cu stema orașului Kiev și, băgând-o în buzunar, plecă la Alexandr Ivanovici Koreiko. Pe drum se lega de lăptărese, căci venise ora acestor femei pișichere, iar ora funcționarilor încă nu începuse. Mergând, fredona romanța:

*Și gândul primei întâlniri
Sub bolta nopților înaltă
Nu mă mai mișcă în simțiri și sângele nu-mi mai tresaltă.*

Marele maestru nu prea spunea adevărul. Prima întâlnire cu milionarul-conțopist îl emoționa. Înainte de a intra în casa din Malaia Kasatelnia nr. 16, își puse chipiul oficial, apoi încruntă sprâncenele și bătu la ușă.

În mijlocul odăii stătea Alexandr Ivanovici. Purta un maieu și apucase să-și pună pantalonii de mic funcționar. Mobilierul camerei era de o sărăcie lucie, așa cum se obișnuia să se mobileze, înainte de revoluție, orfelinatele și alte organizații asemănătoare, aflate sub patronajul împărătesei Maria Feodorovna. În odaie se găseau trei mobile: un pat de fier din cele de spital, o masă de bucătărie cu un dulăpaș, ale cărei uși erau prevăzute cu o încuietoare de lemn la fel cu cele cu care se închid de obicei closetele în stațiunile balneare, și un scaun vienez scorjit. Într-un colț, zăceau niște haltere și printre ele două greutate mari, distracție de atlet de categorie grea.

Văzându-l pe milițian, Alexandr Ivanovici făcu un pas apăsător înainte.

— Cetățeanul Koreiko? Întrebă Ostap cu un zâmbet radios.

— Întocmai, răspunse Alexandr Ivanovici, arătându-și de asemenea bucuria că ia contact cu un reprezentant al puterii de stat.

— Alexandr Ivanovici? se informă Ostap, zâmbind și mai radios.

— Exact, confirmă Koreiko, căutând din răputeri să se arate și mai bucuros.

După aceasta nu-i mai rămase marelui maestru decât să se așeze pe scaunul vienez și să-și fabrice un zâmbet fermecător. După ce făcu și asta, se uită la Alexandr Ivanovici. Dar milionarul-conțopist se încorda din toate puterile și reuși să exprime prin mutra lui și încântare, și entuziasm, și admirație, și adorație mută, toate acestea bineînțeles ca rezultat al întâmplării fericite de a fi luat contact cu un reprezentant al forței publice.

Zâmbetele și manifestările de bucurie continuau din ce în ce mai accentuate și atât de progresiv, încât aminteau de un manuscris al compozitorului Franz Liszt, unde, pe prima pagină se indica a se cânta "repede", pe a doua pagină — "foarte repede", pe a treia — "mult mai repede", pe a patra — "cât se poate de repede", și totuși pe a cincea pagină scria: "încă și mai repede".

Când Ostap văzu că Alexandr Koreiko a ajuns la pagina a cincea și că a continua cu întrecerea a devenit o imposibilitate, trecu la subiect.

- Am venit la dumneata cu o misiune, spuse el devenind deodată serios.
- Vă rog, vă rog, făcu Alexandr Ivanovici, de asemenea întunecat la față.
- Vrem să vă facem o bucurie.
- M-ar interesa mult să aflu despre ce e vorba.

Foarte melancolic, Bender băgă mâna în buzunar. Koreiko urmărea mișcările lui cu o mutră ca de înmormântare. La lumină apăru cutia de tablă de țigări "Kaukaz". Dar exclamația de uimire pe care o aștepta Ostap nu se produse. Milionarul clandestin privea cutia complet nepăsător. Ostap scoase banii, îi numără cu grijă și, împingând teancul spre Alexandr Ivanovici, spuse:

- Exact zece mii. Fiți bun și dați-mi o chitanță.
- Ați greșit, tovarășe, zise Koreiko foarte încet. Ce zece mii? Ce chitanță?
- Cum ce? Doar ați fost jefuit ieri.
- Pe mine nu m-a jefuit nimeni.

— Cum adică, n-ați fost jefuit? întrebă Ostap agitat. Ieri pe malul mării. Și vi s-au luat zece mii de ruble. Hoții sunt arestați. Faceți-mi chitanța.

— Dar, zău, nu m-a jefuit nimeni, spuse Koreiko, pe fața căruia sclipi un zâmbet. E o greșeală. O greșeală flagrantă.

Deși încă nu-și dădea seama cât de adâncă îi este înfrângerea, marele maestru manifestă o agitație nelalocul ei, de care avea să-și amintească totdeauna cu rușine. Începu să stăruie, să se supere, să-i bage lui Alexandr Ivanovici banii în mână, și, în general, cum spun chinezii, parcă-și pierduse fața lui adevărată. Koreiko strângea din umeri, zâmbea prevenitor, dar nu voia să ia bani.

- Prin urmare, n-ați fost jefuit?
- Nu m-a jefuit nimeni.
- Și nu vi s-au luat zece mii de ruble?
- Nu, tovarășe, nu. Cum vă puteți închipui că aș putea să am eu atâția bani?

— Așa e, așa e, spuse Ostap potolindu-se. De unde să aibă un mic funcționar o asemenea sumă de bani?... Prin urmare, la dumneata totul e în regulă?

- Totul! răspunse milionarul cu un zâmbet încântător.
- Și stomacul e în regulă? întrebă Ostap, zâmbind și mai încântător.
- În perfectă regulă. Știți, eu sunt un om foarte sănătos.
- Și nu visezi urât?
- Nu, nu visez.

Și iar începură să joace zâmbetele pe ambele fețe ca în bucata aceea a lui Liszt pentru patru mâini: repede, foarte repede, mult mai repede, cât se poate de repede, și încă și mai repede. Proaspetele cunoștințe își luară rămas-bun cu o dragoste de parcă s-ar fi iubit de o veșnicie și pentru vecie.

— Nu vă uitați chipul de milițian, zise Alexandr Ivanovici. A rămas pe masă.

— Să nu mănânci seara roșii crude, îl sfătui Ostap, să nu-ți faci rău la stomac.

— Toate cele bune, spuse Koreiko, înclinându-se bucuros și apropiind călcâiele.

— La revedere, la revedere, răspunse Ostap. Ești un om foarte interesant! La dumneata totul e în regulă. Mă și mir cum un om cu asemenea noroc mai e în libertate!

Și, continuând să arboreze zâmbetul inutil cu care intrase, marele maestru ieși repede în stradă. Merse câteva sute de metri în pas alergător, uitând că

poartă pe cap un chipiu oficial cu stema orașului Kiev, absolut nepotrivit în orașul Cernomorsk, și numai când ajunse în mijlocul unei mulțimi de bătrâni venerabili, care discutau în fața terasei acoperite a restaurantului "Nr. 68", își veni în fire și începu să-și cântărească la rece șansele.

În timp ce el medita, plimbându-se distrat înainte și înapoi, bătrâneii continuau să-și vadă de ocupația lor zilnică.

Erau niște oameni ciudați și caraghioși pentru zilele noastre. Aproape toți purtau veste albe de pichet și chipiuri de paie. Unii purtau chiar panamale, care însă se mai închiseseră la culoare. Și, desigur, toți aveau la cămașă gulere îngălbenite și scrobite, de sub care apăreau gâturi păroase ca de găină. Aici, în fața restaurantului "Nr. 68", unde înainte își avusese sediul vestita cafenea "Florida", se adunau rămășițele Cernomorskului comercial dinainte de război: mișiți rămași fără birouri proprii, comisionari care se ofiliseră fiindcă nu mai încasau comisioane, foști agenți de cereale, contabili ramoliți și alte lichele. Cândva, se adunau aici ca să încheie tranzacții. Acum îi atrăgea în acest colțișor bătut de razele soarelui obișnuința de ani de zile și nevoia de a mai trâncăni ca babele. Citeau zilnic *Pravda* venită de la Moscova (în presa locală nu aveau încredere) și priveau tot ce se petrecea în lume ca un preludiu al declarării Cernomorskului oraș liber. Cândva, cu o sută de ani în urmă, Cernomorsk fusese într-adevăr oraș liber și asta îi făcea viața atât de veselă și de prosperă, încât aureola de porto-franco arunca încă și acum scilipiri de aur asupra colțului luminos din fața fostei cafenele "Florida".

— Ați citit despre conferința de dezarmare? se adresă o vestă de pichet unei alte veste de pichet. Cuvântarea contelui Bernstorf?

— Bernstorf e o minte! răspunse vesta întrebată, pe un ton de parcă ar fi știut asta pentru că îl cunoștea personal pe conte de ani și ani. Dar dumneavoastră ați citit ce discurs a rostit Snowden la adunarea alegătorilor din Birmingham, această citadelă a conservatorilor?

— Ei, ce să mai vorbim... Snowden e o minte! Ascultă, Valiadis, se adresă el unui al treilea bătrânel, cu panama. Ce părere ai despre Snowden?

— Să-ți spun sincer, răspunse panama, Snowden nu-i un om să-i bagi degetul în gură. Eu personal n-aș face-o.

Și fără să se emoționeze de faptul că Snowden nu i-ar fi permis pentru nimic în lume să-i vâre degetul în gură, bătrânul continuă:

— Dar, orice ați spune, eu vă declar sincer: Chamberlain e totuși și el o minte.

Vestele de pichet ridicară din umeri. Ele nu tăgăduiau că și Chamberlain e o minte. Dar cel mai mult îi consola Briand.

— Briand! spuneau ei cu foc. Asta cap! Cu ideea lui pan-europeană...

— Să-ți spun sincer, *mesie* Funt, șopti Valiadis, totul e în regulă. Beneș a și acceptat proiectul pentru o pan-Europă, dar știi cu ce condiție?

Vestele de pichet se apropiară și-și întinseră gâturile de găină.

— Cu condiția ca Cernomorskul să fie declarat porto-franco. Benes e un cap. Ei trebuie doar să-și vândă cuiva uneltele lor agricole... Ei bine, noi le vom cumpăra.

La auzul acestor cuvinte, ochii bătrânilor străluciră. De câți ani nu tânjeau ei să cumpere și să mai vândă o dată!

— Briand e o minte! spuseră ei oftând. Benes e și el o minte.

Când Ostap se trezi din gândurile sale, observă că îl ține strâns, de reverul hainei, un bătrânel necunoscut, cu o pălărie de paie strivită și o panglică neagră slinoasă. Papionul îi lunecase într-o parte și butonul de alamă de sub el

se uita drept la Ostap.

— Iar eu îți spun, striga bătrânelul la urechea marelui maestru, că Macdonald n-o să se lase prins în undița asta! N-o să se lase! Mă auzi?

Ostap dădu la o parte cu mâna pe bătrânelul peste măsură de înflăcărat și ieși din mulțime.

— Hoover e o minte! se auzea în urma lui. Și Hindenburg e o minte.

Ostap luase o hotărâre. Își recapitulase în minte toate cele patru sute de metode cinstite de a scoate bani și, deși printre ele existau sisteme strălucite ca, de pildă, înființarea unei societăți pe acțiuni pentru scoaterea la suprafață a unei corăbii încărcate cu aur scufundată pe timpul războiului Crimeii, sau organizarea unei mari serbări de Lăsata secului în folosul prizonierilor capitalului, sau concesionarea dreptului de a scoate firmele de la magazine, nici una nu se potrivea în speță. Și Ostap născoci metoda patru sute unu.

"N-am izbutit să cuceresc cetatea cu un atac prin surprindere, își zise el, va trebui să încep un asediu în toată regula. Principalul e stabilit. Inculpatul are bani. Și, judecând după faptul că a renunțat fără să clipească la zece mii de ruble, înseamnă că dispune de sume uriașe. Așadar, întrucât părțile n-au căzut de acord, ședința continuă."

Se întoarse acasă, cumpărând pe drum un dosar gros, galben, cu niște șireturi ca de pantofi.

— Ei? întrebă într-un glas Balaganov și Panikovski, istoviți de atâta așteptare.

Ostap se așeză în tăcere la măsuța de bambus, puse dosarul în fața sa și scrise pe el cu litere mari:

"Dosarul Alexandr Ivanovici Koreiko. Început la 25 iunie 1930. Terminat la... 193..."

Frații din același tată se uitau peste umărul lui Bender la dosar.

— Ce-i înăuntru? întrebă Panikovski curios.

— O! făcu Ostap. Înăuntru? De toate: palmieri, femei, expresuri albastre, marea azurie, un vapor alb, un *smoking* aproape nepurtat, un lacheu japonez, un biliard propriu, dinți de platină, ciorapi necârpiți, bucate gătite numai cu unt și, mai ales, micii mei prieteni, gloria și puterea pe care o dau banii.

Și el deschise în fața membrilor uimiți ai echipajului "Antilopa" dosarul gol.

CAPITOLUL XV

COARNE ȘI COPITE

A fost odată un biet negustor particular. Era un om destul de bogat: proprietar al unui magazin de galanterie, situat peste drum de cinematograful "Capitol", vindea liniștit lenjerie, dantele, cravate, nasturi și alte mărunțișuri, dar la care se câștiga bine. Într-o seară, veni acasă schimbat la față. Fără să spună nici un cuvânt, cotrobăi prin bufet, scoase de acolo o găină întreagă, rece, și, plimbându-se prin odaie, o mănca toată. După asta, deschise din nou bufetul, scoase o bucată întreagă de cracauer de vreo jumătate de kilogram, se așeză pe scaun și, cu privirea-i sticloasă pironită în același punct, mestecă încet toată bucata. Când întinse mâinile să ia și niște ouă tari de pe masă, nevastă-sa îl întrebă speriată:

— Ce s-a întâmplat, Borea?

— O nenorocire! răspunse el, băgând în gură un ou tare ca de cauciuc. Mi s-a pus un impozit îngrozitor. Nici nu poți să-ți închipui.

— Și de ce mănânci atât de mult?

— Trebuie să-mi alung gândurile cu ceva, răspunse negustorul particular. Sunt îngrozit.

Și toată noaptea negustorul se învârti prin odăile sale, unde numai șifoniere avea vreo opt bucăți, și mănă. Mănă tot ce se găsea în casă. Era îngrozit.

În ziua următoare, închirie jumătate din magazin unui negustor de articole de papetărie. Acum, într-o vitrină se aflau cravate și bretele, iar în alta atârna, de două frânghiuțe, un uriaș creion galben.

Veniră apoi vremuri și mai grele. În magazin apărură un al treilea coproprietar: un ceasornicar, care împinse creionul într-o parte și ocupă jumătate de vitrină cu un ceas de bronz cu o Psyche, dar fără minutare. Și în fața bietului negustor de galanterie, care acum nu mai înceta să zâmbească ironic, ședea, în afară de plicticosul vânzător de creioane, și un ceasornicar cu o lupă neagră înfiptă în ochi.

Nenorocirea se mai abătura încă de două ori asupra negustorului de galanterie și în magazin se mai mutară un meșter instalator, care aprinse imediat un primus de lipit, și un negustor cu totul ciudat, căruia îi intrase în cap că abia acum, în anul 1930 de la nașterea lui Cristos, venise vremea ca populația din Cernomorsk să se arunce asupra mărfii pe care o vindea el, și anume: gulere tari.

Și firma cândva falnică și unică la părinți a negustorului de galanterie căpătă un aspect dezgustător:

<i>Comerț de galanterie</i>	<i>Reparăm tot felul de ceasornice</i>
<i>Industrie de produse de galanterie</i> <i>B. KULTURTRIEGER</i>	<i>B. Pavel Bouret</i> <i>GLAZIUS-ȘENKER</i>
<i>Articole de papetărie și rechizite de birou</i> <i>Orice furnitură pentru pictorii și funcționarii sovietici</i> <i>LEV SOKOLOVSKI</i>	<i>Reparații de țevi și instalații sanitare</i> <i>M. N.FANATJUK</i>

Specialitate

Gulere tari din Leningrad KARL PAVIAINEN

Clienții intrau cu frică în magazinul care odinioară avea un aspect atât de frumos. Meșterul ceasornicar Glazius-Șenker, înconjurat de rotițe, *pince-nez*-uri și arcuri, ședea sub mai multe ceasuri, printre care și un orologiu de turn. În magazin, sunau des și asurzitor deșteptătoarele. În fundul încăperii, se înghesuiau elevi, care căutau caiete ce nu se găseau nicăieri. Karl Paviainen își tot tunde gulerășele cu foarfecile, ca să-i treacă timpul în așteptarea clienților. Și nu apuca serviabilul B. Kulturtrieger să întrebe o cumpărătoare: "Ce doriți?", că instalatorul Fanatiuk lovea tare cu ciocanul într-o țeavă ruginită și toată funinginea de la lampa de lipit se așternea pe marfa fină de galanterie.

Până la urmă, ciudatul combinat particular se destrămă și Karl Paviainen își luă o birjă, încarcă în ea marfa sa anacronică și se topi în beznă. După el, trecu în neant și comerțul cu mărfuri de galanterie și cel cu articole de papetărie și rechizite de birou, urmărite de inspectori financiari călare. Fanatiuk căzu în patima beției. Glazius-Șenker intră în cooperativa de ceasornicari "Timpuri Noi". Oblonul încrețit de fier căzu bubuind. Dispărură și firma caraghioasă.

Dar nu trecu mult și oblonul se ridică din nou, iar deasupra fostei arce a

particularilor apăru o mică tăbliță îngrijită:

*Filiala din Cernomorsk
a Oficiului din Arbatov pentru
Colectarea Coarnelor și Copitelor*

Cine ar fi aruncat o privire în magazin, ar fi văzut că teighelele și rafturile dispăruseră, că podeaua era proaspăt spălată, că lângă pereți stăteau mese de birou de culoarea gălbenușului iar pe pereți atârnau afișele obișnuite la instituții, cu indicarea orelor de primire și cu recomandarea de a nu strânge mâna fiindcă e neigienic.

Instituția nou-născută avea chiar din naștere o bară de apărare împotriva vizitatorilor, care nu apăruseră încă. Lângă o măsuță pe care un samovar galben scotea aburi și șuiera cu glas pițigăiat, plângându-se de soarta sa de samovar, ședea un curier cu un dinte de aur. Frecând cămile pentru ceai, el fredona, supărat:

*Ce vremuri, Doamne, sunt acu;
Ce vremuri, aoleu,
Nu se mai crede-n Dumnezeu,
Nu se mai crede, nu!*

Dincolo de bară umbla de colo până colo un voinic roșcovan. Din când în când se apropia de mașina de scris, izbea cu un deget gros și țeapăn în claviatură și râdea în hohote. În fundul biroului, sub o tăbliță pe care scria "Directorul filialei", ședea marele maestru, luminat de o lampă de birou.

Părăsiseră de mult hotelul "Karlsbad". Toți membrii echipajului "Antilopei", cu excepția lui Kozlevici, se instalaseră în "Cuibul cațelor", la Vasisuali Lohankin, care era extrem de scandalizat de lucrul acesta. Încercase el să protesteze, arătând că n-a închiriat camera la trei persoane, ci uneia singure — unui intelectual celibatar, dar Ostap îi răspunsese nepăsător: "*—Mon Dieu, Vasisuali Andreevici, nu te mai frământa. Dintre toți trei, doar unul singur, eu, sunt intelectual, așa că condiția e respectată.*" La plângerile următoare ale gazdei, Bender răspunsese rațional: "*Mein Gott, scumpul meu Vasisuali! Poate tocmai în asta stă marele adevăr al poporului.*" Și Lohankin se liniști pe loc, după ce mai întâi stoarse de la Ostap douăzeci de ruble. Panikovski și Balaganov se acomodară de minune în "Cuibul cațelor" și glasurile lor răsunau stăpâne în corul întregului apartament. Ba Panikovski fusese chiar acuzat că noaptea fură petrol din primusurile altora. Mitrici nu întârzie să-i facă cu acest prilej lui Ostap o observație ironică, la care marele maestru îi răspunse, fără cuvinte, cu una în piept.

Oficiul pentru Colectarea Coarnelor și Copitelor fusese deschis din mai multe motive.

— Cercetările în cazul Koreiko, spuse Ostap, ar putea să ne răpească foarte mult timp. Cât timp, numai Dumnezeu știe. Și întrucât Dumnezeu nu există, nu știe nimeni. Groaznică situație. Poate un an, poate numai o lună. În orice caz, trebuie să avem un statut legal. Trebuie să ne încadrăm în masele active ale funcționarilor. Această situație juridică ne-o va da oficiul. Pe mine mă atrage de mult activitatea administrativă. În adâncul sufletului sunt un birocrat și un încurcă-lume. Vom colecta ceva foarte caraghios, de pildă, lingurițe de ceai, jetoane cu numere pentru câini sau păr pentru perii. Ori poate mai bine:

coarne și copite. Admirabil! Coarne și copite pentru necesitățile industriei de piepteni și portțigarete. Adică de ce n-ar exista o instituție ca asta? În plus, am în valijoara mea hârtii minunate cu antete pentru toate împrejurările și o ștampilă rotundă, așa-numita ștampilă de rangul I.

Banii pe care Koreiko îi refuzase și pe care scrupulosul Ostap socotise că-i poate trece acum la venituri, fură depuși la bancă în contul curent al noii instituții. Panikovski se revoltă din nou și ceru ca banii să fie împărțiți, ceea ce îi atrase, ca pedeapsă, numirea într-o funcție prost plătită și înjositoare pentru natura sa iubitoare de libertate, și anume în funcția de curier. Balaganov căpătă postul de răspundere de împuternicit pentru copite, cu o leafă de nouăzeci și două de ruble. Fu cumpărată din piață o mașină veche de scris "Adler", din care lipsea litera "e", care fu înlocuită cu litera "î". De aceea, chiar prima adresă, expediată de Ostap către magazinul cu articole de recuzită, suna astfel:

Ilibârați prâzântatorului, curiârul tov. Panikovski, pântru filiala din Câmomorsk râcuzitî dî birou în valoarî dî 150 rublî (una sută cincizâci) în contul diricțiâi din orașul Arbatov.

ANIXA. Fără anâxă.

— Mi-a dat Dumnezeu un dobitoc împuternicit pentru copite! spuse supărat Ostap. Nu poți să-i dai nici o sarcină. A cumpărat o mașină cu accent turcesc. Prin urmare, eu sunt dirâctor dî filială? Ești o vită, Șura. Asta e!

Dar nici măcar mașina de scris cu caractere ciudate nu putu să întunece lumina bucuriei marelui maestru. Noul tărâm de activitate îi plăcea foarte mult. În fiecare ceas venea la birou cu alte cumpărături. Aducea mașini și aparate de birou atât de complicate, încât curierul și împuternicitul rămâneau cu gura căscată. Cumpărase perforatoare, prese de copiat, un taburet cu șurub și o călimară scumpă de bronz, formată din câteva căsuțe de țară, pentru cerneluri de diferite culori. Această operă se chema "Cu fața spre sat" și costa o sută cincizeci de ruble. Culmea o constitui un compostor din fontă de cale-ferată, cerut de Ostap de la gara de pasageri. Spre sfârșit, Bender aduse niște coarne de cerb ramificate. Oftând și plângându-se de salariul său mic, Panikovski le fixă pe perete, deasupra mesei șefului. Totul mergea bine, chiar admirabil. Munca planificată suferea numai de lipsa inexplicabilă a automobilului și a minunatului șofer, Adam Kozlevici.

În a treia zi de existență a oficiului, apăru primul vizitator. Spre uimirea generală, era un poștaş. El aduse opt scrisori și, după ce stătu puțin la taifas cu Panikovski, curierul, plecă. Printre scrisori se descoperiră trei înștiințări, prin care un reprezentant al oficiului era convocat de urgență la diferite consfătuiri și ședințe, câteștrele menționând că prezența e obligatorie. Prin celelalte hârtii, diferite instituții necunoscute, dar existente, după cât se vede, cereau să li se prezinte tot felul de date, situații și tabele în mai multe exemplare, și tot urgent și obligatoriu.

— Ce-i asta? țipa Ostap. Nu mai departe decât acum trei zile eram ca un vultur de munte: liber, fâlfâiam din aripi când și încotro voiam, iar acum, poftim: prezență obligatorie! Constat că în orașul ăsta există o mulțime de oameni care au o nevoie nebună de Ostap Bender. Și atunci, cine va duce toată această corespondență cu prietenii? Va trebui să facem cheltuieli și să revizuiem statele de personal. E nevoie de o secretară pricepută, care să vadă de corespondență.

După două ore îi căzu altă belea pe cap. Veni un țăran cu un sac mare și greu.

— Cine primește coarnele? întrebă el, lăsând desaga pe podea.

Marele maestru se uită pieziș la vizitator și la marfa lui. Erau coarne mici, strâmbe și murdare, și Ostap le privi cu dezgust.

— Da' e bună marfa? întrebă prudent directorul filialei.

— Păi, uitați-vă și 'mneavoastră ce coarne grozave! spuse cu foc țăranul, apropiind un corn galben de nasul marelui maestru. Coame prima-ntâia. Cum scrie la carte.

Fură nevoiți să cumpere marfa deoarece corespundea condițiilor cerute. Apoi țăranul se așeză să bea ceai cu Panikovski și povesti vreme îndelungată despre viața de la țară, stârnind în Ostap enervarea firească a omului care a aruncat pe fereastră cincisprezece ruble.

— Dacă Panikovski mai dă drumul unui încornorat dintr-ăsta, spuse Ostap după plecarea vizitatorului, poate să se lingă pe bot de slujbă de acum înainte. Îl dau afară fără preaviz. Și, în general, ne ajunge atâta activitate de stat. E timpul să ne apucăm de treabă.

După ce atârnă pe ușa de sticlă o tăbliță pe care scria pauză de prânz, directorul filialei scoase din dulap mapa în care susținea că se află marea azurie și vaporul alb și, după ce bătu palma pe ea, zise:

— Iată de ce se va ocupa biroul nostru. Acum, acest "dosar" nu cuprinde nici o filă, dar vom da de capătul firului chiar dacă pentru asta va fi nevoie ca Panikovski și Balaganov să fie trimiși în deplasare în nisipurile din pustiul Karakum sau la Kremenciuk, spre a aduce material pentru anchetă.

În momentul acela clanța de la ușă începu să se miște. De cealaltă parte a geamului un bătrân cu o panama cârpită cu ață albă și purtând o haină largă de șantung, sub care se vedea o vestă de pichet, întindea gâtul său de găină, ca să se uite, și lipea de geam o ureche mare, ca să asculte.

— Închis, fiule! se grăbi să strige Ostap. Colectarea copitelor s-a sistat temporar.

Totuși, bătrânul continua să facă semne cu mâna.

Dacă Ostap nu i-ar fi dat drumul bătrânului cu vestă albă, poate că romanul ar fi luat altă turnură și firește nu s-ar fi produs evenimentele surprinzătoare la care le-a fost dat să participe atât marelui maestru, cu nevricosul său curier și veselul său împuternicit pentru copite, cât și multor altor persoane, printre care un oarecare înțelept din Orient, nepoata bătrânului autor de rebusuri, un vestit militant pe tărâm social, directorul de la "Hercules", precum și un mare număr de cetățeni sovietici și străini.

Dar Ostap deschise ușa. Zâmbind trist, bătrânul trecu după bară și se așeză pe un scaun. Închise ochii și rămase tăcut pe scaun vreo cinci minute. Nu i se auzeau decât şuierăturile scurte, pe care le scotea din când în când pe nasul lui ca de mort. Când personalul biroului convins, în sfârșit, că degeaba așteaptă ca acest vizitator să vorbească, începu să se sfătuiască în șoaptă cum să i se scoată mai repede leșul în stradă, bătrânul ridică pleoapele pământii și zise cu voce joasă:

— Numele meu e Funt. Funt.

— Și, după părerea dumitale, asta e suficient ca să dai buzna într-o instituție închisă la prânz? îl întrebă, amuzat, Ostap.

— Dumneata râzi, răspunse bătrânul, dar numele meu e Funt. Am 90 de ani.

— Și ce dorești? întrebă Ostap, care începuse să-și piardă răbdarea.

Dar cetățeanul Funt se cufundă din nou în tăcere și ramase tăcut destul de mult timp.

— Aveți aici un birou, zise el în sfârșit.

— Da, da, un birou, îi dădu ghes Ostap. Mai departe. Mai departe.

Dar bătrânul nu făcea decât să se mângâie cu o mână pe genunchi.

— Vedeți pantalonii ăștia de pe mine? rosti el, după o lungă tăcere. Sunt pantaloni de Paști. Înainte îi îmbrăcam numai de Paști, acum îi port în fiecare zi.

Și, cu toate că Panikovski îi dădu una în spate să-i scoată vorbele mai repede, Funt tăcu din nou. Cuvintele le rostea precipitat, dar între fraze făcea pauze care durau uneori și trei minute. Pentru oamenii care nu erau obișnuiți cu el, felul acesta de a vorbi, a lui Funt putea să-i facă să turbeze. Ostap se și pregătea, de altfel, să-l ia pe Funt, nu de fundul pantalonilor săi pascali, ci de zgarda scrobită și să-l dea afară, când bătrânul deschise din nou gura. Și ceea ce spuse în continuare suscită atâta interes, încât Ostap fu nevoit să se împace cu vorbirea lui în rate seculare.

— Nu aveți nevoie de un președinte? întrebă Funt.

— Ce fel de președinte? ripostă Bender.

— Unul oficial. Într-un cuvânt, un director general al instituției.

— Păi, director sunt eu.

— Prin urmare, ai de gând să stai singur la răcoare? De ce nu mi-ai spus atunci din capul locului și mă chinuiești de două ore?

Bătrânul cu pantaloni de Paște se înfuriase, dar pauzele dintre fraze nu le scurtase.

— Eu sunt Funt, repetă el cu suflet. Am 90 de ani. Toată viața am slujit de paravan pentru alții. Asta-i profesiunea mea, să sufăr pentru alții.

— Aha, ești om de paie?

— Da, făcu bătrânul, dând în cap cu demnitate. Sunt președintele-paravan Funt. În capul meu s-au spart întotdeauna toate. Mereu am stat la pușcărie. Și sub Alexandru al II-lea "Eliberatorul", și sub Alexandru al III-lea "Pacificatorul", și sub Nicolae al II-lea "Împilatorul".

Și bătrânul, înșirând țarii, îndoia încet deget după deget.

— Am stat și sub Kerenski. În timpul comunismului de război, e drept, n-am stat deloc, căci a dispărut comerțul cinstit și n-am mai avut de lucru. Dar, în schimb, vai cât am stat în perioada NEP-ului! Vai cât am stat! Dar au fost cele mai frumoase zile din viața mea. În patru ani n-am petrecut în libertate mai mult de trei luni. Am măritat-o pe nepoată-mea, Golkonda Evseevna, și i-am dat zestre un pian cu coadă, o păsărică de argint și optzeci de ruble în monede de câte zece ruble de aur. Acum umblu și nu mai recunosc Cernomorskul ăsta al nostru. Unde au dispărut toate? Unde-i capitalul privat? Unde-i prima societate de credit reciproc? Unde este asociația pe încredere? Unde sunt societățile pe acțiuni cu capital mixt? Unde sunt? O mizerie! E revoltător!

Acest scurt discurs ținu relativ puțină vreme: o jumătate de oră.

Ascultându-l pe Funt, Panikovski se înduioșă. El îl trase pe Balaganov deoparte și-i șopti cu respect:

— Se vede imediat omul din alte vremuri. Acum cauți cu lumânarea până să dai de unul și, în curând, n-au să mai existe deloc.

Și servi cu drăgălășenie bătrânului o ceașcă de ceai dulce.

Ostap îl mută pe președintele-paravan la biroul său directorial, porunci să se închidă ușa și începu cu răbdare să-i pună întrebări veșnicului deținut, care și-a sacrificat viața pentru "prietenii săi". Președintele vorbea cu plăcere. Dacă nu s-ar fi odihnit atât de multe între fraze, s-ar fi putut spune chiar că

sporovăiește fără punct și virgulă.

— Nu cunoști pe unul Alexandr Ivanovici Koreiko? întrebă Ostap, uitându-se la dosarul legat cu șireturi de ghetă.

— Nu-l cunosc, răspunse bătrânul. Nu cunosc pe nimeni cu numele ăsta.

— Dar cu "Hercules" ai avut vreodată de-a face?

Când auzi cuvântul "Hercules", președintele se mișcă ușurel. Ostap nici nu băgă de seamă această ușoară mișcare, dar dacă în locul lui ar fi fost oricare altă vestă de pichet de la cafeneaua "Florida", care-l cunoștea de mult pe Funt, Valiadis, de pildă, acesta și-ar fi zis imediat în sinea lui: "Funt e ca pe tăciuni aprinși, e pur și simplu neliniștit".

Cum să nu cunoască Funt "Hercules", când ultimele patru șederi în pușcărie erau legate direct de această instituție? De pe urma lui "Hercules" se hrăneau câteva societăți particulare pe acțiuni. A existat, de pildă, o societate, "Intensivnik". Funt a fost invitat să dețină funcția de președinte. "Intensivnik" a căpătat de la "Hercules" un aconto mare pentru ca să colecteze nu se știe ce material lemnos — președintele-paravan nu-i ținut doar să știe ce se petrece în spatele lui. Și imediat după asta, societatea a dispărut. Cineva a pus mâna pe bani, iar Funt a încasat șase luni de închisoare. După "Intensivnik", s-a constituit o asociație pe încredere, "Cedrul muncitor", firește, sub președinția tot a venerabilului Funt. S-a luat, bineînțeles, de la "Hercules" aconto pentru a-i furniza cedru uscat. Bineînțeles că s-a produs pe neașteptate un faliment, cineva s-a îmbogățit, iar Funt, pentru leafa lui de președinte, a plătit cu pușcărie. Apoi a luat ființă "Uniunea Ferăstraielor" — "Hercules" a dat aconto — firma a dat faliment — cineva a vârat banii în buzunar — Funt a fost vârat la gherlă. Și iar a apărut o firmă: "Tăietorul de Lemne din Sud", "Hercules" — aconto, firma — faliment, X — căptușit cu un câștig gras, Funt — căptușit cu închisoare.

— Dar cine punea mâna pe bani? întrebă stăruitor Ostap, plimbându-se în jurul bătrânului. Cine conducea efectiv?

Bătrânul sorbea tăcut ceaiul din ceașcă și ridica încet pleoapele grele.

— Cine știe? zise el amărât. Lui Funt nu i se spunea nimic. Eu trebuia să fiu numai paravan, asta era profesia mea. Și am fost sub Alexandru al II-lea, și am fost sub Alexandru al III-lea, și am fost sub Nikolai Alexandrovici Romanov și am fost sub Alexandr Feodorovici Kerenski. Și am fost și în perioada NEP-ului, înainte de punctul culminant, în timpul punctului culminant și după punctul culminant. Acum, însă, sunt fără lucru și trebuie să port pantalonii de Paști.

Ostap continuă încă multă vreme să stoarcă din bătrân vorbă cu vorbă. Se comporta asemeni unui căutător de aur care trece prin sită tone de mâl și nisip ca să dea de câteva fărâme de metal prețios. Îl înghiontea pe Funt cu umărul, când acesta începea să moțăie și chiar îl gâdila la subsuoară. După toate aceste manevre, izbuti să afle că, după părerea lui Funt, în spatele tuturor acestor societăți și firme falimentare se ascundea, fără îndoială, aceeași persoană. Cât privește "Hercules", el a fost muls de multe sute de mii de ruble.

— În orice caz, adăugă străvechiul președinte-paravan, în orice caz, acest necunoscut e un cap. Îl cunoașteți pe Valiadis? Nici Valiadis n-ar izbuti să-l bage pe omul ăsta în cofă.

— Dar pe Briand? întrebă Ostap zâmbind, amintindu-și de adunarea vestelor de pichet de lângă fosta cafenea "Florida". Pe Briand ar putea Valiadis să-l bage în cofă? Ce părere ai?

— Cu nici un preț! răspunse Funt. Briand e un cap. Mișcă trei minute din buze fără să scoată nici un sunet, apoi adăugă:

— Hoover e un cap. Și Hindenburg e un cap. Hoover și Hindenburg sunt

două capete.

Ostap se sperie. Cea mai bătrână vestă de pichet se cufunda în mocirla politicii înalte. Dintr-o clipă în alta ar fi putut să înceapă să vorbească despre pactul "Kellog" sau despre dictatorul spaniol Primo de Rivera și atunci nici o forță din lume nu l-ar mai fi putut abate de la această îndeletnicire înaltă. Și chiar apăru în ochii lui o licărire de idiotenie, iar deasupra gulerului său scrobite, mărul lui Adam prinse a se mișca prevestind nașterea unei noi fraze. Bender deșurubă repede un bec electric și-l trânti de pământ. Becul se sparse cu pocnetul rece al unui foc de armă. Numai așa reuși el să-l abată pe președinte de la problemele internaționale. Și, profitând repede de împrejurare, Ostap îl întrebă:

— Te vedeai totuși cu cineva de la "Hercules"? În legătură cu acoul?

— Eu n-aveam de-a face acolo decât cu contabilul Berlaga care era salariatul lor. Personal, altceva nu știu nimic. Mie nu-mi spuneau nimic. Oamenii au nevoie de mine numai ca să servesc de acoperire. Am servit de acoperire pe vremea țarismului, și pe vremea socialismului, și pe vremea hatmanului, și pe vremea ocupației franceze. Briand e un cap.

Nu mai puteai smulge nimic de la bătrân. Dar și ceea ce spusese îngăduia pornirea cercetărilor.

"Aici se simte mâna lui Koreiko", se gândi Ostap.

Directorul filialei din Cernomorsk a Oficiului din Arbatov pentru Colectarea de Coarne și Copite se așeză la birou și trecu pe hârtie discursul președintelui Funt. Reflecțiile însă asupra relațiilor dintre Valiadis și Briand le omise.

Prima filă a anchetei clandestine în legătură cu milionarul clandestin fu numerotată, perforată la locul convenit și pusă la dosar.

— Ei, angajați un președinte? întrebă bătrânul punându-și panama la cârpiță. Văd că biroul vostru are nevoie de un președinte. Nu cer mult: o sută douăzeci de ruble pe lună în stare de libertate și două sute patruzeci la închisoare. Sută la sută spor în caz că munca are un caracter vătămător.

— Poate că o să te luăm, zise Ostap. Fă o cerere și înaintează-o împuternicitului pentru copite.

CAPITOLUL XVI

"JAHRBUCH FUR PSYCHOANALYTIK"

La secția financiară și de contabilitate a lui "Hercules", ziua de muncă începu ca de obicei exact la ora nouă.

Kukușkind își ridicase poala hainei ca să-și șteargă cu ea lentilele de la ochelari și, făcând aceasta, să spună colegilor săi că la biroul bancar "Sikomorski și Țesarevici" se lucra mult mai liniștit decât în haosul de la "Hercules". Tezoimenițki se întorsese pe taburetul lui cu șurub spre perete și întinsese mâna ca să rupă foaia din calendar. Lapidus-junior căscase gura ca să înghită o bucată de pâine unsă cu pastă de heringi, când ușa se deschise și în prag apăru — cine și-ar fi putut închipui? — contabilul Berlaga.

Această apariție neașteptată stârni în secție panică. Tezoimenițki alunecă de pe farfurioara sa cu șurub și, poate pentru prima dată în trei ani, fila din calendar rămase neruptă. Lapidus-junior, uitând să muște din sandviș, începu să muște fălcile în gol. Dreifus, Cevajevskaia și Saharkov rămaseră cu gura căscată. Koreiko ridică capul și îl lăsă iar în jos. Iar bătrânul Kukușkind își puse repede ochelarii, uitând să-i mai șteargă, ceea ce nu i se mai întâmplase niciodată, în cei treizeci de ani de când era funcționar. Berlaga se instală la

masa sa, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, și, fără să răspundă la zâmbetul de o ironie fină a lui Lapidus-junior, își deschise registrele.

— Cum mai merge cu sănătatea? întrebă totuși Lapidus. Ce-i cu nervul din călcâi?

— Mi-a trecut complet, răspunse Berlaga, fără să ridice capul. Nici nu cred ca omul să aibă un astfel de nerv.

Până la pauza de prânz toți cei de la secția financiară și de contabilitate se foiră pe taburetele și pernițele lor, morți de curiozitate, iar în clipa în care se auzi semnalul de atac, crema lumii contabile făcu îndată roată în jurul lui Berlaga. Evadatul, însă, aproape că nici nu răspundea la întrebări. El luă deoparte patru oameni din cei mai de încredere și, după ce se convinge că nu-i nimeni de prisos prin apropiere, le povesti extraordinarele sale aventuri de la casa de nebuni. Contabilul fugar își presără povestirea cu o mulțime de expresii întortocheate și diverse interjecții, pe care le-am lăsat aici deoparte, pentru ca expunerea să fie mai curgătoare.

CE-A POVESTIT CONTABILUL BERLAGA ÎN CEL MAI STRICT SECRET LUI BORIS OHLEBSKI, DREIFUS, SAHARKOV ȘI LAPIDUS-JUNIOR, ÎN LEGĂTURĂ CU CEEA CE I S-A ÎNTÂMPLAT LA CASA DE NEBUNI

După cum am mai arătat, contabilul Berlaga fugise la casa de nebuni de teama comprimărilor. El spera să stea în acest așezământ medical cât va dura primejdia și să se întoarcă la "Hercules" după ce furtuna se va fi potolit și cei opt tovarăși cu ochi cenușii se vor fi mutat la instituția vecină.

Treaba o ticluise cumnatu-său. Făcuse rost de o carte despre comportarea și obiceiurile alienaților și, după lungi discuții, dintre toate ideile fixe, fu aleasă grandomania.

— N-o să trebuiască să faci nimic, îi explica cumnatul. Trebuie numai ca îndată ce se apropie cineva să-i țipi la ureche: "Eu sunt Napoleon!" sau: "Eu sunt Emile Zola!" sau "Mahomed!", dacă vrei.

— Dar vicerege al Indiei pot să fiu? îl întrebă pe un ton încrezător Berlaga.

— Poți, cum să nu. Unui nebun îi este permis orice. Prin urmare, vrei să fii vicerege al Indiei?

Cumnatul vorbea cu atâta autoritate, de parcă ar fi fost cel puțin intern la un ospiciu de nebuni. În realitate însă, era un modest agent care se ocupa cu difuzarea edițiilor de lux ale editurii de stat și, din grandoarea comercială din trecut, nu-i mai rămăsese în cufăr decât o gambetă vieneză cu căptușeală albă de mătase.

Cumnatul se duse la telefon să cheme salvarea, iar noul vicerege al Indiei își scoase bluza, își sfâșie cămașa de pânză și, pentru orice eventualitate, își turnă în cap o sticlă de cerneală de copiat, de cea mai bună calitate. Apoi se întinsese cu burta pe podea și, când sosiră sanitarii, începu să strige:

— Eu sunt viceregele Indiei! Unde sunt credincioșii mei maharadjahi, unde sunt vitejii, prietenii și elefanții mei?

Martor al acestei crize de grandomanie, cumnatul clătină cu înndoială din cap. După părerea lui, naibii și vitejii nu intrau în sfera de acțiune a regelui Indiei. Dar sanitarii șterseră cu o batistă udă fața contabilului pătată cu cerneală de calitate și, cu eforturi unite, îl vârâră în ambulanță. Ușițele ei date cu lac se închiseră, se auzi claxonul de alarmă și mașina îl duse pe viceregele Berlaga în noile lui domenii.

Pe drum, bolnavul dădu din mâini și bolborosi ceva, gândindu-se însă

neîncetat cu frică la prima întâlnire cu nebunii adevărați. Se temea ca ei să nu-i facă cine știe ce sau poate chiar să-l omoare.

Dar spitalul arăta cu totul altfel decât și-l închipuise Berlaga. Într-un salon lung și luminos, ședeau pe canapele, stăteau întinși în paturi sau se plimbau oameni în halate albăstrui. Contabilul observă că nebunii aproape că nu vorbesc între ei. N-au timp să stea de vorbă. Se gândesc. Se gândesc tot timpul. Au o mulțime de gânduri, vor să-și aducă aminte de ceva, de ceva deosebit de important, de care depinde fericirea lor. Dar gândurile se destramă ușor și dispar. Și din nou trebuie să chibzuiești la toate, să înțelegi, în sfârșit, ce s-a întâmplat, de ce totul merge acum așa de prost, când înainte totul era așa de bine.

Pe lângă Berlaga trecu de câteva ori un nebun nepieptănat și cu o mutră nenorocită. Ținându-se cu mâna de bărbie, pășea pe aceeași linie — de la fereastră la ușă, de la ușă la fereastră, apoi iar la ușă, și iar la fereastră. Și atâtea gânduri cutreierau bietul lui cap, încât ducea mereu ba o mână, ba alta la frunte și grăbea pasul.

— Sunt viceregele Indiei! strigă Berlaga, uitându-se pe furiș la sanitar.

Nebunul nu-l gratifică nici măcar cu o privire. Încruntându-se plin de suferință, începu să-și adune iar gândurile ce i se risipiseră din pricina strigătului sălbatic al lui Berlaga. În schimb, se apropie de vicerege un idiot scund și, cuprinzându-l încrezător de talie, îi spuse câteva cuvinte într-un fel de limbă păsărească.

— Ce? întrebă Berlaga, care se speriasse.

— Ene, bene, raba, kvinter, finter, jaba, rosti clar noua lui cunoștință.

Strigând "aoleu!", Berlaga se îndepărtă de idiot. După asta, se apropie de un om cu o chelie ca lămâia care însă se întoarse imediat cu fața la perete și se uită cu teamă la contabil.

— Unde sunt maharadjahii mei? îl întrebă Berlaga, simțind nevoia de a-și menține reputația de nebun.

Dar, la întrebarea lui, un bolnav care ședea în pat, în fundul salonului, se ridică pe picioarele lui subțiri și galbene ca niște lumânări de biserică și strigă cu un glas nenorocit:

— Dați-mi drumul! Vreau să trăiesc în libertate! Vreau să plec în pampas!

După cum află contabilul mai târziu, cel care voia să plece în pampas era un bătrân profesor de geografie, din al cărui manual Berlaga învățase în tinerețea lui vulcanele, golfurile și istmurile. Geograful înnebunise cu totul pe neașteptate: într-o zi, se uitase pe harta celor două emisfere și nu găsisese pe ea strâmtoarea Bering. Bătrânul profesor examinează harta toată ziua. Toate se aflau la locul lor: și Noua Caledonie, și Canalul de Suez, și Madagascarul și insulele Sandwich cu capitala lor Honolulu, chiar și vulcanul Popocatepetl, dar strâmtoarea Behring lipsea. Și chiar pe loc, acolo, lângă hartă, profesorul a înnebunit. (După informațiile pe care le dețin autorii, strâmtoarea Behring lipsea într-adevăr de pe harta care-l înnebunise pe bietul geograf. Lipsa strâmătorii se datora zăpăcelii care domnea la Editura "Cartea și Polul". Vinovații și-au primit pedeapsa meritată. Directorul editurii a fost eliberat din funcție și trimis la munca de jos, iar ceilalți s-au ales cu mustrare cu avertisment -nota autorilor).

Era un nebun blând, care nu făcea rău nimănui, dar Berlaga se sperie groaznic. Țipetele lui făceau să i se strângă inima.

— Vreau să trăiesc în libertate! continua să strige geograful. Să plec în pampas!

El știa mai bine decât oricine pe lume ce înseamnă libertatea. Era geograf și cunoștea întinderi pe care oamenii obișnuiți, cu ocupații plicticoase, nici nu le bănuiesc. Voia să trăiască în libertate și să galopeze pe un armăsar transpirat, prin desișuri.

În salon intră o doctoriță tânără, cu ochi albaștri, blânzi, și se îndreptă direct spre Berlaga.

— Ei, cum te simți, dragul meu? îl întrebă ea, atingând cu mâna-i caldă pulsul contabilului. Te simți mai bine, nu-i așa?

— Eu sunt viceregele Indiei! îi raportă el roșind. Dați-mi înapoi elefantul meu iubit!

— Ai visat urât, îi spuse prietenos doctorița. Ești la spital și o să te vindecăm.

— O-o-o! Elefantul meu! strigă provocator Berlaga.

— De ce nu vrei să înțelegi, îi spuse doctorița și mai prietenos. Nu ești vicerege, toate astea sunt aiureli, înțelegi, aiureli!

— Nu, nu sunt aiureli, obiectă Berlaga, care știa că principalul este să te încăpățânezi.

— Ba da, sunt aiureli! — Nu, nu sunt aiureli!

— Aiureli!

— Nu sunt aiureli!

Văzând că fieru-i cald, contabilul începu să-l bată. O împinse pe blânda doctoriță și scoase un urlet prelung, care îi enervă pe toți bolnavii și, în special, pe micul idiot, care se așeză pe jos și, lăsând să-i curgă balele, spuse:

— En, den, troacatr, madmazel Jurovatr.

Și Berlaga auzi satisfăcut în spatele său vocea doctoriței care-i spunea unui sanitar:

— Trebuie să-l mutăm la ăia trei, că altfel o să ne sperie tot salonul.

Doi sanitari răbdători îl duseră pe certărețul vicerege într-un salon mic, pentru bolnavii care nu se purtau cum trebuie și unde stăteau, întinși liniștit, trei oameni. Abia aici înțelese contabilul ce înseamnă nebunia adevărată. Când își făcură apariția sanitarii cu Berlaga, bolnavii intrară într-o activitate neobișnuită. Un bărbat gras se rostogoli jos de pe pat, se așeză repede în patru labe și, ridicându-și dosul în sus, bombat ca o mandolină, începu să latre sacadat și să zgârie parchetul cu labele dinapoi, încălțate în papuci de spital. Un altul se înfășură în pătură și începu să strige: "Și tu, Brutus, te-ai vândut bolșevicilor?" Își închipuia fără îndoială că-i Caius Iulius Cezar. Dar, uneori, în mintea lui zbuciumată sărea un arculeț și, încurcându-se, striga: "Sunt Heinrich Iulius Zimmerman!"

— Plecați de aici! Sunt goală! urlă cel de al treilea. Nu vă uitați la mine. Mi-e rușine. Sunt o femeie goală.

Și femeia goală era bărbat, cu mustăți și complet îmbrăcat de sus până jos.

Sanitarii plecară. Viceregelui Indiei i se făcu atât de frică, încât nici nu se mai gândea să ceară să i se restituie elefantul iubit, maharadjahii, naibii credincioși și ostașii misterioși.

"Ăștia te strâng de gât cât ai zice pește", își spunea în sinea lui, simțind că îi îngheață sângele în vine de frică.

Și regreta amarnic că făcuse scandal în salonul liniștit. Ce plăcut ar fi fost acum să șadă la picioarele bunului profesor de geografie și să asculte bombănitul gingaș al micului idiot: "Ene, bene, raba, kvinter, finter, jaba". Dar nu se întâmplă nimic îngrozitor. Omul-câine mai lătră de câteva ori și,

bombănind, se urcă în pat. Caius Iulius dădu pătura la o parte, căscă cu gura până la urechi și se întinse cât era de lung, iar femeia cu mustăți își aprinse o pipă și mirosul dulceag al tutunului, "Capetownul nostru", liniști sufletul agitat al lui Berlaga.

— Sunt viceregele Indiei, declară el, prinzând curaj.

— Tacă-ți botul, ticălosule! îl apostrofă leneș Caius Iulius. Și cu felul deschis al unui roman autentic, adăugă: Te omor! Scot mațele din tine!

Această amenințare venită din partea celui mai viteaz dintre împărați și căpitani de oști îl readuse pe contabilul fugar la realitate. El se ascunse sub pătură și, meditând melancolic la viața sa plină de agitație, adormi.

Dimineața, Berlaga auzi prin somn niște vorbe ciudate:

— S-au apucat să ne aducă pe nebunul ăsta pe cap. Era așa de plăcut în trei... și poftim. Ce bucluc o să mai avem acum cu el! Blestematul ăsta de vicerege poate să ne și muște pe toți.

După glas, Berlaga stabili că aceste cuvinte le rostise Caius Iulius Cezar. După câțva timp, deschizând ochii, văzu că omul-câine se uita la el cu cel mai viu interes.

"S-a sfârșit, se gândi viceregele. Acum mă mușcă!"

Dar, pe neașteptate, omul-câine bătu din palme și întrebă cu glas omenesc:

— Spune-mi, te rog, nu ești fiul lui Foma Berlaga?

— Ba da, răspunse contabilul, dar amintindu-și repede că-i vicerege, începu iar să urle: Da-ți înapoi, nenorocitului de mine, elefantul meu cel credincios!

— Uită-te la mine, îi spuse omul-javvă. Chiar nu mă recunoști?

— Mihail Alexandrovici, exclamă contabilul care pricepuse acum situația. Ce întâlnire!

Și viceregele îl îmbrățișă cu căldură pe omul-câine. Din grabă se izbiră cu frunțile, scoțând un sunet ca la ciocnirea a două bile de biliard. Ochii lui Mihail Alexandrovici se umeziseră.

— Prin urmare, nu ești nebun? întrebă Berlaga. Atunci de ce ai făcut pe nebunul?

— Dar dumneata de ce ai făcut pe nebunul? Și încă cu pretenții! Auzi! Să-i dai elefanții! Afară de asta trebuie să-ți spun, prietene Berlaga, că a fi vicerege e foarte, foarte slab pentru un nebun ca lumea.

— Dar cumnatul meu mi-a spus că se poate, răspunse amărât Berlaga.

— Uită-te, de pildă, la mine, zise Mihail Alexandrovici. Joc fin. Omul-câine. Schizofrenie, cu complicație de psihoză maniaco-depresivă și, în plus, fii atent, Berlaga, stare de neurastenii. Crezi că am ajuns ușor la asta? Am cercetat toate izvoarele. Dumneata ai citit cartea profesorului Bleiler, Gândirea autistică?

— Nu, răspunse Berlaga cu glasul unui vicerege căruia i s-a smuls ordinul jartierei și care a fost degradat și transformat în ordonanță.

— Domnilor! țipă Mihail Alexandrovici. N-a citit cartea lui Bleiler. Nu vă fie frică, veniți încoace. E rege pe cât ești dumneata Cezar.

Ceilalți doi locatari ai micului salon rezervat nebunilor furioși se apropiară.

— Nu l-ați citit pe Bleiler? întrebă Caius Iulius mirat. Atunci după ce tratat te-ai pregătit?

— O fi fost abonat la revista germană Jahrbuch für Psychoanalytik und Psychopathologik, își dădu cu părerea mustăciosul.

Berlaga stătea de parcă ar fi ajuns slugă la dârloagă. Iar inițiații îi tot

trăgeau cu expresii savante din domeniul teoriei și practicii psihanalizei. Cu toții erau de acord că Berlaga o s-o pățească și că medicul-șef, Titanușkin, care urmează să sosească din deplasare dintr-o zi în alta, îl va da de gol în cinci minute. Nu spuseră însă că apropiata întoarcere a lui Titanușkin îl făcea și pe el să se simtă foarte prost.

— Dar nu s-ar putea să-mi schimb mania? întrebă laș Berlaga. Ce o să fie dacă am să spun că sunt Emile Zola sau Mahomed?

— Prea târziu, declară Caius Iulius. În istoricul bolii s-a și trecut că ești vicerege, și un nebun nu poate să schimbe maniile ca ciorapii. Acum, gata, ai să fii toată viața în postura caraghioasă de rege. Noi stăm aici de o săptămână și cunoaștem regulile.

Într-un ceas, Berlaga află în toate amănuntele și istoricul veritabil al bolilor vecinilor săi de salon.

Prezența lui Mihail Alexandrovici la casa de nebuni era datorată unor motive destul de simple și de ordin practic. Mare nepman, rămăsese întâmplător în urmă cu plata a 43000 de ruble din impozitul pe venituri. Aceasta îl amenința cu o călătorie forțată în nord, iar afacerile lui cereau imperios ca el să fie prezent la Cernomorsk. Duvanov, mustăciosul care se dădea drept femeie, era, pare-se, un sabotor de umilă speță care avea toate motivele să se teamă de o iminentă arestare. Iar Caius Iulius Cezar pe al cărui buletin scria că îl cheamă I.N. Starohanski și că este fost avocat, stătea acolo din cu totul alte considerente, și anume, din înalte considerente ideologice.

— În Rusia sovietică, spunea el învelindu-se în pătură, casa de nebuni este singurul loc unde poate trăi un om normal. Tot restul este un hiperbalamuc. Nu, eu nu pot să trăiesc cu bolșevicii. Mai bine stau aici, în tovărășia unor nebuni obișnuiți. Țștia, cel puțin, nu construiesc socialismul. Apoi, aici ți se dă de mâncare gratis. Pe când acolo, în halimaua lor, trebuie să muncești. Dar eu n-am să muncesc pentru socialismul lor. În sfârșit, aici mă bucur de întreaga libertate personală. Libertatea conștiinței, libertatea cuvântului...

Zărind un sanitar prin apropiere, Caius Iulius Starohanski țipă cu o voce pițigăiată:

— Trăiască Adunarea Constituantă! Toți în for! Și tu, Brutus, te-ai vândut activiștilor cu funcții de răspundere? si, întorcându-se spre Berlaga, adăugă: Ai văzut? Ce vreau, aia țip. Ia încearcă să faci asta pe stradă!

Toată ziua și cea mai mare parte a nopții cei patru nebuni furioși jucară 66, un joc complicat care cere stăpânire de sine, seninătate de suflet și claritate de gândire.

Dimineața se întoarse din deplasare profesorul Titanușkin. El îi examină repede pe toți patru și porunci pe loc să fie dați afară din spital. Nimic nu le ajută: nici cartea lui Bleiler, nici starea de neurastenie complicată cu psihoză maniaco-depresivă, nici Jahrbuch-ul für Psychoanalytik und Psychopathologik. Profesorul Titanușkin nu-i iubea pe cei care simulează.

Dați pe brânci afară, o luară la fugă pe stradă, făcându-și loc cu coatele printre trecători. În frunte pășea Caius Iulius. După el, femeia-bărbat, pe lângă care alerga omul-câine, iar în urma tuturor, își târa picioarele viceregele ce-și pierduse coroana, blestemându-și cumnatul și gândindu-se cu groază ce se va întâmpla acum.

După ce termină această poveste plină de învățături, contabilul Berlaga se uită trist mai întâi la Borisohlebski, apoi la Dreifus, după aceea la Saharkov și, în sfârșit, la Lapidus-junior, ale căror capete se clătinau compătitor, după

cum i se părea lui în semiîntunericul din coridor.

— Vezi unde ai ajuns cu fanteziile dumitale? spuse asprul Lapidus-junior. Ai vrut să scapi de o comprimare și ai dat de alta. Acum ai s-o pățești. Din moment ce te-au comprimat de la casa de nebuni, cu siguranță că o să te dea afară și de la "Hercules".

Borisohlebski, Dreifus și Saharkov nu spuseră nimic. Și, fără o vorbă, își luară încet tălpășița în întuneric.

— Prieteni! strigă contabilul cu o voce suavă. Încotro?

Dar prietenii o luaseră la picior și pantalonii lor de orfani se zăreau tocmai în capul scării, de unde apoi dispărură.

— Nu-i frumos, Berlaga, zise rece Lapidus. Degeaba cauți să mă bagi în escrocheriile dumitale antisovietice și murdare. Adio!

Și viceregele Indiei rămase singur.

Ce-ai făcut, contabile Berlaga? Unde ți-au fost ochii, contabile? Și ce-ar fi spus tatăl tău, Foma, dacă ar fi aflat că la bătrânețe fiul său s-a făcut vicerege? Iată unde te-au adus, contabile, relațiile tale primejdioase cu domnul Funt, președintele atâtor societăți pe acțiuni cu capital mixt și necurat. Mi-e și groază să mă gândesc ce ar fi spus bătrânul Foma despre isprăvile iubitului său fiu. Dar Foma odihnește de mult în cimitirul creștin nr.2, sub un serafim de piatră cu o aripă ruptă și numai băiețașii care vin pe acolo să fure liliac mai aruncă uneori o privire nepăsătoare asupra inscripției de pe mormântul lui:

F. BERLAGA DOARME-AICI
REGRETAT DE-AI SĂI AMICI
DE FAMILIA LUI DRAGĂ
ȘI IUBIT DE-O LUME-NTREAGĂ.

Dar poate că bătrânul n-ar fi spus nimic. Desigur că n-ar fi spus nimic, căci nici viața lui n-a fost chiar așa de neprihănită. Pur și simplu, te-ar fi sfătuit să fii mai prudent și să nu te bizui în treburi serioase pe cumnatul tău. Da, în mare porcărie te-ai vârit, contabile Berlaga!

Gândurile apăsătoare care puseseră stăpânire pe ex-locțiitorul lui George al V-lea în India fură întrerupte de niște strigăte ce veneau dinspre scară:

— Berlaga! Unde dracu o fi? îl caută cineva. Aha, uite-l! Poftim pe aici, cetățene!

Pe coridor apăru împuternicitul pentru copite. Mișcând brațele ca un ostaș de gardă, Balaganov se apropie de Berlaga și îi înmână o citație.

"Tov. Bârlaga. Odată cu primirăa prăzântăi vă vâți prăzânta imediat pântru lămurirăa anumitor chăstiuni."

Hârtiuța purta antetul filialei din Cernomorsk a Oficiului din Arbatov pentru Colectarea de Coarne și Copite și o ștampilă rotundă al cărei cuprins ar fi fost cam greu de descifrat, chiar dacă lui Berlaga i-ar fi venit această idee. Dar contabilul fugar era atât de deprimat de buclucurile ce-i căzuseră pe cap, încât se mulțumi să întrebe:

— Aș putea să dau un telefon acasă?

— Ce să mai dai? răspunse încruntat responsabilul cu copitele.

După două ore, mulțimea care stătea în fața cinematografului "Capitol" așteptând să înceapă prima reprezentație și care, neavând ce face, căsca ochii în toate părțile, observă că din biroul de colectare a coarnelor iese un om care

pleacă încet, ducându-și mereu mâna la inimă. Era contabilul Berlaga. La început, abia își târa picioarele, apoi grăbi treptat pasul. După ce coti după colț, contabilul își făcu pe furiș crace și o luă la fugă ca un nebun. Nu trecu mult și se văzu iarăși la biroul său din secția financiară și de contabilitate unde ședea și se uita buimac în "cartea mare", plină de cifre care îi jucau în fața ochilor.

Marele maestru închise între timp dosarul "cazului Koreiko", și, uitându-se la Funt, care ședea sub o tăbliță nouă cu inscripția: "Președintele consiliului de administrație", spuse:

— Nici când eram foarte tânăr, foarte sărac și-mi câștigam pâinea prezentând la bâlciul din Herson pe un călugăr gras și pieptos pe care-l dădeam drept femeie cu barbă — fenomen misterios al naturii —, nici atunci nu mă afundasem atât de adânc în mocirla morală ca acest infam Berlaga.

— O stârpitură, un netrebnic, întări Panikovski, împărțind paharele cu ceai. Îi făcea plăcere să știe că există pe lume oameni încă și mai josnici decât el.

— Berlaga nu e o minte, spuse președintele cu încetineala-i caracteristică. MacDonald e o minte. Ideea lui cu privire la pacea de clasă în industrie...

— Ajunge, ajunge, îl întrerupse Bender. O să fixăm o ședință specială ca să aflăm părerile dumitale asupra lui MacDonald și a altor politicieni burghezi. Acum n-am timp. Într-adevăr, Berlaga nu e o minte, dar ne-a comunicat totuși câteva lucruri interesante despre viața și activitatea societăților pe acțiuni care explodează singure.

Marele maestru se simți deodată foarte bine dispus. Totul mergea de minune. Nimeni nu mai aducea coarne puturoase. Activitatea filialei din Cernomorsk putea fi considerată satisfăcătoare, deși, la fiecare tur, poștașul aducea noi adrese, circulare și cereri, iar Panikovski fusese de două ori la oficiul de plasare ca să găsească o secretară.

— Da! strigă brusc Ostap. Unde-i Kozlevici? Unde e "Antilopa"? Ce fel de instituție e asta, fără automobil? Trebuie să mă duc la o ședință. Toți mă cheamă, nu pot să trăiască fără mine. Unde-i Kozlevici?

Panikovski plecă ochii în jos și spuse oftând:

— Cu Kozlevici e bucluc.

— Cum adică, bucluc? Ce, s-a îmbătat?

— Mai rău, răspunse Panikovski. Ne-a fost frică să-ți spunem. L-au amețit niște popi catolici.

Spunând aceste cuvinte, curierul se uită la împuternicitul pentru copite și amândoi clătinară triști din cap.

CAPITOLUL XVII

FIUL RISIPITOR SE ÎNTOARCE ACASĂ

Marele maestru nu-i iubea pe popii catolici. El avea, de altfel, aceeași aversiune și față de rabini, de dalai-lama, de preoții ortodocși, de muezini, de șamani și față de alți slujitori ai cultului.

— Spre înșelăciune și șantaj am și eu însumi înclinații, spunea el. Acum, de pildă, mă ocup cu stoarcerea unei importante sume de bani de la un cetățean căpățânos. Dar eu nu-mi însoțesc actele dubioase nici cu psalmi, nici cu urletul orgii, nici cu citate idioate în latinește sau slavonă. Și, în general, prefer să lucrez fără tămâie și fără clopoței astrali.

Și, în timp ce Balaganov și Panikovski povesteau, vârându-se unul în vorba altuia, soarta tristă ce-l lovise pe șoferul "Antilopei", inima vitează a lui Ostap se umplea de mânie și ciudă.

Popii catolici subjugaseră sufletul lui Adam Kozlevici la hanul unde, printre niște trăsuri de tip nemțesc cu doi cai și niște platforme moldovenești pentru fructe, stătea pe un morman de bălegar "Antilopa". Preotul Kușakovski venea pe la han pentru convorbiri de ordin moral cu coloniștii catolici. Când văzu "Antilopa", slujitorul cultului se învârti în jurul ei și pipăi cu degetul un cauciuc. Intră în vorbă cu Kozlevici și află că Adam Kazimirovici aparține bisericii romano-catolice, dar că nu s-a mai spovedit de vreo douăzeci de ani. După ce spuse: "Asta nu e frumos, nu e frumos, pan Kozlevici", preotul Kușakovski plecă, ținându-și în sus cu ambele mâini poalele sutanei și sărind peste băltoacele ca de bere.

A doua zi, când încă cu noaptea în cap căruțașii duceau la piață, în târgușorul Koșara, mici speculanți emoționați, înghesuind câte cincisprezece într-o căruță, preotul Kușakovski apărură din nou. De data aceasta, era însoțit de încă un preot — Aloizi Moroșek. În timp ce Kușakovski îi dădea binețe lui Adam Kazimirovici, preotul Moroșek examina cu atenție automobilul și nu numai că apăsă cu degetul în cauciuc, dar apăsă și pe para claxonului, făcându-l să scoată niște sunete stridente. După aceasta, preoții schimbă o privire între ei, se apropiară de Kozlevici din două părți și începură să-l amețească. Îl amețiră o zi întreagă. Îndată ce tăcea Kușakovski, se pornea Moroșek. Și nu apuca acesta să se oprească pentru ca să-și șteargă sudoarea de pe față, că din nou se pornea Kușakovski să-l toace pe Adam. Din când în când, Kușakovski ridica spre cer arătătorul său galben, iar Moroșek, în acest timp, învârtea pe degete mătaniile. Apoi învârtea Kușakovski mătaniile și îndrepta Moroșek arătătorul spre cer. Ba de câteva ori preoții prinseră a cânta încet pe latinește și, chiar în seara primei zile, Adam Kazimirovici începu să le țină isonul. Totodată, amândoi preoții se uitau cu interes la mașină.

După un răstimp, Panikovski observă la stăpânul "Antilopei" o schimbare. Adam Kazimirovici rostea niște cuvinte confuze despre împărăția cerească, lucru pe care îl confirmă și Balaganov. Apoi începu să dispară ore întregi și, în cele din urmă, se mută cu totul de la han.

— Și de ce nu mi-ați raportat? întrebă indignat marele maestru.

Au vrut ei să anunțe, dar le-a fost teamă de mânia comandoului. Sperau că Kozlevici își va veni în fire și se va întoarce singur. Dar acum, speranțele s-au spulberat. Preoții l-au năucit complet. Chiar ieri l-au întâlnit întâmplător. Ședea în mașină, în fața bisericii. Au vrut să se apropie de el dar n-au apucat. Din biserică a ieșit preotul Aloizi Moroșek, însoțit de un băiat în haine cu dantele.

— Înțelegi, Bender, spuse Șura, și toată banda asta s-a urcat în "Antilopa" noastră, bietul Kozlevici și-a scos șapca, băiețașul a sunat dintr-un clopoțel și au plecat. Mi-a fost milă, zău, să mă uit la Adam al nostru. N-o să mai vedem "Antilopa" noastră.

Fără să spună nimic, marele maestru își puse chipiul de căpitan cu cozoroc lăcuit și se îndreptă spre ușă.

— Funt, zise el, rămâi aici la birou! Nu primești sub nici o formă coarne sau copite. Dacă vine poșta, arunc-o la coș. O s-o descurce apoi secretara. S-a înțeles?

Când președintele deschise gura să răspundă (ceea ce s-a întâmplat exact după cinci minute), membrii echipajului "Antilopei" erau deja departe. În fruntea cortegiului călca cu pași giganti comandorul, care întorcea din când în când capul, bombănind: "N-ați știut să mi-l păziți pe gingașul Kozlevici, măgarilor! Pe toți am să vă dezmoștenesc! Of, ce mi-e și cu clerul ăsta negru și alb!" Mecanicul de bord mergea tăcut, cu o mutră de parcă admonestarea nu l-

ar fi privit. Panikovski sărea ca o maimuță, întărâtând sentimentul de răzbunare al șefului față de răpitorii lui Kozlevici, deși parcă simțea în inimă o broască mare și rece. Îi era frică de preoții cei negri, pe care-i credea în stare de tot felul de vrăji.

În această ordine, întreaga filială de colectare a coamelor și copitelor sosi la biserică. În fața grilajului de fier împletit din spirale și cruci stătea "Antilopa" goală. Biserica era imensă. Părea înfiptă în cer, ascuțită ca un os de pește. Și osul ăsta îți rămânea în gât. Cărămida roșie lustruită, acoperișul povârnit de țiglă, fanioanele de tablă, contraforturile oarbe și idolii frumoși de piatră, ascunși în nișe ca să nu-i plouă — toată această gotică cazonă în poziție de drepti se prăbuși parcă peste membrii echipajului "Antilopei". Se simțiră mici. Ostap se urcă în automobil, adulmecă aerul și spuse cu dezgust:

— Pfui! Ce porcărie! "Antilopa" noastră a și început să miroasă a lumânări, a cutia milei pentru construirea unei biserici și a cizme popești. Desigur, e mai plăcut să mergi la botez, la nuntă și la parastase în automobil decât în birjă. Și încă pe gratis! Nu, scumpi părinți, afacerile noastre sunt ceva mai importante!

Spunând aceste cuvinte, Bender intră în curtea bisericii și, după ce trecu printre copiii care jucau șotron pe asfaltul însemnat cu cretă, urcă pe scara de granit, ca de edificiu bancar, și se opri la ușa bisericii. Pe canaturile ei groase, acoperite cu fier, niște sfinți în basorelief, așezați în pătrățele, își făceau bezele; alții arătau cu mâinile în diverse direcții, iar alții se distrau citind cărți groase, pe care sculptorul conștiincios gravase chiar și litere latine. Marele maestru trase de mâner, dar ușa nu se deschise. Dinăuntru se auzeau sunetele blânde ale unui armoniu.

— Îl amețesc! strigă Ostap, coborând scara. Amețirea e în toi! În murmurul dulce al mandolinei.

— Ce-ar fi să plecăm? întrebă Panikovski, răsucindu-și pălăria în mână. E totuși un lăcaș al Domnului. Nu se cade.

Dar Ostap, fără să-i dea nici o atenție, se apropie de "Antilopa" și începu să apese nerăbdător pe para claxonului. Claxonă până când dindărătul ușilor groase se auzi un zăngănit de chei. Membrii echipajului "Antilopei" ridicară capetele. Ușa se deschise și seninii sfinți din pătrățelele de stejar dispărură încet înăuntru. Din întunericul amvonului apăru în pridvorul înalt și luminos Adam Kazimirovici. Era palid. Mustățile lui de controlor se muiaseră și atârnavu jalnice din nări. În mână ținea o carte de rugăciuni. De ambele părți îl sprijineau preoții. Din stânga — preotul Kușakovski, din dreapta — preotul Aloizi Moroșek. Ochii sfinților erau unși cu miere.

— Alo, Kozlevici! strigă Ostap de jos. Nu te-ai plictisit încă?

— Noroc, Adam Kazimirovici, spuse cu dezinvoltură Panikovski, ascunzându-se însă în spatele comandorului.

Balaganov făcu un salut cu mâna și o strâmbătură, parcă vrând să spună: "Adam, lasă-te de șotii"!

Șoferul "Antilopei" făcu cu trupul un pas înainte, dar cu sufletul, mânat din dreapta și din stânga de privirile pătrunzătoare ale lui Kușakovski și Moroșek, făcu un pas înapoi. Se uită melancolic la prietenii săi și lăsă ochii în jos.

Astfel începu marea luptă pentru disputarea sufletului nemuritor al șoferului.

— Hei, voi, heruvimi și serafimi! exclamă Ostap, provocându-i pe adversari la duel. Dumnezeu nu există!

— Ba da, există, replică preotul Aloizi Moroșek, acoperindu-l cu trupul său pe Kozlevici.

— Țsta-i curat huliganism, murmură preotul Kușakovski.

— Nu există, nu există, continuă marele maestru, și n-a existat niciodată. E fapt constatat de medicină.

— Consider această discuție nelalocul ei, declară supărat Kușakovski.

— Dar să iei mașina e lucru la locul lui? țipă Balaganov cu lipsa lui de tact. Adam! Ei vor nici mai mult nici mai puțin decât să pună mâna pe "Antilopa".

Când auzi aceasta, șoferul își înalță capul și se uită întrebător la cei doi preoți. Aceștia începură să se văicărească și, foșnind din sutanele lor de mătase, încercară să-l ducă pe Kozlevici înapoi în biserică. Dar el se împotrivi.

— Ei, și cum rămâne cu Dumnezeu? stăruie marele maestru.

Preoții fură nevoiții să angajeze discuția. Copiii încetară să mai sară într-un picior și se apropiară de arenă.

— Cum puteți afirma că Dumnezeu nu există? începu Aloizi Moroșek cu o voce gravă, când el a creat tot ce este viu!...

— Știu, știu, spuse Ostap. Și eu sunt vechi catolic și latinist. *Puer, socer, vesper, gener, liber, miser, asper, tener.*

Aceste excepții latinești, pe care Ostap le tocise în clasa a treia când era la gimnaziul particular al lui Iliadi și care îi rămăseseră fără rost în minte până acum, avură asupra lui Kozlevici un efect magnetic. Sufletul său se alătură trupului și, în urma acestei contopiri, șoferul făcu un pas timid înainte.

— Fiule, spuse Kușakovski, uitându-se cu ură la Ostap, greșești, fiule. Minunile Domnului dovedesc...

— Boită! Nu-ți mai bate gura de pomană! îi spuse aspru marele maestru. Și eu am făcut minuni. Chiar acum patru ani a trebuit să fac, timp de câteva zile, într-un orașel, pe Iisus Christos. Și totul a mers perfect. Am hrănit chiar, cu cinci pâini, câteva mii de credincioși. De hrănit i-am hrănit, dar ce bătaie a fost, mamă!

Discuția continuă în același mod ciudat. Argumentele neconvingătoare, dar hazlii ale lui Ostap avură asupra lui Kozlevici o influență cât se poate de întremătoare. Obrajii îi redeveniră trandafirii și mustățile începură să i se zbârlească în sus.

— Arde-i, arde-i! se auzeau îndemnuri de după spiralele și crucile grilajului îndărătul căruia se strânsese o mulțime de curioși. Zi-le și despre Papa de la Roma și despre cruciade.

Ostap le vorbi și despre Papă. Îl înfieră pe Alexandru Borgia pentru purtarea lui urâtă, aminti, nu se știe de ce, de Serafim Saroski și puse mai cu osebie accentul pe inchiziția care l-a prigonit pe Galileu. Se înflăcăra atât de mult, încât îi acuză direct pe Kușakovski și Moroșek de toate nenorocirile prin care trecuse marele savant. Aceasta fu ultima picătură. Când auzi și de soarta îngrozitoare a lui Galileu, Adam Kazimirovici puse repede cartea de rugăciuni pe o treaptă și căzu în brațele deschise larg ca o poartă ale lui Balaganov. Panikovski se învârtea și el în jur, mângâindu-l pe fiul rătăcitor pe obrajii țepoși. În văzduh răsunară pupături fericite.

— Pan Kozlevici! gemură preoții. Încotro te duci, pane? Vino-ți în fire, pane! Dar eroii cursei automobiliste se și instalau în mașină.

— Vedeți, strigă Ostap preoților plouați, ocupându-și locul de comandor. V-am spus eu că Dumnezeu nu există. E un adevăr științific. Adio, părinte! La revedere, paterilor!

Însoțită de strigătele de simpatie ale mulțimii, "Antilopa" porni și peste puțin fanioanele de tablă și acoperișul de țiglă al bisericii nu se mai văzură. De fericire, membrii echipajului "Antilopei" se opriră la o berărie.

— Mulțumesc, fraților, zise Kozlevici, ținând în mână cana grea. Era cât p-aci să mă pierd. Mă amețiseră popii. În special Kușakovski. Of! Tare e șiret diavolul! Nu știu dacă mă credeți, dar m-a făcut să și postesc. Zicea că altfel nu voi intra în Cer.

— În Cer! exclamă Ostap. Cerul e acum pe prăbușite. S-au schimbat vremurile. Alta-i epoca. Îngerii vor acum să vină pe pământ. Pe pământ e bine, există servicii comunale, există un planetariu, poți vedea, la sfârșitul unei conferințe ateiste, stelele.

După a opta cană, Kozlevici comandă a noua, o ridică în sus, deasupra capului, și, după ce-și mușcă mustața de controlor, exclamă cu entuziasm:

— Nu există Dumnezeu?

— Nu există, răspunse Ostap.

Bău și, după asta, înainte de fiecare cană nouă, zicea iar:

— Există Dumnezeu? Nu există? Nu? Atunci, noroc!

Panikovski bău și el la rând cu ceilalți, dar nu-și spuse părerea despre Dumnezeu. Nu voia să se amestece în această problemă litigioasă.

O dată cu reîntoarcerea fiului risipitor și a "Antilopei", filiala din Cernomorsk a Oficiului din Arbatov pentru Colectarea Coarnelor și Copitelor dobândi strălucirea care-i lipsea. În fața ușii fostului combinat al celor cinci negustori particulari staționa acum în permanentă mașina. Desigur că era o mare diferență între ea și Buick-urile albastre sau Lincoln-urile cu botul lung, era chiar o mare diferență între ea și cupeurile lui Ford, totuși era o mașină, un automobil, un mijloc de transport, care, după cum spunea Ostap, cu toate defectele lui reușește uneori să meargă pe străzi și fără ajutorul boilor sau cailor.

Ostap lucra cu pasiune. Dacă și-ar fi folosit energia într-adevăr pentru colectarea de coarne și copite, e de presupus că industria de portțigarete și piepteni ar fi fost asigurată cu materii prime cel puțin până la sfârșitul Veacului bugetar în curs. Dar șeful biroului se ocupa de cu totul altceva.

După ce renunță la Funt și Berlaga, ale căror informații erau foarte interesante, dar nu duceau deocamdată direct la Koreiko, Ostap își propuse ca, în interesul afacerii, să se împrietenească cu Zosia Sinițkaia și, între două sărutări de politețe sub un salcâm în noapte, să pună problema lui Alexandr Ivanovici, și nu atât a lui, cât a situației sale financiare. Dar îndelungatele observații făcute de împluternicitul pentru copite duseră la concluzia că între Zosia și Koreiko nu există dragoste și că, după expresia lui Șura, acesta din urmă arde gazul de pomană în jurul ei.

— Unde nu există dragoste, reflectă oftând Ostap, nu se obișnuiește să se vorbească de bani. Să lăsăm fata deoparte.

Și în timp ce Koreiko își amintea cu zâmbetul pe buze de escrocul cu chipiu de milițian, care făcuse lamentabila încercare de a-i întinde o cursă grosolană, directorul filialei gonea prin oraș cu mașina galbenă și găsea tot felul de oameni de care milionarul-conțopist uitase de mult, dar care, în schimb, îl țineau ei bine minte. Ostap chemă de câteva ori Moscova la telefon pentru a sta de vorbă cu o cunoștință a lui, un negustor particular, specialist în domeniul dedesubturilor comerciale. Acum soseau la birou scrisori și telegrame pe care Ostap le alegea repede din restul corespondenței, în care continuau să abunde invitații la ședințe, cereri de coarne și observații că nu se pune destulă energie în colectarea copitelor. Unele dintre scrisorile și telegramele primite au fost incluse în mapa legată cu șireturi de ghetă.

La sfârșitul lunii iulie, Ostap se pregăti să plece în deplasare în Caucaz. Afacerea impunea prezența personală a marelui maestru într-o mică republică viticolă de acolo.

În ziua plecării șefului, avu loc la filială o întâmplare scandaloasă. Panikovski, trimis cu treizeci de ruble în port să cumpere bilet, se întoarse după o jumătate de oră — beat, fără bilet și fără bani. Nu izbutea să spună nimic ca să se scuze, ci tot timpul își întorcea pe dos buzunarele goale care îi atârnavă ca pungile de la biliardul rusesc și ridea neîncetat în hohote. Totul îl amuza: și mânia comandoului, și privirea plină de mustrare a lui Balaganov, și samovarul de care era chiar el răspunzător, și Funt, care moțăia la biroul său, cu panamaua căzută pe nas. Iar când deodată se uită la coamele de cerb — mândria și podoaba biroului — , îl apucă așa un râs, că se rostogoli pe jos și peste puțin timp adormi cu un zâmbet fericit pe buzele-i violete.

— Acum suntem și noi o instituție în toată puterea cuvântului, spuse Ostap. Avem un delapidator al nostru, care e în același timp portar bețiv. Amândouă aceste prototipuri confirmă realitatea tuturor acțiunilor noastre.

În lipsa lui Ostap, Aloizi Moroșek și Kușakovski își făcură de câteva ori apariția în fața biroului. Când îi vedea, Kozlevici se ascundea în colțișorul cel mai ascuns al instituției. Popii deschideau ușa, aruncau o privire înăuntru și strigau încet:

— Pan Kozlevici! Pan Kozlevici! Nu auzi glasul Părintelui ceresc? Ia aminte, pane!

Spunând aceste cuvinte, părintele Kușakovski ridica un deget spre cer, iar părintele Aloizi Moroșek își învârtea mătăniile. Atunci se apropia de ușă Balaganov, care le arăta, fără a spune un cuvânt, pumnul său masiv. Și preoții plecau, uitându-se cu melancolie la "Antilopa".

Ostap se întoarse după două săptămâni. Toată instituția veni să-l întâmpine. De pe zidul înalt și negru al vaporului ce acosta la mal, marele maestru își privea afabil subalternii. Mirosea a miel tânăr și a vin de Imeretia.

La filiala din Cernomorsk, în afară de secretara care fusese angajată înainte de plecarea lui Ostap, mai ședea doi tineri cu cizme. Erau studenți de la Școala Medie de Zootehnie, veniți în practică.

— Asta-i grozav! spuse Ostap, cu o mutră acră. Ne vine schimbul. Numai că la mine, dragi tovarăși, va trebui să munciți serios. Știți că coarnele, adică aceste ieșituri pe frunte, acoperite cu lână sau cu un strat tare, osos, sunt niște anexe ale craniului și se întâlnesc în special la mamifere?

— Asta știm, răspunseră pe un ton hotărât studenții.. Noi am vrea să facem practică.

Marele maestru fu nevoit să recurgă, ca să scape de studenți, la o metodă complicată și destul de costisitoare. Îi trimise în deplasare în stepa Calmucă, ca să organizeze acolo centre de colectare. Biroul cheltui pentru asta șase sute de ruble, dar nu exista altă soluție: studenții ar fi fost o piedică în ducerea la bun sfârșit a afacerii ce evolua cu succes.

Când Panikovski află cât s-a cheltuit pentru studenți, îl luă pe Balaganov deoparte și-i șopti enervat:

— Pe mine nu mă trimite în deplasare. Nici concediu nu mi se dă. Ori, eu trebuie să plec la Essentuki, să mă tratez. N-am nici o zi liberă, îmbrăcăminte de protecție nu capăt. Nu, Șura, nu sunt de acord cu condițiile astea. Și, în general, am aflat că la "Hercules" se dau salarii mai bune. Mă angajez acolo curier. Pe cuvântul meu de onoare că o fac!

Seara, Ostap îl chemă din nou la el pe Berlaga.

Îndată ce-l văzu pe contabil, Ostap strigă cu un glas ca al lui Nikolai I:

— În genunchi!

Totuși, convorbirea avu un caracter amical și ținu două ceasuri. După asta, Ostap porunci ca a doua zi de dimineață "Antilopa" să aștepte în față la "Hercules".

CAPITOLUL XVIII PE USCAT ȘI PE MARE

Tovarășul Skumbrievici veni pe plajă ținând în mână o servietă de funcționar cu răspundere. De servietă era prinsă o carte de vizită din argint, îndoită la un colț și purtând o lungă inscripție în cursive, din care reieșea că Egor Skumbrievici apucase să-și serbeze jubileul de cinci ani de slujbă la "Hercules".

Avea fața netedă, cu trăsăturile regulate și virile ale unui englez care se bărbierește, pe o reclamă pentru săpun de ras. Skumbrievici se opri puțin lângă tabla pe care era notată cu cretă temperatura apei și apoi, pășind greu prin nisipul fierbinte, porni să-și aleagă un locșor unde să stea mai comod.

În ziua aceea numărul celor veniți la plajă era mare. Campamentele lor ușoare apăreau dimineața și dispăreau o dată cu apusul soarelui, lăsând în urma lor, pe nisip, deșeuri urbane: coji uscate de pepene galben, coji de ouă și bucățele de ziar, care își duceau apoi, toată noaptea, o existență misterioasă pe țărmul pustiu, foșnind și refugiindu-se pe sub stânci.

Skumbrievici se strecura printre corturile improvizate din prosoape plușate, umbrele și cearșafuri, întinse pe bețe, sub care se ascundeau fete în fustanele de baie. Bărbații purtau și ei costume, dar nu toți. Unii apelau la frunze de viță, dar care nu se aflau pe locul indicat de *Biblie*, ci pe nasul *gentleman*-ilor din Cernomorsk, pentru ca să nu-l prindă soarele și să se cojească. Astfel echipați, bărbații stăteau întinși în pozițiile cele mai nepăsătoare. Din când în când, acoperindu-și cu mâna "locul biblic", intrau în apă, se cufundau o dată și fugeau repede înapoi la culcușul de nisip, spre a nu pierde nici un centimetru cub din tămăduitoarea baie de soare.

Ținuta sumară a acestor cetățeni era din plin compensată de un *gentleman* cu o înfățișare cu totul diferită. Purta ghetе de box cu nasturi, pantaloni vărğați, o haină încheiată la toți nasturii, guler tare, cravată, lanț de ceas și chiar pălărie de fetru. Mustăți groase și vată, ca niște câlți băgați în urechi, îi completau recuzita. Lângă el, înfipt perpendicular în nisip, sta de santinelă un baston cu măciulia de sticlă.

Arșița îl înnebunea. Gulerul i se umflase de transpirație. La subsuori avea o temperatură de furnal la care s-ar fi putut topi cel mai refractar minereu. Totuși, continua să stea întins și nemișcat.

Un astfel de ins poți întâlni pe orice plajă din lume. Nimeni nu știe cine e, de ce a venit și de ce stă la soare complet îmbrăcat. O fi fiind membru al vreunei ligi secrete a dobitocilor sau vreun supraviețuitor al ordinului cândva puternic al rozacrucienilor, sau vreun celibatar zurliu — cine ar putea spune?...

Egor Skumbrievici se instala alături de acest ins puritan și misterios și se dezbracă repede. În pielea goală, Skumbrievici nu mai semăna deloc cu Skumbrievici îmbrăcat. Capul său uscățiv de englez se continua un trup alb, ca de femeie, cu umerii căzuți și bazinul foarte lat. Egor se apropie de apă, încercă marea cu un picior și scoase un țipăt ascuțit. Apoi își cufundă în apă al doilea picior și iarăși scoase un țipăt ascuțit. După asta, făcu câțiva pași înainte, își

vârî degetele groase în urechi, cu arătătoarele își închise pleoapele, cu cele mijlocii își apăsă nările, scoase un țipăt sfâșietor și se cufundă în apă de patru ori la rând. Și numai după ce îndeplini acest ritual, începu să înoate voinicește, întorcând capul la fiecare mișcare a brațului. Valurile line începură să-l poarte în brațe pe acest funcționar model de la "Hercules" și eminent activist pe tărâm obștesc. După cinci minute, când, obosit, neobositul activist pe tărâm obștesc se întoarse pe spate și pânțelele lui rotund ca un glob începu să se legene pe suprafața apei, pe faleza care domina plaja se auzi claxonul "Antilopei".

Din mașină coborâră Ostap Bender, Balaganov și contabilul Berlaga, pe fata căruia se putea citi o totală resemnare în fața soartei. Toți trei începură să se plimbe pe plajă și, scrutând cu privirile, fără nici o jenă, mutrele celor veniți să se scalde, se apucară să caute pe cineva.

— Iată pantalonii lui, zise în sfârșit Berlaga, oprindu-se în fața hainelor lui Skumbrievici, care nu bănuia nimic. O fi departe, în larg.

— Ajunge! exclamă marele maestru. Nu am de gând să mai aștept. Va trebui să acționez nu numai pe uscat, dar și pe mare.

Își scoase hainele și cămașa, rămase în chiloții de baie și, vâslind cu brațele în văzduh, se băgă în apă. Pieptul marelui maestru era marcat de un tatuaj albastru ce-l înfățișa pe Napoleon cu tricorn pe cap și cu o halbă de bere în mâna-i scurtă.

— Balaganov! strigă Ostap din apă. Dezbracă-l și pregătește-l pe Berlaga. S-ar putea să am nevoie de el.

Și marele maestru porni înot pe o parte, spintecând apa cu umăru-i arămiu în direcția nord-nord est, unde se legăna burta sidefie a lui Egor Skumbrievici.

Înainte de a se cufunda în viitoarea mării, Ostap avusese foarte mult de muncit pe continent. Urma principală îl condusese pe marele maestru sub literele de aur ale firmei "Hercules", instituție în care își petrecea cea mai mare parte din vreme. Nu-l mai mirau camerele cu alcovuri și lavoare, statuile și portarul cu chipiul împodobit cu un fulger de aur, căruia îi plăcea să vorbească despre incinerare. Din explicațiile confuze ale deznădăjduitului Berlaga, se conturase figura tovarășului Skumbrievici, funcționar cu post de medie răspundere care ocupa o cameră mare, cu două ferestre, unde trăgeau pe vremuri căpitani străini, îmblânzitorii de lei sau studenți bogați din Kiev.

În odaie, telefoanele sunau des și enervant, uneori pe rând, alteori amândouă deodată. Dar nimeni nu ridica receptoarele. Încă și mai des se deschidea ușa și un cap de funcționar tuns chilug apărea în ea, îmbrățișa camera cu o privire zăpăcită și dispărea pentru a face imediat loc unui alt cap, netuns de data [aceasta, și, mai mult, acoperit cu o coamă aspră sau, iar dimpotrivă, golaș și vioriu ca o ceapă. Dar nici craniul în formă de ceapă nu zăbovea mult în crăpătura ușii. Camera era goală.

Când ușa se deschise poate pentru a cincizecea oară în acea zi, prin crăpătura ei se ivi capul lui Bender. Ca și ceilalți, se uită și el de la stânga la dreapta, apoi de la dreapta la stânga, și tot ca și ceilalți, constată că tovarășul Skumbrievici nu e în birou. Manifestându-și impertinent nemulțumirea, marele maestru porni prin secții, servicii și sectoare, întrebând dacă nu l-a văzut cineva pe tovarășul Skumbrievici. Peste tot primea același răspuns: "Skumbrievici a fost chiar acum aici" sau "Skumbrievici a plecat acum un minut".

Egor, cel cu postul de răspundere medie, făcea parte din numeroasa categorie de funcționari care ori "Au fost chiar acum aici" ori "Au plecat acum un minut" și care, în tot cursul zilei de lucru, nici nu izbutesc câteodată să

ajungă până la biroul lor. Funcționarii din această categorie intră fix la ora nouă în holul instituției și, animați de cele mai frumoase intenții, pun piciorul pe prima treaptă a scării. Îi așteaptă probleme mari. Au stabilit la ei în birou opt întâlniri importante și au pe agendă două ședințe lărgite și una restrânsă. Pe birou, zace un vraf de hârtii care necesită răspuns imediat. În general, au o mulțime de treburi, pentru care nu le-ar ajunge nici douăzeci și patru de ore. Și cetățeanul cu post de jumătate de doză de răspundere sau chiar de o doză întreagă de răspundere ridică vioi piciorul pentru a-l pune pe treapta a doua de marmură. Dar nu apucă. "Tovarășe Parusinov, un moment, se aude o voce ca un gungurit. Tocmai voiam să discut cu dumneata o problemă." Și Parusinov e luat cu blândețe la braț și dus într-un colț al holului. Din această clipă, funcționarul cu doză întreagă de răspundere sau numai pe jumătate e pierdut pentru patrie: el trece din mână în mână. Nu apucă să termine de discutat o problemă și să urce în goană trei trepte, că iarăși e prins pe drum, dus la fereastră sau într-un coridor întunecos, sau într-un colțișor pustiu unde administratorul neglijent a îngrămadit niște lăzi goale și acolo unul îi pledează pentru ceva, altul îi cere ceva, al treilea stăruie ca să se execute cutare și cutare treabă urgentă. Pe la ora trei, în sfârșit, reușește să ajungă în dreptul scării. Dacă e foarte energic, izbutește până la cinci să ajungă și pe palierul etajului unu. Dar întrucât el își are sediul la etajul doi, iar ziua de lucru s-a terminat, fuge repede jos și pleacă din instituție, ca să poată ajunge la vreme la o consfătuire interdepartamentală urgentă. În tot timpul ăsta, în biroul lui telefoanele sună de înnebunesc, întâlnirile fixate nu mai au loc, corespondența zace fără răspuns, iar cei convocați la două ședințe lărgite și la una restrânsă beau nepăsători ceai și pălăvrăgesc despre conflictele din tramvai.

La Egor Skumbrievici toate acestea erau agravate la extrem de activitatea obștească, căreia i se dedica cu o pasiune excesivă. Folosea cu pricepere și în folosul său personal tragerea reciprocă pe sfoară, pe toate liniile, care se încetățenise, nu se știe cum, pe neobservate, la "Hercules", și purta, nu se știe de ce, denumirea de sarcină obștească.

Salariații de la "Hercules" ședeau câte trei ore în șir să asculte pălăvrăgeala agramată a lui Skumbrievici.

Cu toții simțeau o dorință nebună să-l apuce de pulpanele-i grăsuțe și să-l zvârle pe fereastră de la o înălțime considerabilă. Din când în când, aveau impresia chiar că nu există, în general, și n-a existat vreodată o activitate obștească, cu toate că știau că dincolo de zidurile de la "Hercules" se desfășoară o adevărată viață obștească. "Animalul dracului, se gândeau ei, învârtind furioși în mână creioanele și lingurițele de ceai. Prefăcut, fățarnic afurisit!" Dar nu se puteau lega de Skumbrievici, le era imposibil să-l demaște. Egor rostea cuvântări pe linie despre activitatea obștească sovietică, despre munca culturală, despre învățământul sindical și despre cercurile artistice de amatori. Dar în spatele acestor cuvinte înflăcărate era un deșert total. Cele cincisprezece cercuri politice, muzicale și dramatice își elaborau de doi ani planurile de perspectivă; celulele asociațiilor voluntare, care aveau drept scop sprijinirea dezvoltării aviației, chimiei, automobilismului, hipismului, construirii de drumuri, precum și lichidarea cât mai grabnică a șovinismului națiunii majoritare, existau numai în imaginația bolnăvicioasă a membrilor Comitetului Sindical. Iar școala sindicală, a cărei înființare Skumbrievici o considera ca un merit al său deosebit, se reorganiza tot timpul, ceea ce, după cum se știe, înseamnă totală inactivitate. Dacă Skumbrievici ar fi fost un om cinstit, ar fi mărturisit poate singur că toată această activitate este o nălucă. Dar la

Comitetul Sindical această năluca se materializa sub forma unor dări de seamă, așa că în instanța sindicală următoare existența cercurilor muzicale și politice nu era defel pusă la îndoială. Cei de acolo își închipuiau școala sindicală ca fiind o clădire mare de piatră, plină de bănci, cu un profesor priceput, care desenează cu creta pe tablă curba creșterii șomajului în Statele Unite, și cu elevi mustăcioși, al cărui nivel politic crește văzând cu ochii. Din întregul inel vulcanic de activitate obștească, cu care Skumbrievici încinsese "Hercules", erau active numai două cratere: gazeta de perete *Glasul președintelui*, care apărea o dată pe lună și era făcută în orele de serviciu de Skumbrievici și Bomze, și un panou de placaj pe care scria Cei care s-au lăsat de băutură și-i îndeamnă și pe alții să-i urmeze, dar sub care nu figura nici un nume.

Bender simțea că înnebunește alergând atâta după Skumbrievici pe toate etajele de la "Hercules". Marele maestru nu izbutea în ruptul capului să-l prindă pe gloriosul activist pe târâm obștesc care, mereu, îi scăpa printre degete. Uite, chiar acum, aici, la Comitetul Sindical, vorbise la telefon, receptorul era cald încă și pe lacul negru se mai vedea abureala lăsată de respirația lui, dar el se evaporase. Iată, aici, pe pervazul ferestrei mai ședea cineva cu care Skumbrievici vorbise chiar cu o clipă înainte, dar Skumbrievici se volatilizase. O dată, Ostap izbuti chiar să-i vadă silueta într-o oglindă de pe scară. Se repezi ca vântul într-acolo, dar până ajunsese, în oglindă nu se mai vedea decât o fereastră cu un nor îndepărtat.

— Maică precistă ocrotitoare, o, miliție salvatoare! exclamă Ostap, răsuflând din greu. Ce infam birocrațism! I-a ajuns lumii până în gât! Și filiala noastră din Cernomorsk are părțile ei slabe, dar așa ceva ca la "Hercules"... Am dreptate, Șura?

Împuternicitul cu copitele oftă din străfundul rărunchilor. Sunetul rezultat semăna cu acela al unei pompe de aspirat. Se aflau din nou pe coridorul răcoros de la etajul întâi, unde mai fuseseră în ziua aceea de vreo cincisprezece ori. Și, din nou, pentru a cincisprezecea oară, trecură pe lângă banca de lemn care stătea în dreptul biroului lui Polâhaev.

Pe bancă, ședea încă de dimineață inginerul Heinrich Maria Sause, un specialist angajat din Germania cu un salariu foarte mare. Purta haine europene obișnuite și numai cămașa ucraineană, împodobită cu broderie de Zaporojie, arăta că inginerul se află în Rusia de vreo trei săptămâni și a apucat să se ducă la un magazin cu articole de artizanat. Ședea nemișcat, cu capul rezemat de speteaza de lemn a băncii și cu ochii închiși, ca un om care așteaptă la frizer să fie bărbierit. S-ar fi zis că moțâie. Dar frații din același tată care trecuseră în repetate rânduri pe lângă el în căutarea lui Skumbrievici băgaseră de seamă că pe fața nemișcată a oaspetelui din străinătăți culorile se schimbau neîncetat. La începutul zilei de lucru, când inginerul își ocupase poziția lângă ușa lui Polâhaev, obrazul său avea o rumeneală normală. Din oră în oră însă, el devenea din ce în ce mai roșu și când sosi pauza pentru dejun avea culoarea unui sigiliu poștal. După toate probabilitățile, tovarășul Polâhaev nu izbutise încă până în acel moment să treacă de jumătatea scării. După pauză, culorile începură să se schimbe în ordine inversă. Culoarea de sigiliu se transformă în niște pete ca de scarlatină. Heinrich Maria începu să pălească și, pe la mijlocul zilei, când directorul de la "Hercules" probabil că ajunsese cu ascensiunea la mezanin, fața specialistului străin se făcuse albă ca scrobeala.

— Ce s-o fi petrecând cu omul ăsta? îi șopti Ostap lui Balaganov. Ce evantai de stări sufletești!

Dar n-apucă bine să isprăvească fraza și brusc Heinrich Maria Sause se

ridică de pe bancă și se uită furios la ușa biroului lui Polâhaev, de unde se auzeau telefoanele sunând în gol și, țipând cu o voce ascutită de tenor, *Bürokratismus*, se repezi la marele maestru și începu să-l scuture cu toată puterea de umeri:

— *Genosse Polâhaev! Genosse Polâhaev!* zbiera el, țopăind de parcă stătea pe jăratec.

Scotea mereu ceasul, i-l vâră sub nas lui Balaganov, ridica din umeri și iar se repezea la Bender.

— *Was machen Sie?* îl întrebă buimăcit Ostap, arătând că știe oarecum nemțește. *Was wollen Sie* de la un biet vizitator?

Dar Heinrich Maria Sause nu se lăsa. Continuând să țină mâna stângă pe umărul lui Bender, el îl trase cu dreapta mai aproape pe Balaganov și le ținu un discurs amplu și înflăcărat, în timpul căruia Ostap se uita nerăbdător în jur, cu speranța să-l prindă pe Skumbnevici, iar împuternicitul cu copitele sughița încetișor, acoperindu-și gura cu mâna și uitându-se stupid la ghetele străinului.

Inginerul Heinrich Maria Sause semnase un contract pe un an ca să vină să lucreze în U.R.S.S. sau, cum spunea *Herr* Heinrich însuși, căruia îi plăcea precizia, la concernul "Hercules". "Bagă de seamă, domnule Sause, îl prevenise o cunoștință a lui, Bernhard Herngross, doctor în matematici, în schimbul banilor lor, bolșevicii au să te pună să muncești pe brânci." Sause îi explicase însă că nu-i este frică de muncă și că de mult dorește să găsească un câmp larg de activitate pentru aplicarea cunoștințelor sale în domeniul mecanizării gospodăriei silvice.

Când Skumbrievici îi anunță lui Polâhaev sosirea specialistului străin, directorul de la "Hercules" începu să se agite pe sub palmierii săi.

— Avem urgentă nevoie de el! Unde l-ai dus?

— Deocamdată la hotel. Să se odihnească. Abia a venit.

— Care odihnă? Ce odihnă? țipă Polâhaev. Știi dumneata câți bani s-au cheltuit pentru el? Și încă în devize! Măine, fix la ora zece, să fie aici.

La zece fără cinci minute Heinrich Maria Sause, cu pantaloni de culoarea cafelei cu lapte, proaspăt călcați, intră în cabinetul lui Polâhaev, zâmbind la gândul că a găsit un câmp vast de activitate. Dar directorul nu venise încă. Nu veni nici peste o oră, și nici măcar peste două ore. Heinrich începu să se plictisească. Îl distra numai Skumbrievici, care apărea din când în când și-l întreba cu un zâmbet nevinovat:

— Cum, *Genosse Polâhaev* n-a venit încă? Ciudat!

După alte două ore, Skumbrievici îl opri pe coridor pe Bomze care-și lua micul dejun și-i șopti:

— Nu știu, zău, ce să fac. Polâhaev l-a chemat pe neamț la ora zece dimineața, și el a plecat la Moscova să intervină în chestia localului. Se întoarce cel mai devreme peste o săptămână. Scoate-mă din încurcătură, Adolf Nikolaevici! Am sarcini pe linie obștească, nu izbutim deloc să reorganizăm învățământul sindical. Ocupă-te dumneata puțin de neamț, distrează-l cu ceva. Doar s-au cheltuit atâția bani pentru el, și încă în devize.

Bomze mirosi, pentru ultima oară, chifteaua sa cea de toate zilele, o înghiți și, scuturându-și firimiturile de pe haină se duse să facă cunoștință cu oaspetele.

Într-o săptămână, inginerul Sause, însoțit de amabilul Adolf Nikolaevici, izbuti să viziteze trei muzee, să vadă baletul *Frumoasa adormită* și să stea vreo zece ore la o adunare solemnă, organizată în cinstea lui. După ședință, avu loc partea neoficială a programului, în timpul căreia reprezentanții aleși ai

instituției "Hercules" se distrară grozav agitându-și păhărelele și strigându-i lui Sause: "Pân' la fund, pân' la fund!"

"Draga mea Tilly, îi scria inginerul logodnicei sale la Aachen. De zece zile sunt la Cernomorsk, dar n-am început încă să lucrez la concernul «Hercules». Mi-e teamă să nu mi se scadă aceste zile din sumele ce mi se cuvin în baza contractului."

Totuși, la data de cincisprezece, casierul îi înmână lui Sause leafa pe cincisprezece zile.

— Nu vi se pare că banii ăștia mi s-au plătit de pomană? întrebă Heinrich pe noul său prieten, Bomze. Doar nu fac nimic.

— Lăsați, colega, gândurile astea sumbre! strigă Adolf Nikolaevici. De altfel, dacă doriți, vă putem pune o masă specială în biroul meu.

Șezând la masa lui specială, Sause scrisese într-o zi logodnicei sale:

"Micuța mea scumpă, duc o viață ciudată și neobișnuită. Nu fac absolut nimic, dar primesc banii regulat, la datele stabilite prin contract. Stau și mă minunez. Povestește asta și prietenului nostru, doctorul Bernhard Herngross. O să i se pară interesant."

Când Polâhaev, întors de la Moscova, află că Sause are deja biroul său, se bucură.

— Perfect! spuse el. Skumbrievici să-l pună pe neamț la curent cu treburile.

Dar Skumbrievici, care se dedicase cu tot sufletul organizării unui cerc impunător de armoniști și acordeoniști, îl pasă pe neamț lui Adolf Nikolaevici. Lui Bomze, lucrul acesta nu-i plăcu. Neamțul nu-l lăsa să-și ia liniștit micul dejun și în general se băga în treburi care nu-l priveau, așa că Bomze îl pasă serviciului de exploatare. Dar cum serviciul de exploatare își reorganiza în acel moment munca, lucru consta în mutarea la nesfârșit a birourilor dintr-o cameră într-alta, Heinrich Maria fu pasat serviciului financiar. Aici, Arnikov, Dreifus, Saharkov, Koreiko și Borisohlebski, care nu cunoșteau limba germană, crezură că Sause e un turist venit din Argentina și se apucară să-i explice zile în șir sistemul de contabilitate folosit la "Hercules", slujindu-se pentru aceste explicații de alfabetul surdomușilor.

După o lună, Sause, foarte enervat, îl prinse pe Skumbrievici la bufet și începu să țipe:

— Nu vreau să primesc banii de pomană! Dați-mi de lucru! Dacă se mai continuă astfel, mă voi plânge patronului dumneavoastră!

Sfârșitul discursului ținut de specialistul străin nu-i plăcu lui Skumbrievici. El îl chemă pe Bomze.

— Ce-i cu neamțul? întrebă el. De ce turbează?

— Știi, îi spuse Bomze, după părerea mea e pur și simplu un cârcotaș. Zău, șade omul la birou, nu face nimic, încasează o groază de bani și se mai și plânge.

— Într-adevăr, un cârcotaș, făcu Skumbrievici. Mă mir că un neamț se ocupă de așa ceva. Trebuie să trecem la represalii împotriva lui. O să-i suflu eu într-o zi o vorbă lui Polâhaev și dacă nu mi l-o pune el repede la respect, lasă.

Dar Heinrich Maria hotărî să-și croiască el însuși drum la Polâhaev. Cum însă directorul de la "Hercules" era un reprezentant de seamă al acelui tip de salariați care, iată, "au plecat acum un minut" sau "chiar acum au fost aici",

această încercare n-avu ca efect decât așteptatul pe banca de lemn și explozia ale cărei victime căzuseră copiii nevinovați ai locotenentului Schmidt.

— *Bürokratismus!* țipa neamțul, renunțând de enervare la limba rusă pe care o vorbea greu.

Ostap îl luă în trecere pe oaspetele european de mână, îl conduse până la cutia de reclamații care atârna pe un perete și îi spuse tare și silabisit, de parcă ar fi vorbit cu un surd:

— Aici! Mă înțelegi? În cutie. *Schreiben, schrieb, geschrieben*. A scrie. Mă înțelegi? Eu scriu, tu scrii, el scrie, ea scrie. Ai priceput? Noi, voi, ei, ele scriu plângeri și le pun în această cutie. Le pun! Verbul a pune. Noi, voi, ei, ele pun acolo plângerile... Și nimeni nu le scoate. A nu scoate! Eu nu scot, tu nu scoți...

În clipa aceea însă, marele maestru văzu în capătul coridorului șoldurile late ale lui Skumbrievici și, lăsând lecția de gramatică neterminată, dădu fuga după invizibilul activist pe tărâm obștesc.

— Țin-te bine, Germanie! îi strigă cu îmbărbătare Balaganov neamțului, luând-o la fugă după comandor.

Dar, spre marele necaz al lui Ostap, Skumbrievici dispăru din nou, parcă ar fi încetat deodată de a mai fi materie.

— Asta-i magie, spuse Bender, învârtind capul într-o parte și alta. Chiar acum a fost omul aici și, într-o secundă, gata, nu-i!

Disperați, frații într-o dată începură să deschidă ușă după ușă, toate în șir. Dar dintr-a treia odaie Balaganov țâșni afară, ca dintr-o copcă făcută în gheață. Avea fața strâmbată ca de o nevralgie chinuitoare.

— Da, au, făcu împuternicitul cu copitele, sprijinindu-se de perete. Au, au, au!

— Ce-i cu dumneata, copile? îl întrebă Bender. Te-a supărat cineva?

— Acolo... murmură Balaganov, întinzând mâna tremurândă.

Ostap deschise ușa și dădu cu ochii de un sicriu negru.

Sicriul zăcea în mijlocul odăii pe o masă de birou. Ostap își scoase chipiul de căpitan și se apropie în vârfurile picioarelor de sicriu. Balaganov urmărea cu teamă mișcările lui. După un minut, Ostap îi făcu semn cu degetul să se apropie și-i arătă o inscripție mare, albă, făcută pe părțile laterale ale coșciugului.

— Uite, Șura, ce scrie aici, vezi? îi spuse el. "Moarte birocratismului!" Acum te-ai liniștit?

Era un sicriu, o minune, făcut în scopuri de agitație și pe care, de sărbătorile mari, salariații de la "Hercules" îl scoteau în stradă și-l purtau cântând prin tot orașul. De obicei, sicriul era dus pe umeri de Skumbrievici, Bomze, Berlaga și personal de Polâhaev, care, fiind un om de croială democratică, nu se rușina să se arate alături de subalterni la diferite cortegii și carnavaluri politice. Skumbrievici nutrea un mare respect pentru acest sicriu, căruia îi atribuia o deosebită importanță. Uneori își punea un șorț, și personal, cu mâna lui, Egor acoperea din nou sicriul cu vopsea și împrăstă lozincile antibirocratice, în timp ce în biroul lui telefoanele răgușeau de atâta sunat și diverse capete vârate pe ușă își roteau dezamăgite ochii prin încăpere.

Până la urmă, nu dădură de Egor. Portarul cu fulger la chipiu îi spuse lui Bender că tovarășul Skumbrievici a fost pe acolo acum un minut și a plecat la plaja Komendantskaia să facă baie, ceea ce îi dădea, după cum spunea el, o puțină de optimism.

Luându-l, pentru orice eventualitate, cu ei, și pe Berlaga, și scuturându-l pe Kozlevici care moțăia la volan, membrii echipajului "Antilopei" plecară afară

din oraș.

Așa stând lucrurile, nu-i de mirare că, foc și pară după tot ce se petrecuse, Ostap n-a mai stat nici o clipă pe gânduri și s-a aruncat în apă după Skumbrievici, fără a se sinchisi câtuși de puțin de faptul că importanta convorbire cu privire la afacerile necurate pe acțiuni va trebui dusă în Marea Neagră.

Balaganov execută întocmai ordinul comandorului. Îl dezbracă pe docilul Berlaga, se duse cu el la marginea mării și, ținându-l cu amândouă mâinile de talie, începu să aștepte răbdător. Pe cât se pare, în larg avea loc o explicație în condiții dificile. Ostap țipa parcă ar fi fost regele mării. Cuvintele lui nu se puteau desluși dar se vedea că Skumbrievici încearcă s-o pornească spre mal, iar Ostap îi taie calea și-l împinge spre larg. Apoi, vocile deveniră mai clare și se auziră crâmpie de frază: "Intensivnik!", "Dar cine a luat? Papa de la Roma?...", "Ce amestec am eu în chestia asta?..."

Berlaga stătea locului și parcă își dezgheța picioarele, așa bătea cu tălpile goale în nisipul ud, lăsând pe el urme ca de indian. În sfârșit, dinspre mare se auzi un strigăt:

— Fă-i vânt!

Balaganov îl îmbrânci pe contabil în apă și contabilul, deprins se vede să intre în apă, începu să înoate cu viteză neobișnuită, câinește, dând din mâini și din picioare. Când Egor Skumbrievici îl văzu pe Berlaga, de frică se lăsă la fund.

Între timp, împuternicitul cu copitele se întinse pe nisip și-și aprinse o țigară. Avu de așteptat vreo douăzeci de minute. Primul care se întoarse fu Berlaga. El se lăsă pe vine, scoase o batistă din buzunarul pantalonilor și, ștergându-și fața, spuse:

— A mărturisit Skumbrievici al nostru. N-a rezistat la confruntare.

— A trădat, năpârca? întrebă cu dulce glas Șura. Și scoțându-și cu degetul gros și cu arătătorul mukul de țigară din gură, plescăi din limbă, apoi, de pe cheiul buzelor sale, lansă un scuipat lung și rapid ca o torpilă.

Sărind într-un picior și dibuind cu celălalt cracul pantalonului, Berlaga explică confuz:

— Am făcut-o nu în interesul adevărului, ci în interesul dreptății.

Al doilea sosi marele maestru. Din mers, se trânti pe burtă și, lipindu-și obrazul de nisipul încins, se uită îndelung și cu înțeleas la Skumbrievici, care ieșea vânat din apă. Apoi luă din mâinile lui Balaganov mapa și, muind vârful creionului în gură, se apucă să treacă în dosar noile informații obținute cu grea trudă.

Egor Skumbrievici suferise o transformare uimitoare. În urmă cu jumătate de oră valurile primiseră în îmbrățișarea lor pe cel mai activ militant pe tărâm obștesc, un om de care până și președintele Comitetului Sindical, tovarășul Niderlandiuk spunea: "Oricine poate să te facă de râs, numai Skumbrievici nu". Or, Skumbrievici îi făcuse de râs. Și încă cum! Valurile mici de vară aduseră pe țărm nu frumosul corp feminin cu cap de englez care se bărbierește, ci un fel de burduf diform umplut cu muștar și hrean.

În timp ce marele maestru efectua pe mare operațiunile sale de piraterie, Heinrich Maria Sause, care reușise până la urmă să-l prindă pe Polâhaev și avusese cu el o discuție foarte animată, ieși de la "Hercules" cu totul nedumerit. Zâmbind într-un fel ciudat, se duse la poștă și acolo, stând la o măsuță înaltă acoperită cu o placă de sticlă, îi scrisese logodnicei sale din orașul Aachen:

"Scumpă fetiță. Mă grăbesc să-ți comunic o știre îmbucurătoare. În sfârșit, patronul meu, Polâhaev, mă trimite să lucrez în producție. Dar ceea ce mă uimește, dragă Tilly, este că la concernul «Hercules» asta se cheamă a da în fabrică. Noul meu prieten, Bomze, mi-a spus că sunt trimis în producție ca pedeapsă. Mai înțelegi tu ceva? Și tu ca tu, dar ce o să înțeleagă din asta bunul nostru doctor în matematici, Berhard Herngross?"

CAPITOLUL XIX

ȘTAMPILA UNIVERSALĂ

În ziua următoare, pe la ora 12, începu să circule prin "Hercules" zvonul că directorul se închisese cu un vizitator în sala sa cu palmieri și de trei ore nu mai răspundea nici la bătăile în ușă ale Sernei Mihailovna, nici la telefonul interior. Personalul de la "Hercules" făcea tot felul de presupuneri. Ei se obișnuiseră ca Polâhaev să fie dus toată ziua la braț pe coridoare, să fie așezat pe pervazuri sau tras pe scară și prin alte colțuri unde se rezolvau toate problemele. Se emise chiar ipoteza că șeful s-a rupt de masa salariaților care "au plecat chiar acum" și a aderat la grupul influent al "pustnicilor", care de obicei intră în birourile lor dimineața devreme, se înclue acolo, pun receptorul telefonului pe masă și, izolându-se astfel de întreaga lume, întocmesc tot felul de rapoarte.

Or, între timp, munca mergea înainte, era nevoie de semnături pe hârtii, de răspunsuri și rezoluții. Serna Mihailovna se apropia intrigată de ușa lui Polâhaev și căuta să prindă câte ceva din conversație. În lobul urechilor ei mari vibrau niște globulețe ușoare, zise perle.

— Un fapt fără precedent, spuse grav secretara.

— Dar cine e la el? întrebă Bomze, care răspândea un miros de apă de colonie amestecată cu chiftele. E vreo inspecție?

— Nu, ți-am mai spus. Un vizitator oarecare.

— Și Polâhaev șade cu el de trei ore?

— Un fapt fără precedent, repetă Serna Mihailovna.

— Dar ce ne facem? întrebă enervat Bomze. Am nevoie urgent de o rezoluție. Am întocmit un raport amănunțit care arată că fostul local al societății "Tabla și Jetonul" nu poate fi adaptat condițiilor de lucru ale de la "Hercules". Nu pot să plec fără rezoluție.

Serna Mihailovna era asediată din toate părțile de funcționari. Cu toții țineau în mână hârtii care mai mari, care mai mici. După ce mai așteaptă o oră, în răstimpul căreia zgomotul de dincolo de ușă nu se potoli, Serna Mihailovna se instalează la biroul ei și spuse cu blândețe:

— Bine, tovarăși. Veniți încoace cu hârtiile.

Luă din dulap un suport lung de lemn, pe care pendulau 36 de ștampile cu capete groase și lăcuite și, scoțând cu îndemânare din cuiburile lor ștampilele necesare, începu să le aplice pe hârtiile ce nu sufereau amânare.

Directorul de la "Hercules" nu mai semna de mult hârtiile cu propria sa mână. Când era nevoie de o semnătură, scotea dintr-un buzunar al vestei o ștampilă mică și, după ce sufla drăgăstos asupra ei, aplica, în dreptul titulaturii "director", un facsimil violaceu. Acest procedeu de muncă îi plăcea foarte mult și-i dădu chiar ideea să fixeze în cauciuc și unele rezoluții folosite mai des.

Astfel, luă ființă următoarea primă serie de declarații cauciucate:

Se aprobă. Polâhaev.

De acord. Polâhaev.

Bun. Polâhaev.

A se executa. Polâhaev.

După ce verifică în practică sistemul, directorul ajunse la concluzia că el îi simplifică considerabil munca și că trebuie încurajat și amplificat. Curând, fu pusă în funcțiune o nouă serie de cauciucuri. De data aceasta, rezoluțiile cuprindeau mai multe cuvinte:

Să i se aplice mustrarea printr-un ordin pe instituție. Polâhaev.

Să i se dea un avertisment. Polâhaev.

Să fie mutat la periferie. Polâhaev.

Să fie concediat fără preaviz. Polâhaev.

Pe de altă parte, lupta pe care directorul de la "Hercules" o ducea cu secția gospodăriilor comunale în problema localului, îi sugeră ideea să dea să se facă o nouă serie de ștampile cu texte stereotipe:

Nu sunt subordonat serviciului comunal. Polâhaev.

Ce, ăia de acolo au înnebunit? Polâhaev.

Nu-mi puneți piedici în muncă. Polâhaev.

Nu sunt caraula voastră. Polâhaev.

Hotelul ne aparține nouă și basta. Polâhaev.

Cunosc manevrele voastre. Polâhaev.

Nu vă dau nici paturile, nici lavoarele. Polâhaev.

Această serie fu comandată în trei exemplare. Se prevedea că lupta va fi îndelungată și șeful, perspicace, se temea pe bună dreptate că numai într-un singur exemplar ele au să se tocească.

Pe urmă, fu comandată o garnitură de rezoluții pentru uz intern.

Întrebați-o pe Serna Mihailovna. Polâhaev.

Nu mă bateți la cap. Polâhaev.

Graba strică treaba. Polâhaev.

Să vă ia dracu pe toți! Polâhaev.

Gândirea creatoare a șefului nu se mărginea, desigur, la latura pur administrativă. Ca om cu concepții largi, nu putea să ocolească problemele de politică curentă. Și astfel, comandă o admirabilă ștampilă de valoare universală, la al cărei text munci câteva zile. Era un text ce făcea minuni, el însuși elastic ca de cauciuc și pe care Polâhaev putea să-l folosească în orice împrejurare. În afară de faptul că îi permitea să ia imediat atitudine față de evenimente, îl mai și scutea de oboseala de a-și storce creierii de fiecare dată. Ștampila era atât de adaptabilă, încât era suficient să completezi spațiile goale ca să obții oricând o rezoluție la ordinea zilei:

Ca răspuns la.....

Noi, salariații de la "Hercules", declarăm într-un singur glas că vom lupta pentru:

a) îmbunătățirea calității corespondenței de serviciu,

b) sporirea productivității muncii,

c) intensificarea luptei împotriva birocrației, a tăgănelii, a

familiarismului, a nepotismului și a lingușirii,

d) lichidarea absențelor nemotivate și a onomasticilor,

e) reducerea cheltuielilor suplimentare pentru calendare și portrete,

f) creșterea generală a activității sindicale,

g) renunțarea de a mai sărbători Crăciunul, Paștele, Rusaliile, Buna Vestire, Bobotează, Curban-batramul, Iomchipurul, Ramazanul, Purimul și alte sărbători religioase,

h) lupta necruțătoare împotriva rătăcirilor, huliganismului, beției, lipsei de răspundere personală, ploconirii și îngâmfării,

i) înscrierea tuturor în rândurile asociației "Jos rutina de pe scena operei",

j) trecerea totală la consumul de soia,

k) trecerea generală a registraturii la alfabetul latin, precum și pentru tot ce va mai fi nevoie de acum înainte.

Spațiul punctat îl completa Polâhaev personal, după necesități și potrivit cerințelor momentului.

Încetul cu încetul, Polâhaev se atașă trup și suflet de această rezoluție universală și începu s-o folosească din ce în ce mai des. Ajunse până acolo încât răspundea cu ea și la atacurile, uneltirile și actele arbitrare ale propriilor săi colaboratori.

De pildă: *Ca răspuns la infama cerere a contabilului Kukușkind de a i se plăti orele suplimentare, declarăm că vom lupta...* Sau: *Ca răspuns la uneltirile josnice și la atacurile mârșave ale funcționarului Borisohlebski care a cerut un concediu suplimentar, declarăm că...* etc.

Și la încă alte acte de felul acesta se răspundea imediat prin îmbunătățirea, sporirea, intensificarea, lichidarea, reducerea, creșterea generală, renunțarea, lupta necruțătoare, înscrierea tuturor, trecerea totală, trecerea generală, precum și prin tot ce va fi nevoie pe viitor.

Și numai după ce îi puneă astfel la punct pe Kukușkind, Borisohlebski și alții, șeful folosea ștampila scurtă: *Să i se dea un avertisment. Polâhaev.* Sau *Să fie mutat în provincie. Polâhaev.*

Când văzură pentru prima dată rezoluția cea mare de cauciuc, unii salariați de la "Hercules" se indispuseră. Îi speriasse numărul considerabil de puncte. Îi tulbura mai ales punctul cu privire la alfabetul latin și la înscrierea tuturor în asociația "Jos rutina de pe scena operei!". Dar lucrurile trecură fără incident. E adevărat că Skumbrievici nu rămăsese cu mâinile în sân și înființase, în afară de asociația sus menționată, și un cerc, "Jos Hovanșcina", dar lucrurile se opriă aici.

Așa că acum, în timp ce de cealaltă parte a ușii biroului lui Polâhaev se auzea murmurul ca de ventilator al glasurilor dinăuntru, munca nu stagna și Serna Mihailovna lucra cu spor la expedierea afacerilor urgente. Suportul cu ștampilele așezate după mărime — de la cea mai mică: *Bun. Polâhaev*, până la cea mai mare, universal valabilă — semăna cu acele complicate instrumente muzicale de circ, la care un clovn alb, cu un soare pe șezut, cântă cu niște bețișoare serenada de Braga. Secretara alegea ștampilele cu textul care era cu aproximație cel mai potrivit și le aplica pe hârtie. Cel mai mult folosea ștampila prudentă: *Graba strică treaba*, știind că aceasta era rezoluția preferată a șefului.

Munca, prin urmare, mergea înainte. Cauciucul înlocuia admirabil omul. Polâhaev de cauciuc nu era cu nimic mai prejos decât Polâhaev cel viu.

"Hercules" se golise, îngrijitoarele umblau în picioarele goale pe coridoare,

cu gălețile de apă murdară, plecase și ultima dactilografă care mai întârziase un ceas la birou ca să-și bată pentru ea personal versurile lui Esenin "Așternând ale stihurilor rogojini aurii, aș vrea să-ți cânt ceva duios". Serna Mihailovna, care se plictisise de atâta așteptare, se ridicase și, înainte de a se duce acasă, își masa pleoapele cu degetele-i reci, când deodată ușa de la biroul lui Polâhaev se mișcă, se deschise și dinăuntru ieși, cu pas leneș, Ostap Bender. El se uită somnoros la Serna Mihailovna și își văzu de drum, agitând o mapă galbenă, legată cu niște șireturi de ghetă. După el apăru, de sub umbra înviorătoare a palmierilor și sicomorilor, Polâhaev. Serna se uita la sus-pusul ei prieten și, fără a scoate nici un sunet, se lăsă pe pernița pătrată care îmblânzea duritatea scaunului ei. Ce bine că funcționarii plecaseră și nu-și puteau vedea în această clipă șeful! Pe mustața lui spânzura, ca o păsărică pe o creangă, o lacrimă de diamant. Polâhaev clipea uimitor de repede și-și freca mâinile cu atâta forță încât ai fi zis că vrea să scoată scânteii după metoda folosită de sălbaticii din Oceania. El alergă după Ostap, zâmbind slugarnic și ținându-și spinarea încovoiată.

— Și ce-o să fie? mormăia, gudurându-se pe lângă Ostap, cred că n-o să mi se întâmple nimic. Hai, spune-mi, scumpule, iubitele, așa-i că n-o să mi se întâmple nimic? Pot să fiu liniștit?

Voia să adauge că are nevastă, copii, că o are pe Serna, copii de la Serna și de la încă o femeie, care locuiește la Rostov-pe-Don, dar simți că i se oprește ceva în gât și tăcu.

Gemând ușor, îl însoți pe Ostap până în hol. În clădirea rămasă pustie nu mai întâlnea decât doi oameni. La capătul unui coridor stătea Egor Skumbrievici care, când îl văzu pe marele maestru, își duse mâna la falcă și se retrase într-o nișă. Jos, pe scara din spatele fecioarei de marmură cu făclia electrică în mână, se ivi capul contabilului Berlaga care se înclină până la pământ în fața lui Ostap și spuse chiar: "Bună ziua!", dar Ostap nu răspunse la salutul viceregelui.

La ieșire, Polâhaev îl apucă pe Ostap de mânecă și murmură:

— N-am ascuns nimic. Pe cuvânt de onoare! Pot să fiu liniștit? Da?

— Liniștea deplină o poate da omului numai o poliță de asigurare, răspunse Ostap, fără să-și încetinească pasul. Asta o să-ți spună orice agent care încheie asigurări pe viață. Personal, nu mai am nevoie de dumneata. Cred însă că statul se va interesa, în curând, de persoana dumitale.

CAPITOLUL XX

COMANDORUL DANSEAZĂ TANGO

Într-un mic bufet cu ape gazoase, pe a cărei firmă erau zugrăvite niște sifoane albastre, ședeau, la o măsuță albă, Balaganov și Panikovski. Împuternicitul cu copitele mesteca o prăjitură în formă de rulou, atent tot timpul să nu iasă crema prin partea cealaltă. Înfulecând această mâncare a zeilor, avea grijă s-o compenseze din când în când sorbind siropul verde "Fân proaspăt", amestecat cu sifon. Curierul bea chefir aducător de sănătate. În fata lui se alinaseră deja șase sticlute goale. Preocupat, Panikovski scutura acum, într-un pahar, conținutul gros al celei de a șaptea. Noua secretară le plătitise în ziua aceea leafa potrivit statului semnat de Bender și prietenii se delectau la răcoarea ce venea de la plăcile de mozaic ale bufetului, de la răcitorul cât o casă de bani unde se păstra niște brânză udă, de la baloanele cilindrice de culoare închisă cu apă gazoasă și de la tejgheaua de marmură. O bucată de

gheață căzuse din răcitor și zăcea pe jos, distribuind generos șuvițe de apă în toate părțile. Îți făcea realmente plăcere să te uiți la această oază de apă după aspectul obositor al străzii cu foarte puțină umbră, cu trecători istoviți de căldură și cu câini înnebuniți de sete.

— Frumos oraș, Cernomorsk! spuse Panikovski, lingându-se pe buze. Chefirul face bine la inimă.

Declarația aceasta îl făcu, nu se știe de ce, pe Balaganov, să râdă. De râs, apăsă imprudent pe rulou și din el țâșni un cârnăcior de cremă, pe care împuternicitul abia reuși să-l prindă din zbor.

— Știi, Șura, că am cam început să-mi pierd încrederea în Bender al dumatiale, continuă Panikovski. Parcă nu face ce trebuie.

— la mai las-o! îl repezi amenințător Balaganov. Nu ți-a cerut nimeni părerea.

— Nu, zău, vorbesc serios. Îl respect foarte mult pe Ostap Ibraghimovici: e un om și jumătate!... Chiar și Funt — și doar știi cât îl respect pe Funt — a spus despre Bender că e o minte. Dar dumatiale, Șura, pot să-ți spun că Funt e un măgar! Zău, e un dobitoc. E pur și simplu o stârpitură, un netrebnic. De Bender nu pot să spun nimic rău. Dar e ceva care nu-mi place. Șura, îți vorbesc ca unui adevărat frate.

De la ultima convorbire cu un subinspector de la miliția judiciară, nimeni nu-i mai vorbise lui Balaganov ca unui adevărat frate. De aceea, el ascultă cu mulțumire cuvintele curierului și, imprudent, îl lasă să continue.

— Știi, Șura, șopti Panikovski, că îl respect foarte mult pe Bender, dar trebuie să-ți spun: Bender e un măgar! Zău, e o stârpitură, un netrebnic!

— Ho, ho! făcu Balaganov în chip de semnal de oprire.

— Stai olecă cu ho-ho. Gândește-te numai pe ce cheltuiește el banii noștri. Adu-ți aminte! Pentru ce ne trebuie biroul ăsta idiot? De ce atâtea cheltuieli? Numai pe Funt îl plătim cu o sută douăzeci de ruble. Și apoi, secretara. Acum ne-a mai trimis doi indivizi, i-am văzut astăzi trecuți pe stat, și au încasat leafa. Pentru ce toate astea? El zice că pentru forma legală. Puțin îmi pasă de forma legală, dacă costă atâția bani. Și coarnele de cerb de șaizeci și cinci de ruble! Și călimara! Și toate aparatele astea de făcut găuri!

Panikovski își descheie haina și plastronul de cincizeci de copeici care îi era prins cu un buton la gât, sări în sus ca un sul de pergament. Dar Panikovski nici nu băgă de seamă, atât era de aprins.

— Da, Șura. Nouă, dumatiale și mie ne dă o leafă de mizerie, iar el se lăfăiește în lux. Și pentru ce, mă rog, a plecat în Caucaz? Zice că în deplasare. Nu cred! Panikovski nu înghite orice! Eu am alergat în port de i-am luat bilet. Auzi, mă rog matale, bilet de clasa I. Cu a II-a, filfizonul ăsta de pe Neva nu poate să călătorească. Uite unde se duc cele zece mii de ruble ale noastre! Vorbește la telefon cu provincia, trimite în toată lumea telegrame fulger. Știi dumneata cât costă fulgerele astea? Patruzeci de copeici cuvântul. Iar eu trebuie să-mi refuz o sticlă de chefir, de care am atâta nevoie pentru sănătate. Sunt doar bătrân și bolnav. Îți spun deschis: Bender nu e o minte.

— Totuși, nu te lansa așa, răspunse Balaganov, șovăitor. Doar Bender te-a făcut om. Adu-ți aminte cum alergai la Arbatov cu gâsca. Pe când acum ai slujbă, leafă, ești membru al societății.

— Nu vreau să fiu membru al societății! declară deodată Panikovski și, coborând glasul, adăugă: Bender al dumatiale e un idiot. A pornit aceste cercetări tâmpite, când banii pot fi luați chiar astăzi fără nimic la mână.

Auzind aceste cuvinte, împuternicitul cu copitele uită de șeful lui iubit și își

trase mai aproape scaunul de Panikovski, iar acesta, tot îndreptându-și mereu plastronul neastâmpărat, îi împărtăși lui Balaganov o experiență cât se poate de serioasă, pe care o făcuse pe propriul său risc.

În ziua când marele maestru și cu Balaganov îl urmăriseră pe Skumbrievici, Panikovski lăsase cu de la sine putere biroul pe seama bătrânului Funt, pătrunsese pe ascuns în odaia lui Koreiko și, profitând de lipsa de acasă a stăpânului, făcuse cercetări amănunțite. Desigur că nu găsisese acolo nici un fel de bani, dar descoperise ceva mai bun: niște greutateți negre, foarte mari, de vreo douăzeci și patru de kile fiecare.

— Uite, Șura, îți vorbesc ca unui frate. Am descoperit secretul acestor greutateți.

Panikovski prinse în sfârșit ȣumburlucul neastâmpărat al plastronului său, îl încheie de nasturele de la pantalon și se uită triumfător la Balaganov.

— Ce secret poate să fie? spuse dezamăgit împuternicitul cu copitele. Niște greutateți obișnuite pentru gimnastică.

— Știi, Șura, ce mult te respect, se înfierbântă Panikovski, dar ești un măgar. Sunt greutateți de aur! Ai înțeles? Greutateți din aur curat! Fiecare are câte douăzeci și patru de kile. Aproape cincizeci de kile de aur curat. Mi-am dat seama de asta de cum m-am uitat la ele, de parcă aș fi văzut o nălucă. Stăteam în fața acestor greutateți și râdeam ca un nebun. Ce ticălos e Koreiko ăsta! Și-a turnat niște greutateți din aur, le-a vopsit în negru și crede că nimeni n-o să le dea de urmă. Îți spun, Șura, ca unui frate: crezi că ȣi-aș fi destăinuit asta, dacă m-aș fi putut căra singur cu greutatețile alea? Dar eu sunt bătrân și bolnav, și ele cântăresc greu. Așa că te iau părtaș la treaba asta ca pe un frate. Eu nu sunt Bender, eu sunt om cinstit!

— Și dacă nu-s de aur? întrebă scepticul fiu al locotenentului, care tare mult dorea ca Panikovski să-i spulbere cât mai repede îndoielile.

— Și atunci din ce sunt, după părerea dumitale? întrebă ironic violatorul de convenȣii.

— Da, spuse Balaganov, clipind din genele-i roșcovane, acum e limpede totul. Ia te uită, bătrân, bătrân, dar l-a descoperit. Ai dreptate, Bender nu face ceea ce ar trebui să facă: scrie tot felul de hârtiuțe, călătorește... O să-i dăm totuși și lui o parte, judecată dreaptă, ce zici?

— Și de ce, mă rog? obiectă Panikovski. Las' să fie totul pentru noi. Să trăim și noi minunat, Șura. Eu am să-mi pun dinȣi de aur și am să mă însor. Zău că mă însor, pe cuvânt de onoare!

Hotărâră să pună imediat mâna pe greutatețile preȣioase.

— Plătește pentru chefir, Șura, spuse Panikovski. Ne socotim pe urmă.

Complotiștii ieșiră din bufet și, orbiȣi de soare, începură să hoinărească prin oraș. Nerăbdarea nu le dădea astâmpăr. Se opriră îndelung pe toate podurile din oraș și, cu burȣile peste parapet, se uitară fără interes în jos, apoi la acoperișurile caselor, la străzile ce coborau spre port și pe care autocamioanele mergeau cu prudenȣa unui cal. Vrăbiile grase din port loveau cu ciocurile în caldarâm, urmărite de pe toate gardurile de niște pisici murdare. Dincolo de acoperișurile ruginii, de felinarele din podurile caselor și de antene se zărea apa albastră, o șalupă care înainta cu toată viteza și un coș galben de vapor, cu o literă mare, roșie, pe el.

Din când în când, Panikovski înălȣa capul și se apuca să calculeze. Transforma kilogramele în grame și de fiecare dată obȣinea o cifră atât de ademenitoare, încât nu-și putea opri un ușor ȣipăt.

După orele zece seara, fraȣii după același tată, încovoiaȣi sub povara celor

două greutate mari, se îndreptau spre biroul de colectare a coarnelor și copitelor. Panikovski își ducea partea lui cu amândouă mâinile, cu burta scoasă în afară și gâfâind vesel. Se oprea des, pune greutatea pe trotuar și murmura: "Mă însor! Pe cuvânt de onoare că mă însor!" Balaganov, care era voinic, ducea greutatea pe umăr. Din când în când, Panikovski nu izbutea să cotească, fiindcă în virtutea inerției greutatea îl ducea înainte și atunci Balaganov îl apuca cu mâna pe care o avea liberă de gulerul hainei și-l îndrepta pe scumpul său frate în direcția bună.

În pragul biroului, se opriă.

— Tăiem acuși cu pila câte o bucățică, zise repede Panikovski, și mâine dimineată o vindem. Am aici un ceasornicar cunoscut, pe domnul Biberhan. El o să ne dea exact cât face. Nu ca cei de la comerțul de stat cu metale, care nu-ți dau niciodată prețul adevărat.

Dar în clipa aceea complotiștii observară că printre perdelele verzi ale biroului se zărește o rază de lumină.

— Cine poate să fie înăuntru la ora asta? se miră Balaganov, aplecându-se spre broască.

La birou, în lumina puternică a lămpii de masă, ședea Ostap Bender și scria ceva repede.

— Scriitorul! spuse Balaganov, începând să râdă și îl lăsă pe Panikovski să se uite și el.

— Sigur, iar scrie, făcu Panikovski, după ce se sătură privind. Zău că ticnitul mă face să râd. Dar unde tăiem greutatele?

Și stabilind cu înflăcărare că e neapărat nevoie să se ducă chiar a doua zi dis-de-dimineată să vândă ceasornicarului două bucățele de aur, frații după același tată își luară greutatele și se făcură nevăzuți în întuneric.

Între timp, marele maestru termina biografia lui Alexandr Ivanovici Koreiko. Căpăcelele de bronz de pe toate cele cinci căsuțe de țară, care alcătuiau călimara "Cu fața spre sat", fuseseră scoase și Ostap muia penița unde nimerea, se foia pe scaun și-și mișca mereu picioarele sub masă.

Avea fața istovită a unui jucător de cărți, care a pierdut toată noaptea și abia în zori a prins, în sfârșit, un pachet bun. O noapte întreagă nu i-a intrat carte și mereu i s-a săltat banca. În zadar a schimbat el mesele de joc, căutând să înșele soarta și să dea de un loc cu noroc, dar degeaba: nu-i intra carte și pace. A filat el ce-a filat, adică după ce se uita la prima carte, începea s-o tragă încetișor pe cea de dedesubt; sau pune cartea pe marginea mesei și o privea de jos în sus, așeza amândouă cărțile față în față și le "gusta" pe rând — într-un cuvânt, făcea tot ce fac oamenii când le merge prost la *chemin de fer*. Dar nimic nu-i ajuta. De cele mai multe ori îi intrau figuri: valeți cu mustăcioarele ca niște șnururi, dame care miroseau a flori de hârtie și rigi cu bărbi ca de portari. Foarte des îi cădeau decari negri și roșii. În general, îi intrau numai porcării din cele care oficial se numesc "bacara", iar neoficial "bac" sau "zero". Și abia în ceasul când candelabrele pălesc și se sting și când sub afișele pe care scrie "Dormitul interzis" sforăie pe scaun ghinionistii cu gulere murdare, atunci se produce minunea. "Mâna" începe dintr-o dată să țină, figurile și decarii dezgustători dispar și încep să-ți curgă optarii și noarii. Jucătorul nu mai schimbă locul, nu mai filează cărțile, nu se mai uită la ele de jos în sus. Simte sub mână un pachet norocos. Și chibiții se înghesuie în spatele băftosului, îl trag de mânecă și-i șoptesc: "Nene lura, dă-mi trei ruble". Iar el, palid și mândru, dă curajos pe față cărțile și în strigătele: "Se eliberează locul și la masa nr.9!" și "Crupieri, trimiteți monede de câte 50 de copeici!", își termină

partenerii. Și masa verde, marcată cu linii și arcuri albe, îi apare acum veselă ca un teren de fotbal.

Ostap nu mai avea nici o îndoială. În jocul lui se produsese o cotitură.

Tot ce fusese neclar devenise clar. Nenumărații oameni cu mustăcioare ca niște șnurulețe și cu bărbi de rigi, cu care Ostap fusese nevoit să se întâlnească și care lăsaseră urme în mapa galbenă legată cu șireturi de ghetă, dispărură subit și pe primul plan, sfărâmând pe toți și tot, apăru mutra de porc, cu ochi șterși, cu sprâncene de culoarea spicului de grâu și cu zbârcituri adânci, de plutonier, pe obraji.

Ostap puse punct, apăsă peste biografie tamponul cu ursuleț de argint în loc de mâner și începu să coasă documentele. Îi plăcea să țină dosarele în ordine. Admiră pentru ultima oară declarațiile, telegramele și diferitele note informative frumos netezite. Mai erau pe lângă ele, în mapă, și fotografiile și extrase de conturi. Era acolo toată viața lui Alexandr Ivanovici Koreiko și, în perspectiva ei, palmierii, femeile, marea azurie, vaporul alb, expresurile albastre, automobilul cu geamuri de cristal și Rio de Janeiro, orașul fermecat din fundul acestui golf, unde viețuiesc mulatri blânzi și unde covârșitoarea majoritate a cetățenilor umblă în pantaloni albi. În sfârșit, marele maestru găsisse pe individul la care visase toată viața.

— Și nici măcar n-are cine să-mi aprecieze munca aceasta titanică, spuse melancolic Ostap, ridicându-se de pe scaun și legând mapa groasă. Balaganov e foarte simpatic, dar e prost. Panikovski e doar un bătrân caraghios. Iar Kozlevici e un înger fără aripi. Și astăzi încă e perfect convins că noi aici colectăm coarne pentru nevoile industriei de țigarete. Unde sunt prietenii mei, nevestele mele, copiii mei? N-am decât speranța că stimabilul Alexandr Ivanovici va aprecia vasta mea muncă și, ținând seamă de sărăcia mea, îmi va da cinci sute de miișoare. Deși, nu! Acum nu iau mai puțin de un milion, căci altfel blânzii mulatri n-o să mai aibă nici un respect față de mine.

Ostap trecu de după birou, în față, își luă la subsuoară minunata mapă și începu să se plimbe îngândurat prin încăperea goală, ocolind mașina de scris cu "î"-ul turcesc și compostorul de cale ferată, atingând aproape cu capul coamele de cerb. Cicatricea albă de pe gâtulejul lui se făcuse trandafirie. Treptat, mișcările marelui maestru se încetiniră; picioarele lui, încălțate cu niște pantofi roșii cumpărați de ocazie de la un marinar grec, alunecau fără zgomot pe podea. Pe neobservate, începu să se miște cu trupul înclinat într-o parte. Cu mâna dreaptă ținea cu gingășie strânsă, la piept, mapa, de parcă ar fi strâns o față, iar cu mâna stângă, parcă plutea. În aer zbârnâia clar roata norocului. Hârâitul ei era ca un sunet fin, muzical, care se transformă deodată într-o melodie ușoară, cântată de mai multe voci la unison... Și o melodie de mult uitată, care-ți strângea inima, făcu să răsună toate obiectele ce se găseau în filiala din Cernomorsk a Oficiului pentru Colectarea de Coarne și Copite. Primul care dădu tonul fu samovarul din care căzu pe neașteptate, pe tavă, un mic tăciune aprins. Și samovarul începu să cânte:

*Sub cerul cel de foc al Argentinei
Sub bolta ei d-azuru-acvamarinei...*

Marele maestru dansa tango. Figura lui de efigie sta din profil. Se lăsa într-un genunchi, se îndrepta repede, se întorcea și, călcând ușor, luneca iarăși înainte. Cozi invizibile de frac fluturau la piruetele neașteptate.

Melodia o continuă mașina de scris cu "î"-ul turcesc:

...Sub bolta îi d-azuru-acvamarină Undi fâmbăli sclipăsc în bolăro...

Și compostorul greoi de tuci, care trăise multe, ofta surd cu sufletul la vremurile apuse:

*...Unde femeile sclipesc în bolero
Toți peste tot dansează dulcele tango.*

Ostap dansa tangoul clasic provincial, precum la teatrele de varietate cu douăzeci de ani în urmă, atunci când contabilul Berlaga purta prima sa gambetă, Skumbrievici avea serviciu la secretariatul primăriei, Polâhaev dădea examen pentru cel mai mic grad de funcționar public, iar președintele-paravan, Funt, era încă un septuagenar viei care, împreună cu alte veste de pichet, ședea la cafeneaua "Florida" și comenta cutremurătorul eveniment al închiderii Dardanelelor, în legătură cu războiul italo-turc. Și vestele de pichet, care pe vremea aceea aveau încă obraji rumeni și netezi, își dădeau atunci cu părerea despre oamenii politici ai zilei. "Enver-bei e o minte! Iuan Și-Kai e o minte! Purișchevici e și el, totuși, o minte!" spuneau ei. Și încă de pe atunci afirmau că Briand e o minte, fiindcă și pe atunci Briand era ministru.

Ostap dansa. Deasupra capului lui fremătau palmieri și zburau păsările multicolore. Transoceanice se frecau cu bordul de cheiul de la Rio de Janeiro. Pișicherii negustori brazilieni se ocupau sub ochii tuturor cu *dumping*-ul de cafea, iar în restaurantele în aer liber tinerii se distrau consumând băuturi spirtoase.

— Parada o voi comanda eu! exclamă marele maestru. Stinse lumina, ieși din birou și o luă pe drumul cel mai scurt spre strada Malaia Kasatelnia. Picioarele firave ca de compas ale reflectoarelor se rășchirau pe cer, coborau, tăiau pe neașteptate o bucată de casă, scoțând la lumină un balcon sau un geamlâc, unde ședea câte o pereche încremenită de surpriză. De după un colț, lui Ostap îi ieșiră înaintea, legănându-se și duduind cu șenilele, două tancuri mici, cu pălăriuțe rotunde, ca niște ciuperci. Un călăreț aplecându-se din șa întrebă pe un trecător cum se poate ajunge mai repede în Piața Veche. Pe altă stradă, o unitate de artilerie îi tăie lui Ostap calea. El se strecură între două baterii. Văzu apoi niște milițieni care băteau grăbiți, de poarta unei case, o tăbliță pe care scria cu litere negre: "Adăpost în caz de atac cu gaze asfixiante".

Ostap se grăbea. Îl mâna din urmă tangoul argentinian. Fără să se uite nici în dreapta, nici în stânga, intră în casa lui Koreiko și bătău la ușă.

— Cine-i acolo? se auzi glasul milionarului clandestin.

— O telegramă! răspunse marele maestru, făcând cu ochiul în întuneric. Ușa se deschise și el intră, agățându-se cu dosarul de tocul ușii.

În zori, departe, într-o râpă din afara orașului, ședea împuternicitul și curierul.

Ei tăiau cu o pilă greutatea. Nasurile le erau murdare de praf de fontă. Lângă Panikovski zăcea pe iarbă plastronul pe care și-l scosese fiindcă-l stingherea la lucru. Prevăzător, violatorul convenției așternuse sub greutatea o foaie de ziar, ca să nu se piardă nici o fărâmiță din metalul prețios.

Frații după același tată schimbau din când în când între ei priviri pline de importanță și continuau să pilească cu și mai multă vigoare. În liniștea

dimineții, nu se auzeau decât șuierăturile popândăilor și scrâșnetul pilelor înfierbântate.

— Ce-i asta?! exclamă deodată Balaganov oprindu-se, pilesce de trei ore și tot nu dau de aur.

Panikovski nu răspunse. Se duminise de mai înainte și, de jumătate de oră, mișca pila numai așa, ca să se afle în treabă.

— Ei, să mai pilim nițel! spuse optimist roșcovanul Șura.

— Sigur că trebuie să pilim, răspunse Panikovski, căutând să mai amâne ora teribilă a răzbunării.

Își duse palma la față și urmărea printre degetele răsfire cum spinarea lată a lui Balaganov se mișcă în ritm egal de sus în jos și înapoi.

— Nu pricep nimic! spuse Șura, după ce termină de pilit și desfăcu greutatea în două jumătăți, ca pe un măr. Țsta nu-i aur!

— Pilește, pilește, murmură speriat Panikovski.

Dar Balaganov, ținând în fiecare mână câte o emisferă de fontă, se apropia încet de violatorul de convenții.

— Nu te apropia de mine cu fierul ăsta! chițcăi Panikovski, fugind într-o parte. Te disprețuiesc!

Dar în clipa aceea, Șura își făcu vânt și, gâfâind de atâta efort, aruncă în intrigant una din emisfere. Auzind deasupra capului său șuierul proiectilului, intrigantul se trânti la pământ.

Lupta dintre înputernicit și curier nu dură mult. Balaganov, scos din fire, călcă mai întâi cu sete în picioare plastronul, apoi trecu la proprietarul lui. Cu fiecare lovitură, Șura îi expunea și motivele:

— Cine a născocit greutatea ăstea? Cine a delapidat banii statului? Cine l-a bârfit pe Bender?

În afară de asta, primul născut al locotenentului își mai aminti, cu acest prilej, de violarea convenției de la Suharevka, fapt pentru care Panikovski căpătă câțiva pumni în plus.

— Ai să-mi dai socoteală pentru plastron! țipa furios Panikovski, apărându-se cu coatele. Să știi că n-o să te iert niciodată pentru plastron! Unde mai găsești acum de cumpărat astfel de plastroane?

În încheiere, Balaganov îi luă inamicului, drept captură, portofelul său vechi cu treizeci și opt de ruble înăuntru.

— Asta-i pentru chefirul tău, năpârcă! îi spuse el.

Se întoarseră în oraș plouați.

Înainte mergea Șura, furios, iar în urma lui, șchiopătând de un picior și văitându-se amar, se târa Panikovski.

— Sunt un bătrân sărac și nefericit! se tânguia el. Ai să-mi dai socoteală pentru plastron. Dă-mi înapoi banii.

— Ai să-i iei, lasă! îi răspundea Șura fără să întoarcă capul. Am să-i povestesc tot lui Bender. Aventurier ce ești!

CAPITOLUL XXI

FÂRȘITUL "CUIBULUI CAȚELOR"

Varvara Ptiburdukova era fericită. Șezând la masa ei rotundă, își îmbrățișa cu privirea gospodăria. Odaia lor era atât de plină de mobilă, că aproape nu mai exista nici un locșor liber. Dar și atât de loc cât mai rămânea era suficient pentru fericire. Lampa revărsa lumină și afară, pe fereastră, unde o rămurică verde tremura ca o broșă de damă. Pe masă se aflau fursecuri, bomboane și

șalău marinat într-o cutie rotundă de tablă. Ceanicul electric colecta pe suprafața lui curbă toată căldura cuibului Ptiburdukovilor. În el se reflectau și patul, și perdelele albe, și noptiera. Se reflecta în el chiar și Ptiburdukov însuși care, în pijamaua albastră, cu brandenburguri, ședea în fața nevastei sale. Și el era fericit. Scotea pe nas un fum gros de țigară și făcea, din placaj, un closet mic de țară, cu un ferăstrău de traforaj. Munca era migăloasă. Trebuia să facă pereții, să fixeze deasupra un acoperiș înclinat, să confecționeze scaunul interior, să pună geam la fereastră și să înșurubeze în ușă un cârlig microscopic. Ptiburdukov lucra cu pasiune; socotea lucrul la traforaj cea mai bună odihnă.

După ce-și termină treaba, inginerul începu să râdă încântat, își mângâie nevasta pe spinarea grasă și caldă și trase spre el cutioara cu șalău. Dar în clipa aceea se auzi o bătaie puternică în ușă, lampa clipi și ceanicul alunecă de pe suportul său de sârmă.

— Cine o fi atât de târziu? zise Ptiburdukov, deschizând ușa.

Pe scară, stătea Vasisuali Lohankin. Era învelit până la bărbie într-o cuvertură albă de vară, de sub care i se vedeau picioarele păroase. Strângea la piept cartea *Bărbatul și femeia*, groasă și aurită ca o icoană, și avea privirea rătăcită.

— Intră, te rog, spuse buimăcit inginerul, dându-se cu un pas înapoi. Varvara, ce înseamnă asta?

— Am venit la voi pe veci să m-oploșesc, răspunse Lohankin în iambi funebri. Și sper ca aici de toate să găsesc.

— Cum adică să te oploșești? întrebă Ptiburdukov, înroșindu-se la față. Ce dorești, Vasisuali Andreevici?

Varvara ieși repede pe scară.

— Sașuk! Uită-te, e în pielea goală! strigă ea. Ce s-a întâmplat, Vasisuali? Poftim, intră, intrați.

Lohankin care era în picioarele goale păși pragul și mormăind: "Nenorocire, nenorocire", începu să umble înapoi și încolo prin odaie. Cu un capăt al cuverturii dădu imediat jos lucrarea fină făcută la traforaj de Ptiburdukov, care se retrăsese într-un colț, simțind că această vizită nu prevestește nimic bun.

— Care nenorocire? îl iscodea Varvara. De ce ești numai cu pătura pe tine?

— Am venit la voi pe veci să m-oploșesc, repetă Lohankin cu o voce bovină.

Și cu talpa-i galbenă bătea toba pe podeaua curată, dată cu ceară.

— Ce-s cu aiurelile astea? îl repezi Varvara pe fostul ei soț. Du-te acasă și culcă-te. Pleacă de-aici. Du-te, du-te acasă!

— S-a dus casa, s-a dus, zise Vasisuali, continuând să tremure. A ars complet de jos până sus. Incendiul înapoi m-a adus. N-am apucat să salvez decât doar cuvertura și cartea asta-n plus. Dar dacă vi-e purtarea atâta de haină, eu plec și las blestemul în locul meu să vină.

Clătinându-se îndurerat, Vasisuali se îndreptă spre ușă. Dar Varvara și soțul ei îl reținură. Îi cerură iertare, îi spuseră că nu și-au dat seama din primul moment ce s-a întâmplat și începură să se agite. Scoaseră din dulap costumul nou al lui Ptiburdukov, rufărie și pantofi.

În timp ce Lohankin se îmbrăca, soții se sfătuiau pe coridor.

— Ce facem cu el? spunea în șoaptă Varvara. Doar nu poate să rămână la noi peste noapte, că avem o singură odaie.

— Mă mir de tine, zise bunul inginer. Omul a rămas pe drumuri și tu te gândești numai la comoditatea ta.

Când soții se întoarseră în odaie, îl găsiră pe sinistral stând la masă și mâncând direct din cutia de tablă marinată de pește. În afară de asta, de pe raft fuseseră aruncate jos două volume din *Rezistența materialelor* și în locul lor se afla acum cartea *Bărbatul și femeia*, cu scoarțele aurite.

— Și chiar a ars toată casa? Întrebă compătimator Ptiburdukov. Ce grozăvie!

— Dar eu mă gândesc că poate așa trebuie, zise Vasisuali, terminând cina gazdei. Poate că din flăcări voi ieși și eu transformat!

Dar nu se transformă.

După ce terminară de vorbit despre toate, Ptiburdukovii începură să se pregătească pentru culcare. Lui Vasisuali i se puse o saltea pe restul acela de suprafață care, cu o oră înainte, li se părea suficient ca să încapă în el fericirea. Închiseră fereastra, stinseră lumina și noaptea se furișă în odaie. Vreo douăzeci de minute statură cu toții în tăcere, răsucindu-se din când în când și oftând din greu. Apoi se auzi de pe podea șoapta tărăgănată a lui Lohankin:

— Varvara! Varvara! Ascultă-mă, Varvara!

— Ce vrei? Întrebă indignată fosta lui nevastă.

— De ce m-ai lăsat, Varvara?

Neprimind nici un răspuns la această întrebare principială, Vasisuali începu să bocească:

— Ești o pațachină, Varvara! Ești o cățea! O cățea și te disprețuiesc...

Inginerul stătea nemișcat în pat, strângând pumnii și sufocându-se de furie.

"Cuibul cațelor" luase foc pe la douăsprezece noaptea, tocmai când Ostap Bender dansa tango în biroul său gol, iar frații Balaganov și Panikovski ieșeau din oraș, încovoiați sub povara greutateților de aur.

În șirul lung de întâmplări care precedaseră incendiul din apartamentul nr.3, veriga inițială fusese bunica nimănui. După cum știm, ea folosea în odaia ei o lampă cu gaz, căci nu avea încredere în electricitate. După ce Vasisuali Andreevici fusese bătut, multă vreme nu se mai petrecu în apartament nici un fel de eveniment interesant, și mintea în veșnic neastâmpăr a șambelanului Mitrici suferea din pricina acestei inactivități forțate. După ce medita adânc la obiceiurile bunicii, se alarmă.

— O să dea foc la toată casa, baba! bombăni el. Ei ce-i pasă? Are numai bulendre, pe când la mine numai pianul face poate vreo două mii de ruble.

Ajungând la această concluzie, Mitrici își asigură împotriva incendiului toată averea lui mobilă. Acum putea să fie liniștit și se uita nepăsător cum cară bunica sus, la ea, damingeana mare, tulbure, cu gaz, ținând-o în brațe ca pe un copil. Primul care află de actul de prudență și prevedere al lui Mitrici fu cetățeanul Ghighienișvili, care îl interpretează numaidecât în felul său. El se apropie de Mitrici pe coridor și, punându-i mâna în piept, îi spuse amenințător:

— Vrei să dai foc la tot apartamentul? Vrei să pui mâna pe asigurare? Crezi că Ghighienișvili e un prost? Ghighienișvili pricepe totul.

Și pătimașul chiriaș se asigură și el, în aceeași zi, pentru o sumă importantă. Aflând această știre, întreg "Cuibul cațelor" fu cuprins de groază. Liuția Franțevna Pferd dădu năvală în bucătărie cu ochii ieșiți din orbite.

— Ticăloșii ăștia au să ne dea foc! Faceți ce vreți, cetățeni, dar eu mă duc chiar acum să mă asigur. De ars, oricum o să ardem, așa că măcar să primesc asigurarea. Nu vreau ca din cauza lor să rămân numai cu ce-i pe mine.

În ziua următoare, se asigură tot apartamentul, cu excepția lui Lohankin și a bunicii nimănui. Lohankin citea *Rodina* și nu observa nimic, iar bunica nu avea

încredere în asigurare, după cum nu avea încredere în electricitate. Nikita Preahin aduse acasă polița de asigurare cu chenarul liliachiu și cercetă îndelung, la lumină, filigramul.

— Prin urmare, statul ține seama de nevoile noastre? zise el pe un ton sumbru. Îi ajută pe chiriași? Foarte bine! Acum putem face ce vrem.

Și, punându-și polița în buzunarul de la piept, Preahin se retrase în odaia lui. Cuvintele lui băgară atâta spaimă în toți, încât în noaptea aceea nimeni nu mai închise ochii în "Cuibul cațelor". Dunia își strângea lucrurile în legăturici, iar chiriașii ei la câte un pat plecară să-și petreacă noaptea pe la cunoștințe. În tot timpul zilei se supraveghează reciproc și cărară mereu din casă câte ceva din avutul lor.

Lucrurile erau clare. Casa era condamnată. Nu putea să nu ardă. Și, într-adevăr, la douăsprezece noaptea se aprinse, dintr-o dată, din șase părți.

Din casa care se umplu repede de un fum ca de la un samovar, cu licăriri de flăcări, ultimul sări afară Lohankin, învelit în cuvertura albă. El țipa din toate puterile: "Foc! Foc!", deși nu mai izbuti să mire pe nimeni cu această noutate. Toți locatarii "Cuibului cațelor" erau în păr. Preahin, beat, ședea pe cufărul său cu colțurile ghintuite și se uita cu o privire îndobitocită la ferestrele pline de scânteii, spunând: "Ce vrem, aia facem". Ghighienișvili își mirosea scârbit mâinile care puțeau a gaz și, de fiecare dată după ce le mirosea, le ștergea de pantaloni. O tulumbă de foc izbucni pe un *oberlicht* și, azvârlind scânteii, se întinse sub cornișa de lemn. Primul geam plesni și se sparse cu zgomot. Bunica nimănui începu să urle îngrozitor.

— Patruzeci de ani a stat casa în picioare, explica sfătos Mitrici, plimbându-se prin mulțime. A dăinuit sub toate regimurile, era o casă bună. Și uite, sub cel sovietic a ars. Țasta-i faptul trist, cetățeni.

Contingentul de femei din "Cuibul cațelor" se strânse grămadă și nu-și lua ochii de la flăcări. Acum, din toate ferestrele țâșneau limbi de foc ca din niște guri de tun. Uneori, focul dispărea și atunci casa întunecată părea că se dă înapoi ca tunul după ce a aruncat încărcătura. Apoi un nor galben-roșu izbucnea iar în afară, luminând ca de sărbătoare fundătura Limonâi. Se făcu cald. Lângă casă nu se mai putea sta și toată societatea se mută pe trotuarul de peste drum. Numai Nikita Preahin moțăia pe cufăr în mijlocul străzii. Deodată, sări în sus, desculț și groaznic la înfățișare.

— Frați creștini! exclamă el, sfâșiindu-și cămașa. Cetățeni!

Se îndepărtă de foc, se băgă în mulțime și, strigând cuvinte cu neputință de înțelese, începu să arate cu mâna spre casa care ardea. În mulțime intra panica.

— A fost uitat un copil, spuse convinsă o femeie cu pălărie de paie.

Lumea se adună în jurul lui Nikita care îi împingea și căuta să-și croiască drum spre casă.

— E pe pat! țipă înnebunit Preahin. Dă-mi drumul, îți spun!

Pe față îi curgeau lacrimi de foc. Îi dădu una în cap lui Ghighienișvili, care încerca să-i ațînă calea și se repezi în curte, de unde apăru peste un minut cărând o scară.

— Opreți-l! striga femeia cu pălărie de paie. O să ardă de viu.

— Pleacă, îți spun! urla Nikita Preahin, sprijinind scara de zid și îmbrâncind tinerii din mulțime care căutau să-l apuce de picioare. N-o să-l las să piară. Îmi arde sufletul.

Dădea din picioare și se cățara pe scară, îndreptându-se spre fereastra de la etaj de unde ieșeau trâmbe de fum.

— Înapoi! țipau oamenii din mulțime. De ce te cațeri? O să arzi!

— E pe pat! continua să strige Nikita. O găscă întreagă și un sfert întreg de rachiu. Ce, am să le las să se piardă, cetățeni, pravoslavnici?

Cu o extraordinară îndemânare, Preahin se apucă de marginea ferestrei și, într-o clipă, dispăru, înghițit de vârtejul de aer. Ultimele sale cuvinte fură: "Ce vrem, aia facem". În fundătură se făcu liniște, o liniște întreruptă doar de clopotul și sunetele de trompetă ale pompierilor care pătrunseră fuga în curte, îmbrăcați în costume din pânză de azbest și încinși cu brâie late, albastre.

O clipă după ce Nikita Preahin săvârși singura faptă eroică din viața sa, o bârnă cuprinsă de flăcări se desprinsă de casă și se prăbuși la pământ. Acoperișul se destramă, scrâșnind, și căzu înăuntrul clădirii. Spre cer se ridică o coloană de flăcări, de parcă s-ar fi tras din casă o ghiulea spre lună.

Astfel dispăru, mistuit de flăcări, apartamentul nr.3, cunoscut mai mult sub porecla de "Cuibul cațelor".

Deodată, se auzi în fundătură tropot de copite. Pe lângă vâlvătaie trecu, într-o birjă, inginerul Talmudovski, pe genunchii căruia se putea vedea o valiză plină de etichete. Săltând ușor la hopuri, inginerul se apleca mereu spre birjar și țipa:

— N-o să mai pun piciorul aici cât voi trăi. Ce, ăsta-i salariu? Mână mai repede, birjar!

Și cât ai clipi, spinarea lui solidă, luminată de flăcări și de făcliile pompierilor, se topi după colțul ulicioarei.

CAPITOLUL XXII

PARADA O VOI COMANDA EU

— Mor de urât aici, cu dumneata, spuse Ostap. Stăm de vorbă numai de două ore și m-am săturat de persoana dumitale, de parcă te-aș cunoaște de o viață întreagă. Cu o fire atât de hapsână, e bine să fii milionar în America. La noi, milionarul trebuie să fie mai înțelept.

— Ești nebun! rosti Alexandr Ivanovici.

— Nu mă insulta, făcu cu blândețe Bender. Sunt fiu de cetățean turc și, prin urmare, coborât din ieniceri. N-o să te cruț dacă mă vei ofensa. Ienicerii nu cunoșteau îndurare nici față de femei, nici față de copii, nici față de milionarii sovietici clandestini.

— Pleacă de aici, cetățene! glăsui Koreiko pe un ton demn de un birocrat de la "Hercules". E aproape trei noaptea și vreau să dorm, mâine trebuie să mă duc la serviciu devreme.

— Așa e, așa e, am uitat! exclamă Ostap. Nu poți întârzia la slujbă. S-ar putea să te concedieze fără preaviz. Și preavizul, de! reprezintă totuși leafa pe două săptămâni: douăzeci și trei de ruble. Cu spiritul dumitale de economie ai putea să trăiești cu acești bani șase luni.

— Asta nu-i treaba dumitale. Lasă-mă în pace. Mă auzi? Cară-te!

— Dar acest spirit de economie te va duce la pieire. Bineînțeles că ar fi periculos să scoți la lumină milioanele. Dar dumneata exagerezi. Te-ai gândit ce se va întâmpla dacă într-o zi, în sfârșit, îți vei putea cheltui banii? Abstenența e un lucru periculos! O cunoștință de-a mea, Ernestina Iosifovna Poincare, profesoară de franceză, n-a pus în gură în viața ei un strop de alcool. Și ce crezi că i s-a întâmplat? La o serată, i s-a oferit un păhărel de coniac. I-a plăcut atât de mult, încât s-a apucat să bea o sticlă întreagă și a înnebunit chiar acolo, la masă. Și astfel, în lume, am rămas cu o profesoară de franceză mai puțin.

Același lucru ți s-ar putea întâmpla și dumitale.

— Dar, în definitiv, ce dracu' vrei de la mine?

— Ceea ce a vrut și un prieten al meu din copilărie, Kolea Osten-Baken, de la o prietenă de a mea tot din copilărie, frumoasa poloneză Inga Zaionț. A vrut dragostea ei. Și eu tot dragostea dumitale o vreau. Vreau, cetățene Koreiko, să prinzi dragoste pentru mine și, în semn de simpatie, să-mi verși un milion de ruble.

— Ieși afară! spuse Koreiko nu prea tare.

— Ei, vezi, iar ai uitat că sunt urmaș al ienicerilor.

Spunând aceste cuvinte, Ostap se ridică de pe scaun. Acum stăteau față în față. Koreiko era înnourat la figură și în ochi îi scăpărau fulgere. Marele maestru zâmbea prietenos, arborând niște dinți albi, mari cit boabele de porumb. Adversarii se apropiară de lampa de pe masă și umbrele lor uriașe se întinseră pe perete.

— Ți-am spus de o mie de ori, zise Koreiko stăpânindu-se, că n-am nici un fel de milioane și nici n-am avut. M-ai înțeles? Ei, și acum, cară-te! Am să fac plângere împotriva dumitale.

— N-ai să faci niciodată, îi replică, cu subînțeles, Ostap. Dar de plecat voi pleca, te previn însă că n-am să apuc să ies pe strada asta a dumitale, Malaia Kasatelnaia, cum îi spune, că ai să și alergi plângând după mine și ai să-mi lingi tălpile de ienicer, implorându-mă să mă întorc.

— Și de ce anume am să te implor?

— Fiindcă ai să mă implori. Sau, cum îi plăcea să spună prietenului meu Vasisuali Lohankin, fiindcă așa trebuie. În mapa asta stă adevărul poporului. Iată-l!

Marele maestru puse pe masă mapa și, desfăcând încet șireturile de ghetă, cu care era legată, urmă:

— Numai că aș vrea să ne punem de acord de la început. Nici un fel de excese! Nu trebuie să mă strângi de gât, nu trebuie să te arunci pe fereastră, și, mai ales, nu trebuie să mori de vreun atac de cord. Dacă ți-o veni în cap să mori aici subit, mă vei pune într-o situație idioată. Se vor pierde roadele unei munci îndelungate și conștiincioase. Și acum, hai să stăm de vorbă. Nu mai este un secret că dumneata nu mă iubești. Și nu voi obține niciodată de la dumneata ceea ce a obținut Kolea Osten-Baken de la Inga Zaionț, prietena mea din copilărie. De aceea, nu-mi voi pierde vremea cu ofuri zadarnice și nu te voi cuprinde de talie. Consideră serenada terminată. Balalaicile, guslele și harfele aurite au amuțit. Am venit la dumneata ca o persoană juridică la o altă persoană juridică. Iată aici un pachet care cântărește trei, patru kilograme. El este de vânzare și costă un milion de ruble, tocmai milionul pe care, din zgârcenie, nu vrei să mi-l dăruiești. Cumpără-l!

Koreiko se aplecă peste masă și citi pe mapă: "Dosarul Alexandr Ivanovici Koreiko. Început la 25 iunie 1930. Terminat la 10 august 1930."

— Ce aiureală o mai fi și asta?! exclamă împricinatul desfăcând brațele dezarmat. Ce blestem pe capul meu! O dată ai venit la mine cu niște bani, acum cu un dosar, ce-i bazaconia asta?

— Ei, ce zici, cumperi? o ținea pe a lui marele maestru. Prețul e rezonabil. Revine la numai trei sute de mii de ruble de fiecare kilogram de informații excelente din domeniul comerțului ilegal.

— Ce informații? Să văd! zise brutal Koreiko, întinzând mâna spre mapă.

— Cât se poate de interesante, răspunse Ostap, dându-i politicos mâna la o parte. Informații despre a doua și principala dumitale viață și care se

deosebește ca de la cer la pământ de prima, de aceea de patruzeci și șase de ruble lunar de la "Hercules". Prima dumitale viață o cunoaște toată lumea. De la orele zece până la patru ești un prozelit al Puterii sovietice. Dar despre cea de a doua viață a dumitale, cea de la patru la zece, nu știu decât eu. Ai înțeles situația?

Koreiko nu răspunse. Cutele de plutonier-major de pe obrazul lui erau în umbră.

— Nu, spuse apăsător marele maestru, dumneata nu te tragi din maimuță, ca toți cetățenii, ci din bou. Judeci foarte greu, absolut la fel cu un mamifer paricopitat. Asta ți-o spun eu, ca specialist în coarne și copite. Așadar, încă o dată. După informațiile mele, dumneata ai vreo șapte-opt milioane. Mapa se vinde contra un milion. Dacă n-ai s-o cumperi, o duc imediat în altă parte. Acolo n-o să mi se dea nici o copeică pentru ea, dar dumneata vei fi un om pierdut. Ți-o spun ca o persoană juridică unei alte persoane juridice. Voi rămâne mai departe tot un bigam și un poet sărac ca și înainte, dar mă va consola până la moarte gândul că am salvat societatea de un mare potlogar.

— Arată-mi dosarul, spuse Koreiko, căzut pe gânduri.

— Nu te agita, zise Ostap, deschizând mapa. Parada o voi comanda eu. Ai fost înștiințat de lucrul acesta la timp, prin telegramă. Acum, parada a început și, după cum poți să constăți, o comand eu.

Alexandr Ivanovici aruncă o privire pe prima filă din dosar și, văzând acolo lipită fotografia sa, zâmbi cam strâmb și spuse:

— Tot nu reușesc să pricep ce vrei de la mine. Mă uit numai așa, din curiozitate.

— Și eu țin să-ți satisfac această curiozitate, declară marele maestru. Ei, hai să începem, mânați de acest sentiment care e în fond un sentiment nevinovat. Domnilor jurați, Alexandr Ivanovici Koreiko s-a născut... dar putem trece, cred, peste epoca copilăriei fericite. În acea vreme senină, Sașa nu se ocupa încă de jaful comercial. S-o numim, epoca de azur. După ea, vine epoca trandafirilor a adolescenței. Să mai întoarcem o filă. Iată și tinerețea, începutul vieții. Aici ne putem opri. De curiozitate, bineînțeles. Numai din curiozitate. Fila a șasea din dosar...

Ostap întoarse fila a șasea și citi cuprinsul filelor șapte, opt și așa mai departe, până la fila doisprezece inclusiv.

— Și iată, domnilor jurați, am făcut să se perinde prin fața ochilor dumneavoastră primele afaceri mari ale clientului meu, printre care: comerț cu medicamente ale statului în timpul foametei și a epidemiei de tifos, precum și o vie activitate în domeniul aprovizionării, de pe urma căreia a dispărut fără urmă un tren întreg cu alimente ce se îndrepta spre regiunea Volgăi, unde bântuia foametea. Toate aceste fapte, domnilor jurați, ne interesează numai din pură curiozitate.

Ostap vorbea în stilul de proastă calitate al unui avocat pre-revoluționar care, după ce s-a cramponat de un cuvântel, nu-l mai lăsa și-l plimba cu el în toate cele zece zile cât ținea un proces mare.

— De asemenea, nu este lipsită de interes apariția clientului meu la Moscova, în 1922...

Chipul lui Alexandr Ivanovici continua să rămână impasibil, dar mâinile lui scormoneau fără rost pe masă, de parcă ar fi fost mâinile unui orb.

— Dați-mi voie, domnilor jurați, să vă pun o întrebare. Desigur, numai și numai din curiozitate. Ce venit pot să aducă unui om două butoaie obișnuite, pline cu apă de cișmea? douăzeci de ruble? trei ruble? opt copeici? Nu,

domnilor jurați! Lui Alexandr Ivanovici ele i-au adus patru sute de mii de ruble aur, virgulă, zero zero copeici. E drept că butoaiile acestea aveau un nume expresiv: "Artelul meșteșugăresc de produse chimice «Revanș»". Dar să mergem mai departe. Filele 42-53. Locul acțiunii: o mică republică încrezătoare. Cer albastru, cămile, oaze și filfizoni cu tichii aurii. Clientul meu ajută la construirea unei centrale electrice. Subliniez: ajută. Uitați-vă la fața lui, domnilor jurați!...

Ostap, care se lăsase antrenat de pledoarie, se întoarse spre Alexandr Ivanovici și-l arătă cu degetul. Dar nu izbuti să descrie cu mâna arcul acela lin, pe care îl desenau înainte avocații, căci clientul îi prinse pe neașteptate brațul în zbor și, fără să scoată nici o vorbă, începu să-l răsucescă. Totodată, domnul client avea de gând să-l strângă cu cealaltă mână, de gât, pe domnul avocat. Timp de o jumătate de minut adversarii se luptară, tremurând de încordare. Cămașa lui Ostap se descheie și i se văzu tatuajul de pe piept. Napoleon continua să țină în mână halba de bere, dar era atât de roșu, de parcă prinsese între timp momentul să se chercehească în toată legea.

— Nu face presiuni asupra psihicului meu! spuse Ostap, când izbuti să se desprindă de Koreiko și abia își mai trăgea răsuflarea. Așa nu se poate lucra.

— Ticălosule! Ticălosule! șoptea Alexandr Ivanovici. Ce ticălos!

Se așezase pe jos, strâmbat de durere de pe urma bătăliei cu descendentul ienicerilor.

— Ședința continuă! rosti Ostap, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Și, după cum vedeți, domnilor jurați, gheața s-a spart. Clientul a încercat să mă omoare. Desigur, tot dintr-o copilărească curiozitate. Voia numai să afle ce se găsește în interiorul corpului meu. Mă grăbesc să-i satisfac această curiozitate. Aici, înăuntru, se află o inimă nobilă și foarte sănătoasă, plămâni excelenți și un ficat fără nici urmă de piatră. Vă rog să treceți acest amănunt în procesul-verbal. Iar acum, să ne continuăm jocul, cum spunea redactorul responsabil al unei reviste umoristice, deschizând ședința obișnuită și uitându-se sever la colaboratorii săi.

Jocul nu-i plăcu deloc lui Alexandr Ivanovici. Deplasarea din care Ostap se întorsese mirosind a vin și a miel lăsase în dosar urme serioase, printre care copia unei sentințe pronunțată în lipsă, planurile faimosului combinat filantropic copiate pe calc, extrase din "contul de profit și pierderi", precum și diverse fotografii ale defileului electric și ale unor stele de cinema.

— Și, în sfârșit, domnilor jurați, cea de a treia etapă a activității bățăiosului meu client: o muncă modestă de conțopist la "Hercules" — pentru societate, și o intensă activitate comercială clandestină — pentru propriul său suflet. Tot numai din simplă curiozitate vom menționa din acest câmp de activitate: speculă cu valută, cu blănuri, cu pietricele și cu alte obiecte grele de primă necesitate. Și, în sfârșit, ne vom opri asupra seriei de societăți pe acțiuni care explodează de la sine și poartă diverse denumiri colorate și impertinent-cooperatiste: "Intensivnik", "Cedrul Muncitor", "Uniunea Ferăstraielor" și "Tăietorul de Lemne din Sud". Și toate aceste le învățea nu domnul Funt, prizonierul capitalului privat, ci prietenul și clientul meu.

Rostind aceste cuvinte marele maestru îl arătă din nou cu mâna pe Koreiko și descrie în aer acel curcubeu de mare efect, de mult plănuit.

Apoi Ostap, ceru în expresii pompoase, imaginarului tribunal, permisiunea de a-i pune inculpatului câteva întrebări și, după ce lăsă din politețe să treacă un minut, începu:

— N-a avut cumva inculpatul anumite afaceri în afara serviciului cu

funcționarul Berlaga de la "Hercules"? N-a avut. Așa e! Dar cu funcționarul Skumbrievici de la "Hercules"? Nici cu el. Admirabil! Dar cu funcționarul Polâhaev, de asemenea de la "Hercules"?

Milionarul-conștopist tăcea

— Nu mai am de pus nici o întrebare. Uf! Am obosit și mi-e foame. Spune-mi, te rog, Alexandr Ivanovici, n-ai cumva vreo chiftea rece în sân? Nu ai? Uimitoare sărăcie, mai ales dacă ținem seama ce considerabilă sumă ai stors, cu ajutorul lui Polâhaev, de la docilul "Hercules". Iată declarațiile scrise chiar de mâna lui Polâhaev, singurul om de la "Hercules" care știa cine se ascunde sub masca conștopistului cu leafă de patruzeci și șase de ruble. Dar nici el nu și-a dat seama cu adevărat cine ești dumneata. În schimb, știu eu. Da, domnilor jurați, clientul meu a păcătuit. Acest lucru este dovedit. Îmi voi permite totuși, să vă cer circumstanțe atenuante, cu condiția însă ca clientul meu să-mi cumpere dosarul. Am terminat.

Spre sfârșitul pledoariei marelui maestru, Alexandr Ivanovici se liniști. Cu mâinile în buzunarele pantalonilor săi subțiri, se apropie de fereastră. Ziua abia deschisese ochii și scâncea cu huruitul și cu clopotele tramvaielor, umplând tot orașul de gălăgie.

De cealaltă parte a gardului din grădină, treceau niște membri ai "Osoaviahim", ținând pe umeri puștile strâmb, de parcă ar fi dus niște târnăcoape. Pe cornișa acoperită cu tablă zincată se plimbau niște porumbei, bocănind cu lăbuțele lor roșii și alunecând mereu. Alexandr Ivanovici, care se învățase cu economia, stinse lampa de pe masă și spuse:

— Așadar, dumneata îmi trimiteai telegramele alea idioate?

— Eu, răspunse Ostap. "Încărcați portocale în butoaie frații Karamazov". Ce e rău?

— Cam neghiob.

— Dar cerșetorul pe jumătate cretin? Întrebă Ostap, simțind că manevra a izbutit. Nu era grozav?

— Golăni! Și cartea despre milionari o altă obrăznicie. Iar când ai venit la mine deghizat în milițian din Kiev, mi-am dat seama imediat că ești un găinar. Din păcate, am greșit. Altfel, nu m-ai fi găsit niciodată.

— Da, ai greșit. Calul are patru picioare și tot se poticnește, cum a spus frumoasa poloneză Inga Zaionț, la o lună după ce s-a căsătorit cu prietenul meu din copilărie, Kolea Osten-Baken.

— Bine, o coțcărie mai înțeleg, dar ce-i cu greutatea? De ce mi-ai furat greutatea?

— Care greutate? N-am furat nici un fel de greutate.

— Ți-e rușine să recunoști. De altfel, nu-i prima prostie pe care ai făcut-o.

— Se poate, răspunse Ostap. Nu sunt un înger. Am și lipsuri. Dar am flecărit prea mult cu dumneata. Mă așteaptă mulatrii. Când pot să primesc banii?

— Da, banii, făcu Koreiko. Cu banii e o mică încurcătură. Mapa e bună, nimic de zis, și merită să fie cumpărată, dar, calculând veniturile mele, ai scăpat complet din vedere cheltuielile și pierderile. Un milion este o cifră absurdă.

— La revedere, răspunse pe un ton rece Ostap, și te rog să mai stai pe acasă o jumătate de oră. Va veni să te ia un admirabil cupeu cu gratii.

— Nu se fac afacerile așa, zise Koreiko, cu un zâmbet de negustor.

— Poate, oftă Ostap, dar știi, eu nu sunt financiar, sunt un artist liber și un filozof rece.

— Dar pentru ce vrei să-mi iei banii? Eu i-am câștigat, pe când dumneata...
— Eu n-am muncit numai. Am și suferit. După convorbirile cu Berlaga, Skumbrievici și Polâhaev mi-am pierdut încrederea în omenire. Oare încrederea în omenire nu merită un milion de rable?
— Merită, merită, îl liniști Alexandr Ivanovici.
— Prin urmare, mergem la tezaur? întrebă Ostap. Dar, fiindcă veni vorba, unde îți ții numerarul? Cred că nu la casa de economii?
— Să mergem! răspunse Koreiko. Ai să vezi acolo.
— Nu e cumva departe? începu să se agite Ostap. Să chem o mașină?
Dar milionarul refuză mașina și declară că nu e mult de mers și, în general, nu este nevoie de prea multă paradă. El îl lăsa politicoș pe Bender să treacă înainte și ieși luând de pe masă un pachetel înfășurat în hârtie de ziar. Coborând scara, Ostap fredona: *Sub cerul cel de foc al Argentinei...*

CAPITOLUL XXIII

INIMĂ DE ȘOFER

Pe stradă, Ostap îl luă pe Alexandr Ivanovici la braț și cei doi virtuoși porniră repede spre gară.

— Știi că ești mai cumsecade decât am crezut, zise prietenos Bender. Și bine faci. De bani, trebuie să te desparți ușor, fără văicăreli.

— Pentru un om bun nu-ți pare rău nici de un milion, răspunse conștopistul, căutând să prindă un anumit sunet din văzduh.

Când cotiră pe strada Mehring, răsună un urlet de sirenă în tot orașul. Era un sunet prelung, ondulat și trist. Când, într-o noapte cețoasă, marinarii aud astfel de sunete, își pierd deodată dispoziția și, nu se știe de ce, vor să ceară spor de salarii pentru serviciu primejdios. Sirena continua să urle. La sunetul ei se adăugară sunetele unor claxoane de pe uscat și alte sirene, mai îndepărtate, și mai triste. Deodată, trecătorii începură să se grăbească, parcă i-ar fi alungat o ploaie torențială. În același timp toți rânjeau și se uitau la cer. Vânzătoarele de semințe, niște bondoace bătrâne, fugeau cu burțile scoase în afară în zgomotul de castaniete al paharelor ce zăngăneau în coșurile lor de paie. Adolf Nikolaevici Bomze trecu strada în goană, pieziș, reușind să ajungă cu bine de partea cealaltă și să dispară pe ușa rotativă de la "Hercules". Un pluton de milițieni, călări pe cai de toate culorile, trecu în galop. O clipă, se zări o mașină a Crucii Roșii. Strada rămase deodată goală. Ostap observă că departe, în față, lângă fosta cafenea "Florida", se agită o herghelie de veste de pichet. Fluturându-și ziarele, pălăriile de paie și panamalele, bătrânii o luau la fugă prin mijlocul străzii. Dar nu apucară să ajungă până la colț, când se auzi o salvă asurzitoare de tun; vestele de pichet plecară capetele, se opriră și, îndată după asta, începură să alerge în direcția opusă. Poalele hainelor lor de șantung se balonau umflate de vânt.

Panica din rândurile vestelor de pichet îl amuză pe Ostap. În timp ce el admira gesturile și săriturile surprinzătoare, Alexandr Ivanovici desfăcu pachetul luat de acasă.

— Ce bătrâni libidinoși! Comici de operetă! spuse Ostap, întorcându-se spre Koreiko.

Dar Koreiko nu mai era. În locul lui îl privea pe marele maestru o mutră hidoasă cu ochelari de scafandru și cu o trompă de cauciuc, la capătul căreia se bălăbănea un cilindru de tablă de culoare kaki. Ostap se miră atât de tare, încât sări în sus.

— Ce figuri sunt astea? spuse el amenințător, întinzând mâna spre masca de gaze. Cetățene client, te chem la ordine.

Dar în clipa aceea fu înconjurat de un grup de cetățeni care toți purtau măști la fel și cine să-l mai poată descoperi pe Koreiko printre aceste zece boturi identice de cauciuc? Ținându-și bine mapa, Ostap începu să examineze picioarele monștrilor dar, când i se păru că reușise să distingă pantalonii de celibatar ai lui Alexandr Ivanovici, fu luat de subsuori și un glas îndrăzneț îi spuse:

— Tovarășe! Ești otrăvit!

— Cine e otrăvit? strigă Ostap, căutând să se smulgă din mâinile respectivului. Lăsați-mă să plec!

— Tovarășe, ești otrăvit cu gaze asfixiante! repetă vesel sanitarul. Ai nimerit într-o zonă infectată. Vezi, acolo e o bombă cu gaze.

Pe caldarâm se afla, într-adevăr, o cutiuță din care se ridica un fum gros. Pantalonii suspecti ajunseră între timp departe. Ostap îi zări pentru ultima oară, între două trâmbe de fum, și apoi nu-i mai văzu. Marele maestru tăcea și se lupta cu furie să scape. Dar acum, îl țineau șase măști.

— În afară de asta, ești rănit de o schijă la braț. Nu te înfuria, tovarășe! Fii conștient! Știi doar că se fac acum exerciții de apărare pasivă, trebuie să te pansăm și să te ducem într-un adăpost.

Marele maestru nu izbutea deloc să priceapă că orice rezistență e inutilă. Jucătorul căruia, în zori, îi intrase carte și impresionase pe toată lumea, avea să piardă totul, pe neașteptate, în zece minute, banii luându-i un tânăr intrat în joc, pentru o clipă, din curiozitate. Și acum, gata, nu mai e palid dar victorios, înconjurat de chibiți care îi cerșesc câțiva bănuți ca să-și încerce norocul, ci e numai plouat. Se va duce acasă pe jos.

O comsomolistă cu o cruce roșie pe sort se apropie în fugă de ghinionistul nostru, scoase dintr-o geantă de pânză pansamente și vată și, încruntându-se ca să nu izbucnească în râs, îi bandajă marelui maestru brațul pe deasupra, peste mânecă. După ce îndeplini actul de caritate, fata râse și fugi la rănitul următor, care îi întinse docil piciorul. Ostap fu cărat spre o targă. Aici avu loc o nouă luptă, în timpul căreia trompetele se bălăbăneau, iar primul sanitar însărcinat cu ordinea continua să depună toate eforturile pentru ca să trezească în Ostap, cu glasul său de conferențiar, conștiința și alte virtuți civice.

— Fraților! mormăia marele maestru, în timp ce era legat cu curelele de targă. Anunțați-l, fraților, pe răposatul meu tată, supus turc, că fiul lui iubit, fost specialist în coarne și copite, a căzut ca un viteaz pe câmpul de luptă.

Ultimele cuvinte ale celui căzut pe câmpul de luptă fură numai cântec: "Dormiți, vulturi viteji!", "Ciocârlie, ciocârlie, păsărică..."

După asta, Ostap amuți și se lăsă dus, cu ochii ațintiți la cerul pe care se petreceau lucruri extraordinare. Ghemotoace luminoase de fum se rostogoleau fibroase ca niște inimi. Avioane străvezii de celuloid treceau la mare înălțime scoțând un zgomot puternic, încât ai fi putut crede că sunt legate între ele cu fire de fier. În intervalele scurte dintre o salvă de tun și alta, sirenele continuau să urle.

Ostap mai fu nevoit să îndure încă o palmă. Fu purtat pe lângă "Hercules". La ferestrele tuturor celor trei etaje ale instituției forestiere, funcționarii stăteau și se uitau. Toată secția financiară ședea pe pervazuri. Lapidus-junior îl speria pe Kukușkind prefăcându-se că vrea să-i facă vânt jos. Berlaga zgâi ochii și salută targa. La o fereastră de la primul etaj, având ca fundal palmierii, stăteau îmbrățișați Polâhaev și Skumbrievici. Când îl văzură pe Ostap legat, începură

să-și spună ceva în șoaptă și închiseră repede fereastra.

În fața firmei "Adăpostul nr. 34" sanitarii se opriră. Ostop fu ajutat să se dea jos de pe targă și, întrucât încercă din nou să se smulgă, sanitarul însărcinat cu ordinea fu nevoit să facă din nou apel la conștiința lui.

Adăpostul era situat în clubul unei case. Era un demisol lung și luminos, cu un tavan din grinzi, pe care erau legate cu sârmă modele de avioane militare și poștale. În capătul clubului se afla o scenă mică, pe al cărei fundal erau desenate două ferestre albastre cu lună și stele, și o ușă cafenie. Lângă peretele pe care scria: "Nu vrem război, dar suntem gata să ne apărăm", se înghesuia întreaga herghelie a vestelor de pichet, care fuseseră prinse toate. Pe scenă se plimba un conferențiar în tunică verde care, uitându-se nemulțumit la ușa prin care mereu intrau noi grupuri de otrăviți, spunea apăsând cuvintele militarește:

— Prin caracterul efectului lor, substanțele toxice de luptă se împart în asfixiante, lacrimogene, general toxice, iritante etc. Dintre substanțele toxice lacrimogene, putem menționa cloro-picrina, bromura de benzon, brom, clor-acetofenona...

Ostop își duse privirea încruntată de la conferențiar spre cei din sală. Tinerii se uitau în gura oratorului sau luau note pe niște carnețele, iar parte din ei se înghesuiau lângă panoul cu piese de armă. În rândul al treilea stătea singură o fată cu o înfățișare de sportivă, care se uita îngândurată la luna de pe scenă.

"Drăguță fată, se gândi Ostop. Păcat că n-am timp. De ce o fi așa de preocupată? Fără îndoială că nu la bromura de benzol se gândește. Of, of, of! Azi dimineață încă aș fi putut să fug cu o fată ca asta undeva în Oceania, pe insula Fidji sau pe niște insule ale Asociației Locatarilor, sau la Rio de Janeiro."

Când își aduse aminte de Rio, pe care-l pierduse, Ostop începu să se plimbe încoace și încolo prin adăpost.

Vestele de pichet, în număr de circa patruzeci, își reveniseră din șoc, își îndreptaseră gulerele scrobite și acum discutau cu însuflețire despre pan-Europa, despre conferința navală a celor trei puteri și despre gandhism.

— Ați auzit? îi spunea o vesta alteia. Gandhi a sosit la Dandi.

— Gandhi e o minte! oftă celălalt. Și Dandi e o minte.

Se încinse o nouă discuție. Unele veste susțineau că Dandi e un oraș și deci nu poate fi o minte. Alții căutau cu o încăpățănare nebună să dovedească contrariul. În concluzie, cu toții căzură de acord că în zilele următoare Cernomorsk va fi proclamat oraș liber. Conferențiarul se strâmbă din nou, fiindcă ușa se deschise iar și în încăpere intrară cu zgomot alți doi otrăviți — Balaganov și Panikovski. Atacul cu gaze îi surprinsese pe când se întorceau din expediția nocturnă. De la munca depusă cu greutatea erau murdari ca niște cotoi poznași. Când îl văzură pe comandant, frații lăsară ochii în jos.

— Ce-i cu voi, ați fost la o onomastică la vreun arhiereu? îi întrebă acru Ostop.

Se temea să nu i se pună întrebări despre felul cum mergea afacerea cu Koreiko și de aceea încruntă furios sprâncenele și trecu el la atac.

— Ei, păcătoșilor, ce-ați mai făcut?

— Zău, spuse Balaganov ducând mâna la inimă. Panikovski a pus totul la cale.

— Panikovski! exclamă sever comandorul.

— Pe cuvânt de onoare! exclamă violatorul de convenții. Doar dumneata știi, Bender, ce mult te respect! Astea-s figurile lui Balaganov.

— Șura! rosti Ostap și mai sever.

— Și poți să-l crezi?! Întrebă cu reproș împluternicitul cu copitele. Îți închipui că eu aș fi luat greutatea asta fără aprobarea dumatăle?

— Așadar, voi ați luat greutatea? strigă Ostap. Pentru ce?

— Panikovski a spus că sunt de aur.

Ostap se uită la Panikovski. Abia acum băgă de seamă că acesta nu mai are sub haină plastronul de cincizeci de copeici și că pieptul i-a rămas descoperit, expus în toată goliciunea lui la lumina zilei. Fără să mai spună nici un cuvânt, marele maestru se trânti pe un scaun și începu să se scuture, vâslind prin aer cu mâinile. Din gâtleej îi erupseră niște bubuituri vulcanice, din ochi începură să-i curgă lacrimi și un răs care cuprindea toată oboseala din timpul nopții, toată dezamăgirea încercată în lupta cu Koreiko, atât de lamentabil parodiată de frații din același tată, un răs înfiorător răsună în adăpost. Vestele de pichet tresăriră, iar conferențiarul începu să vorbească încă și mai tare, și mai scandat despre substanțele toxice de luptă.

Râsul îl mai înțepa încă pe Ostap cu mii de ace ca de la apă gazoasă, dar el se simțea acum împrăștiat și întinerit, ca un om trecut prin toată mașinăria frizeriei: și brici, și foarfece, și ploicică de apă de colonie și chiar periuța pentru netezirea sprâncenelor. Un val de apă lăcuită de ocean plescăi din nou în inima sa și, la întrebarea lui Balaganov cum merg treburile, răspunse că totul merge de minune, lăsând de o parte doar fuga neașteptată a milionarului spre o destinație necunoscută.

Frații Schmidt nu dădură vorbelor lui Ostap atenția cuvenită. Îi bucura că scăpasera atât de ușor din povestea cu greutatea.

— Uită-te acolo, Bender, e o domnișoară, spuse împluternicitul cu copitele. Ea e aceea cu care se plimba Koreiko întotdeauna.

— Prin urmare, asta este Zosia Sinițkaia? exclamă Ostap accentuând fiecare cuvânt. Asta într-adevăr e chiar: *În toiul unui bal zgomotos, întâmplător.* (Romanță de Ceaikovski)

Ostap își făcu drum spre scenă, îl opri politicos pe orator și, aflând de la el că vor mai fi ținute în captivitate vreun ceas jumătate-două, îi mulțumi și se așeză chiar lângă scenă, alături de Zosia. După câțva timp, fata nu se mai uita la fereastra pictată. Râzând nelalocul ei de tare, căuta să-și smulgă pieptenele din mâinile lui Ostap. În ce-l privește pe marele maestru, judecând după mișcările buzelor lui, vorbea fără întrerupere.

În adăpost mai fu adus și inginerul Talmudovski. El se apăra cu două valize. Fruntea-i roșie era udă de sudoare și lucea ca o clătită.

— Nu pot să-ți fac nimic, tovarășe! îi spunea sanitarul însărcinat cu ordinea. Manevre! Ai nimerit într-o zonă infectată.

— Bine, dar eu mergeam cu trăsura! țipa furios inginerul. Cu trăsura! Mă grăbesc să ajung la gară în interes de serviciu. Azi noapte am pierdut o dată trenul. Vreți să întârzii și acum?

— Tovarășe, fii conștient!

— De ce trebuie să fiu conștient, dacă mergeam cu trăsura? striga indignat Talmudovski.

Insista atât de mult pe faptul că era în trăsură, de parcă mersul cu trăsura l-ar face pe pasager invulnerabil și ar lipsi cloro-picrina, brom-acetona și bromura de benzol de proprietățile lor toxice nefaste. Nu se știe câtă vreme s-ar mai fi certat Talmudovski cu cei de la "Osaviahim", dacă în adăpost n-ar fi intrat un nou cetățean otrăvit, care, judecând după pansamentul de la cap, era și rănit. Talmudovski, când îl zări pe noul oaspete, tăcu și se ascunse cât ai clipi

în mulțimea vestelor de pichet. Dar omul cu bandaj la cap observă imediat silueta corpolentă a inginerului și se duse glonț la el.

— În sfârșit, te-am prins, inginer Talmudovski! spuse el pe un ton amenințător. Pe ce bază ai părăsit uzina?

Talmudovski se uită în toate părțile, cu ochii lui mici, de porc mistreț. Când văzu că nu are unde să fugă, se așează pe valizele sale și-și aprinse o țigară.

— Vin la el la hotel, urmă omul cu capul bandajat, cu o voce care cutremura pereții, și mi se spune că a plecat. Cum adică, a plecat, întreb eu, dacă a sosit abia ieri și, potrivit contractului, e obligat să lucreze un an de zile? A plecat, mi se spune, cu valizele, la Kazan. Mă gândeam că gata, s-a isprăvit, că iarăși va trebui să umblăm după un specialist, dar iată că l-am prins: sade după cum vedeți și fumează. Ești un chiulangiu, inginer Talmudovski! Dezorganizezi producția!

Inginerul se ridică de pe valize și strigând: "Dumneata dezorganizezi producția!" îl prinse pe demascator de talie, îl duse într-un colț și începu să zumzăie ca un bondar. În curând se auziră de acolo crâmpene de fraze: "Cu o leafă ca asta...", "N-ai decât să te duci să cauți", "Și banii de deplasare?" Omul cu bandaj la cap se uita melancolic la inginer.

Conferențiarul terminase cu sfaturile și, ca încheiere, arătă cum trebuie folosită masca de gaze, după care ușile adăpostului se deschiseră și vestele de pichet, ținându-se una de alta, dădură fuga spre "Florida"; Talmudovski îl îmbrânci pe urmăritorul său, se smulse din lanțuri și, văzându-se în libertate, începu să-l strige pe birjar cât îl ținea gura; numai marele maestru continua să pălăvrăgească cu Zosia.

— Ce femeie! spuse gelos Panikovski, ieșind cu Balaganov în stradă. Ah, dacă greutățile ar fi fost de aur! Pe cuvânt de onoare că m-aș fi însurat cu ea!

Auzind de greutățile cu bucluc, Balaganov îl înghionti puternic cu cotul pe Panikovski. O făcuse la timp. În ușa adăpostului apăra Ostap cu dulcineea la braț. Rămase mai mult timp, spre a-și lua rămas bun de la ea, privind-o mereu languros în ochi. Zosia zâmbi o ultimă oară și plecă.

— Ce ai vorbit cu ea? întrebă bănuitor Panikovski.

— Fleacuri, răspunse Ostap. Ei, vidanjorilor, acum la treabă! Trebuie să găsim clientul.

Panikovski fu trimis la "Hercules", Balaganov, acasă la Alexandr Ivanovici, iar el, Ostap, începu să colinde gările. Dar milionarul-conștopist parcă intrase în pământ. La "Hercules" fișa lui nu fusese scoasă de pe tabloul de pontaj, acasă nu se întorsese, iar în timpul atacului cu gaze, plecaseră din gări opt trenuri de cursă lungă. De altfel, nici Ostap nu se aștepta la alt rezultat.

— În definitiv, spuse el cam trist, nu s-a întâmplat nimic îngrozitor. În China, adevărat, e cam greu să dai de un om de care ai nevoie, că are o populație de patru sute de milioane. La noi însă e foarte ușor: nu sunt decât o sută șazeci de milioane de locuitori. Deci e de trei ori mai ușor decât în China. Numai bani să ai. Or, noi avem.

Dar de la bancă Ostap ieși ținând în mână numai treizeci și patru de rable.

— Asta-i tot ce-a mai rămas din cele zece mii, spuse el cu o tristețe inexplicabilă, iar eu credeam că mai avem în contul curent vreo șase-șapte mii... Cum de s-a întâmplat asta? Era așa de plăcut, colectam coarne și copite, viața era încântătoare, globul se învărtea special pentru noi și deodată... pricep! Cheltuieli suplimentare! Cheltuielile de reprezentare ne-au mâncat toți banii.

Și se uită la frații lui de sânge cu o privire plină de mustrare. Panikovski

dădu din umeri, parcă ar fi vrut să spună: "Știi doar, Bender, ce mult te respect! Dar am spus întotdeauna că ești un măgar!" Balaganov își trecu năucit degetele prin plete și întrebă:

— Și ce ne facem?

— Cum ce?! strigă Ostap. Dar biroul pentru colectarea coarnelor și copitelor? Dar inventarul? Numai pentru călimara "Cu fața spre sat" orice instituție va da bucuroasă o sută de ruble! Și mașina de scris?! Și perforatorul, coarnele de cerb, birourile, bara, samovarul?! Toate astea se pot vinde. În sfârșit, avem în rezervă și dintele de aur al lui Panikovski. E, desigur, mai mic decât greutatea, dar reprezintă totuși o moleculă de aur, de adevărat metal nobil.

În fața biroului, prietenii se opriă. Ușa era deschisă și dinăuntru se auzeau vocile tinere, ca de lei, ale studenților de la Școala Medie Tehnică de Zootehnie, întorși din deplasare, bombănitul somnoros al lui Funt și încă niște glasuri necunoscute de bași și baritoni, cu un timbru evident agronomic.

— Avem de-a face cu o infracțiune! țipau practicanții. Ne-am mirat de la început. În toată campania s-au colectat numai douăsprezece kilograme de coame de calitate proastă.

— O să vă dăm pe mâna justiției! duduiau bașii și baritonii. Unde este directorul filialei? Unde e împuternicitul cu copitele?

Balaganov începu să tremure.

— Biroul și-a dat obștescul sfârșit, șopti Ostap, nici aici nu mai e nevoie de noi. Noi vom merge pe un drum scăldat în soare, iar Funt va fi dus într-o casă de cărămidă roșie, la ferestrele căreia, dintr-un ciudat capriciu al arhitectului, sunt prinse niște gratii groase.

Ex-directorul filialei nu greșea. Îngerii căzuți nici nu apucară bine să se depărteze de birou, și la urechi le și ajunse din urmă uruitul unei birje. În birjă era Funt. Semăna perfect cu un bunic de treabă, care, după ce s-a pregătit îndelung, pleacă la un nepot căsătorit. Numai că pe scară stătea un milițian care îl ținea pe bătrân de spatele cocârjat.

— Funt a înfundat întotdeauna închisoarea, auziră membrii echipajului "Antilopei" vocea joasă și surdă a bătrânului, când trăsura trecu pe lângă ei. Funt a stat la răcoare și sub Alexandru al II-lea "Eliberatorul", și sub Alexandru al III-lea "Pacificatorul", și sub Nicolae II "împilatorul", și sub Alexandr Feodorovici Kerenski...

Și înșiruindu-i pe toți acești țari și avocați, Funt îndoia un deget după altul.

— Ei, ce ne facem acum? întrebă Balaganov.

— Vă rog să nu uitați că trăiți în aceeași epocă cu Ostap Bender, zise melancolic marele maestru. Să nu uitați că el are o valijoară fermecată în care se găsește tot ce trebuie pentru procurarea banilor de buzunar. Hai acasă la Lohankin.

În fundătura Limonâi îi aștepta o nouă lovitură.

— Dar unde-i casa? exclamă Ostap. Parcă aseară era aici o casă?

Dar casa nu mai era, nu mai exista "Cuibul cațelor". Pe grinzile înnegrite se plimba un inspector de la asigurări care, găsind în curtea din dos un bidon de gaz gol, îl mirosi și clătină din cap bănuitor.

— Ei, și acum ce ne facem? întrebă Balaganov, zâmbind speriat.

Marele maestru nu răspunse. Era abătut de pierderea valijoarei. Arsese săculețul fermecat în care se aflau turbanul indian, afișul "A sosit marele preot", halatul de medic, stetoscopul... Și ce nu era acolo?!

— Iată, rosti în sfârșit Ostap, soarta se joacă cu omul, iar omul se joacă de-

a puia-gaia.

Porniră pe străzi palizi, dezamăgiți, tembelizați de durere. Trecătorii îi îmbrânceau și ei nici măcar nu înjurau. Panikovski, care ridicase umerii încă în momentul când aflate dezastrul de la bancă, nu-i mai lăsa în jos. Balaganov își răsucea şuvițele groase roșcovane și ofta amărât. Bender mergea în urma tuturor, cu ochii în pământ și fredonând mașinal: "S-a dus, s-au dus zilele dulcilor petreceri..." În starea aceasta sufletească, ajunseră la han. În fund, sub un șopron, se zărea galbenă "Antilopa". Pe prispa hanului ședea Kozlevici. Suflând fericit în farfurioară, bea ceai fierbinte. Avea fața roșie, ca o oală de argilă roșie. Se delecta.

— Adam! spuse marele maestru, oprindu-se în fața șoferului. Nu ne-a mai rămas nimic. Suntem niște cerșetori. Adam! Fii bun, primește-ne! Ne prăpădim.

Kozlevici se ridică în picioare. Comandorul stătea umil și sărac în fața lui, cu capul descoperit. Ochii lui Adam Kazimirovici, ochii aceia de culoare deschisă ca ai tuturor polonezilor, se umplură de lacrimi. El coborî treptele și-i îmbrățișa, pe rând, pe toți membrii echipajului.

— Taxiul e liber! spuse el, înghițind lacrimile de milă. Vă rog să vă urcați.

— Dar poate va trebui să plecăm departe, foarte departe, grăi Ostap. Poate la marginea pământului sau poate și mai departe. Gândește-te!

— Mergem unde vreți! răspunse credinciosul Kozlevici. Taxiul e liber.

Panikovski plângea cu fața în pumni și murmură:

— Ce suflet! Pe cuvânt de onoare! Ce suflet!

CAPITOLUL XXIV

VREMEA FAVORIZA DRAGOSTEA

Panikovski n-avea deloc cuvinte bune pentru tot ceea ce făcu marele maestru în zilele care urmară mutării lor la han.

— Bender e nebun! spunea el lui Balaganov. O să ne distrugă cu totul.

Și, într-adevăr, în loc să caute să economisească cât mai mult ultimele treizeci și patru de ruble, rezervându-le în exclusivitate pentru mâncare, Ostap se duse la o florărie și cumpără cu treizeci și cinci de ruble un buchet mare de trandafiri care fremăta ca un rond de flori. Rubla ce-i lipsea o luă de la Balaganov. Printre flori puse un bilețel: "Auzi cum bate inima mea deschisă?" Balaganov primi ordin să ducă florile Zosiei Sinițkaia.

— Ce faci? întrebă Balaganov agitând buchetul. Ce-i cu luxul ăsta?

— Așa trebuie, Șura, așa trebuie, răspunse Ostap. Nu e nimic de făcut! Am, într-adevăr, o inimă largă ca de vițel. Și apoi, oricum, treizeci și patru de ruble nu sunt bani. Ne trebuie o idee.

După aceasta, Ostap se urcă în "Antilopa" și-l rugă pe Kozlevici să-l ducă afară din oraș.

— Am nevoie să filozofez în singurătate asupra a tot ce s-a petrecut, spuse el, și să fac pronosticurile necesare pentru viitor.

Toată ziua, credinciosul Adam îl plimbă pe marele maestru pe drumurile albe de pe țărmul mării, pe lângă casele de odihnă și sanatoriile unde cei veniți în concediu lipăiau cu papucii, loveau cu ciocanele în bilele de crochet sau țopăiau lângă plasele de volei. Firele de telegraf scoteau niște sunete ca de violoncel. Vilegiaturistele cărau în sacoșe burduhănoase vinete și turkeștani. Tineri cu batiste pe părul ud de la baia în mare se uitau obraznic în ochii femeilor și le făceau complimente, folosind limbajul din garnitura completă pe care o are fiecare locuitor sub douăzeci și cinci de ani din Cernomorsk. Dacă

treceau două vilegiaturiste, tinerii ziceau, urmărindu-le cu privirea: "Ah, ce drăguță e cea de la margine!" Și râdeau cu poftă, amuzați de faptul că vilegiaturistele nu puteau să stabilească în nici un fel căreia dintre ele i se adresa complimentul. Dacă întâlneau însă o singură vilegiaturistă, glumeții se opreau ca loviți de trăsnet și clămpăneau multă vreme din buze, prefăcându-se căzuți într-un extaz amoros. Tânăra vilegiaturistă roșea, iuțea pasul, pierdea în grabă vinetele, ceea ce-i făcea pe crai să râdă în hohote homerice.

Ostap stătea întins pe jumătate pe pernele tari ale "Antilopei" și se gândea. Nu izbutise să ciupească nimic de la Polâhaev sau Skumbrievici, deoarece plecaseră în concediu. Contabilul nebun Berlaga nu conta, căci de la el nu se putea stoarce mare lucru. Or, planurile lui Ostap și inima lui deschisă îi cereau să mai stea la Cernomorsk. Deocamdată, îi era și lui greu să stabilească cât va dura această ședere.

Auzind un glas cunoscut venit ca de dincolo de mormânt, Ostap aruncă o privire spre trotuar. În umbra șirului de plop pășea la braț o pereche care nu mai era tânără. Soții se îndreptau pesemne spre plajă. În urma lor se târa Lohankin care ducea o umbrelă de damă și un coș de unde scotea capul un termos și atârna un cearșaf de baie.

— Varvara, spunea el trăgănat, ascultă-mă!

— Ce mai vrei, nenorocirea mea? întrebă Ptiburdukova, fără să se întoarcă.

— Să te am vreau, Varvara!...

— Ce ticălos! făcu Ptiburdukov, de asemenea fără să se întoarcă.

Ciudata familie dispăru în praful stârnit de "Antilopa".

Când praful se depuse pe pământ, Bender zări pe fundalul mării și al unui parter de flori o clădire mare de sticlă.

La poalele scării de onoare ședea niște lei de ipsos cu boturile murdare. Din clădire răzbătea un miros tulburător de esență de pere. Ostap adulmecă aerul și-l rugă pe Kozlevici să oprească. Coborî din mașină și începu să inspire pe nări mirosul înviorător al esenței.

— Cum de nu mi-a venit de la început ideea aceasta în cap?! mormăi el, învârtindu-se pe lângă intrare.

Se uită la firmă: "Studioul Cinematografic nr. I din Cernomorsk", mângâie coama caldă a leului care păzea scara și după ce spuse: "Golconda", se întoarse repede înapoi, la han.

Toată noaptea șezu la pervaz și scrise la lumina unei lămpi cu gaz. Vântul care venea pe fereastră îi răvășea filele scrise, iar peisajul pe care îl avea în față nu era o muză prea atrăgătoare: e drept, luna era tot atât de palidă și delicată, dar pervazul care îi slujea de masă de scris marelui maestru nu era al unui turn de fildeș, ci al hanului cu freamăt de respirații, mișcări și sforăituri, însoțite de nechezatul și tropăitul prin colțuri întunecoase al unor cai invizibili. Speculanți mărunți dormeau în căruțe, culcați pe mizeria lor de marfă. Un cal lăsat liber rătăcea prin curte, călcând cu grijă peste hulube și băgându-și botul prin căruțe, în căutare de orz. El se apropie și de fereastra scriitorului și, punând capul pe pervaz, se uită trist la Ostap.

— Hai, du-te, du-te, murgule, îi spuse marele maestru. Asta nu-i o treabă pentru mintea ta.

Când se crăpă de ziuă și hanul începu să se trezească, iar printre căruțe se ivi un băiețuș cu o găleată cu apă, strigând pițigăiat: "Cine vrea să-și adape caii?", Ostap își termină lucrarea, scoase din "dosarul Koreiko" o foaie curată de hârtie și așternu pe ea titlul:

GĂTUL
FILM DE LUNG METRAJ
SCENARIU DE O. BENDER

La Studioul Cinematografic nr.1 din Cernomorsk domnea o harababură cum se întâlnește numai la bâlciurile de cai, și anume când toată lumea încearcă să pună mâna pe un hoț de buzunare.

La intrare ședea un portar. El cerea cu severitate tuturor celor care intrau permisul, iar dacă nu i se arăta, tot îi lăsa înăuntru. Niște oameni cu băști bleumarin se ciocneau cu alții în salopete de muncitori, toți alergau când sus, când jos, pe numeroasele scări și apoi iarăși în jos, iarăși în sus, pe aceleași scări. În hol descriau un cerc, se opreau o secundă, se uitau zăpăciți înaintea lor și din nou o porneau în sus, într-o viteză de parcă ar fi fost bătuți la spate cu nuiiele ude. La goana aceasta nebună participau toți: asistenții, consultanții, experții, administratorii, regizorii cu aghiotantele lor, specialiștii în lumină, redactorii monteurii, scenaristele înaintate în vârstă, responsabilii cu virgulele și păstrătorii marelui sigiliu.

Ostap, care începuse să se plimbe prin studioul cinematografic cu pasul său obișnuit, băgă curând de seamă că nu se poate defel încadra în această lume ce se învârtea ca o morișcă. Nimeni nu-i răspundea la întrebări, nimeni nu se oprea.

"Trebuie să ne adaptăm metodelor inamicului", își spuse Ostap.

Adoptă un ușor pas alergător și simți imediat o ușurare. Izbuti chiar să schimbe vreo două cuvintele cu o aghiotantă. Văzând așa, marele maestru mări compasul până ajunse la maximum de viteză și atunci observă că, în sfârșit, a intrat în ambianță. Alerga acum cot la cot cu secretarul literar.

— Am un scenariu! strigă Ostap.

— Ce fel? întrebă secretarul literar, alergând mai departe în trap săltat.

— Bun! răspunse Ostap, înaintând cu corpul pe jumătate întors.

— Te întreb, ce fel? Mut sau sonor?

— Mut.

Zvârlind ușor înainte picioarele-i încălțate în ciorapi groși, la turnantă secretarul literar i-o luă înaintea lui Ostap și strigă:

— Nu ne trebuie!

— Cum adică, nu vă trebuie? întrebă marele maestru, trecând de la trap la galop.

— Așa! Cinematograful mut nu mai există. Adresează-te sonorizatorilor.

Amândoi se opriră o clipă, se uitară buimaci unul la celălalt și o porniră mai departe la fugă, în direcția opusă. După cinci minute, Bender, fluturând manuscrisul, alerga iarăși, de data aceasta în compania a doi consultanți trăpași.

— Am un scenariu! le spuse Ostap, răsuflând greu. În același pas de trap, consultanții se întoarseră spre Ostap.

— Ce fel de scenariu?

— Sonor.

— Nu ne trebuie, răspunseră consultanții, sporind viteza. Marele maestru greși din nou pasul și începu să galopeze ca să nu rămână de rușine.

— Cum adică, nu vă trebuie?

— Păi uite așa, nu ne trebuie. Cinematograful sonor încă nu există.

După o jumătate de oră de trap zelos, Bender înțelese situația delicată de la Studioul Cinematografic nr. 1 din Cernomorsk. Situația delicată era că

cinematograful mut nu mai producea, fiindcă venise era cinematografului sonor, iar cel sonor încă nu funcționa din pricina unor lipsuri organizatorice legate de lichidarea erei cinematografului mut

În toiul zilei de lucru, când alergătura asistenților, consultantților, experților, administratorilor, regizorilor, aghiotantelor, operatorilor, scenariștilor și păstrătorilor marelui sigiliu ajunsese la viteza trăpașului de curse "Krepiș", celebru la vremea lui, se răspândi un zvon că undeva, într-un birou, sade cineva care proiectează de urgență cinematograful sonor. Ostap dădu năvală în plină viteză într-un birou mare și se opri uimit de liniștea ce domnea acolo. La masă ședea, într-o parte, un omuleț cu o bărbuță de beduin și ochelari cu șnur. Aplecat, se sforța să-și scoată pantoful din picior.

— Bună ziua, tovarășe! rosti cu glas tare marele maestru.

Dar omul nostru nu-i răspunse. Își scoase pantoful și începu să scuture nisipul din el.

— Bună ziua! repetă Ostap. Am adus un scenariu.

Omul cu bărbuță de beduin își puse tacticos pantoful în picior și începu tăcut să-și lege șireturile. După ce făcu și treaba aceasta, se întoarse la hârtiile lui și, închizând un ochi, începu să deseneze niște litere strâmbe și mici.

— De ce taci? urlă Bender cu atâta putere, încât telefonul de pe masa cineastului zăngăni.

Abia atunci cineastul înălță capul, se uită la Ostap și-i spuse:

— Te rog, vorbește mai tare, nu aud.

— Vorbește-i prin bilețele, îl sfătui un consultant într-o vestă pestriță, care trecea în goană pe acolo. E surd.

Ostap se așază la masă și scris pe un petic de hârtie:

"Ești specialist în cinematograful sonor?"

— Da, răspunse surdul.

"Am adus un scenariu sonor. Se cheamă *Gâtul*, tragedie populară în șase părți", scris repede Ostap.

Surdul se uită la bilețul cu ochelarii lui de aur și zise:

— Admirabil! O să te antrenăm imediat în muncă. Avem nevoie de forțe proaspete.

"Sunt bucuros să-mi dau concursul. Care sunt condițiile în ceea ce privește avansul?" scris Bender.

— *Gâtul* este tocmai ceea ce ne trebuie! îi răspunse surdul. Stai puțin aici, că vin îndată. Să nu pleci nicăieri. Într-un minut sunt înapoi.

Surdul luă cu el scenariul filmului de lung metraj și dispăru din odaie.

— O să colaborezi la echipa de film sonor! strigă el, dispărând pe ușă. Mă întorc într-un minut.

Ostap așteptă un ceas și jumătate, dar surdul nu se mai întorcea. Abia după ce ieși pe scară și se încadra în ritmul general, Ostap află că surdul a plecat de mult cu mașina și nu se mai întoarce în ziua aceea. Și că, în general, nu se mai întoarce deoarece a fost mutat pe neașteptate la Uman, ca să desfășoare muncă culturală printre cărăuși. Lucrul cel mai îngrozitor era însă că surdul plecase cu *Gâtul*, scenariul filmului de lung metraj. Marele maestru se desprinsese din cercul alergătorilor și se așază pe o bancă, sprijinindu-se de umărul portarului care ședea tot acolo.

— Iată eu, de pildă! zise deodată portarul, continuându-și pesemne un gând care îl frământa de mult. Ajutorul de regizor Terentiev mi-a spus să-mi las barbă. Ai să joci, mi-a zis, rolul lui Nabucodonosor sau al lui Baltazar, într-un film care nu mai știu cum îi spune. Și mi-am lăsat, după cum vezi, un bărboi de

patriarh! Vorba e, ce mai fac acum cu barba asta? Ajutorul de regizor zice că n-o să mai existe un film mut, iar că în cel sonor eu nu pot să joc că n-am o voce plăcută. Și stau așa cu barba ca un țap, ptiu, fir-ar al dracului! S-o rad, mi-e milă, s-o port, mi-e rușine. Și uite așa, păcatele mele, mă chinuiesc.

— Dar la voi nu se fac filme? Întrebă Bender revenindu-și treptat în fire.

— Ce să facă? răspunse demn portarul barbă-cot. Anul trecut s-a turnat un film mut din viața romanilor și nici până astăzi încă nu s-au terminat procesele cu matrapazlăcurile.

— Dar de ce aleargă toți ăștia? se interesă marele maestru, arătând spre scară.

— Ei, nu chiar toți aleargă, îi spuse portarul. Tovarășul Suprugov nu aleargă. E om serios. Mă și gândesc, de altfel, să mă duc la el să văd cum o să mi se plătească pentru barbă: pe stat sau cu dispoziție de plată separată...

Auzind cuvintele "dispoziție de plată", Ostap se duse la Suprugov. Portarul nu mințise. Într-adevăr, Suprugov nu alerga de la un etaj la altul, nu purta beretă de vânător alpin și nici măcar pantaloni de golf de import. Îți făcea plăcere să-ți odihnești privirile asupra persoanei sale.

H primi pe marele maestru extrem de rece.

— Sunt ocupat, spuse el cu o voce ca de păun. Pot să-ți acord numai două minute.

— E absolut suficient, începu Ostap. Scenariul meu, *Gâtul...*

— Mai scurt, zise Suprugov.

— Scenariul *Gâtul...*

— Spune clar, ce vrei?

— *Gâtul...*

— Mai scurt. Cât ți se cuvine?

— Un surd mi-a...

— Tovarășe! Dacă n-ai să-mi spui imediat cât ți se cuvine, am să te poftesc afară. N-am timp.

— Nouă sute de ruble, murmură marele maestru.

— Trei sute! i-o reteză categoric Suprugov. Încasează-i și pleacă. Și să ții seamă că mi-ai răpit în plus un minut și jumătate.

Cu un scris lăbărțat, Suprugov întocmi un bilețel către contabilitate, îl dădu lui Ostap și se repezi la telefon.

Ieșind de la contabilitate și băgând banii în buzunar, Ostap spuse:

— Nabucodonosor are dreptate. Un singur om serios există în această instituție, și acela e Suprugov.

Între timp, alergătura pe scări, învârtitul în cerc, țipetele ascuțite și găfâitul de la Studioul Cinematografic nr. 1 din Cernomorsk atinseră limita maximă. Aghiotantele rânjeau, arătându-și dinții. Niște ajutoori de regizori duceau un țap negru, entuziasmați cât e de fotogenic. Consultanții, experții și păstrătorii sigiliului se izbeau unul de altul și râdeau răgușit. Trecu în goană o curieră cu un pământuf. Marele maestru avu chiar, la un moment dat, impresia că unul dintre asistenții-aspiranți cu pantaloni albaștri se ridicase în zbor deasupra mulțimii și, ocolind candelabrul, se instalase pe o cornișă.

În același moment se auzi bătaia ceasului din hol.

"Bang!" bătu orologiul.

Studioul de sticlă fu instantaneu zguduit de un vuiet general. Asistenții, consilierii, experții, monteurii se rostogoleau în valuri pe scări. La ușă se îngrămădi o mare de capete.

"Bang! Bang!" bătea ceasul.

Și cu fiecare bătaie, din colț în colț se făcea liniște. Dispărură păstrătorii marelui sigiliu, responsabilii cu virgulele, administratorii și aghiotantele. Curiera fu zărită pentru ultima dată.

"Bang!" bătu ceasul pentru a patra oară.

În studio nu mai rămase nimeni. Numai la ușă, agățat cu buzunarul de la haină de clanța de alamă, se zbătea, schelălăia jalnic și scormonea cu copitele pardoseala de marmură un asistent-aspirant în pantaloni albaștri.

Ziua de lucru se terminase.

Dinspre așezarea de pescari de pe țărm se auzi cântatul unui cocoș.

Când casa "Antilopei" se completă cu banii luați de la studioul cinematografic, prestigiul comandoului, care pălise puțin după fuga lui Koreiko, crescuseră iar. Panikovski căpătă o mică sumă pentru chefir și făgăduiala de a primi niște dinți de aur. Lui Balaganov, Ostap îi cumpără o haină și, ca anexă la ea, un portofel de piele care scârțâia ca o șa. Deși portofelul era gol, Șura îl scotea de nenumărate ori și se uita înăuntru. Kozlevici primi cincizeci de ruble ca să-și cumpere benzină.

Membrii echipajului "Antilopei" duceau o viață pură, morală, aproape rustică. Îl ajutau pe responsabilul hanului să facă ordine și se puseră la curent cu prețurile la orz și la smântână. Panikovski ședea uneori în curte, deschidea preocupat gura primului cal care îi ieșea în cale, îl căuta la dinți și murmura: "Bun armăsar", deși avea în fața lui o iapă.

Numai comandorul dispărea zile întregi, iar când venea la han era vesel și distrat. Se așeza lângă prietenii săi care beau ceai în geamlâcul ca un grajd de murdar, punea picior peste picior și spunea cu dulce glas:

— E oare, într-adevăr, minunată viața, Panikovski, sau numai mi se pare mie?

— Pe unde arzi gazul? îl întreba gelos violatorul de convenții.

— Bătrâne! Fata asta nu-i de dumneata, îi răspundea Ostap.

Balaganov râdea complice și-și contempla portofelul cel nou, iar Kozlevici zâmbea cu înțeles pe sub mustața-i de controlor, nedestăinuind nimănui că nu o dată îi plimbase pe șoseaua de pe litoral pe comandor și pe Zosia.

Vremea favoriza dragostea. Vestele de pichet ziceau că un august ca ăsta n-a mai fost de pe timpul când orașul era port liber. Noaptea desfășura un cer curat telescopic, iar ziua arunca spre oraș valurile răcoritoare ale mării. Portarii făceau la poarta lor negoț cu pepeni verzi, dungați, de mânăstire, iar cetățenii, ducându-i la ureche și apăsând cu podul palmelor, se străduiau din răspuț să audă pârâitul mult așteptat Seara, de pe terenurile de sport, fotbaliștii se întorceau transpirați și fericiți. În urma lor alergau, stârnind praful, copiii care arătau cu un deget pe câte un celebru portar sau îl luau chiar pe umeri și-l purtau pe sus, cu respect.

Într-o seară, comandorul preveni echipajul "Antilopei" că a doua zi urmează să se organizeze o mare plimbare distractivă în afara orașului, la care se vor împărți și daruri.

— Întrucât matineul nostru pentru copii va fi onorat și de prezența unei fete, spuse Ostap cu schepsis, aş ruga pe domnii teteriști să se spele pe față, să se dichisească nițeluș și, mai ales, să nu folosească în timpul plimbării expresii grosolane.

Panikovski fu foarte emoționat, îi ceru comandantului trei ruble, dădu fuga la baie de aburi și apoi, toată noaptea, își curăță hainele ca un soldat înainte de

paradă. Se sculă înaintea tuturor și tot îi dădea ghes lui Kozlevici să se grăbească. Membrii echipajului se uitau la Panikovski uimiți. Era perfect ras și pudrat, și semăna cu un comper în retragere. Mereu își îndrepta haina și învârtea gâtul strâns într-un guler *à la* Oscar Wilde.

În tot cursul plimbării, Panikovski avu o ținută foarte demnă. Când fu prezentat Zosiei, își încovoie elegant spinarea, dar se rușină în așa hal, că până și pudra-i de pe obraji se roși. Stând în automobil, își ascundea mereu piciorul stâng, ca să nu i se vadă gheata ruptă din care îi ieșea afară degetul mare. Zosia purta o rochie albă, tivită cu roșu. Membrii echipajului "Antilopei" îi plăcură foarte mult. O amuza butucănosul Șura Balaganov care tot drumul se pieptăna și din când în când își curăța nasul cu degetul, după care scotea regulat batista și melancolic își făcea vânt cu ea. Adam Kazimirovici o învăță să conducă "Antilopa", fapt care îi atrase toată simpatia ei. O cam stingherea puțin Panikovski. Ea credea că nu stă de vorbă cu dânsa din mândrie. Dar cel mai des i se oprea privirea pe chipul de efigie al comandorului.

Când soarele se duse să se culce, Ostap împărți darurile făgăduite. Kozlevici căpătă un breloc reprezentând o busolă care se potrivea foarte bine cu ceasornicul lui gros de argint. Balaganov primi volumașul *Ceteș-Declamator* cu scoarțe de pergamoid, iar Panikovski — o cravată roz cu floricele albastre.

— Iar acum, dragi prieteni, spuse Bender când "Antilopa" se întoarse în oraș, Zosia Viktorovna și cu mine ne mai plimbăm puțin, iar voi duceți-vă la han, căci e timpul să faceți nani.

Tot hanul adormise, Balaganov și Kozlevici trăgeau la aghioase pe bază de arpegii majore; numai Panikovski, cu cravata nouă la gât, umbla printre căruțe, frângându-și mâinile cu o durere mută.

— Ce femeie! șoptea el. O iubesc ca pe fiica mea!

Ostap ședea cu Zosia pe treptele Muzeului de Antichități. În piața pavată cu lavă, tinerii se plimbau, spunându-și vorbe drăguțe și râzând. În spatele unui șir de platani se zăreau, luminate, ferestrele Clubului Internațional al Marinarilor. Marinari străini, cu berete moi pe cap, se plimbau în grupuri de câte doi sau trei, spunându-și unul altuia impresiile în fraze scurte, care, din păcate, nu se puteau înțelege.

— De ce-ți sunt dragă? întreba Zosia, atingând mâna lui Ostap.

— Fiindcă ești gingașă și fermecătoare, răspunse comandorul. Și mai bună decât toate fetele din lume.

Rămaseră multă vreme tăcuți, la umbra neagră a coloanelor muzeului, gândindu-se la mica lor fericire. Era cald și întuneric, ca între două palme lipite.

— Ții minte că ți-am vorbit de Koreiko? spuse deodată Zosia. Acela care m-a cerut în căsătorie.

— Da, răspunse Ostap distrat.

— Tare caraghios mai e, urmă Zosia. Ții minte că ți-am povestit cum a plecat pe neașteptate?

— Da, zise Ostap mai atent, e un mare caraghios!

— Închipuie-ți, am primit astăzi de la el o scrisoare foarte amuzantă...

— Cum? exclamă îndrăgostitul, ridicându-se în picioare.

— Ești gelos? îl întrebă șireata Zosia.

— M-m, puțin. Și ce-ți scrie tipul ăsta josnic?

— Nu-i deloc josnic. E pur și simplu un om nenorocit și sărac. Stai jos, Ostap. De ce te-ai sculat în picioare? Zău, nu-l iubesc deloc. Mă roagă să vin la el.

— Unde, unde să vii? țipă Ostap. Unde e acum?

— Nu, nu-ți spun. Ești gelos. Ai fi în stare să-l și omori.

— Se poate, Zosia, să spui una ca asta? făcu prudent comandorul. Sunt numai curios să aflu cum se descurcă oamenii.

— O, e foarte departe! Scrie că a găsit o slujbă foarte convenabilă, că pe aici avea leafă mică. Lucrează acum la construcția Magistralei Ferate de Răsărit.

— În ce loc?

— Pe cuvântul meu că un om atât de curios n-am mai văzut! Nu se poate să fii asemenea lui Othello!

— Zău, Zosia, mă faci să rid. Semăn eu oare cu maurul acela bătrân și prost? Pur și simplu, aș vrea și eu să știu în ce punct de cale ferată își fac unii oameni drum în viață.

— Dacă vrei, îți spun. Lucrează ca normator în Orășelul de Montaj al Șinelor din Nord, răspuse blajina fată. Dar îi zice numai orășel: în realitate, e un tren. Alexandr Ivanovici mi-a descris foarte interesant toate astea. Trenul acesta așează șinele. Mă înțelegi? Și apoi, înaintează pe ele. Iar dinspre sud vine înaintând, spre nord, alt orășel. La fel. În curând se vor întâlni. Și atunci va avea loc solemnitatea. Și gândește-te că toate astea, scrie el, se petrec în pustiu, printre cămile... Așa-i că e interesant?

— Teribil de interesant, exclamă marele maestru nemaigăsindu-și loc printre coloane. Știi, Zosia, că trebuie să mergem. E târziu. Și e frig. Și, în general, hai să mergem!

O ajută pe Zosia să se ridice de pe trepte, coborârea în piață și aici se opri nehotărât.

— Nu mă conduci acasă? întrebă alarmată fata.

— Ce anume? replică Ostap. A, acasă? Da, dar vezi că...

— Bine, i-o tăie Zosia pe un ton sec. La revedere. Și să nu mai vii pe la mine. M-ai auzit?

Dar marele maestru nu mai auzea demult nimic. Abia când ajunsese într-un suflet la colțul următor, se opri și murmură:

— Gingașă și fermecătoare!

Apoi se întoarse și alergă înapoi, după iubita lui. Alergă vreo două minute pe sub copacii învăluiți în întunericul nopții, se opri iar, își scoase chipiul de căpitan și se învărti locului.

— Nu, asta nu-i Rio de Janeiro! zise el în cele din urmă.

Făcu alți doi pași, șovăi la al treilea, se opri iar, își puse chipiul pe cap și, fără să se mai gândească la nimic, se îndreptă grăbit spre han.

Chiar în aceeași noapte, "Antilopa" ieși pe poarta hanului cu farurile ei palide aprinse. Buimac de somn, Kozlevici abia putea învărti volanul. Balaganov dormea în mașină unde ațipise încă pe când se făceau în pripă pregătirile de drum. Panikovski, pe fața căruia se mai vedeau urmele pudrei de la petrecere, se uita trist în jur, tremurând de frigul nopții.

— Carnavalul s-a sfârșit! strigă comandorul, când "Antilopa" trecea duduind pe sub un pod de cale ferată. Încep zilele grele de muncă.

Și în timpul acesta, în camera bătrânului autor de rebusuri, fata gingașă și fermecătoare uda cu lacrimi amare buchetul de trandafiri ofiliți.

CAPITOLUL XXV

TREI DRUMURI

"Antilopa" nu se simțea bine. Se oprea chiar la urcușurile ușoare și luneca

apatică înapoi. În motor se auzeau zgomote străine și un horcăit de parcă sub capota galbenă a automobilului ar fi fost cineva strâns de gât. Mașina era supraîncărcată. În afară de echipaj, ducea rezerve mari de carburanți. În bidoanele și sticlele care umpleau cel mai mic locșor, gălgâia benzina. Kozlevici clătina din cap, apăsă cu furie pe accelerator și se uita melancolic la Ostap.

— Adam, spunea comandorul, dumneata ești tatăl nostru, noi suntem copiii dumitale. Direcția spre răsărit! Avem un minunat instrument de navigație: busola-breluc. Nu greși drumul.

"Antilopa" mergea de trei zile, dar în afară de Ostap nimeni nu știa exact ținta finală a noii călătorii. Panikovski se uita necăjit la câmpiile cu porumb și bombănea fricos:

— De ce suntem iar pe drum? Ce rost au toate astea? Era așa de bine la Cernomorsk!

Și, amintindu-și de femeia la care îi rămăsese inima, ofta din greu. În afară de aceasta, îi era foame și mâncare nu aveau: banii se terminaseră.

— Înainte! răspunse Ostap. Nu te mai văita, bătrâne. Te așteaptă niște maxilare de aur, o văduvioară dolofană și un bazin întreg de chefir. Lui Balaganov îi voi cumpăra un costumaș de marinar și îl voi înscrie la școala primară, să învețe să citească și să scrie, ceea ce-i absolut necesar la vârsta lui. Iar Kozlevici, credinciosul nostru Adam, va primi o mașină nouă. Ce mașină vrei, Adam Kazimirovici? Un Studebaker? Un Lincoln? Un Royce? O Hispano-Suiza?

— O Isotta-Fraschini, răspunse Kozlevici, roșindu-se la față.

— Bine. O vei căpăta. Ea se va numi "Antilopa a II-a" sau "Fiica Antilopei", după cum vei dori. Iar acum, nu trebuie să ne pierdem curajul. De alimente o să am eu grijă. E adevărat că valijoara mea a ars, dar îmi rămân ideile, care nu ard. Dacă ne va merge rău de tot, ne vom opri în vreun orașel fericit și vom organiza acolo o luptă de tauri, ca la Sevilla. Panikovski va fi pica-dor. Acest lucru va stârni un interes nesănătos în rândurile publicului și, prin urmare, ne va aduce încasări uriașe.

Mașina înainta pe o șosea lată cu urme de piteni de tractoare. Deodată, șoferul frână.

— Încotro o luăm? întrebă el. Aici se deschid trei drumuri.

Pasagerii coborâră din mașină și făcură câțiva pași ca să-și dezmoștească picioarele slăbite. La răspântie, se afla un stâlp de piatră aplecat într-o parte pe care ședea o cioară grasă. Soarele turtit apunea în spatele porumbului pletos. Umbra îngustă a lui Balaganov se pierdea în zare. Pământul începuse să se acopere de culori întunecate și o stea, nerăbdătoare, vestea din timp venirea nopții.

Trei drumuri se desfășurau în fața echipajului "Antilopei": unul asfaltat, unul pietruit, și unul de țară. Asfaltul mai era încă galben de razele soarelui, când deasupra șoselei pietruite se înălța un abur albăstrui, iar drumul de țară se întunecase de tot și se pierdea în câmp, nu departe, după stâlp. Ostap strigă la cioară, care se sperie grozav dar nu-și luă zborul, se plimbă cam îngândurat la răspântie, și spuse:

— Declar deschisă conferința vitejilor din poveste! Sunt prezenți: Ilia Muromeț — Ostap Bender; Dobrânea Nikitici — Balaganov și Alioșa Popovici — Mihail Panikovski pe care-l respectăm cu toții.

Profitând de haltă, Kozlevici se băgase în patru labe sub "Antilopă", cu o cheie franceză în mână, și de aceea nu fu trecut printre viteji.

— Dragă Dobrânea, începu Ostap, așează-te, te rog, în dreapta! Musiu

Popovici, ocupă-ți locul în stânga! Puneți-vă palmele streășină la ochi și uitați-vă înainte.

— Ce-s glumele astea? se revoltă Alioșa Popovici. Mi-e foame. Hai să mergem mai repede undeva!

— Rușine, Alioșenka, zise Ostap, așează-te aici, cum se cuvine unui viteaz din timpurile străvechi, și chibzuiește. Uită-te cum se poartă Dobrânea. Dacă l-ai lua de model, ai putea să scrii o bâlină. Așadar, viteji din poveste, pe ce drum o apucăm? Pe care din ele zac aruncați banii de care avem nevoie pentru cheltuielile curente? Știu, Kozlevici ar porni-o pe drumul asfaltat: șoferilor le plac drumurile bune. Dar Adam e un om cinstit și se descurcă prost în viață. Vitejii nu au nevoie de asfalt. El duce, probabil, spre un gigant producător de grâne. Ne vom pierde acolo în zgomotul mașinilor. Ne va strivi vreun caterpillar sau vreo combină. Să mori călcat de combină e un lucru plicticos. Nu, vitejilor, n-o vom lua pe șoseaua asfaltată. Să trecem acum la cea pietruită. Desigur că Kozlevici n-ar refuza-o nici pe aceasta. Dar, credeți-l pe Ilia Muromet: nici șoseaua pietruită nu ne convine. N-au decât să ne acuze alții că suntem înapoiați, dar noi nu vom merge nici pe acest drum. Presimt că ne vom întâlni pe el cu colhoznici lipsiți de tact și cu alți cetățeni model. În afară de aceasta, lor nu le arde de noi. Pe terenurile lor colectivizate umblă acum numeroase brigăzi literare și muzicale care strâng material pentru poeme agronomice și cantate despre zarzavat. Ne rămâne deci drumul de țară, cetățeni viteji din poveste! Iată-l —străvechiul drum din basme, pe care va porni "Antilopa". Aici se simte duhul rusesc! Aici miroase a Rusia! Aici mai zboară încă pasărea măiastră și aici, unor oameni cu meseria noastră, poate să le pice câte o pană de aur. Aici mai șade încă pe cuferele sale chiaburul Kașcei, care se socotea nemuritor și care acum s-a convins cu groază că i se apropie sfârșitul. Or nouă, viteji, de la unul ca el mai poate să ne pice ceva, mai ales dacă vom apărea în fața lui în chip de călugări răătăcitori. Din punctul de vedere al tehnicii rutiere, acest drum de basm este oribil, dar pentru noi nu există alt drum. Adam! Pornim!

Kozlevici îndreptă trist mașina pe drumul de țară, unde a început imediat să descrie opturi, să se aplece pe o parte și să-i arunce pe pasageri în sus. Membrii echipajului se țineau unul de altul, înjurau printre dinți și se ciocneau cu genunchii de bidoanele tari.

— Vreau să mănânc! gemea Panikovski. Vreau o găscă! De ce-am plecat din Cernomorsk?

Mașina găfâia, căutând să se smulgă dintr-un hârtop adânc ca să intre din nou în alt hârtop.

— Țin-te bine, Adam! strigă Bender. Rezistă cu orice preț! Să ne ducă numai "Antilopa" până la calea ferată de răsărit și-o vom răsplăti cu cauciucuri de aur cu spade și panglici!

Kozlevici nu-l asculta. Din pricina hopurilor îngrozitoare, volanul îi scăpa din mâini. Panikovski continua să sufere.

— Bender, horcăi el deodată, doar știi cât de mult te respect, dar dumneata nu pricepi nimic. Dumneata nu știi ce înseamnă o găscă. Ah, cât îmi place pasărea asta! E o pasăre minunată, grasă, pe cuvânt de onoare. O găscă! Bender! Of, o aripioară! Gâtul ei! Pulpa! Știi, Bender, cum prind eu gâsca? O omor ca un toreador, dintr-o singură lovitură. E o adevărată operă să vezi cum vânez eu gâsca! *Carmen!*...

— Știm! răspunse comandorul. Am văzut la Arbatov. A doua oară nu te sfătuiesc s-o mai faci.

Panikovski tăcu, dar după un minut, când la o nouă hurducătură fu aruncat peste Bender, se auzi din nou șoapta lui de om cuprins de friguri:

— Bender! S-o vezi! Se plimbă pe drum. Se plimbă, iar eu stau și mă prefac că nu mă interesează. Ea se apropie. Acuși o să înceapă să sâsâie. Aceste păsări cred că sunt mai tari decât toată lumea și asta-i partea lor slabă. Bender! Asta-i partea lor slabă!...

Acum, violatorul convenției aproape că nu mai vorbea, ci cânta:

— Ea vine spre mine și sâsâie ca un patefon. Dar eu nu sunt un fricos, Bender. Altul, în locul meu, ar fugi, eu însă stau pe loc și o aștept. Iat-o că se apropie și întinde gâtul, gâtul ei alb de găscă cu cioc galben. Vrea să mă muște. Bagă de seamă, Bender, superioritatea morală e de partea mea. Nu o atac eu pe ea, ci ea pe mine. Și, fiind în legitimă apărare, o înșf...

Dar Panikovski nu apucă să-și termine discursul. Se auzi un trosnet îngrozitor și, într-o secundă, membrii echipajului „Antilopei” se pomeniră în drum, în cele mai variate poziții. Picioarele lui Balaganov ieșeau dintr-un șanț. Pe burta marelui maestru trona un bidon cu benzină. Panikovski gemea cu piciorul prins ușor sub un arc. Kozlevici se ridică în picioare și făcu câțiva pași, clătinându-se.

„Antilopa” nu mai exista. Pe drum zăcea un morman inform de resturi: pistoane, perne, arcuri. Măruntăiele de alamă luceau în lumina lunii. Caroseria, care se desfăcuse, lunecase în șanț și zăcea alături de Balaganov, ce-și revenise tocmai în fire. Un lanț alunecase într-o groapă, ca un șarpe. În liniștea ce se așternuse, se auzi un zăngănit ușor și de pe un dâmb veni rostogolindu-se o roată, aruncată departe de explozie. Roata descrie un cerc și ateriză încet la picioarele lui Kozlevici.

Abia atunci șoferul își dădu seama că totul s-a sfârșit. „Antilopa” își încheiase viața. Adam Kazimirovici se așează pe jos și-și cuprinse capul în mâini. După câteva minute, comandorul îi puse mâna pe umăr și-i spuse cu glasul schimbat:

— Adam, trebuie să pornim.

Kozlevici se sculă în picioare, dar imediat se lăsă iar jos.

— Trebuie s-o pornim, repetă Ostap. „Antilopa” a fost o mașină credincioasă, dar mai există în lume multe mașini. În curând vei putea s-o alegi pe care-o vei vrea. Trebuie să mergem, să ne grăbim. Trebuie să dormim undeva peste noapte, să ne procurăm bani pentru bilete. Avem un drum lung de făcut. Să mergem, să mergem, Kozlevici! Viața e minunată, în ciuda tuturor lipsurilor. Unde e Panikovski? Unde e acest hoț de găște? Șura! Sprijină-l pe Adam!

Kozlevici fu ridicat de subsuori. Se simțea ca un cavalerist din neglijența căruia se prăpădise un cal. I se părea, acum, că toți pietonii vor râde de el.

Cu dispariția „Antilopei”, viața deveni dintr-o dată mai grea. Fură nevoiți să-și petreacă noaptea în câmp.

Ostap, furios, adormi imediat, Balaganov și Kozlevici adormiră și ei, numai Panikovski rămase toată noaptea treaz lângă foc și tremură.

Membrii echipajului se sculară în zori, dar nu izbutiră să ajungă în satul cel mai apropiat decât abia pe la ora patru după-amiază. În tot timpul dramului, Panikovski se târâise în urma coloanei. Șchiopăta. De foame, ochii îi sclipeau ca la pisică și se tânguia fără încetare împotriva soartei și a comandorului.

Ajunși în sat, Ostap porunci restului echipajului să-l aștepte pe Ulița nr. 3 și să nu se miște de acolo, iar el se duse în Ulița nr. 1, la Sovietul sătesc. Se întoarse de acolo destul de repede.

— Totul s-a aranjat, spuse el cu o voce mai veselă. Acuși vom fi încartiruiți și ni se va da de mâncare. După masă ne vom culca în fân. Țineți minte: lapte și fin? Iar seara o să dăm un spectacol. L-am și vândut pe cincisprezece ruble. Banii i-am încasat. Șura! Dumneata va trebui să declami ceva din cârticica pe care ți-am dăruit-o, eu am să fac scamatorii atee cu cărți de joc, iar Panikovski... Unde-i Panikovski? Unde s-a ascuns?

— A fost chiar acum aici, zise Kozlevici.

Dar în clipa aceea, de după gardul lângă care stăteau membrii echipajului, se auzi un găgâit de gâscă și țipetele ascuțite ale unei femei. Niște pene albe zburară prin văzduh și Panikovski se năpusti în uliță. Se vede că mâna îl trădase pe toreador și, în legitima lui apărare, îi dăduse păsării o lovitură greșită. În urma toreadorului nostru fugea stăpâna găștii, amenințându-l cu un retevei.

— O stârpitură, o netrebnică! țipa Panikovski, fugind spre marginea satului.

— Ce porcărie! exclamă Ostap, fără să-și ascundă mânia. Ticălosul ăsta ne-a stricat tot spectacolul. Să fugim până nu ni se iau înapoi cele cincisprezece ruble.

Între timp, țărâna furioasă îl ajunse pe Panikovski și, cu toată furia, îl croi cu reteveiul pe spinare. Violatorul de convenții căzu jos, dar repede se ridică și o luă la sănătoasa cu o iuțeală neobișnuită. Femeia, după ce-și vărsă năduful, se întoarse bucuroasă înapoi. Trecând pe lângă ceilalți membri ai echipajului, îi amenință și pe ei cu reteveiul.

— Acum cariera noastră artistică s-a terminat, spuse Ostap, ieșind în pas alergător din sat. Masa, odihna, toate s-au dus dracului.

Dădură peste Panikovski abia după vreo trei kilometri. Zăcea în șanțul de lângă drum și se tânguia cu glas tare. De oboseală, frică și durere, pâlise și îi dispăruseră de pe față numeroasele pete de roșeață bătrânească. Arăta atât de lamentabil, încât comandorul amână pedeapsa pe care avusese de gând să i-o aplice.

— L-au atins pe Alioșa Popovici pe spinarea-i voinicească! spuse Ostap, trecând pe lângă el.

Cu toții se uitară la Panikovski cu dezgust. Și el începu iar să se târască în coada coloanei, gemând și bombănind:

— Așteptați-mă, nu vă grăbiți. Sunt bătrân, sunt bolnav, mi-e rău!... Gâsca! Ce pulpă! Ce gât! Stârpituri, netrebnici ce sunteți!...

Dar ceilalți membri ai echipajului se obișnuiseră atât de mult cu tânguierile bătrânului, încât nu-i mai dădeau nici o atenție. Foamea îi grăbea. Niciodată până atunci nu se aflaseră într-o stare atât de mizerabilă. Drumul nu mai avea sfârșit, iar Panikovski rămânea tot mai mult în urmă. Camarazii săi ajunseră într-o vale îngustă, galbenă și el mai era încă pe creasta dealului, profilându-se pe cerul verzui al amurgului.

— Bătrânul a devenit insuportabil, spuse Bender, care nu mai putea de foame. Va trebui să-l concediem. Du-te, Șura, și adu-l aici pe prefăcutul ăla!

Balaganov plecă nemulțumit să execute ordinul. În timp ce urca grăbit dealul, silueta lui Panikovski dispăru.

— S-a întâmplat ceva, zise Kozlevici după oarecare vreme, uitându-se la coama dealului de pe care Balaganov făcea semne cu brațele, ca un semafor.

Șoferul și comandorul urcară la rândul lor dealul.

Violatorul de convenții zăcea în mijlocul drumului, nemișcat ca o păpușă. Panglica roză a cravatei îi stătea pieziș pe piept. Un braț îi era răsucit sub spate. Ochii-i priveau obraznici spre cer. Panikovski murise.

— Paralizie a inimii, zise Ostap, ca să spună ceva. Se poate constata și fără stetoscop. Bietul bătrân!

Și întoarse capul. Balaganov, dimpotrivă, nu-și putea lua ochii de la mort. Deodată, se schimonosi la față și rosti cu greutate:

— Și eu, care l-am bătut din cauza greutăților. Și m-am mai luat la harță cu el și înainte.

Kozlevici își aminti de răposata "Antilopă", se uită cu groază la Panikovski și începu să îngâne o rugăciune latinească.

— Lasă-te de astea, Adam! spuse marele maestru. Știu tot ce ai de gând să spui. După psalmi vei zice: "Domnul a dat, Domnul a luat", apoi: "Cu toții suntem fiii Domnului", pe urmă altceva, tot atât de lipsit de sens, ca, de pildă: "Acum lui îi e mai bine decât nouă". Dar toate astea nu servesc la nimic, Adam Kazimirovici. Avem o datorie simplă: să-l îngropăm.

Se făcuse întuneric de-a binelea, când violatorul de convenții fu coborât în lăcașul său de veci. Era un mormânt natural, săpat de ploi la temelia unei lespezi de piatră, așezată perpendicular pe pământ. Această lespede se afla pesemne de mult la marginea drumului. Poate că o dată și o dată purtase inscripția: "Domeniul moșierului Ghiorghei Afanasievici Volk-Lisițki, maior în retragere", sau poate fusese doar un însemn de hat de pe vremea lui Potemkin. De altfel, asta nu avea nici o importanță. Panikovski fu băgat în groapă, apoi cu niște bețe adânciră groapa și-l acoperiră cu pământ, pe urmă se proptiră cu umerii în lespede subrezită de vreme și o împinseră deasupra. Acum mormântul era gata. La lumina unor chibrituri, marele maestru scrise cu o bucată de cărămidă, pe lespede, epitaful:

Aici zace

MIHAIL SAMUELEVICI PANIKOVSKI,
OM FĂRĂ BULETIN DE IDENTITATE

Ostap își scoase apoi chipiul de căpitan și cuvântă astfel:

— Am fost adesea nedrept cu răposatul. Dar a fost oare răposatul un om moral? Nu, n-a fost un om moral. Era un fost orb, un impostor și un hoț de găște. Și-a folosit toate forțele ca să trăiască pe spinarea societății. Dar societatea nu voia ca el să trăiască pe spinarea ei. Mihail Samuelevici n-a putut îndura această contradicție în concepții, fiindcă era iute din fire. Și de aceea a murit. Asta-i tot!

Kozlevici și Balaganov rămaseră nemulțumiți de discursul funebru al lui Ostap. Socoteau că ar fi fost mai nimerit ca marele maestru să fi vorbit despre binefacerile aduse de răposat societății, despre ajutorul pe care l-a dat săracilor, despre sufletul lui simțitor, despre dragostea lui pentru copii, precum și despre tot ce se atribuie oricărui defunct. Balaganov se apropie chiar de mormânt ca să spună el însuși toate astea, dar comandorul își pusese chipiul și se îndepărtă cu pași repezi.

Când resturile armatei de pe "Antilopa", după ce străbătură valea, trecură pe alt deal, în fața lor apărură o mică gară de cale ferată.

— Iată și civilizația, zise Ostap. Poate că aici s-o găsi un bufet, ceva de mâncare. O să dormim pe bănci și dimineață vom pomi spre răsărit. Ce părere aveți?

Șoferul și mecanicul de bord tăceau.

— De ce tăceți ca niște miri?

— Știi, Bender, spuse în sfârșit Balaganov. Eu nu merg mai departe. Să nu

te superi, te rog, dar nu mai cred în reușită. Nici nu știu unde mergem. O să pierim cu toții. Nu. Eu rămân.

— Și eu am vrut să-ți spun același lucru, îl susținu Kozlevici.

— Cum vreți, răspunse Ostap pe un ton deodată rece.

În gară nu exista nici un bufet. Ardea o lampă cu gaz. În sala de așteptare moțăiau, pe niște saci, două femei de la țară. Tot personalul gării umbla pe peronul de scânduri, scrutând cu neliniște, dincolo de semafor, întunericul premergător zorilor.

— Ce tren trebuie să vină? întrebă Ostap.

— Un tren special, răspunse nervos șeful gării, îndreptându-și chipiul roșu cu galoane de argint. A fost oprit două minute. Halta nu mi-a dat linie liberă.

Se auzi un vuiet, stanele începură să tremure, apărură niște ochișori de lup și un tren scurt și scânteind de lumini intră în plină viteză în gara. Ferestrele late ale vagoanelor de clasa I, se opriră chiar sub ochii echipajului "Antilopei", după ce îi fură trecute pe sub nas buchetele de flori și sticlele de vin din vagonul restaurant; însoțitorii cu felinare în mână săriră jos din mers și peronul se umplu deodată de vorbărie veselă, în rusește și în limbi străine. De-a lungul vagoanelor atârnavă ghirlande de brad și lozinci: "Cinste eroilor constructori ai Magistralei Ferate de Răsărit!"

Trenul special cu oaspeți mergea la inaugurarea noii căi ferate.

Marele maestru dispăru. După o jumătate de minut apără din nou și spuse în șoaptă:

— Plec! Cum plec, nu știu. Nu știu, dar plec! Vreți să veniți cu mine? Vă întreb pentru ultima oară.

— Nu, spuse Balaganov.

— Nu plec, zise Kozlevici. Nu mai pot.

— Și ce-o să faceți?

— Păi ce să fac? răspunse Șura. Mă fac iar copil al locotenentului Schmidt și gata.

— Mă gândesc să montez la loc "Antilopa", rosti pe un ton care îți rupea inima Adam Kazimirovici. Mă duc să văd dacă nu pot s-o repar.

Ostap mai vru să spună ceva, dar un șuierat prelung îi închise gura. Îl trase la pieptul său pe Balaganov și-l mângâie pe spate, se sărută cu Kozlevici, le făcu un semn cu mâna și alergă spre trenul ale cărui vagoane se și repeziseră unul într-altul de îndată ce locomotiva se urni. Dar nu ajunse la tren: se întoarse înapoi, băgă în mâna lui Kozlevici cele cincisprezece ruble căpătate pentru spectacolul vândut și sări pe scara ultimului vagon.

Când se uită îndărăt văzu în pâcla viorie două siluete mici care urcau terasamentul. Balaganov se întorcea în tabăra neliniștită a copiilor locotenentului Schmidt. Kozlevici se îndrepta cu pași înceți spre rămășițele "Antilopei".

Partea a treia

PERSOANĂ PARTICULARĂ

CAPITOLUL XXVI

PASAGER ÎN TRENUL SPECIAL

La rampa asfaltată a gării Reazan din Moscova stătea un tren special care nu avea decât șase vagoane. Vagonul de bagaje, contrar obiceiului, nu cuprindea bagaje, ci rezerve de alimente păstrate la gheață. În afară de aceasta, trenul avea un vagon-restaurant, din care scotea capul un bucătar îmbrăcat în alb, și un vagon-salon ministerial. Celelalte trei vagoane erau de călători și pe canapelele lor acoperite cu huse din pânză dungată urma să se instaleze o delegație de muncitori frunțași, precum și o serie de corespondenți străini și sovietici.

Trenul se pregătea să plece spre Magistrala de Răsărit, unde trebuia să ajungă la solemnitatea inaugurării liniei.

Călătoria avea să fie lungă. Udarnicii, muncitorii frunțași, se urcau în vagoane cu coșuri de voiaj închise cu lacăte mici, negre, ce se legănau pe vergele de fier. Ziaristii sovietici alergau pe peron, bălăbănind în mâini cufărașe din placaj lăcuit.

Străinii se țineau după hamalii care le transportau valizele groase de piele, cuferele și cutiile de carton cu etichetele divers colorate ale birourilor de turism și companiilor de navigație.

Călătorii își procuraseră broșurică *Magistrala Ferată de Răsărit*, pe a cărei copertă se vedea o cămilă care miroase o șină. Broșurică se vindea pe peron la un cărucior pentru bagaje. Autorul ei, ziaristul Palamidov, trecuse deja de câteva ori prin fața căruciorului, uitându-se cu ochi scormonitori la cumpărători. El era considerat un cunoscător al noii căi ferate și pleca într-acolo pentru a treia oară.

Se apropia momentul plecării, dar scena de despărțire nu amintea deloc plecarea unui tren obișnuit de pasageri. Pe peron nu se aflau bătrâne, nimeni nu scotea pe fereastră vreun prunc ca să-l pună să mai arunce o ultimă privire bunicului său. Bineînțeles că nu exista nici bunicul în ai cărui ochi șterși se reflectă, de obicei, în gară, teama de curenții din tren. Și, firește, nici nu se săruta nimeni. Delegația de muncitori frunțași era condusă la gară de un grup de activiști sindicali, care încă nu apucaseră să prelucreze cu sindicaliștii problema săruturilor de despărțire. Corespondenții din Moscova erau conduși de funcționari din redacție, obișnuiți în asemenea cazuri să se mărginească la străngeri de mână. Pe de altă parte, corespondenții străini, în număr de vreo treizeci, mergeau la inaugurarea căii ferate în garnitură completă, cu neveste și patefoane, așa că nu avea cine să-i conducă.

Așa cum cerea momentul, participanții la expediție vorbeau mai tare ca de obicei, scoteau mereu fără nici un rost carnetele și admonestau pe cei veniți să-i conducă, reproșându-le că nu pleacă împreună cu ei într-o călătorie atât de interesantă. Cel mai zgomotos era ziaristul Lavuazian, care avea un suflet tânăr, deși în pletele lui chelia lumina ca luna în junglă.

— Mi-e greață să mă uit la voi! striga el celor veniți să-l conducă. Parcă sunteți voi în stare să înțelegeți ce înseamnă Magistrala de Răsărit?!

Dacă mâinile înflăcăratului Lavuazian n-ar fi fost ocupate cu o mașină de scris mare, vârată într-o husă de mușama ca de birjă, poate că ar fi și bătut pe vreunul din prietenii lui, atât era de aprins și de îndrăgostit de ale gazetăriei. Voia să trimită de pe acum redacției sale o telegramă fulger, dar nu avea despre ce să scrie.

Uhudșanski, redactorul unui organ sindical, care sosise primul la gară, se plimba de-a lungul trenului, ținând în mână volumul *Ținutul Turkestanului, descriere geografică completă a patriei noastre, carte de căpătâi și de drum*

pentru oamenii ruși de Semionov-Tian-Șanski, publicată în 1903. Se oprea lângă grupurile celor care plecau și ale celor veniți să-i conducă și, cu o notă satirică în glas, spunea:

— Plecați? Hm, da!

Sau:

— Rămâneți? Hm, da!

Și așa, din grup în grup, ajunse în capul trenului, privi mult timp cu capul dat pe spate locomotiva și, în cele din urmă, îi spuse mecanicului:

— Munciți? Hm, da!

Apoi ziaristul Uhdșanski se urcă în compartiment, deschise ultimul număr al organului sindical la care scria și se apucă să citească propriul său articol cu titlul *Să fie îmbunătățită activitatea comisiilor de prăvălie* și cu subtitlul *Comisiile se reorganizează insuficient*. Articolul era o dare de seamă asupra unei ședințe și atitudinea autorului față de evenimentul de care se ocupa ar fi putut fi definită printr-o singură propoziție: "Ședință? Hm, da". Uhdșanski citi până la plecarea trenului.

Unul dintre cei veniți să-i conducă pe cei care plecau, un tip cu un nas roz ca de pluș și tâmple ca de catifea, rosti o profeție care îi sperie teribil pe toți.

— Cunoscut eu călătoriile astea, declară el, am umblat și eu prin lume. Știu perfect ce-o să se-ntâmple. Sunteți aici vreo sută. Veți călători, cu totul, o lună încheiată. Doi dintre voi vor întârzia să se urce în tren și vor rămâne într-o gară mică, pierdută undeva, fără bani și fără acte și vă vor ajunge din urmă abia după o săptămână, flămânzi și cu hainele zdrențuite. Unuia o să i se fure cu siguranță geamantanul. Poate lui Palamidov, poate lui Lavuazian, poate lui Navroțki. Și păgubașul se va văita tot drumul și va cerșire la vecini pământul de ras. Pământul îl va restitui nespălat, iar castronașul îl va pierde. Bineînțeles că un alt călător va muri și prietenii răposatului, în loc să se ducă la inaugurarea căii ferate, vor fi nevoiți să transporte îndărăt la Moscova rămășițele pământești ale scumpului dispărut. E foarte plicticos și nesuferit să transporti niște rămășițe pământești. În afară de asta, pe drum o să înceapă certuri, încăierări. Vă rog să mă credeți! Cineva, poate tot Palamidov sau Uhdșanski, va comite o faptă antisocială. Voi vă veți pierde nu știu câtă vreme judecându-l plictisiți, iar el se va apăra cu "oh" și "vai". Cunoscut toate astea. Plecați acum cu pălării și șepci, și vă veți întoarce cu tichii brodate. Care va fi mai prost, va cumpăra echipamentul întreg al unui evreu din Buhara: căciulă de catifea garnisită cu blană de șacal și o plapumă groasă, vătuită, cusută în formă de halat. Bineînțeles că seara veți cânta în vagon *Stenka Razin* și veți urla ca proștii: "Și-o aruncă peste bord, în valul care vine". Ba mai mult chiar, până și străinii vor cânta: "În jos, pe maica Volgă, sur *notre mère Volga, per alma mater Volga*".

Lavuazian se înfurie și ridică mașina de scris să lovească în proroc.

— Ne invidiezi! spuse el. N-o să cântăm.

— O să cântați, scumpii mei. E inevitabil. Cine să știe mai bine totul, decât mine.

— N-o să cântăm.

— Ba o să cântați. Și dacă sunteți oameni cinstiți, o să-mi scrieți imediat o carte poștală confirmându-mi lucrul ăsta.

În momentul acela, se auzi un țipăt înăbușit. Reporterul fotograf Menșov, care se cățăraseră pe acoperișul vagonului de bagaje ca să fotografieze scena plecării, căzu. Timp de câteva secunde zăcu pe peron, ținând aparatul deasupra capului. Apoi se ridică, controlă preocupat declanșatorul și se cățăără

iarăși pe acoperiș.

— Ai căzut? întrebă Uhdșanski, scoțând capul pe fereastră și ținând ziarul în mână.

— Ce, asta-i căzătură? spuse pe un ton disprețuitor reporterul fotografic. Să fi văzut dumneata cum am căzut de pe toboganul în spirală din parcul de cultură și odihnă!

— Hm, de, făcu reprezentantul organului sindical și dispăru de la fereastră.

Când ajunse pe acoperiș, Menșov se lăsă într-un genunchi și își văzu de treabă mai departe, urmărit, cu o expresie de vie satisfacție, de către un scriitor norvegian, care își pusese lucrurile în compartiment și ieșise pe peron să se plimbe. Scriitorul avea un păr blond, ca de copil, și un nas mare. Norvegianul era atât de impresionat de eroismul fotografic al lui Menșov, încât simți nevoia să-și împărtășească cuiva sentimentele. Se apropie cu pași repezi de un bătrân muncitor fruntaș de la Trehgorka, îi înfipse arătătorul în piept și exclamă cu o voce pițigăiată:

— Dumneata!!

Apoi arătă cu același deget spre pieptul său și tipă cu aceeași voce pițigăiată:

— Eu!!

Epuizându-și cu aceste două pronume tot bagajul de cuvinte rusești de care dispunea, scriitorul zâmbi prietenos și dădu fuga spre vagonul său, deoarece se sunase pentru a doua oară. Bătrânul muncitor fruntaș alergă și el la vagon. Menșov coborî pe peron. Oamenii începură să dea din cap, fură arborate ultimele zâmbete și un foiletonist, în palton cu guler negru de catifea, trecu în viteză. Când coada trenului se afla la ultimul macaz, din restaurantul gării țâșniră deodată afară doi frați corespondenți — Lev Rubașkin și Ian Skameikin. Skameikin ținea în dinți un șnițel vienez. Sărind ca niște cățeluși, frații se repeziră de-a lungul peronului, trecură pe terasamentul pătat de păcură și abia când se văzură între traverse, își dădură seama că nu vor mai putea prinde trenul.

Ieșind din Moscova plină de șantiere, trenul își începu cântecul său asurzitor. Roțile-i duduiau, vagoanele hohoteau satanic trecând peste poduri și abia când garnitura ajunse în pădurile unde-și fac moscoviții vilegiatura, se mai potoli și mări viteza. Trenul avea de descris pe glob o curbă considerabilă, urmând să treacă prin câteva zone climaterice, să ajungă din centrul răcoros în pustiul fierbinte, să lase în urmă o mulțime de orașe mari și mici și să ia avans asupra orei Moscovei cu patru ceasuri.

În seara primei zile, în vagonul corespondenților sovietici intrară doi crainici ai lumii capitaliste: domnul Heinrich, reprezentantul unui ziar austriac liber-cugetător și americanul Hiram Burman. Veniseră să facă cunoștință. Herr Heinrich era mic de statură. Mister Hiram purta o pălărie moale cu borurile în sus. Amândoi vorbeau destul de corect rusește. Câtva timp rămaseră cu toții tăcuți pe culoar, privindu-se cu interes unii pe alții. Ca să înceapă convorbirea, deschiseră o discuție despre Teatrul de Artă. Heinrich laudă teatrul, dar mister Burman spuse evaziv că în calitatea sa de sionist, ceea ce îl interesează cel mai mult în U.R.S.S. e problema evreiască.

— La noi această problemă nu mai există, spuse Palamidov.

— Cum poate să nu existe problema evreiască? întrebă mirat Hiram.

— Iac-așa. Nu-i. Nu există.

Mister Burman se tulbură. Toată viața scrisese în ziarul său articole despre problema evreiască și i-ar fi fost greu să se despartă de această problemă.

- Dar bine, în Rusia nu există evrei? întrebă el circumspect.
- Există, răspunse Palamidov.
- Prin urmare, există și problema.
- Nu. Evrei există, dar problema nu există.

Electricitatea care se acumulase pe culoarul vagonului fu oarecum eliberată prin apariția lui Uhdșanski, care se îndrepta spre toaletă cu un prosop în jurul gâtului.

— Stați de vorbă? întrebă el, clătinându-se din pricina vitezei cu care mergea trenul. Hm, da!

Când se întoarse curat și înviorat, cu picături de apă pe la tâmpole, găsi discuția extinsă pe tot culoarul. Ziariștii sovietici ieșiseră cu toții din compartimente; din vagonul vecin veniseră câțiva muncitori udarnici, mai sosită și alți doi străini: un corespondent italian cu o insignă fascistă, înfățișând un mănunchi de nuiele și o secure — emblema lictorilor romani —, precum și un profesor orientalist german, care mergea la solemnitate invitat de VOKS. Discuția îmbrățișa subiecte foarte variate: de la construirea socialismului în U.R.S.S. până la băștile bărbătești, a căror modă începuse în Occident. Și în toate chestiunile, indiferent de natura lor, se iveau divergențe.

— Vă certați? Hm, da! spuse Uhdșanski, intrând în compartimentul său.

În larma generală nu se puteau distinge decât strigăte răzlețe.

— Dacă e așa, spunea domnul Heinrich, apucându-l de bluză pe muncitorul Suvorov de la uzina "Putilov", de ce de treisprezece ani nu faceți decât să flecăriți? De ce nu organizați revoluția mondială despre care vorbiți atâta? Înseamnă că nu sunteți în stare! Atunci nu mai pălăvrăgiți!

— Dar nici n-o să facem revoluție la voi! O s-o faceți singuri!

— Eu? Nu, eu nu fac revoluție.

— Ei bine, o să se facă fără dumneata și fără să te întrebe nimeni.

Mister Hiram Burman stătea rezemat de peretele căptușit cu piele și se uita nepăsător la cei ce discutau. Problema evreiască se pierduse chiar de la începutul discuției, iar alte teme nu stârneau nici un fel de emoție în sufletul lui. Din grupul în care profesorul german recunoștea superioritatea căsătoriei sovietice față de căsătoria religioasă, se desprinsese un foiletonist care scria versuri și semna cu pseudonimul Gargantua. El se apropie de Hiram, care stătea îngândurat, și începu să-i explice ceva cu aprindere. Hiram încercă să-l asculte, dar constată numaidecât că nu poate să priceapă nimic. Între timp, Gargantua îndrepta în fiecare clipă altceva la ținuta vestimentară a lui Hiram, ba îi lega mai strâns cravata, ba îi dădea jos o scamă de pe haină, ba îi încheia și iar îi descheia un nasture. Vorbea destul de tare și s-ar fi zis că rostește cuvintele clar. Dar pronunția lui avea un defect insesizabil care îi transforma vorbele într-un fel de rumeguș. Nenorocirea mai era agravată și de faptul că lui Gargantua îi plăcea să vorbească și să ceară, după fiecare frază, interlocutorului său, să-l aprobe.

— Așa e? întreba el învârtind capul, ca și cum ar fi vrut să-și bage nasul destul de mare în nutreț. E corect?

Numai aceste vorbe se puteau înțelege din discursul lui Gargantua. Tot restul se contopea într-un fel de gângurit de o ineptizabilă elocință. Din politețe, mister Burman aproba totul, dar după câțva timp o șterse. În general, de altfel, toată lumea era mereu de acord cu Gargantua și el se considera a fi un om capabil să convingă pe oricine, de orice.

— Vezi, îi spuse el lui Palamidov, dumneata nu știi să vorbești cu oamenii. Pe când eu l-am convins. Chiar acum i-am demonstrat, și el s-a raliat la părerea

mea, că la noi nu există nici o problemă evreiască. Așa e? E corect?

Palamidov nu pricepu nimic, dar îl aprobă din cap și începu să asculte convorbirea dintre orientalistul german și însoțitorul vagonului. Însoțitorul ardea de mult de dorința de a intra și el în vorbă cu cineva, dar abia acum găsisese o persoană liberă care să-l asculte. După ce se interesă în prealabil de ocupația, precum și de numele și prenumele interlocutorului său, însoțitorul lăsă mătura deoparte și începu cu un glas tărăgănat:

— Poate n-ați auzit, domnule profesor, dar să știți că în Asia centrală există un animal care se cheamă cămilă. El are în spinare două ridicături. Și am avut un feroviar cunoscut, desigur, ați auzit de el, tovarășul Doljnostiu, magazioner la bagaje, care s-a urcat o dată pe o cămilă de asta, între cocoșele ei, și s-a apucat să-i tragă cu biciușca. Cămila era rea și a început să-l strângă între cocoșe, mai-mai să-l strivească. Noroc că Doljnostiu a reușit să sară jos, la timp. Era un flăcău curajos, ați auzit, desigur, de el. Dar când s-a dat jos, ce să vezi? Cămila l-a scuipat pe toată tunică, o tunică pe care abia o scosese de la spălătorie...

Discuția nocturnă se apropia de sfârșit. Ciocnirea dintre cele două lumi se isprăvisese cu bine. Prin nu se știe ce minune, nu se iscase nici o ceartă. Coexistența între cele două sisteme — capitalist și socialist — în trenul special trebuia să dureze, vrând, nevrând, circa o lună. Domnul Heinrich, dușmanul revoluției mondiale, povesti o anecdotă veche, din cele care se spun de obicei în tren, după care se duseră cu toții la vagonul-restaurant să cineze, trecând dintr-un vagon în altul pe plăcile tremurătoare de fier de deasupra tampoanelor și închizând ochii din cauza curentului. În vagonul-restaurant lumea din tren se împrăstie, așezându-se la mese. Tot aici avu loc prima luare de contact între străini și autohtoni. Străinătatea, reprezentată prin corespondenții celor mai mari ziare și agenții de știri din lume, atacă demn rachiul și se uita cu o politețe glacială la udarnicii cu cizme în picioare și la ziariștii sovietici care veniseră ca acasă, în papuci și numai cu butoni la gât în loc de cravată.

În vagonul-restaurant ședeau împreună oameni de toate națiile: și mister Burman, provincial din New York, și o fată canadiană care sosise de peste ocean numai cu o oră înainte de plecarea trenului special și de aceea mai învârtea încă, înnebunită, capul deasupra chiftei ce-i fusese servită într-o tăviță de metal, și un diplomat japonez și încă un alt japonez, mai tânăr, și domnul Heinrich, ai cărui ochi căprui zâmbeau, nu se știe de ce, și un tânăr diplomat englez, cu o talie subțire de jucător de tenis, și orientalistul german care ascultase foarte răbdător povestea însoțitorului ce-i adusese la cunoștință că ar exista un animal ciudat cu două ridicături în spinare, și un economist american, și un ceh, și un polonez, și patru corespondenți americani, printre care și un pastor, colaborator la ziarul Uniunii Tinerilor Creștini, și o americană cu nume sută la sută olandez, dintr-o familie veche de pionieri, care ajunsese vestită datorită faptului că, un an înainte, pierduse trenul, la Mineralnâie Vodî și, spre a-și face reclamă, se ascunsese câțva timp în bufetul gării (dispariția ei stârnise mare valvă în presa americană unde, timp de trei zile, apărură articole cu titluri atrăgătoare ca: *O fată dintr-o veche familie în ghearele muntenilor sălbatici din Caucaz și Moarte sau răscumpărare?*) și multe altele. Unii aveau o atitudine ostilă față de tot ce era sovietic, alții sperau ca în cel mai scurt timp să afle ce se ascunde în sufletele misterioase ale asiaticilor, iar alții căutau să se dumirească conștiincios ce se petrece de fapt în țara sovietică.

Partea sovietică făcea mult zgomot la măsuțele unde ședea. Udarnicii își aduseseră mâncare în pachete învelite în hârtie și începură să bea nenumărate

ceaiuri în suporturi de metal alb, de la Krupp. Ziariștii mai cu dare de mână comandă șnițele, iar Lavuazian, cuprins pe neașteptate de un acces de slavofilie, hotărî să nu se facă de răs în fața străinilor și comandă rinichi sote. Nu mănăcă rinichii, fiindcă nu putea să-i sufere de mic copil, dar se umflă mândru în pene și arunca străinilor priviri sfidătoare. Partea sovietică număra și ea oameni de prin diferite locuri. Se aflau în rândurile ei un muncitor din Sormovo, trimis în călătorie de adunarea generală a uzinei sale, se afla și un constructor de la uzina de tractoare din Stalingrad, care în urmă cu zece ani zăcuse în tranșee luptând împotriva lui Vranghel chiar pe câmpul unde se înălța acum gigantica uzină de tractoare, se mai afla și un țesător din Serpuhovo, pe care Magistrala Ferată de Răsărit îl interesa pentru că trebuia să grăbească transportarea bumbacului în regiunile cu industrie textilă.

Se aflau, de asemenea, acolo, metalurgiști din Leningrad și mineri din Donbas, un mecanic din Ucraina, și conducătorul delegației, care purta o cămașă albă, rusească, cu o stea mare de Buhara, căpătată pentru lupta sa împotriva emirului. Ce s-ar mai fi mirat diplomatul cu talie de jucător de tenis, dacă ar fi aflat că scundul și politicosul autor de versuri Gargantua fusese de opt ori prizonier pe la diferiți hatmani ai haidamacilor și o dată fusese chiar executat de oamenii lui Mahno, lucru despre care nu-i plăcea să vorbească, căci păstrase amintiri cât se poate de neplăcute despre momentul când, cu umărul găurit, ieșise din groapa comună.

Poate că și reprezentantul tinerilor creștini ar fi simțit o săgeată în inimă, dacă ar fi aflat că veselul Palamidov fusese cândva președintele tribunalului militar, că, pentru a-și procura informații pentru ziar, Lavuazian se deghizase în femeie și pătrunsese la o adunare a baptistelor, despre care scrisese apoi un lung reportaj împotriva religiei, și dacă ar mai fi aflat că nici unul dintre cetățenii sovietici nu-și botezase copiii și că, printre ei, sunt chiar patru scriitori.

În vagonul-restaurant ședeau, va să zică, tot felul de oameni.

În a doua zi de călătorie se împliniră cuvintele prorocului de pluș. Când trenul, cu roțile duduind, trecea Volga peste podul de la Sâzran, pasagerii speciali începură să intoneze cu voci neplăcute de orășeni cântecul despre viteazul de pe Volga, căutând, totodată, să nu se uite unul la altul. În vagonul vecin, străinii, care nu știau exact ce și unde se cuvine să cânte, executau cu mare foc *Ei, e plină, plină cutiuța*, cu un refren și mai ciudat: "Eh, iuhnem!". Dar nimeni nu trimise o carte poștală omului cu nas de pluș, căci le era rușine. Singur Uhudșanski rezista. Nu cânta împreună cu ceilalți. Nebunia cântatului puse stăpânire pe tot trenul, dar el tăcea, strângând tare din dinți și prefăcându-se că citește *Descrierea geografică completă a patriei noastre*. Fu aspru pedepsit pentru asta căci, într-o noapte, când erau departe, dincolo de Samara, fu cuprins de o puternică criză muzicală. La miezul nopții, când trenul special dormea, se auzi din compartimentul lui Uhudșanski o voce șovăitoare, cântând: "Există pe Volga o stâncă sub mușchi, sub mușchi sălbatic ascunsă". Călătoria își făcea efectul.

Iar mult după miezul nopții, după ce adormi și Uhudșanski, ușa dintre vagoane se deschise, o secundă se auzi limpede ritmul egal al roților și, pe culoarul pustiu și luminat păși, uitându-se în jur, Ostap Bender. Șovăi o clipă, apoi, somnoros, făcu cu mâna un gest de "fie ce-o fi" și deschise ușa primului compartiment. În semiîntunericul unui bec albastru de noapte, dormeau Gargantua, Uhudșanski și fotografii Menșov. A patra cușetă, de sus, era goală. Marele maestru nu mai rămase nici o clipă pe gânduri. După atâtea grele

peregrinări și pierderi ireparabile, după cele două ore petrecute pe scara vagonului, simțea că nu se mai poate ține pe picioare și urcă în cușetă. De acolo, dădu cu ochii de o arătare de basm: pe măsuța de lângă fereastră zăcea, cu picioarele în sus ca niște hulube, o găină albă, fiartă.

— Calc pe drumul greșit al lui Panikovski, șopti Ostap.

Și, cu aceste cuvinte, înșfăcă găina și o devoră fără pâine și fără sare. Oasele le ascunse sub somieră și adormi fericit în scârțâitul pereților dintre compartimente și în mirosul inegalabil de vopsea feroviară.

CAPITOLUL XXVII

"DAȚI-I VOIE SĂ INTRE UNUI MERCENAR AL CAPITALULUI"

Noaptea, Ostap visă chipul trist, cam șters, al Zosi6i, iar apoi i se arătă în vis Panikovski. Violatorul de convenții purta o pălărie de birjar cu pană și, frângându-și mâinile, spunea: "Bender! Bender! Dumneata nu știi ce este o găină! Găina este o pasăre minunată, grasă!" Ostap nu pricepea și răspundea supărat: "Care găină? Doar specialitatea dumată sunt găștele!" Panikovski însă stăruia: "Găina, găina, găina!"

Bender se trezi. Mai întâi se lovi cu ochii de tavanul jos și boltit, care aducea cu capacul de la cufărul buncii. Apoi dădu cu nasul de plasa pentru bagaje. În compartiment era o lumină puternică. Pe fereastra lăsată pe jumătate în jos, pătrundea aerul fierbinte al stepei Orenburg.

— Găina! auzi el de jos. Unde a dispărut găina mea? Doar în afară de noi, nu mai era nimeni în compartiment! Nu-i așa? Dar stați puțin, ale cui picioare sunt astea?

Ostap își acoperi ochii cu mâna, dar își aminti numaidecât furios că așa făcea și Panikovski când îl amenința o belea. Își luă mâna de la ochi și văzu niște capete la nivelul cușetei lui.

— Dormi? Hm, da! spuse primul cap.

— Spune-mi, te rog, dragul meu, i se adresă pe un ton amabil al doilea, dumneata mi-ai mâncat găina? Așa e? E corect?

Reporterul fotografic Menšov continua să șadă cu amândouă mâinile vârâte până la cot într-un sac negru, fotografic. Reîncărca de zor casetele.

— Da, zise flegmatic Ostap. Eu am mâncat-o.

— Foarte mulțumesc! explică pe neașteptate Gargantua. Nu mai știam ce să fac cu ea. Pe căldura asta putea să se strice. Nu-i așa? Și ar fi fost păcat s-o arunc! E corect?

— Bineînțeles, zise Ostap rezervat. Mă bucur foarte mult că am putut să-ți fac acest mic serviciu.

— De la ce ziar ești dumneata? îl întrebă reporterul fotografic, continuând să scotocească în sac cu un zâmbet galeș. Nu te-ai urcat la Moscova...

— Văd că ești fotograf, zise Ostap, eschivându-se de la un răspuns direct. Am cunoscut în provincie un fotograf care până și conservele le deschidea la lumină roșie, de teamă ca altfel să nu se strice.

Menšov râse. Spiritul noului pasager îi plăcuse. Și în dimineața aceea nimeni nu mai puse marelui maestru întrebări delicate. Marele maestru sări jos din cușetă și, trecându-și palma peste obraji pe care în trei zile îi crescuse o barbă de tâlhar, se uită întrebător la bunul Gargantua. Foiletonistul versificator își desfăcu valiza, scoase aparatul de ras și i-l dădu lui Ostap, explicându-i îndelung ceva, cu gestul de a ciuguli dintr-un sac cu fâneță și cerând, în fiecare clipă, să i se confirme că e așa cum zice el.

În timp ce Ostap se bărbiera, se spăla și-și curăța hainele, Menșov, încins cu curelele fotografice, răspândi prin tot vagonul vestea că în compartimentul lor călătorește un nou corespondent din provincie, care a luat avionul ca să poată prinde trenul și l-a ajuns azi noapte când, se vede, mort de foame, a mâncat găina lui Gargantua. Povestea cu găina stârni mare animație. Aproape toți corespondenții își luaseră de acasă mâncare pentru drum: pesmeciori, chiftele, franzele, ouă răskoapte. Și nimeni nu consuma această mâncare. Toți preferau să mănânce în vagonul-restaurant.

Așa că Bender nu apucă să-și termine toaleta, și se trezi în compartiment cu un scriitor gras, îmbrăcat într-o hăinuță de diftină, din acelea pentru copii, care îi puse în față, pe măsuță, 12 ouă răskoapte, spunându-i:

— Uite, ai ouă. Mănâncă. Din moment ce sunt ouă, trebuie să le mănânce cineva, nu?

Apoi, scriitorul se uită pe fereastră, privi stepa plină de negi și adăugă cu amărăciune:

— Pustiul este o absurditate. Dar există. Și dacă există, e un lucru de care trebuie să ținem seamă.

Era filozof. După ce primi mulțumirile lui Ostap, scriitorul salută din cap și plecă în compartimentul său, să-și termine schița. Om cu tabiet, hotărâse să scrie în fiecare zi câte o schiță. Și se executa cu sârguința unui elev premiant. Îl îndemna, pesemne, gândul că, de vreme ce hârtia există, cineva trebuie să scrie pe ea.

Exemplul filozofului fu urmat și de alți pasageri. Navroțki aduse un borcan cu ardei umpluți, Lavuazian niște chiftele pe care se lipiseră câteva rânduri de ziar, Sapeghin, o scrumbie și pesmeciori, iar Dnestrov, un pahar cu marmeladă de mere. Mai veniră și alții, dar Ostap nu mai primi nimic.

— Nu mai pot, nu mai pot, dragii mei prieteni, spunea el. E destul să faci unuia un serviciu, ca să nu mai scapi de toți ceilalți.

Correspondenții îi plăcuseră foarte mult. Ostap era gata să lase să i se moaie inima, dar mâncase atâta, încât nu mai era în stare de nici un sentiment. Se cățără cu greu pe bancheta lui și dormi aproape toată ziua.

Începuse a treia zi de călătorie. În așteptarea evenimentelor, trenul special se plictisea. Până la magistrală mai era încă mult, nu se întâmplase nimic demn de semnalat, totuși corespondenții din Moscova, care se topeau de pe urma acestei inactivități silite, își aruncau unul altuia pe furiș priviri suspicioase.

"N-o fi aflat oare cineva ceva și o fi trimis o telegramă fulger la redacția unde lucrează?"

În cele din urmă, Lavuazian nu se mai putu stăpâni și trimise următoarea telegramă:

"Trecut Orenburg stop coșurile locomotivei scot trâmbe de fum stop dispoziția bună stop delegații discută în vagoane numai magistrala ferată răsărit stop trimiteți fulger instrucțiuni marea aral lavuazian."

Secretul fu aflat repede și la gara următoare se făcu coadă la ghișeul de expediere a telegramelor. Toți expediară depeșe relatând dispoziția bună din tren și atmosfera de fum de la locomotivă.

Pentru străini, se deschise un câmp larg de activitate imediat după Orenburg, când văzură prima cămilă, prima iurtă și primul kazah cu căciula aceea de blană, țuguată, și cu un bici în mână. Într-o haltă unde trenul opri întâmplător, cel puțin douăzeci de aparate fotografice fură ațintite spre botul

unei cămile. Începea exotismul: corăbiile deșertului, fiii iubitori de libertate ai stepei și tot restul decorului romantic.

Americanca, descendentă a unei vechi familii, cobori din vagon purtând ochelari mari de soare. Se apăra de razele soarelui și cu o umbreluță verde. Și chiar așa, cu ochelarii și umbreluța, îi făcu mai multe poze un american cărunt care avea un aparat manual de filmat "Aimo". Mai întâi, aceasta se așeză alături de cămilă, apoi în fața ei și în sfârșit pe ea, vârată între cocoașele despre care povestea cu atâta căldură însoțitorul vagonului. Heinrich, mic și rău, se foia prin mulțime și spunea tuturor:

— Aveți grijă de ea, te pomenești că rămâne din întâmplare aici, în gară, și iar o să apară știri senzaționale în presa americană: *O corespondentă curajoasă în ghearele unei cămile înnebunite.*

Diplomatul japonez stătea la doi pași de un kazah. Se uitau unul la altul, fără să-și spună nimic. Aveau fețe absolut la fel, cam turtite, cu mustăți aspre, o piele galbenă, parcă lăcuită și ochi înguști, cu pleoapele umflate. I-ai fi luat drept gemeni, dacă japonezul n-ar fi purtat un costum gri lucrat la Londra, iar kazahul — o șubă de oaie și un brâu de stambă, și dacă kazahul n-ar fi început să citească abia de un an, iar japonezul n-ar fi avut două diplome universitare — una de la Tokio și alta de la Paris —, luate cu douăzeci de ani în urmă. Diplomatul se dădu cu un pas înapoi, fixă ochii în vizor și apăsă pe declanșator. Kazahul râse, se urcă pe căluțul său lăptos și plecă în stepă.

În gara următoare, în romantica odisee a trenului special se iviră elemente noi. În spatele clădirii gării se aflau niște butoaie cilindrice, roșii, pentru carburanți, și se zărea o clădire nouă, de lemn, vopsită în galben, prin fața căreia treceau coloane de tractoare care-și înfingeau adânc șenilele în pământ. Pe o stivă de traverse stătea o tânără tractoristă în pantaloni negri de lucru și pâslari. Corespondenții sovietici își luară aici revanșa. Cu aparatele fotografice la ochi, ei se apropiară de fată. În fruntea tuturor pășea Menșov. El ținea în dinți o casetă de aluminiu și aducea prin mișcările sale cu un ostaș care își schimbă locul în lanțul de trăgători. Dar de unde cămila se fotografiase pe deplin conștientă de dreptul ei la celebritate, tractorista se dovedi a fi mai modestă. La vreo cinci fotografii rezistă calmă, dar apoi roși și plecă. Fotografii trecură la tractoare. În treacăt fie zis, la orizont, în spatele mașinilor, se zărea și un șir de cămile. Tractoarele și cămilele se încadrau perfect într-o fotografie ce-ar fi putut purta ca titlu *Vechi și nou, sau Care pe care?*

Ostap se trezi pe la apusul soarelui. Trenul continua să alerge în pustiu. Pe culoar se plimba Lavuazian, îndemnându-și tovarășii să scoată un ziar special al trenului. Îi găsise chiar și titlul: *Cu toată viteza.*

— Ce titlu e și ăsta?! zise Ostap. Uite, eu am văzut gazeta de perete a unei echipe de pompieri care se chema *Nu te juca cu focul.* Asta înseamnă să atingi chiar fondul problemei.

— Ești un profesionist al condeiului! strigă Lavuazian. Mărturisește că ți-e pur și simplu lene să scrii pentru un organ al publicului din tren. Marele maestru nu nega că este un profesionist al condeiului. La nevoie, ar fi declarat, fără să stea pe clipă pe gânduri, și care e organul de presă pe care îl reprezintă în acest tren: *Gazeta Cernomorskului.* Dar nu era obligat s-o facă, deoarece trenul, fiind special, nu exista pericolul să vină vreunul din acei controlori încruntați, înarmați cu clești de nichel. Lavuazian, între timp, se instalase cu mașina de scris în vagonul udarnicilor, unde propunerea sa stârni larmă. Bătrânul de la Trehgorka se apucă să scrie cu un creion chimic o notiță despre necesitatea de a se organiza în tren o seară pentru schimb de experiență și

lecturi literare; se începu căutarea unui caricaturist, iar Navroțki fu mobilizat să facă o anchetă printre delegați, care dintre întreprinderile lor îndeplinise mai bine planul de producție și financiar.

Seara, în compartimentul lui Gargantua, Menșov, Uhdșanski și Bender, se adunase o mulțime de pasageri din lumea gazetărească. Ședeau înghesuiți câte șase pe o banchetă. De sus, atârnavă capete și picioare. Noaptea rece îi răcorise pe ziariști, care suferiseră toată ziua de căldură, iar țacănitul monoton al roților, care nu se mai potolea de trei zile, predispunea la prietenie. Se vorbea despre magistrală, se depănușau amintiri despre redactorii și secretarii de redacție, se povesteau greșelile caraghioase apărute în ziare și toți în cor îl șicanau pe Uhdșanski, reproșându-i că nu are stofă de ziarist. Uhdșanski ridica sus capul și răspundea cu un aer superior:

— Pălăvrăgiți? Hm, da!

În toiul veseliei apăru domnul Heinrich.

— Dați-i voie să intre unui mercenar al capitalului, spuse el cu dezinvoltură.

Heinrich se instalează pe genunchii scriitorului cel gras, care suspină și își zise cu stoicism: "Din moment ce am genunchi, firește că trebuie să șadă cineva pe ei... uite că șade și ăsta".

— Ei, cum mai merge cu construirea socialismului? întrebă sfidător reprezentantul ziarului liber-cugetător.

Nu se știe cum, prin ce întâmplare, ziariștii sovietici se purtau cu toți străinii din tren politicoasă, adresându-li-se cu: *Mister, Herr* sau *Signor*, dar corespondentului gazetei liber-cugetătoare îi spuneau, pur și simplu, Heinrich, îl socoteau palavragiu și nu-l luau în serios. De aceea, la această întrebare directă, Palamidov îi răspunse:

— Degeaba te agiți, Heinrich! Știu că acuși ai să începi iar să înjuri Puterea sovietică, ceea ce e plicticos și absolut neinteresant. Și apoi, noi putem auzi astea și de la o bătrânică răutăcioasă care stă la coadă.

— Nu, cu totul altceva, spuse Heinrich. Vreau să vă spun povestea biblică despre Adam și Eva. Îmi dați voie?

— Ascultă, Heinrich, cum de vorbești așa de bine rusește? întrebă Sapeghin.

— Am învățat la Odesa, în 1918, când, împreună cu armata generalului von Belz, am ocupat acest minunat oraș. Eram pe atunci locotenent. Bineînțeles că ați auzit de von Belz?

— Nu numai că am auzit, spuse Palamidov, dar l-am și văzut. von Belz al duminică zăcea în cabinetul său aurit din palatul comandamentului regiunii militare Odesa, cu capul străpuns de un glonț. Se împușcase auzind că în patria dumneavoastră a izbucnit revoluția.

Când auzi cuvântul "revoluție", domnul Heinrich zâmbi oficial și spuse:

— Generalul a fost credincios jurământului depus.

— Dar dumneata de ce nu te-ai împușcat, Heinrich? întrebă cineva așezat în cușeta de sus. Dumneata nu depusesese jurământul?

— Ei, vreți să ascultați povestea biblică? întrebă enervat reprezentantul ziarului liber-cugetător.

Dar confrății îl mai torturară câțva timp cu întrebări în legătură cu jurământul și, numai când se supăra de-a binelea și era gata-gata să plece, acceptară să asculte povestea.

POVESTEA DOMNUL HEINRICH DESPRE ADAM ȘI EVA

— A fost odată, domnilor, la Moscova, un tânăr comsomolist. Îl chema Adam. Și, în același oraș, trăia o fată tânără, comsomolistă și ea — Eva. Și acești tineri s-au dus într-o zi să se plimbe în raiul Moscovei, în parcul de cultură și odihnă. Nu știu despre ce au stat de vorbă acolo. La noi, de obicei, tinerii vorbesc despre dragoste. Dar Adam și Eva ai voștri erau marxiști, și vorbeau, poate, despre revoluția mondială. În tot cazul, fapt este că plimbându-se prin fosta grădină "Neskucinâi", s-au așezat pe iarbă, sub un copac. Nu știu ce fel de copac era. Poate că era pomul cunoașterii binelui și a răului. Dar, după cum știți și dumneavoastră, marxiștii nu admit misticismul. Așa că, după toate probabilitățile, lor li s-o fi părut că e un simplu sorb. Continuând să stea de vorbă sub copac, Eva rupse o creangă și o dăruie lui Adam. Dar tocmai în clipa aceea apărură un om pe care tinerii marxiști lipsiți de imaginație îl luară drept paznic al grădinii. Or, el, după toate probabilitățile, era un înger cu spada de foc. Înjurând și bombănind, îngerul îi duse pe Adam și Eva la biroul administrației, ca să li se întocmească un proces-verbal pentru stricăciunile aduse grădinii. Acest neînsemnat fapt cotidian i-a distras pe tineri de la politica înaltă și Adam a văzut că are în fața lui o gingașă Evă, iar Eva a băgat de seamă că are în fața ei un viril Adam. Și tinerii se îndrăgostiră unul de altul. După trei ani, aveau deja doi fii.

La acest punct, domnul Heinrich tăcu pe neașteptate, vârându-și în mâneci manșetele moi, cu dungi.

— Ei și? Întrebă Lavuazian.

— Nimic. Important este, spuse mândru Heinrich, că pe unul din fii îl cheamă Cain, iar pe celălalt Abel și că, după un anumit interval de timp, Cain îl va ucide pe Abel. Abraham îi va da naștere lui Isaac, Isaac îi va da naștere lui Iacob și, în general, toată povestea biblică se va repeta de la început și nici un fel de marxism nu va putea să împiedice lucrul acesta. Totul se repetă. Vom avea din nou potopul, din nou pe Noe cu cei trei fii ai săi, și din nou Ham îl va supăra pe Noe, și vom avea și turnul Babei, care nu va putea fi niciodată terminat, domnilor. Și așa mai departe. Nimic nou nu se va întâmpla sub soare. Așa că zadarnic v-ați frământat pentru o viață nouă.

Și Heinrich se așeză satisfăcut, lăsându-se pe spate, și strivindu-l cu spinarea lui îngustă, ca de scrumbie, pe scriitorul cel gras și blajin.

— Toate acestea ar fi foarte bune, zise Palamidov, dacă ar fi susținute cu dovezi. Dar dumneata nu poți să dovedești nimic. Vrei pur și simplu să fie așa. Nu putem să-ți interzicem să crezi în minuni. N-ai decât să crezi, să te rogi,

— Dar voi aveți dovezi că o să fie altfel? Întrebă reprezentantul ziarului liber-cugetător.

— Avem, răspunse Palamidov. Una dintre ele o vei vedea poimăine, în punctul unde se întâlnesc cele două linii ale magistralei.

— Of, iar începe! bombăni Heinrich. Construcție! Uzine! Plan cincinal! Ce-mi tot băgați în ochi fierul vostru? Important e spiritul! Totul se va repeta! Vom avea din nou un război de treizeci de ani, și un război de o sută de ani, și iar vor fi arși de vii oamenii care vor îndrăzni să spună că pământul este rotund. Și iar bietul Iacob va fi înșelat și pus să muncească șapte ani fără plată, pentru ca apoi să i se bage pe gât nevastă, pe Lia cea urâtă și mioapă, în locul Rașelei, cea cu piept frumos. Totul, totul se va repeta. Și jidovul rătăcitor va continua ca și înainte să rătăcească pe pământ...

— Jidovul rătăcitor nu va mai cutreiera niciodată pământul! spuse deodată marele maestru, uitându-se cu o privire veselă la cei prezenți.

— Și asta poți să mi-o dovedești în decurs de două zile? urlă Heinrich.

— Chiar acum, răspunse amabil Ostap. Dacă adunarea îmi permite, vă voi povesti ce s-a întâmplat cu așa-numitul jidov rătăcitor.

Adunarea îngădui cu plăcere. Și cu toții se arătară gata să asculte povestea noului pasager, iar Uhudșanski zise chiar: "Povestești? Hm, da!" După care marele maestru începu.

POVESTEA LUI OSTAP BENDER DESPRE JIDOVUL RĂTĂCITOR

— Nu vă voi mai reaminti povestea lungă și plicticoasă a jidovului rătăcitor. Vă voi spune numai că, timp de aproape două mii de ani, acest bătrân infam a colindat lumea întreagă, fără să se înscrie în registrele hotelurilor și plictisind cetățenii cu plângerile sale împotriva tarifelor mari de cale ferată, care-l sileau să meargă pe jos. A fost văzut în nenumărate rânduri. A asistat la ședința istorică la care Columb n-a izbutit până la urmă să justifice sumele luate ca avans pentru descoperirea Americii. Pe când era încă tânăr de tot, a văzut Roma arzând. Vreo sută cincizeci de ani a trăit în India uimindu-i la extrem pe yoghini prin vitalitatea și prin firea sa cârcotașă. Într-un cuvânt, bătrânul ar fi putut să povestească multe lucruri interesante, dacă la sfârșitul fiecărui secol și-ar fi scris memoriile. Dar jidovul rătăcitor nu știa carte și, în afară de asta, avea și o memorie cam șubredă.

Nu demult, bătrânul a stat în minunatul oraș Rio de Janeiro, unde sorbea băuturi răcoritoare, se uita la transoceanice și se plimba pe sub palmieri, în pantaloni albi. Pantalonii și-i cumpăraseră de ocazie cu vreo opt sute de ani în urmă, în Palestina, de la un cavaler care eliberase mormântul Domnului, și erau aproape noi. Deodată, bătrânul a simțit un neastâmpăr. I s-a făcut poftă să plece în Rusia, pe Nipru. Fusesse pretutindeni: pe Rin, pe Gange, pe Mississippi, pe Iantza, pe Niger și pe Volga. Numai pe Nipru nu fusesse. Și vedeți dumneavoastră, i s-a făcut omului poftă să arunce o privire și asupra acestui fluviu larg.

Exact în 1919, jidovul rătăcitor, purtând tot pantalonii lui de cavaler, a trecut clandestin granița românească. Nu mai e nevoie să vă spun că, la burtă, ascundea opt perechi de ciorapi de mătase și un flacon cu parfum parizian, pe care o doamnă din Chișinău îl rugase să le dea unor rade ale ei din Kiev. Pe vremea aceea agitată transportul de contrabandă, la burtă, se numea "a purta compresă". Bătrânul fu repede învățat la Chișinău cum se face treaba asta. Jidovul rătăcitor și-a îndeplinit misiunea și, într-o bună zi, stând pe malul Niprului, cu barba-i verzuie și neîngrijită atârând până la pământ, s-a apropiat de el un om cu vipuști galbene și albastre și cu epoleți ai armatei lui Petliura și l-a întrebat aspra:

— Ești jidov?

— Jidov, a răspuns bătrânul.

— Atunci, hai cu mine, l-a poftit omul cu vipuști. Și l-a dus la ataman.

— Am prins un jidov, i-a raportat el, împingându-l pe bătrân înainte, cu genunchii.

— Ești jidov? l-a întrebat atamanul amuzat de descoperire.

— Jidov, i-a răspuns rătăcitorul.

— Atunci, ia puneți-l la zid, a spus drăguț atamanul.

— Da' bine, eu sunt rătăcitor! a strigat bătrânul.

De două mii de ani aștepta nerăbdător să moară, și acum îl apucase deodată pofta să trăiască.

— Gura, jidov parșiv! a strigat încântat atamanul buzat. Tăiați-l cu săbiile, băieți!

Și jidovul rătăcitor a încetat să mai existe.

— Asta-i tot, încheie Ostap.

— Cred, domnule Heinrich, că, în calitate de fost locotenent al armatei austriece, știi obiceiurile prietenilor dumitale din armata lui Petliura? Întrebă Palamidov.

Heinrich nu răspunse nimic și plecă imediat. La început, toată lumea crezu că s-a supărat, dar a doua zi se află că, din vagonul sovietic, corespondentul ziarului liber-cugetător s-a dus direct la mister Hiram Burman, căruia i-a vândut povestea jidovului rătăcitor cu patruzeci de dolari. Și chiar din prima gară, Hiram transmise telegrafic ziarului său povestea lui Ostap Bender.

CAPITOLUL XXVIII

VALUL DE SUDOARE AL INSPIRAȚIEI

În a patra dimineață de drum, trenul luă direcția spre răsărit. Mergând pe lângă șiruri de munți înzăpeziți — primele culmi ale lanțului Himalaya —, făcând să duduie diferitele construcții artificiale (podețe, țevi pentru scurgerea apelor de primăvară etc.) pe care le traversa, și aruncând o umbră tremurătoare asupra pâraielor ce șipoteau la picioarele lui, trenul special trecu pe lângă un orașel străjuit de plop și se învârti multă vreme pe lângă pereții abrupti de piatră ai unui munte mare, acoperit cu zăpadă. Nefiind în stare să străbată dintr-o dată trecătoarea, trenul special se apropia de munte când dinspre dreapta, când dinspre stânga, o cotea din nou înapoi, gâfâia, se întorcea iar, se freca de munte cu șoldurile lui de un verzui prăfuit, făcea tot felul de șiretlicuri până când, în cele din urmă, se avântă spre libertate. Mai mișcă din roți cu osârdie și, în sfârșit, opri voinicește în ultima gară dinainte de punctul de plecare al magistralei.

O locomotivă de culoarea ierbii fragede se odihnea scăldată în razele unui soare uimitor, pe fondul unor munți de aluminiu. Era darul muncitorilor din gări pentru noua cale ferată.

Vreme destul de îndelungată, lucrurile nu au prea mers cum trebuie, la noi, în ceea ce privește darurile pentru diferite solemnități și aniversări. De obicei, se dăruia sau un model de locomotivă, mic cât o pisică, sau, dimpotrivă, se oferea o daltă care depășea în dimensiuni un stâlp de telegraf. Această transformare obositoare a obiectelor mici în mari și viceversa răpea și multă vreme și bani. Locomotivele avortone se acopereau cu praf în dulapurile din birouri, iar daltă titanică, ce era transportată pe două platforme, ruginea de florile mărului în curtea instituției sărbătorite.

Dar locomotiva O.V., scoasă prin meritele udarnicilor din reparațiile capitale, avea o mărime absolut normală și se pare că și daltă folosită, fără îndoială, la repararea ei fusese, de asemenea, de dimensiuni obișnuite. Darul acesta frumos fu imediat înhămat la un tren și "oița" (cum obișnuiau să denumească feroviarii locomotivele din seria O.V.), purtând în față o pancartă cu inscripția "Să unim liniile" se îndrepta spre gara Gornaia, capătul sudic al noii căi ferate.

Exact cu doi ani în urmă, se întinsese aici, pe pământ, prima șină de un negru albastrui, fabricată de o uzină din Ural. De atunci, din laminoarele uzinei au început să iasă fără încetare benzile de foc ale șinelor. Calea ferată solicita un număr tot mai mare. Echipele de montaj, care mergeau una în întâmpinarea

celeilalte, organizară o întrecere și adoptară un asemenea ritm, încât îi puse la grea încercare pe toți furnizorii de materiale.

Seara aceea din gara Gornaia, iluminată cu rachete roz și verzi, fu atât de frumoasă, încât de-ar fi existat bătrâni prin partea locului, ar fi zis, fără îndoială, că nu-și mai aduc aminte să fi apucat o asemenea seară. Din fericire, la Gornaia nu existau localnici în vârstă. Ba mai mult încă, în 1928 nu numai că nu existau localnici în vârstă, dar nu existau nici case, nici gară, nici șine, nici acel arc de triumf făcut din lemn și acoperit cu lozinci și steaguri, în apropierea căruia se oprise trenul special.

În timp ce mitingul se desfășura la lumina unor felinare cu gaz și toată populația se înghesuise lângă tribună, reporterul fotografic Menșov, echipat cu două aparate, un trepied și un dispozitiv pentru aprins magneziul, se învârtea în jurul arcului de triumf. Arcul i se părea admirabil reporterului și, în plus, foarte fotogenic dar, din păcate, trenul staționa la vreo douăzeci de pași de arc și, dacă ar fi luat în prim plan arcul, ar fi ieșit trenul prea mic, iar dacă ar fi luat în prim plan trenul, ar fi ieșit arcul prea mic. Într-o astfel de situație, Mahomed se ducea el însuși la munte, dându-și prea bine seama că muntele n-o să vină la el. Dar Menșov făcu un lucru care i se păru și mai simplu. Ceru ca trenul să fie tras sub arcul de triumf, cu tonul cu care rogi pe cineva în tramvai să se dea mai încolo. În afară de asta, stăruia ca din coșul locomotivei să iasă un abur gros și alb. Apoi mai pretinse ca mecanicul să privească vulturește, de la ferestruica lui, în zare, cu palma streășină la ochi. Feroviarii se zăpăciră și, crezând că asta face parte din îndatoririle lor, îi satisfăcură rugămintea. Trenul fu tras, cu tot duruitul de rigoare, sub arc, din coș țâșni aburul cerat, iar mecanicul, scoțând capul pe ferestruică, luă o mutră firoasă. Menșov aprinse atunci magneziul în atât de mare cantitate, încât pământul se cutremură și câinii începură să latre pe o rază de o sută de kilometri. După ce isprăvi de fotografiat, reporterul mulțumi pe un ton rece personalului feroviar și se retrase repede în compartimentul său.

Noaptea târziu, trenul special se angajă, în sfârșit, pe magistrală. Când lumea din tren adormea, ieși pe culoar fotograficul Menșov care, fără să se adreseze cuiva anume, spuse îndurerat:

— Ciudată întâmplare! Am fotografiat blestematul ăla de arc cu o casetă goală! Așa că n-o să iasă nimic.

— Nu-i nici o nenorocire, îi răspunse compătitor Lavuazian. E foarte simplu. Roagă-l pe mecanic și o s-o ia imediat îndărăt. În trei ore, cel mult, ai să fii iar la Gomaia și o să iei poza din nou. Solemnitatea inaugurării putem s-o amânăm cu o zi.

— Pe dracu' mai pot fotografia acum! spuse trist reporterul fotografic. Mi s-a terminat tot magneziul, altfel, firește că-i ceream să ne întoarcem.

Călătoria pe magistrală îi producea marelui maestru deosebită plăcere. Cu fiecare ceas se apropia tot mai mult de Orașelul de Montaj din Nord, unde se afla Koreiko. Ostap îi găsea plăcuți și pe pasagerii trenului special. Erau oameni tineri, veseli, fără scrântelile birocratice care-i caracterizau pe cunoscuții lui de la "Hercules". Ca fericirea să-i fie deplină, îi mai lipseau numai banii. Alimentele ce i se dăruiseră le mâncase, iar pentru vagonul-restaurant avea nevoie de numerar. La început, când noii lui prieteni îl trăgeau la masă, Ostap refuza, pretextând că n-are poftă de mâncare, dar nu trecu mult și își dădu seama că așa nu se poate trăi. Câtva timp îl urmări pe Uhdșanski, care-și petrecea toată ziua la fereastră, pe culoar, uitându-se la stâlpii de telegraf și la păsările de pe sârme. Pe buzele lui Uhdșanski plutea un ușor zâmbet satiric. El lăsa capul pe

spate și șoptea păsărilor: "Zburați? Hm, de!" Ostap se arată atât de curios, încât citi chiar și articolul lui Uhdșanski, *Să îmbunătățim activitatea comisiilor de prăvălie*. După asta, Ostap îl mai măsură o dată cu privirea, din cap până în picioare, pe ciudatul ziarist, zâmbi cu răutate și, simțind cunoscuta emoție a vânătorului, se încuie în compartiment.

Ieși de acolo abia după trei ceasuri, ținând în mână o coală mare de hârtie, liniată ca un borderou.

— Scrii? îl întreabă indiferent Uhdșanski.

— Special pentru dumneata, îi răspunse marele maestru. Am observat că ești tot timpul frământat de chinurile creației. Desigur, e foarte greu să scrii. Ca vechi editorialist și confrate al dumatăle într-o condei, îți pot confirma acest lucru. Dar eu am inventat ceva care te scutește să mai aștepti să te cuprindă valul de sudoare al inspirației. Poftim, citește.

Și Ostap îi întinse lui Uhdșanski o foaie de hârtie pe care scria:

GLOSAR FESTIV
CĂLĂUZĂ INDISPENSABILĂ PENTRU COMPUNEREA
DE ARTICOLE COMEMORATIVE,
FOILETOANE, ANIVERSĂRI, PRECUM ȘI DE POEZII OCAZIONALE, ODE ȘI
EPITALAMURI

PARTEA I. DICȚIONAR

SUBSTANTIVE

1. *Urale*
2. *Oamenii muncii*
3. *Zorile, zărilor*
4. *Viata*
5. *Farul*
6. *Vină-Greșeli*
7. *Drapel (stindard)*
8. *Baal*
9. *Moloh*
10. *Sluga*
11. *Ceas*
12. *Dușman*
13. *Pas*
14. *Val*
15. *Nisipuri*
16. *Gheară*
17. *Zmeu*
18. *Inimă*
19. *Trecut*

ADJECTIVE

1. *Imperialist*
2. *Capitalist*
3. *Istoric*
4. *Ultimul*
5. *Industrial*

6. *Oțelit*
7. *Întărit*

VERBE

1. *A stârni praf*
2. *A scurma*
3. *A scoate la iveală*
4. *A roși*
5. *A te înălța*
6. *A împlini*
7. *A cânta*
8. *A defăima*
9. *A scrâșni*
10. *A amenința*

EPITETE ARTISTICE

1. *Veninos*
2. *Colțos*

ALTE PĂRȚI DE CUVÎNT

1. *Al nouălea*
2. *Al doisprezecelea*
3. *N-au decât!*
4. *Nu-i nimic!*
5. *Înainte!*

(interjecții, prepoziții, conjuncții, virgule, puncte de suspensie, semne de exclamație, ghilimele etc).

Nota bene. Virgulele se pun înainte de "după", "ca" și "cum". Punctele de suspensie, semnele de exclamație și ghilimelele se pun oriunde e posibil.

PARTEA A II-A. PARTEA DE CREAȚIE

(se întocmește exclusiv din cuvinte luate din Partea I)

& 1. ARTICOL DE FOND

AL NOUĂLEA VAL

Magistrala de Răsărit este un zmeu de fier care, scurmând cu gheara sa de oțel nisipurile trecutului, împlinește pasul istoriei, făcând să iasă din nou la iveală scrâșnetul colțos al dușmanului defăimător, asupra căruia a și început să se abată al nouălea val, care amenință cu ceasul al doisprezecelea, ultimul ceas pentru slugile Molohului imperialist, acest Baal capitalist, dar, în ciuda greșelilor, să fluture și totodată să se înalțe în văzduh stindardele roșii lângă farul industrializării ce arde în uralele oamenilor muncii, care fac ca în sunetele

lor să răsară zorile unei vieți noi: înainte!

& 2. REPORTAJ-FOILETON ARTISTIC

N-AUDE CÂT!...

— Înainte!

El arde în uralele oamenilor muncii...

El face să răsară zorile unei vieți noi...

— Farul!

— Industrializările!

— N-au decât să fie unele greșeli. N-au decât. În schimb, cum flutură stindardele roșii... Cum... Cum se înalță... aceste stindarde! Aceste steaguri!...

— Baalul capitalismului!... Molohul imperialismului!... N-au decât!

Asupra slugilor a și început să se abată:

— Ultimul val!

— Al nouălea ceas!

— Al doisprezecelea Baal!

N-au decât să defăimeze. N-au decât să scrâșnească. N-are decât să se arate dușmanul veninos și colțos!

Se împlinește pasul istoriei. Nisipurile trecutului sunt scurmate de gheara de oțel.

— Asta-i zmeul "de fier"!

Asta e:

— Magistrala!

— Din răsărit!

"Cântă inimile"...

& 3. POEZIE ARTISTICĂ

A) AL TREISPREZECELEA BAAL

Cântă inimile-n zvon luminos

Tremură farul în rozaliul zării

Tremure dușmanul cel veninos

În fața făcliei industrializării.

Zmeul de fier înainte gonește

Scurmând cu-a istoriei gheară de zor

Și pe oamenii muncii îi îmboldește

Vinile să la demaște necruțător. Se apropie cel de pe urmă talaz

Se înalță și vine al nouălea val,

Și îți sună al doisprezecelea ceas

Ție, teribile Moloh-Baal!

B) VARIANTA ORIENTALĂ

Înflorește uriukul în zvon de vapori

Tremură-un kişlak în kârmâzul din zori,

Iar printre arâkuri și printre cărări

Se plimbă-un işak, un işak fără zări.

ÎNFLORITURI ASIATICE

1. Uriuk (caiși)
2. Arik (canal)
3. Işak (măgar)
4. Plov (mâncare)
5. Bai (om rău)
6. Basmak (om rău)
7. Şakal (animal)
8. Kişlak (sat)
9. Piala (cană)
10. Medrese (seminar)
11. Icigh (âncălţăminte)
12. Şaitan (dracu)
13. Arba (căruţă)
14. Şaitan-arba (cale ferată din Asia centrală)
15. Tu la mine nu înţelege — expresie
16. lavaş-iaavaş — expresie

ANEXĂ

Cu ajutorul materialului din partea I și aplicându-se metodele din partea a II-a, se pot de asemenea compune: romane, nuvele, poeme în proză, povestiri, schițe din viața de toate zilele, reportaje artistice, cronici, epopei, piese, comentarii politice, jocuri distractive, oratorii radiofonice etc.

După ce Uhudşanski citi hârtia, ochii lui, înainte tulburi, se înviorară. El, care nu scrisese în toată cariera lui decât dări de seamă pentru şedințe, întrezări perspectiva unor sclipitoare înălțimi stilistice.

— Și toată afacerea nu costă decât douăzeci și cinci de tugrici, douăzeci și cinci de ruble mongole, spuse nerăbdător marele maestru, chinuit de foame.

— N-am ruble mongole, răspuse redactorul organului sindical, fără să dea din mână *Glosarul festiv*.

Ostap se învoi să primească ruble obișnuite și îl invită cu el, în vagonul-restaurant pe Gargantua, căruia îi spunea deja "naș și binefăcător". În vagonul-restaurant, i se servi o carafă cu votcă care sclipea a gheață de mercur, o salată și o pârjoală, mare și grea ca o potcoavă. După votcă, care îi dădu o ușoară amețală, marele maestru comunică misterios cumanului și binefăcătorului său că speră să găsească în Orașelul de Montaj din Nord un om care-i datorează o mică sumă de bani. Dacă dă peste el, îi va invita pe corespondenți la un chef. La care, Gargantua răspuse printr-un discurs lung și elocvent, din care, ca de obicei, nu se putu înțelege nici un cuvânt. Ostap îl chemă pe bufetier, îl întrebă dacă are șampanie, câte sticle anume, ce delicatese mai are și în ce cantități, fiindcă dorește să ofere, peste vreo două zile, un banchet confrăților săi întru condei. Bufetierul declară că va face tot ce se poate.

— Așa cum cer legile ospitalității, adăugă el, nu se știe de ce. Pe măsură ce trenul se apropia de locul unde liniile trebuiau

să se întâlnească, numărul nomazilor devenea tot mai mare. Purtând niște

căciuli ce semănau cu pagodele chinezești, ei coborau de pe dealuri, de parcă ar fi vrut să taie drumul trenului. Trenul special trecu cu hurelele sale prin defileurile stâncoase de porfir, traversă un pod nou, și începu să ia în piept vestita trecătoare Hrustalnâi. Faima i-o aduseseră constructorii magistralei, care efectuaseră toate lucrările de dinamitare și de montaj în trei luni, în loc de opt, cum prevedea planul.

În tren, oamenii începură treptat să se simtă ca acasă. Străinii, care plecaseră din Moscova cu gulere tari, făcute parcă din porțelanul din care se fac borcanele de farmacie, cu cravate pretențioase de mătase și cu haine de stofă, începură să renunțe, treptat, la ele. Căldura îi dădea gata. Primul își schimbă îmbrăcămintea un american. Râzând rușinat, el ieși din vagonul său într-un echipament ciudat. Purta niște pantofi groși, galbeni, ciorapi trei sferturi și pantaloni golf, ochelari cu ramă de baga și o cămașă rusească brodată cu cruciulițe, de felul acelor care se văd la colecții de grâne. Și cu cât se făcea mai cald, cu atât mai puțini străini rămâneau credincioși costumului european. Își făcură apariția cămăși de tot felul: rubaște, cămăși cadrilate de apaș, cămăși japoneze, ecoseze, fantezi, cămăși tolstoiene precum și semitolstoiene etc. care, împreună cu sandalele de Odesa și tenisișii, îi transfigurară complet pe reprezentanții presei din lumea capitalistă. Ei începură să semene uimitor cu niște bătrâni funcționari sovietici și simțeau o dorință nebună să-i întrebi ce au făcut înainte de 1917, dacă nu sunt birocrați, dacă nu sunt gură-cască și cum stau dinspre partea rudelor.

Harnica "oiță", împodobită cu steaguri și ghirlande, aduse trenul special în gara Gremeașci Kliuci, unde liniile urmau să se întâlnească. Operatorii cinematografici făcură o lumină orbitoare, învăluindu-l în ea pe șeful construcției, care sta și se uita emoționat la tren. În vagoane era întuneric. Toată lumea dormea. Numai la vagonul ministerial ferestrele mari și pătrate erau luminate. Ușa acestui vagon se deschise de altfel repede și, din el, un membru al Guvernului sări jos.

Șeful construcției Magistralei de Răsărit făcu un pas înainte, duse mâna la chipiu și dădu raportul pe care îl aștepta întreaga țară. Magistrala de Răsărit, care unea în linie dreaptă Siberia cu Asia centrală, fusese terminată cu un an înainte de termen.

După ce această formalitate fu îndeplinită și raportul dat a fost receptat, cei doi bărbați, care nu mai erau tineri și sentimentali, se îmbrățișară.

Toți corespondenții — atât cei sovietici cât și cei străini —, inclusiv Lavuazian, care nu mai avusese răbdare și trimisese o telegramă despre fumul ce ieșea din coșul locomotivei, plus fata canadiană, care alergase ca o nebună în zbor, de peste ocean — toți dormeau. Numai Palamidov alerga pe terasamentul proaspăt, căutând ghișeul pentru telegrame. Spera că, dacă va trimite imediat o telegramă fulger, ea va putea să apară în numărul din dimineața aceea. În sfârșit, găsi în pustiul cufundat în întuneric căsuța improvizată în grabă a oficiului telegrafic.

"În strălucirea stelelor, scria el, furios pe creionul care mergea prea încet, dat raportul terminarea magistralei stop asistat îmbrățișarea istorică șeful construcției membru Guvernului Palamidov."

Redacția publică prima parte a telegramei, dar îmbrățișarea o scoase. Redactorul-șef spuse că unui membru al Guvernului nu-i șade bine să se îmbrățișeze.

CAPITOLUL XXIX

GREMEAȘCI KLIUCI

Soarele se ridică deasupra pustiului deluros la orele 5,02 minute, 46 secunde. Ostap se sculă cu un minut mai târziu. Reporterul fotografic Menșov începuse să-și agațe pe el gențile și curelele. Șapca și-o puse cu cozorocul la spate, ca să nu-l împiedice să se uite în vizor. Îl aștepta o zi mare. Ostap spera și el într-o zi mare și, fără să se spele măcar, se dădu jos din vagon, luând dosarul galben cu el.

Trenurile cu oaspeții veniți din Moscova, Siberia și Asia centrală formaseră adevărate străzi și ulicioare. Garniturile se apropiau din toate părțile de tribună, locomotivele șuierau și aburii albi făceau haltă pe pânza cu lungă lozincă:

"Magistrala de Răsărit, primul copil al planului cincinal."

Toată lumea mai dormea încă și vântul răcoros făcea să fluture steagurile de la tribuna goală, când Ostap văzu zarea senină a acestei regiuni accidentate întunecându-se deodată, din pricina unor nori de praf. De după dealuri răsăriră din toate părțile căciuli țuguiate. Mii de călăreți, stând în șei de lemn și mânându-și căluții păroși, se grăbeau să ajungă la săgeata de lemn, înfiptă în punctul unde se stabilise, cu doi ani în urmă, că se vor întâlni cele două linii.

Grupuri întregi de nomazi veneau spre locul joncțiunii. Capii de familie mergeau călare; tot călare, bărbătește, soseau nevestele, iar copiii, câte trei, erau și ei pe căluții lor. Nu lipseau nici măcar soacrele, care, rele, își mânuiau caii credincioși, izbindu-i cu tocurele în burtă. Grupurile de călăreți alergau pe câmp cu flamuri roșii, se ridicau în scări și, întorși pe jumătate în șa, priveau, curioși, minunile. Minunile erau multe: trenuri, șine, operatori cinematografici cu înfățișare voinicească, cantina din scânduri spațiate, apărută subit pe un loc viran, megafoane din care se auzea o voce fragedă repetând: "unu, doi, trei, patru, cinci, șase", spre a verifica dacă instalația de radio e gata ș.a.m.d. Cele două Orășele de montaj, cele două întreprinderi de construcție pe roți, cu depozitele lor de materiale, cu cantinele, birourile, băile și locuințele respective pentru muncitori, stăteau una în fața celeilalte, în dreptul tribunei, despărțite între ele numai cu douăzeci de metri de traverse, pe care șinele încă nu fuseseră fixate. Pe acest interval urma să se așeze ultima șină și să se bată ultimul crampon. În capul Orășelului din sud atârna o pancartă: "Arată ce poți, nordule!" iar în capul orășelului din nord, alta: "Arată ce poți, sudule!"

Muncitorii din ambele orășele se amestecaseră, formând o singură mulțime. Se vedeau pentru întâia oară, deși aflaseră unii despre alții chiar de la începutul construcției, când îi despărțeau 1 500 de kilometri de deșert, stânci, lacuri și nuri. Întrecerea în muncă grăbise întâlnirea între ei cu un an. În ultima lună, șinele erau așezate în ritm alert. Nordul și sudul luptau, care pe care, să ajungă primul la Gremeașci Kliuci. Învinsese nordul. Acum, șefii ambelor echipe, unul — într-o scurtă de culoarea grafitului, celălalt, într-o cămașă albă, discutau prietenește între ei, lângă săgeată. Pe fața șefului nordului apărea din când în când, fără voia lui, un zâmbet perfid. Nordistul se grăbea să-l alunge și lauda sudul, dar zâmbetul său făcea să-i joace mustățile decolorate de soare.

Ostap alergă spre vagoanele Orășelului nordic, dar nu găsi pe nimeni. Toți se strânseseră la tribuna în fața căreia muzicanții se și aflau instalați. Frigându-și buzele de muștiucurile lor de metal încins, cântau o uvertură.

Ziariștii sovietici ocupară aripa stângă a tribunei. Aplecat peste balustradă, Lavuazin îl implora pe Menșov să-l fotografieze în exercițiul funcțiunii. Dar lui

Menşov nu-i ardea de el. El îi fotografia pe udamicii de la calea ferată în grupuri şi separat, punându-i pe cei ce bătuseră crampoanele să ridice ciocanele, iar pe săpători, să se sprijine în lopeţi. În aripa dreaptă, luară loc străinii. La intrarea în tribună, ostaşi ai Armatei Roşii controlau invitaţiile. Ostap nu avea invitaţie. Şeful trenului le eliberase pe baza unei liste pe care O. Bender, reprezentantul *Gazetei Cernomorskului*, nu figura. Zadarnic îi făcea Gargantua semne să vină sus, strigând: "Nu-i așa? E corect?" Ostap clătina negativ din cap şi era cu ochii nedezlipiţi de tribuna unde şedeau înghesuiţi eroii şi oaspeţii.

În chiar rândul întâi şedea liniştit normatorul Alexandr Koreiko, din Orăşelul de Montaj din Nord. Spre a se feri de soare, îşi pusese pe cap un tricorn făcut dintr-un ziar. Când se plecă puţin, ca să-l poată auzi mai bine pe primul orator, care-şi croia drum spre microfon, Ostap, cu mâinile pâlnie la gură, strigă:

— Alexandr Ivanovici!

Koreiko se uită în jos şi se ridică în picioare. Muzicanţii intonară *Internaţionala*, dar bogatul normator asculta imnul cu capul în altă parte. Silueta marelui maestru, care alerga pe terenul curăţat pentru aşezarea ultimelor şine, îi răpise dintr-o dată toată liniştea sufletească. Privi peste capetele mulţimii, gândindu-se unde să fugă. Dar în jur era deşertul.

Cincisprezece mii de călăreţi alergau fără astâmpăr, neîncetat, înainte şi înapoi, trecând de zeci de ori vadul pârâului rece şi abia când începu mitingul se aliniară în spatele tribunei. Iar unii, sfioşi şi mândri, colindară toată ziua pe vârfurile dealurilor, neputându-se hotărî să se apropie de mitingul ce fremăta zgomotos.

Constructorii magistralei îşi sărbătoreau victoria zgomotos, veseli, cu vuiete şi muzică, săltându-i în braţe pe favoriţii şi eroii lor. Pe traverse fură întinse, cu tot zăngănitul de rigoare, şinele, într-un minut fură potrivite pe locul destinat, şi muncitorii montori, care bătuseră până atunci milioane de crampoane, cedară ultimele lovituri conducătorilor lor.

— Potrivit legilor ospitalităţii, zise bufetierul, care şedea cu bucătarii pe acoperişul vagonului-restaurant.

Un inginer decorat cu Ordinul Drapelul Roşu îşi dădu pălăria mare de fetru pe ceafă, apucă ciocanul de mânerul lui lung şi, făcând o mutră nenorocită, izbi cu el, nimerind în pământ. Această izbitură fu urmată de râsul prietenos al muncitorilor, printre care erau viteji care fixau cramponul în şină dintr-o singură lovitură. Totuşi, loviturile seci, în pământ, începură să alterneze cu altele, tunătoare, fapt ce dovedea că ciocanul mai vine uneori în contact şi cu cramponul. Băteau cu ciocanele şi şefii nordului şi cei ai sudului, şi diverşi oaspeţi, şi secretarul comitetului de ţinut şi membri ai Guvernului. Cel din urmă crampon îl bătu în traversă, în vreo jumătate de oră, directorul construcţiei.

Apoi începură discursurile care erau rostite de câte două ori: o dată în kazahă, o dată în ruseşte.

— Tovarăşi, spuse încet un muncitor udarnic, căutând să nu se uite la Ordinul Drapelului Roşu, care-i fusese prins cu câteva clipe înainte de cămaşă, ce s-a făcut, s-a făcut, şi nu e cazul să mai vorbim despre asta. Din partea întregului nostru colectiv de montaj rugăm Guvernul să ne trimită imediat pe un şantier nou. Ne-am sudat bine împreună şi, în ultimele luni, am izbutit să aşezăm câte 5 km de şină pe zi. Ne luăm angajamentul să menţinem şi să sporim această normă. Trăiască Revoluţia noastră mondială! Aş vrea să mai spun, tovarăşi, că traversele ne-au venit cu un mare procent de rebuturi şi a trebuit să aruncăm multe. Acest sector trebuie îmbunătăţit.

Corespondenţii nu se mai puteau plânge acum că nu au material de

comentat. Luau note după discursuri. Luau inginerii de talie și le cereau date precise. Se făcuse cald, se stârnise praf și toată lumea era preocupată. Mitingul acesta desfășurat în pustiu fumega ca un foc uriaș. Lavuazian, după ce mângălea zece rânduri, dădea fuga la telegraf, expedia o telegramă fulger și din nou se apuca să noteze. Uhudșanski nu nota nimic și nu trimitea nici un fel de telegrame. Avea în buzunar *Glosarul festiv*, care-i dădea posibilitatea să întocmească în cinci minute o corespondență admirabilă, cu înflorituri asiatice. Viitorul lui era asigurat. De aceea, se adresa, acum, confrăților săi, cu o și mai accentuată nuanță satirică în glas decât de obicei:

— Vă străduiți? Hm, da!

Pe neașteptate, apărură în loja ziariștilor sovietici Lev Rubașkin și Ian Skameikin, care rataseră plecarea la Moscova și-i aduseseră un avion sosit în zori la locul solemnității. Avionul aterizase la zece kilometri de Gremeașci Kliuci, după un deal îndepărtat, pe un aerodrom natural, și frații corespondenți sosiră abia acum, venind pe jos de acolo. După ce-i salutară în grabă pe ceilalți, Lev Rubașkin și Ian Skameikin își scoaseră din buzunare carnetele și se apucară să recâștige timpul pierdut.

Aparatele fotografice ale străinilor țăcăneau fără întrerupere. Gâtlejurile se uscaseră din cauza discursurilor și a căldurii. Participanții la miting se tot uitau în jos, la pârlul rece și la cantina unde umbrele vârgate ale șopronului cădeau pe mesele lungi de banchet, pline de sticle verzi cu apă minerală. Alături se aflau chioșcuri unde participanții la miting fugeau din când în când să bea câte ceva. Koreiko nu mai putea de sete, dar răbda sub tricornul său de hârtie. Marele maestru îl întărită de la distanță, tot ridicând în sus o sticlă cu limonada și dosarul galben legat cu șireturi de ghetă.

Pe masă, între carafa cu apă și microfon, fu urcată o mică pionieră.

— Hai, fetițo, zise vesel directorul construcției, spune-ne ce părere ai despre magistrala noastră.

N-ar fi fost de mirare ca fetița să fi bătut pe neașteptate din picior și să fi început: "Tovarăși! Dați-mi voie să fac bilanțul realizărilor care..." și așa mai departe, pentru că la noi poți întâlni copii model care, cu o tristă sânguință, rostesc discursuri de câte două ceasuri. Dar pioniera din Gremeașci Kliuci prinse cu mânuțele-i slabe taurul de coarne și, fără alte introduceri, cu o voce subțire și caraghioasă, strigă:

— Trăiască planul cincinal!

Palamidov se apropie de profesorul economist străin, vrând să obțină de la el un interviu.

— Sunt entuziasmat, spuse profesorul, toată opera de construcție pe care am văzut-o în U.R.S.S. este uriașă. Nu mă îndoiesc că planul cincinal va fi îndeplinit. Voi scrie despre lucrul acesta.

Și, într-adevăr, după șase luni scoase o carte în care demonstra, pe două sute de pagini, că planul cincinal va fi îndeplinit în termenul stabilit și că U.R.S.S. va deveni una dintre cele mai puternice țări industriale. Iar la pagina două sute unu, profesorul declara că tocmai din această cauză Țara sovietelor trebuie distrusă cât mai repede, căci altfel va provoca, în mod firesc, dispariția societății capitaliste. Profesorul se dovedi a fi un om mai practic decât palavragiul Heinrich.

De după un deal apăru un avion alb. Kazahii o luară la fugă care încotro, risipindu-se ca puii de potârniche. Umbra mare a avionului trecu peste tribună, apoi, tremurătoare, se îndreptă spre pustiu. Strigând și agitând bicele în aer, kazahii o porniră în goană după umbră. Operatorii de cinema învârtteau

neliniștiți aparatele lor. Se făcu și mai mult praf, încă și mai multă hărmălaie. Mitingul se terminase.

— Uite ce e, tovarăși, spuse Palamidov, ducându-se grăbit la cantină împreună cu confrății săi. Hai să ne înțelegem să nu scriem banalități.

— Banalitățile sunt dezgustătoare! îl susținu Lavuazian. Sunt îngrozitoare.

Și, în drum spre cantină, corespondenții hotărâră în unanimitate să nu scrie despre Uzun-Kulak, care înseamnă ureche lungă, și, la rândul ei, înseamnă telegraf de stepă. Despre asta au scris toți cei care au fost în Orient și ți se făcea pur și simplu silă să mai citești. Se înțeleseră, de asemenea, să nu scrie reportaje intitulate *Legenda lacului Issâk-Kul*. Ajunge cu banalitățile în stil oriental!

În tribuna rămasă goală, printre mucerile de țigară, biletele rupte și nisipul adus de vânt din pustiu, nu mai ședea decât Koreiko, care nu se putea hotărî deloc să coboare.

— Vino jos, Alexandr Ivanovici! îi striga Ostap. Fie-ți milă de dumneata! O înghițitură de apă minerală rece! Ei, ce zici? Nu vrei? Atunci, fie-ți milă de mine! Mi-e foame! Știi că tot nu voi pleca! Poate vrei să-ți cânt serenada lui Schubert *Cu pas ușor, la mine, vino, dragul meu prieten!* Pot s-o fac, dacă ții numaidecât.

Dar Koreiko nu mai așteptă. Își dădea seama și fără serenadă că va trebui să dea banii. Gheboșat, începu să coboare, oprindu-se la fiecare treaptă.

— Porți tricorn? se amuză Ostap. Dar unde-i surtucul cenușiu? N-ai să mă crezi când am să-ți spun ce dor mi-a fost de dumneata. Ei, bine te-am găsit, bine te-am găsit! Poate vrei să ne îmbrățișăm? Sau mergem direct la tezaur, în peștera lui Leichtweis, unde-ți păstrezi tugricii!

— Întâi să mâncăm, răspunse Koreiko, a cărui limbă se uscaseră de sete și era aspră ca un rașpel.

— Putem să mergem și la masă. Numai că, te rog, de data asta, să nu-mi faci feste! De altfel, n-ai nici o șansă. Băieții mei stau la pândă pe dealuri, minți Ostap, pentru orice eventualitate.

Și, amintindu-și de băieți, se întristă.

Masa pentru constructori și oaspeți fu servită în stil euro-asian. Kazahii se așezară turcește pe covoare, așa cum fac în Orient toți oamenii, iar în Occident numai croitorii. Mâncau pilaf în străchini albe și beau limonadă. Europeanii se așezară la mese.

Constructorii magistralei trecuseră în cei doi ani de muncă prin nenumărate greutăți, griji și emoții. Dar tot atât de multă bătaie de cap le dădu și organizarea banchetului în mijlocul pustiei. Meniul — asiatic și european — fu discutat vreme îndelungată. Problema băuturilor spirtoase stârni și ea dezbateri prelungite. Timp de câteva zile, direcția șantierului începu să semene cu Statele Unite înainte de alegerile prezidențiale. Adepții regimului sec luptau crâncen cu adepții regimului umed. În cele din urmă, celula de partid se pronunță împotriva băuturilor spirtoase. Se puse atunci o altă problemă: străinii, diplomații, moscoviții! Cum să li se dea o masă mai elegantă? Orice s-ar spune, ei, la Londra și la New York, sunt învățați cu tot felul de excese culinare. Și așa se hotărî aducerea din Tașkent a bătrânului specialist Ivan Osipovici care pe vremuri fusese *maître d'hôtel* la Moscova, la celebrul restaurant "Martianâci", iar acum își termina zilele ca responsabil al unui bufet de lângă Piața de Păsări.

. — Ai grijă, Ivan Osipovici, îi spuseră cei din direcție, să nu ne faci de râs. O să fie și străini. Trebuie să aranjezi ceva așa, mai cu șic.

— Zău, credeți-mă, îngăimă bătrânul cu lacrimi în ochi, ce oameni am

servit eu, ehei! L-am servit și pe prințul de "Württemberg! Nu trebuie să-mi plătiți nici o lețcaie. Cum, n-am să-mi dau eu toată grija acum, spre sfârșitul vieții? Vreau să-i satur, apoi las' să mor!

Ivan Osipovici era teribil de emoționat. Când află că s-a renunțat definitiv la băuturile spirtoase, era cât pe ce să se îmbolnăvească, dar nu se putu hotărî să lase Europa fără masă. Devizul ce-l prezentă fu mult amputat și bătrânul, mârâind sub mustață: "Vreau să-i satur, apoi să mor", adăugă șazeci de ruble din propriile sale economii. În ziua banchetului, Ivan Osipovici sosi într-un frac scos de la naftalină. În tot timpul mitingului fu foarte nervos, se uita mereu la soare și țipa la nomazii care, din simplă curiozitate, încercau să intre călare în cantină. Bătrânul îi amenința cu șervetul și striga:

— Pleacă de-aici, păgânule, nu vezi ce se întâmplă? Of, Doamne! Sosul picant o să se taie. Și consommoul încă nu e gata!

Aperitivele se aflau deja pe masă. Totul era aranjat foarte frumos și cu multă pricepere. Șervetele scrobite stăteau drept, untul, tăiat artistic în cubulețe, stătea pe gheață, pe farfurioare de sticlă, scrumbiile țineau în gură câte un rondel de ceapă verde sau o măslină, masa era plină de flori și chiar și pâinea neagră obișnuită arăta cât se poate de prezentabil.

În sfârșit, oaspeții veniră la masă. Toți erau prăfuiți, congestionați de căldură și lihniți de foame. Nici unul nu semăna cu prințul de Wurtemberg. Ivan Osipovici simți deodată că vine o nenorocire.

— Cer iertare oaspeților, spuse el curtenitor, dar masa nu va fi gata decât peste cinci minute! Am o rugămintă personală: să nu vă atingeți de nimic de pe masă până n-o să înceapă să se servească, pentru ca totul să fie așa cum trebuie.

Fugi pentru un minut la bucătărie, cu pas ușor și săltat, ca în localurile de lux, dar când se întoarse cu tava cu pește fastuos prezentat, se lovi cu ochii de un tablou îngrozitor. Parcă năvăliseră barbarii. Atât de mult se deosebea tabloul pe care îl avea în față de ceremonialul pe care îl stabilise el pentru masă, încât Ivan Osipovici încremeni pe loc. Englezul cu talie de jucător de tenis mânca senin pâine cu unt, Heinrich, întins peste masă, căuta să scoată cu degetele o măslină din gura unei scrumbii. Pe masă domnea o harababură ca după un măcel. Potolindu-și puținel foamea, oaspeții începură veseli să schimbe impresiile între ei.

— Ce e asta? întrebă bătrânul cu un nod în gât. Dar unde-i supa, șefule? strigă Heinrich cu gura plină.

Ivan Osipovici nu răspunse nimic. Făcu numai un gest de silă și plecă. Lăsă restul pe seama subalternilor săi.

Când cei doi meșteri răzbătură până la masă, un grăsan cu nasul ca o banană, rostea primul discurs. Spre marea sa mirare, Ostap îl recunoscu pe inginerul Talmudovski.

— Da! Suntem niște eroi, exclama Talmudovski, ținând întinsă mâna în care avea paharul cu apă minerală. Cinste nouă, constructorii Magistralei Ferate de Răsărit. V-ați gândit în ce condiții muncim noi aici, cetățeni? Să luăm, de pildă, salariul. E adevărat că aici salariul e mai bun decât în alte locuri, dar condițiile de confort unde sunt?! Teatru nu există! Pustiu! Nici un fel de canalizare!... Nu, în asemenea condiții nu pot să lucrez!

— Cine e ăsta? se întrebau constructorii între ei. Îl cunoști?

Între timp, Talmudovski își și trase afară valizele de sub masă.

— Puțin îmi pasă de contract! țipa el, îndreptându-se spre ieșire. Cum? Să dau înapoi banii de deplasare? Numai prin justiție, numai prin justiție.

Și chiar și atunci când, croindu-și dram să plece, îi înghiontea cu valizele pe cei ce ședeau la masă, în loc de scuze, continua să țipe sălbatic: "Numai prin justiție!"

Și, în aceeași noapte, dumnealui, Talmudovski, în compania unor meșteri rutieri care plecau cu treburi la capătul sudic al căii ferate, zbură la vale într-o drezină cu motor spre alte meleaguri. Ședea călare pe valize și explica meșterilor de ce nu poate lucra un specialist cinstit prin asemenea coclauri. O dată cu ei pleca acasă și bătrânul *maître d'hôtel* Ivan Osipovici. De durere, nu mai apucase să-și scoată nici fracul. Și era beat mort.

— Barbarii! striga el, ținând capul în vânt și amenințând cu pumnul în direcția stației Gremeașci Kliuci. Tot serviciul s-a dus dracului!... L-am servit pe Anton Pavlovici, pe prințul de Württemberg!... Să mă văd acasă și mor! Atunci o să-și aducă aminte de Ivan Osipovici. Pregătește, o să-mi zică, un banchet pentru optzeci și patru de persoane, la dracu'! Pregătește, da' n-o să mai aibă cine! Fiindcă Ivan Osipovici Trikatov n-o să mai fie! Ivan Osipovici va fi mort pe vecie, trecut într-o lume mai bună, unde nu există durere, nici întristare, nici suspin, ci viață fără de sfârșit... Ve-e-eșnică po-me-ni-re!

Și în timp ce bătrânul își cânta singur prohodul, coada fracului flutura în vânt ca un steag.

Nemailăsându-l pe Koreiko nici măcar să-și termine compotul, Ostap îl ridică de la masă și-l trase după el, să se socotească. Pe o scăriță demontabilă, maeștrii se urcară în vagonul de marfă, unde se afla biroul grupului de montaj din nord și unde se găsea și patul pliant din pânză al normatorului. Se încuiară în vagon.

După masă, când pasagerii trenului special se odihneau ca să prindă forțe pentru a lua parte la chermizele din acea seară, foiletonistul Gargantua îi surprinse pe cei doi frați corespondenți îndeletnicindu-se cu un lucru nepermis. Lev Rubașkin și Ian Skameikin duceau la telegraf două hârtiuțe. Pe una era o știre scurtă:

"Urgent Moscova telegraful stepă uzun-kulak stop ureche lungă stop transmis vestea terminării magistralei ferate răsărit Rubașkin".

A doua hârtiuță era mâzgălită de sus și până jos. Iată ce aprindea:

LEGENDA LACULUI ISSÎK-KUL

Bătrânul kara-kalpak Uhum Buheev mi-a povestit următoarea legendă învăluită de colbul veacurilor. În urmă cu 200.485 de luni, nevasta hanului, frumoasa Sumburun, tânără și iute de picior ca un djebran (berbec de munte), s-a îndrăgostit din tot sufletul de tânărul viteaz Ai-Bulak. Mare fu durerea bătrânului han, când află că mult iubita sa soție îl înșală. Bătrânul făcu rugăciuni timp de douăsprezece luni, apoi, cu lacrimi în ochi, o închise pe frumoasa Sumburun într-un butoi de care legă un bolovan de aur curat ce avea o greutate de șapte djasasini (optsprezece kilograme), și aruncă prețioasa încărcătură într-un lac de munte. De atunci, lacul a căpătat numele de Sf. Issâk-Kul, adică pe kazahă: *La donna e mobile*.

Ian Skameikin- Sarmatski (Piston)

— Nu-i așa? Întreba Gargantua, arătând hârtiuțele capturate de la cei doi frați. N-am dreptate?

— Desigur că e revoltător! răspunse Palamidov. Cum ați îndrăznit să scrieți legenda, după cele ce am hotărât? După părerea voastră, Issâk-Kul se traduce prin *La donna-e mobile*. Dar așa o fi? Nu v-a mințit cumva așa-zisul kara-kalpak Uhum Buheev? Oare numele ăsta nu se traduce prin: "Nu aruncați în lac femeile tinere și frumoase, ci aruncați-i pe corespondenții creduli, care cad sub influența nefastă a exotismului"?

Scriitorul cu hăinuță de copil roși. În carnetul lui figurau deja și Uzun-Kulak, și două legende înmiresmate, prevăzute cu înflorituri orientale.

— După părerea mea, spuse el, nu-i nimic rău în asta. Din moment ce Uzun-Kulak există, trebuie doar să scrie cineva despre el.

— Dar despre asta s-a scris de o mie de ori! răspunse Lavuazian.

— Uzun-Kulak există, oftă scriitorul, și dacă există este un lucru de care trebuie să ținem seama.

CAPITOLUL XXX **ALEXANDR IBI-IVANOVICI**

În vagonul acela de marfă încins de căldură și întunecos, aerul era îmbâcsit și nemișcat ca într-o gheată veche. Mirosea a piele și a picioare. Koreiko aprinse un felinar de însoțitor de vagon și se băgă sub pat. Ostap, șezând pe o ladă goală de macaroane, se uita îngândurat la el. Cei doi meșteri în combinații erau obosiți de luptă și se comportau cu un calm oficial față de evenimentul de care Koreiko se temuse atât de tare și pe care Ostap îl așteptase atât de mult. Ai fi putut avea chiar impresia că lucrurile se petrec ca în magazinul unei cooperative: cumpărătorul cere o pălărie, iar vânzătorul îi aruncă pe tejghea, cu un gest de lasă-mă să te las, o șapcă plușată de culoarea bitumului de pe caldarâm. Lui îi este indiferent dacă cumpărătorul va lua sau nu va lua șapca. De altfel, nici pe cumpărător nu-l prea interesează și întreabă numai de formă: "Poate mai aveți și altele?" la care urmează, de obicei, răspunsul: "Luați-o, luați-o, că acuși n-o să mai fie nici asta". Și amândoi se uită unul la altul complet nepăsători. Koreiko scormoni multă vreme sub pat, descuind probabil capacul valizei și bâjbâind prin ea.

— Hei, cei de acolo, din cală! strigă obosit Ostap. Ce noroc că nu fumezi! Să ceri o țigară de la un zgârie-brânză ca dumneata ar fi pur și simplu un calvar. N-ai întinde niciodată portțigaretul, de teamă ca în loc de o țigară să nu ți se ia mai multe, și ai sta și ai scormoni șapte ceasuri prin buzunar, până să deschizi cutia și să scoți dinăuntru o biată țigară îndoită. Ești un om rău. Ce era dacă scoteai toată valiza!

— Și altceva ce mai vrei? bombăni Koreiko, sufocându-se sub pat.

Comparația cu fumătorul zgârcit nu-i făcea plăcere. Tocmai în clipa aceea scotea din valiză niște pachete groase. Limba nichelată a broaștei îi zgâria brațele dezgolite până la cot. Ca să-i fie mai comod, se întinse pe spate și continuă să lucreze ca un miner în abataj. Din saltea, milionarului îi curgeau în ochi paie și praf.

"Of, Doamne, stau prost al dracului, se gândea Alexandr Ivanovici, prost și înfiorător! Dar dacă mă strânge acuși de gât și-mi ia toți banii? Și ce, asta ar fi mare lucru? Mă taie în bucăți și le expediază cu coletăria în diferite orașe. Iar capul mi-l pune la murat într-un butoi cu varză."

Koreiko simți că-l trece un fior rece, ca de pivniță. De teamă, scoase capul

de sub pat. Bender moțăia pe lada lui, cu capul aplecat spre felinar.

"Sau poate, pe el... cu coletăria, se gândi Alexandr Ivanovici, continuând să scoată pachetele și să se îngrozească, în diferite orașe? Strict confidențial. Ce-ar fi?"

Mai scoase o dată capul de sub pat. Marele maestru se întinse și căscă disperat, ca un dog. Apoi luă felinarul și începu să-l clatine, strigând:

— Gara Hațepetovka. Coboară, cetățene! Am sosit! Fiindcă veni vorba, uitasem cu totul să-ți spun: poate ai de gând să mă înjunghii? Să știi că mă împotrivesc. Și apoi, am mai fost omorât o dată. A încercat un bătrân zezec, de familie bună, fost mareșal al nobilimii și totodată conțopist la oficiul stării civile — unul, Kisa Vorobianinov. Am căutat, tovarăș cu el, fericirea în sumă de o sută cincizeci de mii de ruble. Și încă înainte de împărțeală, prostul s-a repezit și mi-a tăiat beregata cu briciul. O, nici nu pot să-ți spun ce urât a fost asta, Koreiko. Urât și dureros! Chirurghi au reușit cu chiu cu vai să salveze tânăra-mi viață, fapt pentru care le sunt profund recunoscător.

În sfârșit, Koreiko ieși de sub pat și împinse spre picioarele lui Ostap pachetele cu bani. Fiecare pachet avea o banderolă lipită cu grijă și era legat cu o sfoară.

— Nouăzeci și nouă de pachete, spuse Koreiko trist, a câte 10 000 fiecare. În bancnote de douăzeci și cinci cervoneți. Poți să nu mai numeri, că la mine e ca la bancă.

— Dar unde e al o sutălea pachet? întrebă Ostap cu entuziasm.

— Zece mii am scăzut. Nu m-ați jefuit de suma asta pe malul mării?

— Asta-i o porcărie. Banii au fost cheltuiți tot numai pentru dumneata. Nu mai face pe chițibușarul.

Oftând, Koreiko îi dădu și banii care mai lipseau și primi în schimb manuscrisul biografiei sale din dosarul galben, legat cu șireturi de ghetă. Aruncă imediat biografia pe foc, în soba de tuci, al cărei burlan trecea prin acoperișul vagonului. Între timp, Ostap luă unul din pachete, rupse banderola și, după ce se încredință că Koreiko nu l-a înșelat, îl băgă în buzunar.

— Dar unde-i valuta? întrebă cusurgiu marele maestru. Unde sunt dolarii mexicanii, lirele turcești, unde sunt lirele sterline, rupiile, pesetele, centavosurile, leii românești, unde sunt latii și zloții de pe la vecini? Dă-mi măcar o parte în valută.

— Ia ce este, răspunse Koreiko stând în fața sobei și uitându-se la documentele ce se mistuiau în foc. Ia, că în curând n-o să mai fie nici asta. Valută nu țin.

— Iată-mă și milionar! exclamă Ostap cu plăcută uimire. Mi s-au împlinit visurile idioate!

Și, deodată, Ostap se întristă. Era uluit de cadrul prozaic în care se desfășura împlinirea visului său, i se părea ciudat că lumea nu se schimbă instantaneu și că în jur nu se întâmplase nimic, absolut nimic. Și, deși știa că în vremurile noastre aspre nu te mai poți aștepta la nici un fel de peșteri misterioase, butoiașe cu aur și lămpi ale lui Aladin, îi păru totuși rău de ceva. Se simți oarecum cuprins de *spleen*, ca Roald Amundsen, care, trecând cu dirijabilul "Norge" deasupra Polului Nord, spre care se zbătuse toată viața să ajungă, spusese fără nici un entuziasm companionilor săi: "Ei, iată-ne ajunși". Jos se vedea gheața sfărâmată, era frig și pustiu. Misterul fusese descoperit, țelul atins, nu mai era nimic de făcut și trebuia să-ți schimbi meseria. Dar tristețea-i trecătoare, pentru că te așteaptă gloria, onorurile, respectul tuturor — ți se cântă coruri, eleve de liceu, în pelerinele lor albe, stau aliniate și te

primesc în urale, bătrânele mame ale exploratorilor polari mâncați de tovarășii din expediție plâng, se intonează imnuri naționale, se aprind focuri de artificii și bătrânul rege îl strânge pe explorator la pieptul său plin de ordine și stele țepoase.

Slăbiciunea care îl cuprinse o clipă îi trecu. Ostap aruncă pachetele într-un săculeț pe care Alexandr Ivanovici avu drăgălășenia să i-l ofere, îl luă la subsuori și deschise ușa grea a vagonului de marfă.

Serbarea era pe terminate. Rachetele era zvârlite în adâncul siniliu al cerului ca niște undițe aurii și pescuiau de acolo peștișori roșii și verzi, lumina rece te izbea în ochi, se învârtteau tot felul de sorii pirotehnici. Dincolo de coliba unde era instalat telegraful, pe o estradă avea loc un spectacol pentru nomazi. Unii dintre ei ședeau pe bănci, alții priveau spectacolul de la înălțimea șeii. Căi nechezau des. Trenul special era luminat dintr-un capăt în celălalt.

— A! exclamă Ostap. Banchetul din vagonul-restaurant! Am și uitat! Ce bucurie! Hai să mergem, Koreiko. Ți fac cinste. Fac cinste la toată lumea! Potrivit legilor ospitalității! Vermut cu lămâie, găluști din vânat, fricando cu ciuperci, vin unguresc vechi, vin unguresc nou, șampanie!...

— Fricando, fricando, zise Koreiko furios, iar apoi te bagă la zdup. Nu vreau să mă afixez.

— Ți făgăduiesc o cină ca în paradis, pe o față de masă albă, stăruia Ostap. Vino, vino! Și, în general, lasă-te de sihăstrie. Grăbește-te să-ți bei partea dumată de băuturi spirtoase, să mănânci cele douăzeci de mii de chiftele care ți se cuvin. Că de nu, vor veni alții și ți vor înghiți porția. Te aranjez în trenul special, căci acolo mă cunosc toți și chiar mâine ne vom afla într-un centru relativ civilizat. Iar unde-i civilizație, cu mijloacele noastre... Alexandr Ivanovici!...

Marele maestru ar fi vrut acum să fericească pe toată lumea, ar fi vrut să-i bucure pe toți. Dar mutra acră a lui Koreiko îl indispunea. Și se apucă să-l convingă. Era de acord că nu trebuie să se afixeze, dar de ce să lase să-i fie foame? Ostap nu-și dădea nici el bine seama ce nevoie are de un normator vesel, dar din moment ce se pornise, nu se mai putea opri. În cele din urmă, începu chiar să-l sperie:

— O să șezi pe valiza dumată și, într-o zi cu soare, o să vină hârca și o să-ți dea cu coasa peste ceafă. Ce zici, ce plăcere? Grăbește-te, Alexandr Ivanovici, chiftelele sunt încă pe masă. Nu fi încăpățânat.

După pierderea milionului, Koreiko devenise mai moale și mai receptiv.

— Poate chiar ar fi cazul să mă mai aerisesc? spuse el șovăielnic. Să facem o plimbare la centru? Dar, bineînțeles, fără nici un fel de lux, fără bravade de husar.

— Care bravade de husar? Pur și simplu, doi medici militanți pe tărâm social se duc la Moscova ca să meargă la Teatrul de Artă și să vadă cu ochii lor o mumie de la Muzeul de Arte Plastice. Ia-ți valiza.

Milionarii porniră spre tren. Ostap cădelnița nepăsător săculețul. Alexandr Ivanovici zâmbea prosteste. Pasagerii trenului special se plimbau prin apropierea vagoanelor, căci se și puneau locomotiva. În întineric, pantalonii albi ai corespondenților luceau.

În compartiment, pe bancheta de sus a lui Ostap, stătea întins sub un cearșaf un om necunoscut, care citea un ziar.

— Ei, dă-te jos, zise Ostap prietenos. A venit stăpânul casei.

— E locul meu, tovarășe, răspunse necunoscutul. Sunt Lev Rubașkin.

— Uite ce e, Lev Rubașkin, nu trezi fiara din mine și cară-te de aici.

Pe marele maestru îl îmboldea la hartă privirea nedumerită a lui Alexandr Ivanovici.

— la te uită, exclamă corespondentul cu înfumurare. Dar cine ești dumneata?

— Nu-i treaba ta de măgar! Ți s-a spus dă-te jos, dă-te jos.

— Orice bețiv, începu cu un glas pițigăiat Rubașkin, își poate permite aici acte de huliganism...

Ostap nu-i răspunse, dar îl apucă de piciorul gol. La țipetele lui Rubașkin se adună tot vagonul. Koreiko, pentru orice eventualitate, ieși pe platformă.

— Vă bateți? întrebă Uhudșanski. Hm, da.

Ostap apucase să-l pocnească pe Rubașkin cu sacul în cap, și acum Gargantua și scriitorul cel gras, cu hăinuță de copil, îl țineau de brațe.

— Să arate biletul! urla marele maestru. Să arate tichetul!

Rubașkin sărea, în pielea goală, de pe o banchetă pe alta și cerea să vină șeful de tren. Ostap, care-și pierduse simțul realității, stăruia și el să fie chemat șeful de tren. Scandalul se încheie cu un lucru tare neplăcut. Rubașkin prezentă și biletul, și tichetul, după care, cu o voce tragică, ceru lui Bender să facă același lucru.

— Eu nu arăt din principiu! declară marele maestru, părăsind în grabă locul incidentului. Am și eu principiile mele!

— E călător clandestin! urlă Lev Rubașkin, sărind în pielea goală pe culoar. Îți atrag atenția, tovarășe șef, că aici a călătorit un pasager clandestin!

— Unde e? întrebă șeful de tren, în ochii căruia se aprinse o licărire de copoi.

Ascuns sperios după un colț al tribunei, Alexandr Ivanovici cerceta iscoditor întunericul, dar nu putea deosebi nimic. Lângă tren se mișcau niște siluete, se vedeau farurile minuscule ale țigărilor aprinse și se auzeau glasuri: "Fiți bun și prezentați biletul!" "Iar eu îți spun că nu fac lucrul acesta din principiu!" "Huliganism!" "Nu-i așa? N-am dreptate?" "Doar trebuie să meargă cineva și fără bilet!" Tampoanele se ciocniră, la o palmă de pământ trecu şuierând un șuvoi de aer de la frâne și ferestrele luminate ale vagoanelor se clintiră din loc. Ostap mai făcea încă pe grozavul, dar deja prin fața lui începuseră să se perinde banchetele vărgate, plasele de bagaje, însoțitorii cu felinare, buchetele de flori de pe mese și elicele din tavanul vagonului-restaurant Pleca banchetul cu șampanie, cu vin unguresc vechi și nou. Îi treceau pe la nas găluștele din vânat, dispărând în nord. Fricandoul, fragedul fricando, despre care Ostap vorbise cu atâta căldură, părăsi Gremeașci Kliuci. Alexandr Ivanovici se apropie de el.

— Nu voi lăsa lucrurile așa, bombănea Ostap. Auzi! Un corespondent al presei sovietice să fie părăsit în pustiu! Voi ridica în picioare întreaga opinie publică. Koreiko! Plecăm cu primul rapid! Hai să cumpărăm toate locurile din vagonul internațional.

— Care rapid?! spuse Koreiko. De aici nu pleacă nici un tren. Potrivit planului, exploatarea începe abia peste două luni.

Ostap înălță capul. Privi cerul negru abisinian, stelele deșertului sălbatic, și văzu trista realitate. Totuși, când Koreiko îi aminti timid de banchet, simți că-i vin forțe noi.

— Peste deal se află un avion, cel venit la solemnitate, spuse Bender. Va pleca în zori. Avem timp să ajungem acolo.

Spre a nu întârzia, milionarii o porniră cu pași mari de dromader. Picioarele li se înfundau în nisip, focurile nomazilor ardeau, iar căratul geamantanului și

sacului nu le făcea nici o plăcere, deși nu erau grele. În timp ce se cățărau pe deal, dinspre cealaltă parte se iviră, în vuiet de elice, zorile. Bender și Koreiko o luară la picior, coborând dealul în fugă, de teamă ca avionul să nu plece fără ei.

Sub aripile înalte ca un acoperiș ale avionului se foiau niște mecanici mititei, în haine de piele. Cele trei elice se învârteau slab, ventilând pustiul. La ferestrele pătrate ale cabinei pentru pasageri se clătinau niște perdelețe cu ciucuri de pluș. Pilotul stătea rezemat cu spatele de o treaptă de aluminiu și mânca un pateu, sorbind câte o înghițitură de apă minerală direct din sticlă.

— Suntem pasageri, strigă Ostap gâfâind. Două bilete de clasa I.

Nu-i răspunse nimeni. Pilotul aruncă sticla și începu să-și pună mânușile.

— Nu sunt locuri? repetă Ostap, apucându-l pe pilot de mână.

— Nu primim pasageri, zise pilotul, punând mâna pe balustrada scării. E o cursă specială.

— Cumpăr avionul! zise repede marele maestru. Împachetați-mi-l.

— Ferește din drum! strigă mecanicul, urcându-se după pilot.

Elicele începură să se învâртеască repede și nu se mai văzură. Săltând și clătinându-se, avionul începu să înainteze împotriva vântului. Vârtejurile de aer îi aruncară pe milionari înapoi, spre deal. Lui Ostap îi zbură de pe cap chipiul de căpitan, care se duse de-a rostogolul, în direcția Indiei, cu o viteză care îi asigura sosirea la Calcutta în cel mult trei ore. Și poate ar fi nimerit chiar pe strada principală din Calcutta, stârnind prin apariția lui misterioasă atenția cercurilor apropiate Intelligence Service-ului, dacă avionul n-ar fi plecat și furtuna nu s-ar fi potolit. În văzduh, avionul mai sclipi o dată și apoi se pierdu în razele soarelui. Ostap alergă după chipiul care, din fericire, se agățase de o tufă de saksaul, și zise:

— Cu mijloacele de transport stăm prost. Cu calea ferată ne-am certat. Liniile aeriene de comunicație ne sunt închise. S-o luăm pe jos? Patru sute de kilometri! Nu-i o idee care să te încânte. Nu ne mai rămâne decât să trecem la mahomedanism și să adoptăm călătoria cu cămilele.

Koreiko nu zise nimic cu privire la mahomedanism, dar ideea cu cămilele îi surâse. Aspectul ispititor al vagonului-restaurant și al avionului îi aprinsese dorința de a întreprinde o călătorie de plăcere ca medic militant pe tărâm social, desigur, fără bravade de husar, totuși cu oarecare aplomb.

Nomazii veniți la solemnitate nu se risipiseră încă, astfel încât cei doi izbutiră să cumpere două cămile în apropiere de Gremeașci Kliuci. Corăbiile deșertului îi costară câte o sută optzeci de ruble bucata.

— Ce ieftin! șopti Ostap. Hai să cumpărăm cincizeci de cămile. Sau o sută!

— Asta-i nesocotință de husar, zise încruntat Alexandr Ivanovici. Ce să facem cu ele? Ne ajung și două.

Cu strigăte, kazahii îi instalară pe cei doi proaspeți convertiți între cocoșe și-i ajutară să-și lege valiza, sacul și proviziile pentru drum: burduful cu lapte de iapă și doi berbeci. Cămilele se ridicară întâi pe picioarele dinapoi, silindu-i pe milionari să se încline înainte până la pământ, apoi pe picioarele din față, și o porniră de-a lungul Magistralei de Răsărit. Berbecii legați cu frânghii fugeau cu pași mărunți în urmă, bălegându-se din timp în timp și behăind sfâșietor.

— Ei, șeic Koreiko! strigă Ostap. Alexandr-Ibi Ivanovici! Nu-i așa că viața e minunată?

Șeicul nu răspunse nimic. Nimerise o cămilă trândavă și o bătea cu furie pe bucle pleșuve, cu un băț de suksaul.

CAPITOLUL XXXI

BAGDAD

Cămilele îi cărară pe proaspeții șeici prin pustiu vreme de șapte zile. La începutul călătoriei, Ostap fu teribil de vesel. Îl amuza totul: și Alexandr Ivanovici, care se sucea între cocoașele cămilei, și corabia leneșă a deșertului, care căuta să scape de îndatoririle ei, și sacul cu milionul, cu care marele maestru dădea ghes din când în când berbecilor nesupuși. Ostap își zise colonelul Lawrence.

— Sunt un emir-dinamită! țipa el, clătinându-se pe spinarea înaltă a cămilei. Dacă în două zile nu primim mâncare cum se cuvine, fac să se răskoale trib după trib. Pe cuvânt de onoare! Mă numesc în postul de împuternicit al Profetului și declar războiul sfânt, *djihad*. De pildă, Danemarcei. Pentru ce l-au chinuit în așa hal danezii pe prințul lor Hamlet? În condițiile politice actuale, până și Liga Națiunilor va fi satisfăcută de acest motiv de război. Zău, cumpăr de la englezi, de un milion, puști — lor le place să vândă arme de foc triburilor — și marș-marș, spre Danemarca. Germania ne va lăsa să trecem în contul reparațiilor. Îți închipui tabloul? O invazie a triburilor în Copenhaga. Și, în fruntea tuturor, eu, pe o cămilă albă. Ah! Păcat că nu mai trăiește Panikovski. Ce i-ar mai fi plăcut o găscă daneză!

După câteva zile însă, când din berbeci nu mai rămaseră decât frânghiuțele și tot laptele de iapă fusese băut, până și emirul-dinamită se întrista și nu mai făcea decât să bodogăne melancolic:

— "Stepele arabe sub cerul aprins, trei mândri palmieri străjuiau în întins." (Citat din *Trei palmieri* de M. Lermontov).

Amândoi șeicii slăbiseră mult, hainele li se făcuseră zdrențe, le crescuseră bărbuțe și începuseră să semene cu niște derviși dintr-o parohie săracă.

— Încă puțină răbdare, lbi-Koreiko și vom ajunge într-un orașel cu nimic mai prejos decât Bagdad. Acoperișurile plate, orchestre autohtone, restaurante mici în stil oriental, vinuri dulci, fete ca din basme și patruzeci de mii de frigări cu chebapuri de Kars, turcești, tătarești, de Mesopotamia și Odesa. Și, în sfârșit, cale ferată.

A opta zi, drumeții dădură peste un cimitir străvechi. Până în zare se întindeau, în valuri de piatră, șiruri de morminte în formă de semicerc. Morții aici nu erau îngropați. Erau întinși pe pământ și acoperiți cu un fel de capace de piatră. Peste orașul acesta cenușiu al morților strălucea un soare înspăimântător. Orientul antic odihnea în coșciugele sale încinse.

Aventurierii noștri dădură bici cămilelor și curând intrară în oază. Orașul era străjuit, până departe în jur, de faclele verzi ale plopilor ce se oglindeau în pătratele inundate cu apă ale plantațiilor de orez. Ici, colo se înălțau karagaci singuratici, care semănau perfect cu un glob uriaș pe picior de lemn. Începură să întâlnească măgăruși care purtau în spinare drumeți grași, în veșminte lungi, și mănunchiuri de lucernă.

Koreiko și Bender treceau pe lângă prăvălioare unde se vindea tabac verde praf și un săpun conic rău mirositor care semăna cu un șrapnel. Meșteșugari cu bărbi albe ca de muslină trebăluiau, aplecați peste un maldăr de foi de aramă, din care făceau lighene și căni cu gâtul îngust. Cizmarii uscau la soare piei mici, vopsite cu cerneală. Vitraliile galbene și albastre ale moscheilor sclipeau cu strălucirea ștearsă a sticlei proaste.

Restul zilei și toată noaptea milionarii și-o petrecură la hotel, dormind somn greu. Dimineața își făcură baie în niște căzi albe, se bărbieriră și ieșiră în oraș. Buna dispoziție a șeicilor era stricată din pricină că trebuiau să care cu ei

valiza și sacul.

— Socot că prima mea datorie, spuse Bender lăudăros, este să-ți arăt o cârciumioară fermecătoare. Se cheamă "Sub clar de lună". Am fost pe aici acum vreo cinci ani și am ținut niște conferințe despre combaterea avorturilor. Ce pivnicioară! Semiîntuneric, răcoare, patronul e din Tiflis, orchestra de prin partea locului, votcă rece, dansatoare cu dairale și cimbale. Ne instalăm acolo pentru toată ziua. Doar au voie niște medici care activează pe tărâm social să aibă și micile lor slăbiciuni, nu-i așa? Eu fac cinste. Vițelul de aur plătește.

Și marele maestru își agită sacul în văzduh ca o dairea.

Dar cârciumioara "Sub razele lunii" nu mai exista. Spre mirarea lui Ostap, nu mai exista nici măcar strada unde răsunaseră dairalele și cimbalele lui. Pe locul acela trecea o stradă dreaptă în stil european și de ambele părți ale ei se construia de zor. Se vedeau garduri de rogojini, în aer plutea pulbere de alabastru, iar autocamioanele făceau să se încingă și mai tare aerul și așa fierbinte. După ce privi un minut fațadele de cărămidă cenușie cu ferestrele lor lungi, Ostap îi dădu un ghiont lui Koreiko și, spunându-i: "Mai există un local pe care-l ține unul din Baku", îl cară în celălalt capăt al orașului. Dar localul nu mai avea firma cu versuri, pe care și-o compuse personal cârciumarul din Baku:

*Respectă-te pe tine,
Respectă-ne pe noi,
Respectă Caucazul,
Dar vino și la noi.*

În locul ei șeicii văzură o pancartă de carton, pe care scria cu litere arabe și rusești:

MUZEUL ORĂȘENESC DE ARTE PLASTICE

— Să intrăm, zise trist Ostap. Aici e cel puțin răcoare. Și apoi, vizitarea muzeului face parte din programul unor medici călători care activează pe tărâm social.

Pătrunseră într-o odaie mare, lăsară jos milioanele și-și șterseră multă vreme frunțile brobonite, cu mâneca. Muzeul nu cuprindea decât opt piese: un colț de mamut, dăruit tânărului muzeu de orașul Tașkent, tabloul în ulei *Încăierare cu basmacii*, două veșminte de emir, un peștișor de aur într-un acvariu, o vitrină cu lăcuste uscate, o statueta de porțelan, făcută la fabrica "Kuznețov", și, în sfârșit, macheta obeliscului pe care orașul intenționa să-l instaleze în piața principală. Pe pedestalul proiectului se afla o coroană mare de tablă cu panglici. Fusese adusă recent de o delegație specială dintr-o republică vecină, dar întrucât obeliscul nu exista încă (fondurile alocate pentru el fiind cheltuite pentru construirea unei băi, care se dovedise mult mai necesară), delegația, după ce rosti discursurile de circumstanță, depusese coroana pe machetă.

Îndată se apropie de vizitatori un tânăr care avea pe capul ras o tichie de Buhara cu țesătură de covor, și emoționat ca un autor, îi întrebă:

— Care sunt impresiile dumneavoastră, tovarăși?

— Merge, zise Ostap.

Tânărul era responsabilul muzeului. El începu imediat să vorbească despre greutățile prin care trece instituția ce o conduce. Creditele sunt insuficiente. Tașkentul s-a mulțumit să dea colțul de mamut și nu există nimeni care să

adune valorile artistice și istorice locale. S-a cerut un specialist, dar până acum nu s-a primit nici un răspuns.

— Eh, să am trei sute de ruble! strigă responsabilul, aș face un Luvru aici!

— Spune-mi, cunoști bine orașul? îl întrebă Ostap, făcându-i lui Alexandr Ivanovici cu ochiul. N-ai putea să ne arăți locurile demne de văzut? Am mai fost în orașul vostru, dar parcă s-a schimbat.

Responsabilul se bucură grozav. Spunându-le încântat că le va arăta personal totul, puse lacătul la ușa muzeului și-i conduse pe milionari pe strada pe care înainte cu o jumătate de oră căutaseră cârciumioara "Sub razele lunii".

— Bulevardul Socialismului! zise el, trăgând cu plăcere în piept praful de alabastru. Ah! Ce aer minunat! Și ce va fi aici peste un an! Asfalt! Autobuz! Un institut pentru irigație! Un institut tropical! Să vedem dacă și de data asta Tașkentul n-o să ne dea forțe științifice!... Știți, ei au puzderie de oase de mamut și mie nu mi-au trimis decât colțul ăsta, când în republica noastră există atâta interes pentru științele naturii.

— Ia te uită! se indignă Koreiko, aruncând o privire de reproș lui Ostap.

— Și știți, continuă entuziasmul în șoaptă, bănuiesc că nici nu e un colț de mamut. Cred că mi-au trimis unul de elefant.

— Dar ce se aude pe la voi cu... cum să le zic... cârciumioarele acelea în stil clasic, știi, cu talere și flaute? întrebă nerăbdător marele maestru.

— Le-am desființat, răspunse nepăsător tânărul. De mult trebuia stârpită această murdărie, aceste focare de epidemii. Chiar astă primăvară a fost închisă ultima tavernă. Se chema "Sub razele lunii".

— Închisă? întrebă Koreiko înmărmurit.

— Pe cuvânt de onoare! în schimb, s-a deschis o fabrică-bucătărie. Masă europeană. Farfuriile sunt spălate și uscate electric. Rata bolilor gastrice a scăzut vertiginos.

— Extraordinar! exclamă marele maestru, acoperindu-și fața cu mâinile.

— N-ați văzut încă nimic! zise responsabilul muzeului, râzând stânjenit. Să mergem să luăm masa la fabrica-bucătărie.

Se urcară într-o șarabană cu coviltir de pânză, cu festoane și chenar albastru, și porniră. Pe drum, amabilul ghid îi silea mereu pe milionari să scoată capul de sub baldachin și le arăta clădirile nou construite, cele aflate în construcție și locurile pe care abia urma să se construiască. Koreiko îi aruncă lui Ostap priviri furioase. Acesta întoarse capul și zise:

— Ce minunată piață autohtonă! Bagdad!

— Pe data de 17 începe dărâmarea, spuse tânărul. Aici vor fi un spital și un centru cooperatist.

— Și nu regretați exotismul ăsta? Parcă am fi la Bagdad!

— E foarte frumos, oftă Koreiko.

Tânărul se supără:

— E frumos pentru dumneavoastră, străini de oraș, dar noi trebuie să trăim aici.

În sala mare a fabricii-bucătărie, între pereții acoperiți cu plăci de faianță și sub panglicile de prins muște atârinate de tavan, călătorii mâncară o supă de arpacaș și niște chifteluțe mici, cafenii. Ostap se interesă de vin, dar primi răspunsul încântat că recent s-a descoperit în apropiere de oraș un izvor de apă minerală care întrece, ca gust, faimosul "Narzan". Și ca să i-o dovedească, tânărul comandă o sticlă de apă minerală care fu băută într-o tăcere mormântală.

— Dar ce se aude cu rata prostituției? întrebă, cu speranță în suflet,

Alexandr Ibi-Ivanovici.

— Scade vertiginos, răspunse tânărul neîndurător.

— Vai, ce se petrece! făcu Ostap, râzând.

Dar el, într-adevăr, nu știa ce se petrece. Când se ridicară de la masă, aflară că tânărul apucase să plătească pentru toți. El nu vru să accepte în ruptul capului să ia bani de la cei doi milionari, afirmând că peste două zile primește leafa, și până atunci o să se descurce.

— Ei, și cu distracțiile cum e? Cum se distrează lumea aici? întrebă Ostap, dar fără extazul dinainte. Talere, dairale?

— Cum, nu știți?! exclamă uimit responsabilul muzeului. Săptămâna trecută s-a înființat la noi o filarmonică a orașului. Avem și un mare cvartet simfonic "Bebel și Paganini". Să mergem acolo. Cum de-am putut să uit de asta, vai?!

După ce le plătise masa, cei doi nu mai puteau acum refuza, din motive etice, invitația la filarmonică. Ieșind de acolo, Alexandr Ibi-Ivanovici spuse grosolan:

— Flașneta orășenească.

Marele maestru roși.

În drum spre hotel, tânărul opri pe neașteptate birja, îi rugă pe milionari să coboare, îi luă de mână și, călcând pe vârfuri din pricina emoției ce-l stăpânea, îi duse până la o piatră mică, înconjurată de un gârduleț.

— Aici se va înălța obeliscul! zise ceremonios. Coloana marxismului!

Apoi își luă rămas bun de la ei și îi rugă să vină să viziteze mai des orașul. Ostap îi făgădui amabil că va veni neapărat, pentru că n-a mai petrecut niciodată o zi atât de plăcută.

— Eu mă duc la gară, zise Koreiko, după ce rămase singur cu Bender.

— Ce-ar fi să plecăm în alt oraș să petrecem? întrebă Ostap. Cred că la Tașkent ar fi rost să ne distrăm vreo trei zile.

— Mie mi-ajunge, răspunse Alexandr Ivanovici. Mă duc la gară să dau valiza la bagaje și m-angajez aici, undeva, conștopist. Aștept capitalismul. Arunci am să petrec și eu.

— N-ai decât să aștepți, spuse Ostap pe un ton destul de brutal. Eu însă plec. Ziua de astăzi a fost pur și simplu o lovitură ratată, consecință a exagerărilor acelea care se observă în provincie. Vițelul de aur mai are încă un cuvânt de spus în țara noastră!

În piața gării, îi văzură îmbulzindu-se pe corespondenții din trenul special, care, după ce luaseră parte la solemnitatea joncțiunii liniilor ferate, făceau o excursie prin Asia centrală. Ei se înghesuiau în jurul lui Uhdșanski. Posesorul *Glosarului festiv* se învârtea ca un păun în toate părțile, arătându-și cumpărăturile. Purta o căciulă de catifea împodobită cu o coadă de șacal, și un veșmânt lung, făcut dintr-o plapumă vătuită.

Prezicerile prorocului de pluș continuau să se împlinească.

CAPITOLUL XXXII

PORȚILE MARILOR POSIBILITĂȚI

Într-o zi tristă și luminoasă de toamnă din acelea în care în scuarurile din Moscova grădinarii taie florile și le împart copiilor, Șura Balaganov, principalul fiu al locotenentului Schmidt, dormea pe o bancă în sala de așteptare a gării "Reazan". Stătea cu capul rezemat de marginea de lemn a băncii. Șapca mototolită îi alunecase pe nas. Se vedea, după tot aspectul și mutra lui, că

mecanicul de bord al "Antilopei" și împuternicitul cu copitele e prăpădit și lefter. De obrazu-i nebărbierit se lipise o coajă de ou. Pantofii de pânză își pierduseră forma și culoarea și semănau mai degrabă cu niște opinci moldovenești. Sub tavanul înalt al sălii cu două rânduri de ferestre zburau rândunelele.

Prin ferestrele mari și murdare se vedeau blocul, semafoarele și alte diverse obiecte necesare în gospodăria căilor ferate. Deodată, hamalii începură să alerge și peste puțin timp sala de așteptare deveni locul de trecere al publicului din trenul care abia sosise. La urmă de tot, intră un pasager foarte bine îmbrăcat. Sub pardesiul subțire pe care îl purta descheiat se vedea un costum din stofă cu minunate pătrățele caleidoscopice. Pantalonii îi veneau perfect și manșetele lor acopereau ușor pantofii de lac. Pasagerul avea un aer străin, subliniat și mai mult de pălăria moale, trasă ușor pe frunte. El nu recursese la serviciile unui hamal și-și ducea singur valiza. Trecea cu pași leneși prin sala ce se golise și fără îndoială că ar fi ajuns în holul gării, dacă n-ar fi observat deodată figura ce-ți inspira milă a lui Balaganov. Închise ochii pe jumătate, se apropie și-l cercetă câțva timp, pe sub gene, pe cel care dormea. Apoi, cu băgare de seamă, ridică cu două degete înmănușate șapca de pe fața mecanicului de bord și zâmbi.

— Scoală-te, conte, te cheamă cineva dintr-o subterană! spuse el, zgâlțâindu-l pe Balaganov.

Șura se așează pe bancă, în capul oaselor, se frecă cu mâna la ochi și abia după asta îl recunoscă pe călător.

— Comandorul! exclamă el.

— Nu, nu, făcu Bender, apărându-se cu mâna. Nu mă îmbrățișa, acum am devenit fudul.

Balaganov începu să se învârtă în jurul comandurului. Nu-l recunoștea. Nu numai hainele îi erau schimbate. Ostap slăbise, avea o privire distrată și era bronzat la față, de parcă ar fi venit din colonii.

— Uite ce s-a bronzat, grozav te-ai bronzat! exclamă bucuros Balaganov.

— Da, m-am bronzat, confirmă Bender foarte demn. Și uită-te la pantalonii mei. Europa "A"! Dar asta ai văzut? Știi ce am pe degete? Un inel cu briliante. Patru carate! Dar dumneata ce-ai realizat între timp? Tot mai faci pe fiul?

— Hm, de, zise Șura stânjenit, mai mult mă ocup cu mărunțișuri. La bufet, Ostap își comandă vin alb și biscuiți, iar pentru mecanicul de bord ceru bere și sandvișuri.

— Spune cinstit, Șura, câți bani îți trebuie ca să fii fericit? întrebă Ostap. Numai să ai grijă și calculează bine totul.

— O sută de ruble, răspunse Balaganov, lăsând cu părere de rău la o parte pâinea cu salam.

— Nu, nu m-ai înțeles. Nu vorbesc pentru astăzi, ci în general. Ca să fii fericit, e limpede? Ca să te simți la largul tău pe lumea asta.

Balaganov se gândi îndelung, zâmbind sfios și, în cele din urmă, declară că pentru fericirea sa deplină are nevoie de șase mii patru sute de ruble, cu care sumă se va simți foarte la largul său pe lumea asta.

— Bine, zise Ostap, uite, ai cincizeci de mii.

Deschise pe genunchi valjoara-i pătrată și îi dădu lui Balaganov cinci pachete învelite în hârtie albă și legate cu sfoară. Mecanicul de bord pierdu pe loc pofta de mâncare. Încetă să mai mănânce, băgă banii în buzunar și nu-și mai scoase mâinile de acolo.

— Și chiar pe farfurioară? întrebă el cu admirație.

— Da, da, pe farfurioară, răspunse Ostap flegmatic. Cu chenar albastru!

Inculpatul a adus-o în dinți. A dat mult și bine din coadă până am acceptat s-o primesc. Acum parada o conduc eu! Mă simt călare pe situație.

Ultimele cuvinte le rostise pe un ton șovăitor.

Adevărul este că parada nu prea mergea și marele maestru mințea când afirma că se simte călare pe situație. Mai exact ar fi poate să spunem că se simțea oarecum sub cal, fapt pe care nu voia însă să și-l mărturisească nici sieși.

De când se despărțise de Alexandr Ivanovici la magazia de bagaje de mână, unde milionarul clandestin își predase valiza, trecuse o lună.

Chiar în primul oraș în care Ostap poposi cu un sentiment de cuceritor, nu putu să găsească nici măcar o cameră la hotel.

— Plătesc oricât! spusese semeț marele maestru.

— Nu pot face nimic, cetățene, răspunse portarul. Au venit delegații la Congresul pedologilor să viziteze stațiunea experimentală. Camerele sunt reținute pentru reprezentanții științei.

Și pe chipul politicoș al portarului se putea citi un mare respect pentru acest congres. Ostap simți o dorință nebună să strige că el e cineva, că trebuie să i se dea tot respectul și considerația, că are în sac un milion, dar socotise că e mai bine să se abțină de la asemenea confidențe și părăsi hotelul cât se poate de enervat.

Toată ziua se plimbă cu birja prin oraș. Se duse să mănânce la cel mai bun restaurant, dar trebui să aștepte un ceas și jumătate până când pedologii să-i lase o masă liberă. La teatru nu putu să capete bilet pentru că se dădea un spectacol pentru pedologi și intrarea era numai cu invitații. Și apoi, nici n-ar fi fost lăsat să intre în sala de spectacol cu un sac în mână, și n-avea unde să-l lase. Pentru a nu-și petrece noaptea pe stradă de hatârul științei, milionarul își luă pentru aceeași seară un bilet de tren și-și făcu somnul în vagonul de dormit.

Dimineața, descinse într-un oraș mare de pe Volga. Frunze galbene, străvezii, cădeau din copaci, învântejindu-se în văzduh. Dinspre Volga bătea un vânt puternic. În nici un hotel nu se găseau camere.

— Poate peste o lună, spuneau, îndoindu-se ei înșiși de vorbele lor, responsabilii de hotel, cu bărbi și fără bărbi, cu mustăți sau complet rași. Până nu se va monta cel de-al treilea agregat la centrala electrică, nici să nu sperați în vreo cameră. Toate sunt ocupate de specialiști. Și, afară de asta, acum mai are loc și Congresul districtual al Comsomolului. Nu putem face nimic.

Și în timp ce marele maestru stătea să se roage în fața tejghelelor înalte ale portarilor, pe scările acelorași hoteluri mișunau grăbiți ingineri, tehnicieni, specialiști străini și consomoliști delegați la congres.

Și din nou își petrecu Ostap ziua într-o birjă, așteptând cu nerăbdare rapidul, unde să se spele, să se odihnească și să citească un ziar.

Marele maestru petrecu cincisprezece nopți în diferite trenuri, plecând dintr-un oraș în altul, fiindcă nicăieri nu se găseau camere. Într-un loc se construia un furnal, în alt loc se făcea o instalație frigoriferă, în altă parte o fabrică de zinc. Peste tot mișunau oameni preocupați. Într-un loc dădu peste o adunare a pionierilor și, în camera unde milionarul ar fi putut să petreacă vesel seara cu o prietenă, se zbenguiau copiii. Pe drum, se mai pricopsi: își cumpără o valiză pentru milion și cele necesare pentru voiaj; de asemeni, se echipă. Începuse să se gândească la o călătorie lungă și liniștită până la Vladivostok, sperând că drumul dus și întors va dura trei săptămâni, când, deodată, simți că dacă nu se va stabili imediat undeva, va muri de o misterioasă boală feroviară.

Și atunci făcu ceea ce făcuse totdeauna pe vremea când fusese posesorul fericit al unor buzunare în care sufla vântul: începu să se dea drept altul, telegrafiind dinainte la hoteluri că vine un inginer sau un medic activist pe tărâm social, un tenor, sau un scriitor. Spre mirarea lui, pentru oamenii care veneau cu treburi se găseau camere și Ostap își mai reveni puțin după hurducăturile din tren. Odată, ca să capete o cameră, fu chiar nevoit să se dea drept fiul locotenentului Schmidt. După această întâmplare, marele maestru fu cuprins de gânduri triste.

"Asta-i viața de milionar? Își zise el amărât. Unde-i respectul? Unde-i considerația? Unde-i gloria? Unde-i puterea?"

Chiar și acea Europa "A", cu care Ostap se lăudase față de Balaganov, costumul, pantofii și pălăria fuseseră cumpărate într-un magazin de consignație și, în pofida calității lor excelente, aveau un defect: nu erau lucruri noi, ale lui personal. Le mai purtase cineva, poate o oră, poate un minut, totuși cineva le purtase. Mai era supărător și faptul că Guvernul nu dădea nici o atenție situației deplorabile a milionarilor și repartiza bunurile vieții, planificat. În general, de altfel, era prost. Șefii de gară nu mai salutau cu mâna la chipiu, cum făceau altădată în fața oricărui negustoraș cu un capital de cincizeci de mii de ruble, edilii urbelor nu veneau la hotel să se prezinte, presa nu se grăbea să-i ceară interviuri și, în locul fotografiilor de milionari, ziarele publicau pe cele ale unor fruntași oarecare, care câștigau o sută douăzeci de ruble pe lună.

Ostap își număra milionul în fiecare zi și de fiecare dată constata că din el nu lipsește aproape nimic. Depunea toate eforturile, prânzea de câteva ori pe zi, bea vinuri dintre cele mai scumpe, împărțea bacșișuri nemaipomenite, își cumpără un inel, un vas japonez și o șubă îmblănită cu dihor. Șuba și vasul fu nevoit să le dăruiască madamei de la hotel, pentru că lui nu-i plăcea să se care la drum cu lucruri grele. Și apoi, la nevoie, putea să-și cumpere oricând o mulțime de șube și de vase. Cu toată această risipă, nu cheltui într-o lună decât șase mii de ruble.

Nu! Parada nu reușise, deși existau toate elementele. Ștafetele fuseseră trimise la timp, unitățile sosiseră la data stabilită, fanfara cânta. Dar regimentele nu se uitau la el, nu lui îi strigau "Ura!", iar capelmaistrul nu dădea din mâini pentru el. Totuși, Ostap nu capitulă. Își punea mari speranțe în Moscova.

— Dar ce s-aude cu Rio de Janeiro? îl întrebă transportat Balaganov. Plecăm acolo?

— Să-l ia dracu'! răspunse Ostap cu o furie neașteptată. Toate astea sunt născociri. Nu există nici un Rio de Janeiro, nu există nici America, nici Europa, nimic nu există. Și, în general, ultimul oraș este Șepetovka, de care se sparg valurile Oceanului Atlantic.

— Albastră situație! oftă Balaganov.

— Un doctor mi-a explicat totul, continuă Ostap. Străinătatea este un mit ca Viața de Apoi. Cine ajunge acolo, nu se mai întoarce.

— Adevărat circ! exclamă Șura, care nu înțeleșese nimic. Eh, ce-am să mă mai pun pe trai! Săracul Panikovski! E adevărat că încălcase convenția. Dar Dumnezeu să-l ierte, mult s-ar fi bucurat bătrânul!

— Propun să ne ridicăm în picioare, pentru a cinsti memoria răposatului, zise Bender. Frații din același tată se sculară și păstrară un minut de tăcere, uitându-se în jos, la biscuiții sfărâmați și la sandvișul neterminat.

Tăcerea aceasta apăsătoare fu întreruptă de Balaganov.

— Știi ce s-a întâmplat cu Kozlevici? întrebă el. Un adevărat circ! Până la

urmă a montat la loc "Antilopa" și lucrează la Cernomorsk. Mi-a trimis și o scrisoare. Iat-o...

Mecanicul de bord scoase din șapcă o scrisoare.

"Dragă Șura, scria șoferul «Antilopei». Ce mai faci? Tot mai ești fiu al lt. S.? Eu n-o duc rău, numai că n-am bani, iar mașina, de când am reparat-o, are toane, și nu funcționează decât o oră pe zi. Tot timpul stau și o repar, nici nu mai am putere. Clienții se supără. Te rog, dragă Șura, dacă poți, trimite-mi o pompă de ulei, fie chiar și una veche. Pe piață aici nu izbutesc să găsesc una. Caută tu în piața Smolenskaia, acolo unde se vând lacăte și chei vechi. Dacă o duci prost, vino aici și ne-om descurca noi. Mă găsești în stația din colțul străzii Mehring. Unde se află acum O.B.? Cu stimă, al dumatăle, Adam Kozlevici. Am uitat să-ți spun că au venit în stație la mine popii — Kușakovski și Moroșek — și am avut scandal cu ei. A.K."

— Mă duc repede, chiar acum, să-i caut pompa, spuse preocupat Balaganov.

— Nu-i nevoie, răspunse Ostap, lasă că-i cumpăr o mașină nouă. Hai să mergem la "Grand Hotel", unde am reținut telegrafic o cameră pentru un dirijor de orchestră simfonică. Și văd că dumneata trebuie să fii spălat, îmbrăcat și să ți se facă reparații capitale. Șura, ți se deschid porțile unor mari perspective.

Ieșiră în piața Kalancevskaia. Dar nu exista nici un taxi. Ostap refuză să meargă cu trăsura.

— Țasta-i un vehicul al trecutului, zise Bender cu dispreț. Cu el nu ajungi departe. În afară de asta, e un cuib de șorice.

Fură nevoiți să se urce în tramvai. Vagonul era arhiplin. Era unul din acele vagoane contaminate de ceartă, care circulă atât de des în capitală. Încăierarea o pornește o bătrânică cârcotașă, dimineața, în orele de îngheșuală, care preced începerea serviciului laic. Treptat, sunt antrenați în ceartă toți pasagerii din vagon, chiar și cei care s-au urcat mult după ce s-a iscat incidentul. Bătrânică arțăgoasă a coborât de mult, nici nu se mai știe cum și din ce cauză s-a pornit cearta, dar țipetele și ocările reciproce continuă și mereu alți pasageri întrețin ciondăneala. În astfel de vagoane înjurăturile și scandalurile merg în bandă rulantă până noaptea târziu.

Pasagerii grăbiți și nervoși îl împinseră repede pe Balaganov departe de Ostap și, în curând, frații Schmidt se pomeniră turtiți între coșurile piepturilor și coșuri propriu-zise, unul — la un capăt, și celălalt — la celălalt capăt al vagonului. Ostap atârna de-o curea, abia izbutind să țină geamantanul pe care-l lua mereu curentul.

Deodată, din direcția unde Balaganov era făcut sardea, se auzi urletul unei femei, care acoperi zgomotul obișnuitelor înjurături din tramvai:

— Hoții!! Puneți mâna pe el! Uite-l, chiar aici!

Toți întoarseră capetele. Spre locul incidentului, începură să-și croiască drum, gâfâind de curiozitate, amatorii de asemenea scene. Ostap vedea fața uluită a lui Balaganov. Mecanicul de bord nu înțelegea nici el însuși ce s-a întâmplat, dar cineva îl și ținea de mâna în care strângea o poșetă de damă de calitate inferioară, cu un lănțuc de bronz.

— Pungașul! țipa femeia. Numai cât am întors capul, și mi-a și...

Posesorul a cincizeci de mii de ruble furase o poșetă în care se afla o pudrieră de baga, un carnet sindical și bani — o rublă și șaptezeci de copeici. Vagonul se opri. Amatorii îl traseră pe Balaganov spre ușa de coborâre. Trecând

pe lângă Ostap, Șura șopti amărât:

— Nu știu ce-a fost. Am făcut-o automat.

— Îți arăt eu automat! spuse un dezinteresat cu ochelari și servietă umflând satisfăcut un pumn după ceafă mecanicului de bord.

Ostap văzu pe fereastră cum se apropie în pas alergător de grup un milițian, care apoi plecă cu infractorul prin mijlocul străzii.

Marele maestru întoarse capul.

CAPITOLUL XXXIII OASPETELE INDIAN

În curtea din spate a "Grand Hotelului" se auzeau zgomotele de la bucătărie, fâsâit de aburi și strigăte: "Două ceaiuri complete la 16!", iar pe coridoarele albe era lumină și liniște ca în sala în care se află tabloul de distribuție al unei centrale electrice. În o sută cincizeci de camere dormeau delegații la Congresul Pedologilor, reîntorși din călătorie; treizeci de camere erau rezervate unor comercianți din străinătate care căutau să lămurească problema arzătoare: dacă, în definitiv, se poate face comerț avantajos cu Uniunea Sovietică; cel mai bun apartament de patru camere îl ocupa un celebru poet și filozof indian, iar într-o cameră mică, rezervată pentru dirijorul unei orchestre simfonice, dormea Ostap Bender.

Era întins îmbrăcat, pe o pătură de pluș, și strângea la piept valiza cu milionul. În timpul nopții, marele maestru inspirase tot oxigenul aflat în cameră, iar elementele chimice ce mai rămăseseră puteau fi denumite numai din politețe azot. Mirosea a vin acru, a chiftele și încă a ceva îngrozitor de scârbos. Ostap gemu și se întoarse pe cealaltă parte. Valiza îi căzu pe jos. Deschise repede ochii.

— Ce-a fost asta? murmură el, strâmbându-se. Am făcut-o de oaie. M-am purtat ca un porc! Ptiu! Ca un negustoraș de mâna a patra! Nu cumva oi fi jignit pe vreunul din cei ce se aflau acolo? Un dobitoc țipa: "Pedologi, sculați-vă în picioare!" — apoi a plâns și s-a jurat că în fundul inimii e și el pedolog. Dobitocul acela eram, firește, eu. Da, dar din ce cauză?

Și își aminti că în ajun, hotărându-se să înceapă o viață de om cumsecade, se gândise să-și construiască o vilă în stil maur. Își petrecuse dimineața în visuri grandioase. Își închipuia o casă cu minarete, având la intrare un portar cu un chip ca de efigie, un salonaș mic, o sală de biliard și nu știu ce sală de conferințe. La secția financiară a Sovietului i se răspunse marelui maestru că i se poate da un teren. Dar, la biroul de construcții, totul se năruí. Din portarul cu chipul de piatră se alese praf, sala aurită de conferințe se topi și minaretele se prăbușiră.

— Sunteți o persoană particulară? fu întrebat milionarul la acest birou.

— Da, răspunse Ostap, o individualitate ce se manifestă net ca atare.

— Din păcate, construim numai pentru colective și organizații.

— Cooperatiste, sociale și economice? întrebă Bender cu amărăciune.

— Da, pentru ele.

— Și eu ce să fac?

— Dumneata construiește-ți singur.

— Foarte bine, dar de unde fac rost de pietre, de cremoane? În sfârșit, de pervazuri?

— De unde știi. Deși, o să fie cam greu să ți le procuri. Materialele au fost toate repartizate pe baza cererilor din industrie și cooperație.

Pe cât se pare, aceasta fusese cauza dezgustătoare sale purtări nocturne.

Continuând să stea culcat, Ostap își scoase carnețelul și începu să adune cheltuielile făcute din momentul în care pusese mâna pe milion. Pe prima pagină era o notă memorabilă:

O cămilă..... 180 ruble
1 berbec..... 30 ruble
lapte de iapă..... 1 rublă, 75 copeici
Total: 211 ruble, 75 copeici

Mai departe, lucrurile nu stăteau mai strălucit. O șubă, o masă, un bilet de tren, iar o masă, iar un bilet, trei turbane cumpărate pentru zile negre, birjari, un vas și tot felul de aiureli. Dacă n-ar fi socotit cele cincizeci de mii de ruble date lui Balaganov, fără să-i fi dat și norocul cu ele, milionul rămânea aproape neatins.

"Nu te lasă să faci investiții capitale! se revolta Ostap. Nu te lasă! Ce-ar fi să trec la o viață intelectuală, ca prietenul meu Lohankin? În definitiv, valori materiale am acumulat; ar trebui să acumulez cât de cit și valori spirituale. Trebuie să mă lămuresc imediat în ce rezidă sensul vieții."

Își aminti că în holul hotelului se îmbulzesc toată ziua o mulțime de fete care ard de dorința de a sta de vorbă despre suflet cu filozoful indian.

"Mă duc la indian, hotărî el, să aflu în sfârșit despre ce e vorba. E adevărat că asta e o aiureală, dar altă soluție nu există."

Își luă valiza și coborî la mezanin așa cum era, cu hainele mototolite. Bătu la ușa marelui om. Îi deschise un interpret.

— Filozoful primește? întrebă Ostap.

— Depinde pe cine, răspunse interpretul politicos. Sunteți o persoană particulară?

— Nu, nu, făcu speriat marele maestru. Sunt din partea unei organizații cooperatiste.

— Ați venit în grup? Câte persoane sunteți? Știți, profesorului îi e greu să primească pe fiecare în parte. Preferă să stea de vorbă...

— Cu un colectiv? îi luă Ostap vorba din gură. Da, tocmai colectivul m-a împuternicit să rezolv o importantă problemă principială privind sensul vieții.

Interpretul dispăru și se întoarse după cinci minute. Trase draperia și spuse cu emfază:

— Să între organizația cooperatistă care dorește să afle în ce constă sensul vieții.

Marele filozof și poet, îmbrăcat într-o rasă cafenie de catifea și având pe cap o bonetă la fel, ședea într-un fotoliu cu speteaza sculptată, înaltă și incomodă. Avea fața smeasă, cu trăsături fine și ochi negri ca de sublocotenent. Barba, albă și lată ca un plastron de frac, îi acoperea tot pieptul. La picioarele lui ședea o stenografă. Doi tălmaci, un indian și un englez, stăteau de o parte și de cealaltă.

Când îl văzu pe Ostap cu valiza, filozoful începu să se sucească pe fotoliu și să șoptească ceva, neliniștit, tălmaciului. Stenografa se apucă să ia grăbită note, iar tălmaciul se adresă marelui maestru:

— Profesorul vrea să afle dacă în valiza dumatăle nu se află cântece și eposuri și dacă nu aveți cumva de gând să i le citiți cu glas tare, căci profesorului i s-au citit până acum multe cântece și eposuri și nu mai vrea să audă.

— Comunicați profesorului că n-am nici un fel de epos, răspunse respectuos Ostap.

Bătrânul cu ochi negri se neliniști și mai tare și, vorbind cu înflăcărare, arătă în același timp cu teamă spre valiză.

— Profesorul întreabă, traduse tălmaciul, dacă nu ai de gând să te instalezi în apartamentul lui, căci până acum n-a venit încă nimeni ca să-l consulte cu un geamantan în mână.

Și numai după ce Ostap îl liniști pe tălmaci, iar tălmaciul, la rândul lui, pe filozof, tensiunea scăzu și începu discuția.

— Înainte de a răspunde la întrebarea dumitale, cu privire la sensul vieții, zise interpretul, profesorul vrea să spună câteva cuvinte despre învățământul public din India.

— Comunică dumneata, te rog, profesorului, replică Ostap, că problema învățământului public mă preocupă din tinerețe.

Filozoful închise ochii și începu să cuvânteze tacticos. Primul ceas vorbi în englezește, al doilea în bengaleză. Din când în când, începea să cânte cu o voce joasă și plăcută, iar la un moment dat se sculă în picioare și, ridicându-și rasa, făcu câțiva pași de dans, care ilustrau, probabil, jocurile elevilor din Pundjab. Apoi se așeză și închise din nou ochii, iar Ostap ascultă și ascultă timp îndelungat traducerea. La început, dădea politicos din cap, apoi se uită somnoros pe fereastră și în cele din urmă căută să se distreze: se jucă cu mărunțișul din buzunar, își admiră inelul, ba făcu chiar destul de vizibil cu ochiul stenografei — o fată drăguță, căreia începu imediat după asta să-i alerge și mai repede creionul pe hârtie.

— Cum rămâne totuși cu sensul vieții? întreabă milionarul, prinzând un moment prielnic.

— Profesorul, zise tălmaciul, vrea ca înainte de asta să spună un cuvânt despre materialul imens pe care a izbutit să-l strângă, studiind felul cum este organizat învățământul public în U.R.S.S.

— Transmite-i înălțimii sale, răspunse Ostap, că nu am nimic împotrivă.

Și mașina se puse din nou în mișcare. Profesorul vorbea, intona cântece pionierești, arăta gazeta de perete pe care i-o dăruiseră copiii de la Școala Muncitorească nr. 146, și chiar plânse puțin. Tălmacii mormăiau pe două voci, stenografa scria, iar Ostap își curăța distrat unghiile.

În cele din urmă, Ostap tuși tare:

— Știți ceva, nu mai e nevoie să traduceți. Am început să înțeleg oarecum bengaleza. Când va vorbi despre sensul vieții, atunci să-mi traduceți.

Când i se comunică filozofului dorința stăruitoare a lui Ostap, bătrânul cu ochii negri se tulbură.

— Profesorul declară, grăi interpretul, că el însuși a venit în marea voastră țară ca să afle în ce constă sensul vieții. Numai acolo unde învățământul public se află la un nivel atât de înalt ca la voi, viața începe să aibă sens. Colectivul...

— La revedere, zise repede marele maestru. Comunicați-i profesorului că cer permisiunea să mă retrag imediat.

Dar filozoful cânta cu o voce caldă *Marșul lui Budionnâi*, pe care-l învățase de la copiii sovietici. Și Ostap plecă fără dezlegare din partea lui.

— Krișna! striga marele maestru, alergând prin odaia sa. Vișnu! Ce se petrece pe lumea asta? Unde-i adevărul poporului? Sau poate sunt eu un dobitoc și nu pricep nimic, iar viața a trecut absurdă, fără sistem? Vedeți dumneavoastră, un indian adevărat știe totul despre întinsa noastră țară, iar eu, ca oaspetele indian din operă, o țin una și bună: "Nenumărate sunt

diamantele cu focuri din tainițele acestor locuri". E dezgustător!

În ziua aceea, Ostap nu luă votcă la masă și pentru prima dată își lăsă valiza în odaie. Apoi se așează cuminte pe pervazul ferestrei și se uită cu interes la trecătorii obișnuiți care săreau în autobuz ca niște veverițe.

Noaptea, marele maestru se trezi deodată și se ridică în pat. Era liniște și doar prin gaura cheii răzbătea din restaurant un melancolic vals boston.

— Cum am putut să uit! exclamă el supărat.

Apoi începu să râdă, aprinse lumina și scrisese repede o telegramă:

"Cernomorsk. Zosia Sinițkaia. Gata să repar greșeala capitală a vieții mele dispus să zbor Cernomorsk pe aripile dragostei telegrafiază fulger răspunsul Moscova Grand Hotel, Bender."

Sună și ceru ca telegrama să fie expediată imediat fulger.

Zosia nu răspunse. Ostap mai trimise și alte telegrame întocmite pe același ton disperat și liric. Dar nici la ele nu sosi vreun răspuns.

CAPITOLUL XXXIV PRIETENIE CU TINERETUL

Trenul mergea spre Cernomorsk.

Primul pasager își scoase haina, o agăță de un cuier de aramă care atârna ca o codiță de plasa de bagaje, apoi își scoase ghetetele, apropiindu-și, pe rând, până la bărbie, genunchii cărnași, și își puse papucii cu limbă.

— Ați auzit povestea topografului din Voronej care s-a descoperit rudă cu împăratul Japoniei? întrebă el, zâmbind dinainte.

Al doilea și al treilea pasager se traseră mai mult spre el. Al patrulea pasager se afla încă dinainte instalat pe bancheta de sus, sub pătura zmeurie și țepoasă, și răsfoia îmbufnat o revistă ilustrată.

— Chiar n-ați auzit? O vreme s-a vorbit foarte mult despre asta. Era un topograf obișnuit: cu nevastă, o singură cameră, și o sută douăzeci de ruble leafă. Îl chema Bigusov. Un om obișnuit, care nu se distingea prin nimic, ba chiar, dacă vreți să știți, fie vorba între noi, un mârlan. Și într-o zi vine domnul acasă de la slujbă și găsește în odaie un japonez cu ochelari, într-un costum — fie vorba între noi, excelent, și cu pantofi, dacă vreți să știți, din piele de șarpe, ultima modă. "Numele dumneavoastră e Bigusov?" îl întreabă japonezul. "Da", răspunde Bigusov. "Și cum îl chema pe tatăl dumneavoastră?" "Cutare", răspunde topograful. "Exact, face japonezul. În cazul acesta, v-aș ruga să fiți atât de amabil și să vă scoateți bluza, fiindcă trebuie să vă văd gol." "Mă rog", zice Bigusov. Și, dacă vreți să știți, japonezul, fie vorba între noi, nici nu s-a uitat la altceva ci s-a repezit direct și imediat la aluniță. Avea Bigusov o aluniță pe șold. Japonezul a scos o lupă, s-a uitat la ea, s-a făcut alb la față că, fie vorba între noi, galben era, și a spus: "Vă felicit, cetățene Bigusov, și dați-mi voie să vă înmânez acest colet și această scrisoare". Bineînțeles, nevasta a deschis imediat coletul. Și acolo, dacă vreți să știți, era o spadă japoneză cu două tăișuri, ambalată în rumeguș de lemn. "Dar ce-mi trebuie mie spada?" a întrebat topograful. "Citiți scrisoarea, i-a zis japonezul. În scrisoare scrie tot. Sunteți samurai." Când a auzit asta, s-a făcut galben și Bigusov. Că, dacă vreți să știți, Voronej nu era un oraș prea mare. Și, fie vorba între noi, ce atitudine vreți să aibă cei de acolo față de un samurai? Cea mai negativă! Dar nu era nimic de făcut. Bigusov a luat scrisoarea, a desfăcut cele paisprezece pecetei de

ceară și a citit-o. Și ce credeți că a aflat de acolo? A aflat că exact în urmă cu treizeci și șase de ani a trecut incognito prin gubernia Voronej un semiprinț japonez. Și, bineînțeles, alteța sa, fie vorba între noi, s-a încurcat cu o fată din Voronej și i-a făcut incognito un copil. Ce-i drept, dacă vreți să știți, a vrut să se căsătorească cu ea, dar împăratul i-a interzis printr-o telegramă cifrată. Semiprințul a fost nevoit să plece și copilul a rămas nelegitim. Copilul ăsta, dacă vreți să știți, era tocmai Bigusov. Și au trecut ani și ani, și când semiprințul a simțit că i se apropie sfârșitul și a văzut că n-are cui să lase moștenirea fiindcă, între noi fie vorba, ca un făcut, nu avea copii legitimi, și, nu-i era numai de moștenire, dar s-ar fi stins și un neam vestit, ceea ce pentru un japonez e mai rău decât orice, atunci, dom'le, a trebuit să-și amintească de Bigusov. Auzi, noroc ce dă peste un om! Se zice că acum e în Japonia. Bătrânul a murit, Bigusov e prinț, rudă cu împăratul și, în afară de asta, fie vorba între noi, a pus mâna pe un milion de ieni numerar. Un milion! Auzi, dom'le! Un tâmpit ca ăsta!

— Dacă mi s-ar fi dat un milion de ruble! zise al doilea pasager, mișcând din picioare, le-aș fi arătat eu ce se face cu un milion.

În spațiul dintre cele două banchete de sus se ivi capul celui de-al patrulea pasager. El se uită atent la omul care știa cu precizie ce se poate face cu un milion și, fără să spună un cuvânt, se ascunse din nou îndărătul revistei.

— Da, făcu al treilea pasager, desfăcând un pachetel feroviar, cu doi biscuiți. În domeniul circulației bănești, se întâmplă diferite cazuri. Unei fete din Moscova i-a murit un unchi din Varșovia și i-a lăsat moștenire un milion, dar ea nu știa nimic. Acolo, în străinătate, s-a aflat însă, și după o lună a sosit la Moscova un străin destul de arătos. Acest tinerel hotărâse să se însoare cu fata, înainte ca ea să afle de moștenire. Fata avea însă la Moscova un logodnic, de asemenea un tânăr destul de frumos, de la Oficiul de Măsuri și Greutăți. Ea îl iubea foarte mult și, firește, nu voia să se mărite cu altul. Celălalt, străinul, nu mai știa ce să facă, înnebunea pur și simplu, îi trimitea buchete de flori, bomboane și ciorapii cei mai fini. Că, vedeți dumneavoastră, junele străin nu venise din proprie inițiativă, ci din partea unei societăți pe acțiuni, care se constituise special pentru exploatarea moștenirii lăsate de unchi. Aveau chiar și un capital de bază de 18 000 de zloți. Trimisul lor trebuia cu orice preț să se însoare cu fata și s-o aducă în străinătate. Foarte romantică poveste! Închipuți-vă situația trimisului special! Ce răspundere! El luase un avans și acuma nu mai putea, din cauza acestui logodnic sovietic, să-l justifice. Iar acolo, la Varșovia, jale mare! Acționarii așteptau, se frământau, acțiunile scădeau. De altfel, afacerea s-a terminat cu un faliment. Fata s-a măritat cu logodnicul sovietic. Și nici n-a aflat de moștenire.

— Ce proastă! spuse al doilea pasager. Să-mi fi dat mie milionul acela!

Și, de furie, smulse din mâna vecinului un biscuit și-l mâncă nervos.

Ocupantul banchetei de sus tuși spre a-și semnala prezența. Se vede că discuțiile îl împiedicau să adoarmă.

Cei de jos începură să vorbească mai încet. Se strânseră unul mai lângă altul, își apropiară capetele conspirativ și-și continuau discuția pe înfundate:

— Nu de mult societatea internațională de Cruce Roșie dăduse un anunț în ziare că se caută moștenitorii soldatului american Harry Kovalciuk, căzut pe front în 1918. Moștenirea era de un milion! Adică mai puțin de un milion, dar se adăugaseră dobânzile... Și iată că dobânzile... Și iată că într-un sătuc uitat de lume din Volân...

Pe bancheta de sus pătura zmeurie se mișca întruna. Lui Bender îi era

lehamite. Se săturase de vagoane, de banchetele de sus și de jos, de toată această lume hurducată a călătoriilor. Ar fi dat cu drag jumătate de milion ca să adoarmă, dar șoaptele de jos nu mai conteneau:

— ... Înțelegeți, la o întreprindere de locuințe și localuri vine într-o bună zi o bătrânică și zice: "Am găsit, la mine în subsol, o ulcică și nu știu ce e în ea, fiți buni și vedeți dumneavoastră". S-au uitat cei de la direcția întreprinderii în ulcică și ce credeți că au găsit înăuntru?... Rupii indiene de aur, un milion de rupii...

— Ce proastă! Cui s-a găsit ea să se ducă să spuie!... Să-mi fi căzut mie acest milion...

— Între noi fie vorba, dacă vreți să știți, banii-s totul.

— Dar într-o peșteră de lângă Mojaisk...

De sus se auzi un geamăt, un geamăt greu, de om care moare.

Povestitorii se tulburară o clipă, dar vraja bogățiilor picate din senin, din buzunarele prinților japonezi, rudelor din Varșovia sau soldaților americani era atât de mare, încât începură din nou să se apuce unul pe altul de genunchi și să mormăie:

— Și când s-a făcut dezgroparea moaștelor, s-au găsit înăuntru, între noi fie vorba, un milion de...

Dimineața, buimac de somn, Ostap auzi zgomotul storului tras și o voce:

— Un milion! Mă înțelegeți, un milion...

Prea era de tot. Marele maestru se uită mânios în jos. Dar pasagerii din ajun nu mai erau. Coborâseră în zori la Harkov, lăsând în urma lor paturile mototolite, o filă slinoasă dintr-un caiet de aritmetică, firimituri de chiftele și pâine, precum și o sforărică. Noul pasager care stătea la fereastră se uită cu indiferență la Ostap și continuă, adresându-se celor doi tovarăși ai săi de drum:

— Un milion tone de fontă. Până la sfârșitul anului. Comisia a găsit că uniunea poate să dea această cantitate. Și lucrul cel mai comic este că Harkovul a aprobat!

Ostap nu găsi nimic comic în această declarație. Totuși, noii pasageri începură să râdă în cor. Și de râs, începură pe toți trei să scârțâie mantalele cauciucate, pe care nu apucaseră încă să și le scoată.

— Și ce face Bubeșko, Ivan Nikolaevici? întrebă cu pasiune cel mai tânăr dintre pasageri. Bineînțeles că acum dă din coate!

— Nu mai dă. A ajuns într-o situație caraghioasă. Dar ce-a fost atunci? La început, a sărit la bătaie... Îl știți pe Ivan Nikolaevici ce fire are... 825 000 de tone și nici una mai mult. Și s-a pornit o chestie serioasă. Exagerarea în minus a posibilităților... E un fapt real! Alinierea după locuri înguste... E un fapt real! Omul ar fi trebuit să-și recunoască, de la început, în întregime, greșeala. Dar nu! Ambiție! Închipuie-ți, nobilimea să recunoască și gata. Nu, el a luat-o parțial. A hotărât să-și păstreze autoritatea. Și s-a pornit o muzică curat ca la Dostoievski: "Pe de o parte, recunosc, dar pe de altă parte, arăt că...". Ce să mai arăți, ce să te mai ploconești! Și a fost nevoit, Bubeșko al nostru, să trimită o a doua scrisoare.

Pasagerii râseră din nou.

— Dar nici în scrisoarea asta nu a suflat o vorbă despre oportunismul său. Și s-a pornit pe scris. În fiecare zi o scrisoare. Vor acum să facă pentru el o rubrică specială: "Corectări și încercări de dezicere". Și doar știe singur că a intrat în bucluc și vrea s-o dreagă, dar s-a împotmolit atât de tare, încât nu mai poate. Ultima oară a ajuns până acolo încât a scris: "...greșeala mi-o recunosc, dar prezenta scrisoare o consider insuficientă".

Ostap plecase demult să se spele, dar noii pasageri încă mai râdeau. Când se întoarse, găsi compartimentul măturat, banchetele coborâte, iar însoțitorul pleca, purtând în brațe un maldăr de cearșafuri și pături pe care îl ținea cu bărbia. Niște tineri, care nu se temeau de curent, deschiseseră fereastra și în compartiment sufla un vânt de toamnă care se zbătea ca un val închis într-o ladă.

Ostap aruncă în plasa pentru bagaje valiza cu milionul și se așează, uitându-se prietenos la noii vecini, care puneau parcă un deosebit zel ca să se obișnuiască cu vagonul de dormit: se uitau mereu în oglinda de lângă ușă, săreau pe banchetă ca să încerce cât de elastice sunt arcurile, lăudau calitatea plușului roșu și lucios și apăsau pe toate butoanele. Din când în când, câte unul dispărea pentru câteva minute și, când se întorcea, vorbea în șoaptă cu tovarășii săi. În sfârșit, apărură în ușă o fată în palton bărbătesc și purtând teniși cu șireturile răsucite în jurul gleznelor, așa cum era moda la grecii antici.

— Tovarăși! spuse ea pe un ton energic. Asta-i o porcărie. Vrem și noi să călătorim în lux. Chiar la prima gară să facem schimb.

Tovarășii de compartiment ai lui Bender începură să țipe revoltați.

— Da, da. Toții avem aceleași drepturi ca și voi, continuă fata. Am și tras, de altfel, la sorți, și a ieșit că urmează să vină aici Tarasov, Parovițki și cu mine. Așa că, hai, cărați-vă la clasa a doua.

Din discuția lor, Ostap înțelese că un grup numeros de studenți de la politehnică se întorcea la Cernomorsk de la practica de vară făcută într-o uzină. Nu găsiseră locuri destule la clasa a doua, și fuseseră nevoiți să cumpere trei bilete la vagonul de dormit, diferența fiind plătită de tot grupul.

Ca urmare, fata rămase în compartiment, iar primii trei plecară, arborând o demnitate tardivă. În locul lor sosiră imediat Tarasov și Parovițki, care, și ei, se apucară imediat să sară pe banchetă și să apese pe butoane. Fata sărea împreună cu ei. Nu trecu nici o jumătate de oră și dădură buzna în compartiment și primii trei. Îi aduseseră înapoi dorul după paradisul pierdut. După ei, își mai făcură apariția, cu zâmbete stânjenite, alți doi, iar apoi încă unul, mustăcios. Mustăciosului îi venea rândul să călătorească în lux abia în ziua următoare, dar nu mai avea răbdare. Apariția lui stârni proteste care atraseră numaidecât pe însoțitorul vagonului.

— Ce-i asta, cetățeni, întrebă el pe un ton oficial. Ce-i toată banda asta adunată aici? Cei care au locuri la clasa a doua să plece. Altfel, mă duc și-l chem pe șef.

Banda se fâstăci.

— Au venit în vizită, zise fata amărâtă. Stau numai puțin.

— Nu-i permis, declară însoțitorul. Plecați.

Mustăciosul începu să se retragă cu spatele spre ușă, dar în clipa aceea interveni în conflict marele maestru.

— De ce vorbești așa, nenișorule, zise el însoțitorului. Pasagerii nu trebuie apostrofați, fără un motiv puternic. De ce să respecti atât de strict litera legii? Trebuie să fim ospitalieri. Știi cum e în Orient? Vino cu mine să-ți explic.

Și după ce stătu de vorbă cu Ostap pe culoar, însoțitorul se pătrunse până într-atât de spiritul Orientului, încât, departe de a se mai gândi să alunge banda, aduse, dimpotrivă, nouă pahare de ceai în suporturi masive și toată rezerva de biscuiți. Și nici nu le luă măcar bani.

— După cum e obiceiul în Orient, spuse Ostap grupului, potrivit legilor ospitalității, cum zicea un lucrător din sectorul culinar.

Tinerii fură serviți cu atâta amabilitate și simplitate, încât nici nu puteau să

refuze. Pachețelele cu biscuiți trosneau sub degetele celor care le desfăceau. Ostap împărțea gospodărește ceaiul și în scurtă vreme se împrietenii cu cei opt studenți și cu studenta

— Mă interesează de mult problema învățământului universal, egal și secret, sporovăia el vesel. Recent, am stat chiar de vorbă, în această privință, cu un filozof-amator indian, tobă de carte. De aceea, indiferent ce spune, vorbele lui sunt imediat înregistrate pe o placă de patefon. Și cum bătrânului îi place să vorbească — are el acest mic păcat —, s-au strâns până în prezent 800 de vagoane de plăci și acum se fac din ele nasturi.

Cu acest mic discurs improvizat de început, marele maestru luă în mână un biscuit.

— De la acest biscuit până la piatra de polizor nu-i decât un singur pas, zise el. Și acest pas s-a și făcut.

Mai cu o glumă, mai cu alta, toate de felul acesta, prietenia între marele maestru și studenți se legă foarte repede și curând toată banda, sub conducerea lui Ostap, cânta cupletul:

*Petru-ntâi, zis cel Mare
N-are soață, nici nepoată,
Doar un cal și-un șarpe are,
Asta-i familiunea toată.*

Până seara, Ostap știa cum îi cheamă pe toți, iar cu unii se și tutuia. Totuși, multe lucruri despre care vorbeau tinerii el nu le înțelegea. Avu deodată simțământul că e foarte bătrân. În fața lui ședea un tineret puțin cam necioplit, cam deschis și parcă supărător de sincer. El nu fusese așa la douăzeci de ani. Își mărturisi că la douăzeci de ani fusese mult mai multilateral și mai rău. Pe atunci nu râdea, ci rânjea doar. Iarăștia râdeau din toată inima.

„De ce se bucură așa tineretul ăsta cu piele de toval? se întrebă el deodată, enervat. Pe cuvânt de onoare că încep să-l invidiez.”

Deși Ostap era, fără îndoială, centrul atenției întregului compartiment și vorbea fără oprire, deși cei din jur se purtau cu el cât se poate de bine, nu constată la dânșii nici adorația lui Balaganov, nici supunerea lașă a lui Panikovski, nici dragostea devotată a lui Kozlevici. Simțea la studenții aceștia superioritatea spectatorului față de comper. Spectatorul îl ascultă pe cetățeanul în frac care prezintă spectacolul, râde uneori, îl aplaudă alene, dar la urmă pleacă acasă și uită de comper. Iar acesta se duce după spectacol la clubul artiștilor, șade trist cu o chiftea în față și se plânge unui confrate — comic de operetă — că publicul nu-l înțelege, iar Guvernul nu-l apreciază. Comicul bea votcă și se plânge și el că lumea nu-l înțelege. Dar ce să nu înțeleagă? Glumele sunt vechi, trucurile — vechi, și e prea târziu să te apuci iar să înveți. Pare-se că totul e limpede.

Povestea cu Bubeșko, care micșorase planurile, fu povestită pentru a doua oară, de data aceasta special pentru Ostap. El se duse cu noii săi prieteni în vagonul de clasa a doua, s-o convingă pe studenta Lida Pisarevskaja să vină la ei în vizită și fu atât de elocvent, încât sfioasa Lida consimți și veni să-și aducă contribuția ei la larma generală. Subita încredere născută între Ostap și tineri creșcu până într-atât încât pe seară, plimbându-se pe cheiul unui mare nod de cale ferată cu fata în palton bărbătesc, marele maestru ajunse cu ea aproape până la semaforul de la ieșire și aici, fără a se aștepta el însuși la așa ceva, își deschise sufletul în declarații destul de banale.

— Mă înțelegi, îi explică el, lumina luna, regina panoramei. Noi ședeam pe treptele unui muzeu de antichități și deodată am simțit că o iubesc. Dar în aceeași seară a trebuit să plec, așa că am ratat totul. Cred că s-a supărat. Ba chiar, cu siguranță s-a supărat.

— Ai fost trimis în deplasare? îl întreabă fata.

— Mda. Oarecum. Adică nu tocmai în deplasare, ci într-o chestiune urgentă. Acum sufăr. Sufăr maiestuos și prostește.

— Asta nu-i chiar atât de grav, zise fata. Cheltuiește-ți surplusul de energie făcând o muncă oarecare. De pildă, taie lemne. Există o teorie acum care recomandă lucrul acesta.

Ostap făgădui să facă așa cum îl sfătuisese fata și, deși nu-și putea închipui cum tăiatul lemnului o va înlocui pe Zosia, simți totuși o mare ușurare. Se întoarseră în vagon cu un aer misterios și apoi mai ieșiră de câteva ori pe culoar ca să vorbească iarăși în șoaptă despre dragostea neîmpărtășită și despre noile teorii în acest domeniu.

În compartiment, Ostap continua să depună toate eforturile pentru a fi pe placul grupului. Și ajunsese chiar ca studenții să-l considere drept unul de-ai lor. Parovițki, care nu era prea bine crescut, îl pocni cu toată puterea peste umăr și strigă:

— Înscrie-te la noi, la politehnică. Zău! Ai să capeți o bursă de șaptezeci și cinci de ruble. Și ai să trăiești ca un zeu. La noi, la cantină, se servește carne în fiecare zi. Iar apoi o să plecăm în Ural, la practică.

— Eu am mai absolvit o facultate de științe umaniste, se grăbi să spună marele maestru.

— Și acum ce faci? îl întreabă Parovițki.

— Lucrez pe linie financiară.

— Ești funcționar de bancă?

Ostap se uită deodată sarcastic la student și spuse pe neașteptate:

— Nu, nu sunt funcționar. Sunt milionar.

Desigur că această declarație nu-l obliga la nimic și ar fi putut da cuvintelor un caracter de glumă, dar Parovițki începu să râdă cu atâta poftă, încât marele maestru se simți ofensat. O dorință irezistibilă îl cuprinse de a-i impresiona pe tovarășii săi de drum și a-i face să aibă pentru el și mai multă admirație.

— Și câte milioane ai? îl întreabă fata cu teniși, îmbiindu-l către un răspuns care să-i amuze.

— Unul singur, zise Ostap palid de mândrie.

— Cam puțin, declară mustăciosul.

— Puțin, puțin! strigară ceilalți.

— Mie îmi ajunge, spuse Bender triumfător.

Și rostind aceste cuvinte, coborî valiza, deschise încuietorele nichelate și răsturnă pe banchetă tot conținutul. Pachetele de bancnote formară o moviliță. Ostap îndoi unul din pachete și învelitoarea plesni ca atunci când desfaci un pachet de cărți de joc.

— În fiecare pachet sunt câte zece mii de ruble. E puțin? Un milion întreg, nu lipsește dintr-însul decât niscaiva mărunțiș. Și totul în regulă. Semnături, filigran, desen.

În tăcerea generală, Ostap băgă banii înapoi în valiză și aruncă valiza în plasa pentru bagaje cu un gest care i se păru regesc. Se așează din nou pe banchetă, se lăsă pe spate, întinse picioarele și se uită la tineri.

— După cum vedeți, și științele umaniste raportează, spuse milionarul,

invitându-i pe studenți să facă haz împreună cu el.

Dar studenții tăceau, cercetând cu privirile diferitele butoane și cârlige de pe pereții ornamentați ai compartimentului.

— Trăiesc ca un zeu, continuă Ostap, sau ca un semizeu, ceea ce în definitiv e același lucru.

Marele maestru mai așteaptă puțin, apoi începu să se agite și întrebă pe tonul cel mai prietenos:

— Dar de ce ați lăsat nasul în jos, diavolilor?

— Ei, eu mă duc, zise mustăciosul, după o clipă de gândire. Mă duc la noi în vagon, să văd ce se mai aude.

Și o zbughi afară din compartiment.

— Uimitor lucru, încântător lucru, spuse Ostap, azi dimineată nici nu ne cunoșteam, iar acum ne simțim ca și cum ne-am cunoaște de zece ani. O fi vreun fluid?

— Cât datorăm pentru ceai? întrebă Parovițki. Cât am băut, tovarăși? Nouă pahare sau zece? Trebuie să-l întrebăm pe însoțitor. Vin îndată.

După el se mai ridicară alți patru tineri, mânați de dorința de a-l ajuta să facă socoteala cu însoțitorul.

— Ce-ar fi să cântăm ceva? propuse Ostap. Ceva cu foc. De pildă, *Popa Serghei, popa Serghei!* Vreți? Am o minunată voce de bas de pe Volga.

Și, fără să aștepte răspunsul, marele maestru începu să cânte: "Jos pe râuleț în vale, pe Kazanka jos în vale, înoată vesel și zglobiu un crap gras și cenușiu". Când veni momentul să se cânte refrenul, Ostap ridică brațele și începu să bată din picior ca un capelmaistru, dar corul nu-i răspunse. Numai Lida Pisarevskaia începu, din sfiiciune, să cânte cu un glăscior ascuțit: "Popa Serghei, popa Serghei!", dar tăcu numaidecât și fugi din compartiment.

Prietenia se evaporă văzând cu ochii. Curând, nu mai rămase în compartiment decât fata cea compătimitoare, încălțată cu teniși.

— Dar unde-or fi fugit cu toții? întrebă Bender.

— Chiar, adevărat, răspunse aproape în șoaptă fata, trebuie să văd ce-i cu ei.

Și cu o mișcare sprintenă se repezi la ușă, dar nefericitul milionar o prinse de mână.

— Am glumit, murmură el, sunt un om al muncii. Sunt dirijor de orchestră simfonică!... Sunt fiul locotenentului Schmidt. Tatăl meu a fost supus turc. Te rog să mă crezi!...

— Lasă-mă! șopti fata.

Marele maestru rămase singur.

Compartimentul se hâțâna și scârțâia. Lingurițele se învârteau în paharele goale, care lunecau încet spre marginea măsuței. În ușă apăru însoțitorul, care ținea în brațe și apăsa cu bărbia un teanc de pături și cearșafuri.

CAPITOLUL XXXV

L-AU IUBIT GOSPODINE, FEMEI DE SERVICIU, VĂDUVE ȘI CHIAR O FEMEIE-TEHNICIAN DENTIST

La Cernomorsk, acoperișurile vuiau și străzile erau pradă curenților. Prin puterea vântului care se abătuse pe neașteptate asupra orașului, dinspre nord-est, vara gingașă, cochetă, fusese alungată spre lăzile de gunoi, burlanele și colțurile caselor, unde își dădea sufletul printre frunze de arțar carbonizate și bilete de tramvai rupte. În lighenele florăreselor zăceau crizanteme glaciale.

Obloanele verzi ale gheretelor cu cvas bâțâiau închise. Porumbeii gungureau "mor, mor". Vrăbiile se încălzeau, ciugulind bălegarul fierbinte. Locuitorii din Cernomorsk se luptau cu vântul, înfigându-se în el cu capetele plecate, ca niște tauri. Cel mai prost se simțeau "vestele de pichet". Vântul le smulgea canotierele și panamalele și le rostogolea la vale, spre bulevard, pe caldarâmul alunecos ca parchetul. Bătrânii fugeau după ele gâfâind și revoltându-se. Rafalele de vânt îi mânau și pe ei atât de repede, încât uneori o luau înaintea pălăriilor și se trezeau abia când se opreau la picioarele ude ale făpturii de bronz a vreunui demnitar de pe vremea Ecaterinei, așezat în mijlocul pieței.

"Antilopa" scârțâia în stație ca o corabie. Dacă înainte mașina lui Kozlevici stârnea o veselă nedumerire, acum inspira milă: aripa stângă din spate era legată cu o frânghie, o bucată bună de parbriz era înlocuită cu un dreptunghi de placaj și în locul melodioasei pare de cauciuc, pierdută cu prilejul catastrofei, atârna de o sforicică un clopoțel nichelat de președinte de tribunal. Până și volanul pe care odihneau mâinile cinstite ale lui Adam Kazimirovici se încovoiasse puțin într-o parte. Pe trotuar, lângă "Antilopa", stătea marele maestru. Sprijinit de bordul mașinii, el spunea:

— Te-am mințit, Adam. Nu pot să-ți dăruiesc nici o Izotta-Fraschini, nici un Lincoln, nici un Buick, nici măcar un Ford. Nu pot să-ți cumpăr nici o mașină nouă. Statul nu mă consideră cumpărător. Sunt o persoană particulară. Singurul lucru pe care l-aș putea cumpăra printr-un anunț la ziar ar fi tot o vechitură ca și "Antilopa" noastră.

— Dar de ce, obiectă Kozlevici, Lorain-Dietrichul meu este o mașină bună. Dacă aș face rost de o pompă veche de ulei, nu mi-ar mai trebui nici un fel de Buickuri.

— Pompa ți-am adus-o, răspunse Ostap. Iat-o. Și acesta este singurul lucru, dragă Adam, cu care pot să te ajut în domeniul mecanizării transportului.

Kozlevici se bucură grozav de pompă, o învârti în mână pe o parte și pe alta, privind-o îndelung, apoi începu imediat s-o monteze. Ostap trase de clopoțel, care scoase un sunet tipic de ședință, și începu să-și descarce focul de pe inimă:

— Știi, Adam, am aflat ceva nou: fiecare cetățean stă sub apăsarea unei coloane de aer care cântărește două sute paisprezece kilograme!

— N-am auzit, zise Kozlevici. Ei și?

— Cum, ei și? E un fapt științific, medical. Și de câtva timp simt greutatea. Gândește-te numai! Două sute paisprezece kilograme! Și te apasă zi și noapte, mai ales noaptea. Dorm prost. Ce-ai zis?

— Nu, nimic, ascult, răspunse blând Kozlevici.

— Mă simt foarte prost, Adam. Am o inimă prea mare.

Șoferul "Antilopei" făcu "hm". Ostap continua să pălăvrăgească:

— Ieri s-a apropiat de mine, pe stradă, o bătrână care mi-a oferit un ac pentru primus care ține o veșnicie. Află, Adam, că nu l-am cumpărat. N-am nevoie de un ac care ține o veșnicie, nu vreau să trăiesc o veșnicie. Vreau să mor. Prezint toate simptomele banale ale îndrăgostitului: lipsă de poftă de mâncare, insomnie și mania de a compune versuri. Ascultă ce am fabricat azi noapte la lumina șovăielnică a becului electric: "Mi-aduc aminte sfânta clipă, nainte-mi tu te-ai arătat, vedenie ce piere-n pripă, al frumuseții duh curat". Așa-i că-i frumos? Am talent, nu? Ei bine, abia în zori, după ce-am terminat de scris ultimul vers, mi-am adus aminte că poezia asta a mai scris-o Pușkin. E permis unui clasic să-ți facă asemenea figură? Ai zis ceva?

— Nu, nu, continuă, spuse Kozlevici compătimator.

— Și uite, așa trăiesc, urmă Ostap cu tremur în glas. Corpul meu este înscris la hotelul "Cairo", iar sufletul meu rătăcește, nu-i mai arde nici de Rio de Janeiro. Și, în afară de asta, mă mai apasă și coloana atmosferică.

— Și nu te-ai dus pe la ea? întrebă Kozlevici, care nu știa s-o ia pe ocolite. La Zosia Viktorovna?

— Nu vreau să mă duc, spuse Ostap, din pricina sfielii ce mi-o dă mândria. În mine s-au trezit ienicerii. Am trimis ticăloasei ăsteia telegrame din Moscova de trei sute cincizeci de ruble și n-am primit răspuns nici măcar de cincizeci de copeici. Și asta să mi-o facă mie, mie, care am fost iubit de gospodine, de femei de serviciu, de văduve și chiar de o femeie-tehnician dentist. Nu, Adam, n-am să mă duc acolo. La revedere!

Marele maestru se duse la hotel, scoase de sub pat valiza cu milionul, care zăcea alături de niște ghete scâlciate, se uită la ea câțva timp cu o privire lipsită de expresie, apoi o apucă de mâner și ieși în stradă. Vântul îl prinse de umeri și-l împinse spre bulevardul de pe malul mării. Bulevardul era pustiu. Nimeni nu mai ședea pe băncile albe, pe care atâția în timpul verii creștaseră cuvinte de amor. Din radă ieșea, ocolind farul, un cargobot scund, cu catarge groase, drepte.

— Destul, spuse Ostap, vițelul de aur nu-i de mine. Să-l ia cine vrea. N-are decât să facă altul pe milionarul!

Se uită în jur și, văzând că nu-i nimeni, aruncă valiza pe pietriș.

— Poftim, exclamă el, adresându-se arțarilor negri și făcându-le o plecăciune.

Porni apoi pe o alee, fără să mai întoarcă capul. La început, merse încet, ca omul care se plimbă, apoi își băgă mâinile în buzunar, pentru că începu deodată să le simtă de prisos, și iuți pasul, ca să-și înfrângă șovăielile. Se sili chiar s-o cârmească după colț și să fredoneze un cântec, dar după o clipă o luă la fugă înapoi. Valiza zăcea pe locul unde o lăsase. Dar, din direcție opusă, se apropia de ea, aplecat și cu mâinile greblă, un cetățean între două vârste și cât se poate de obișnuit ca înfățișare.

— Încotro?! îi strigă Ostap de departe. Îți arăt eu să pui mâna pe valizele altora. Nu poți să lași un lucra o clipă. Ce porcărie!

Cetățeanul strânse supărat din umeri și se retrase. Iar Bender se cară din nou cu vițelul de aur în mână.

"Ce pot să fac acum? se gândi el. Cum să scap de blestemata asta de povară, care mă îmbogățește numai cu suferințe morale? S-o ard?"

Marele maestru se opri bucuros la această idee.

"O, chiar am în camera mea un cămin. Să ard banii în cămin! Grandios! Gest demn de Cleopatra! În foc! Pachet cu pachet! Ce să-mi bat capul cu ei? Dar nu, asta-i o prostie. Să arzi banii e o absurditate! O bravadă de husar! Dar ce pot să fac cu ei decât să mă îndop ca un nepman? Tâmpită situație! Responsabilul de muzeu are de gând cu trei sute de ruble să facă un Luvru, orice colectiv de marinari sau Corporația Cooperatistă a Dramaturgilor poate să-și construiască cu un milion o jumătate de zgârie-nori, cu acoperiș-terasă pentru conferințe în aer liber. Iar Ostap Bender, urmaș al ienicerilor, poate să facă numai pe dracu' ghem! Ia te uită dom'le, cum apasă clasa-hegemon pe un biet milionar individualist!"

Tot gândindu-se ce să facă cu milionul, marele maestru se învârtea în pas alergător pe alei, se așeza pe parapetul de ciment și se uita furios la vaporul ce se legăna dincolo de dig.

"Nu, la incendiu va trebui să renunț. Să arzi banii e un act laș și dizgrațios.

Trebuie să găsesc un gest mai de efect. Poate să institui o bursă purtând numele lui Balaganov, pentru elevii de la Școala Medie Tehnică de Radio fără frecvență? Să cumpăr cincizeci de mii de lingurițe de argint, să torn din ele o statuie ecvestră a lui Panikovski și s-o instalez pe mormântul lui? Să încrustez "Antilopa" cu sifid? Sau poate..."

Marele maestru sări jos de pe parapet, luminat de o idee nouă. Fără a mai zăbovi o clipă, părăsi grădina și, înfruntând cu dârzenie vântul frontal și lateral, se îndreptă spre poștă.

Aici, la cererea lui, valiza fu cusută într-o rogojină și legată în cruce cu o sfoară groasă. Valiza luă astfel aspectul simplu al unui colet din cele care se primesc la poștă zilnic cu miile și în care diferiți cetățeni trimit rudelor lor untură de porc, dulceață sau mere.

Ostap luă un creion chimic și, după ce-l învârti de câteva ori prin aer ca pe o sfârlează, scris:

COLET
CU VALOARE DECLARATĂ
COMISARULUI POPORULUI PENTRU FINANȚE.
MOSCOVA.

Coletul, azvârlit cu un gest profesional de către funcționarul voinic care îl primise, căzu pe un morman de baloturi ovale, saci și lăzi. Băgând chitanța în buzunar, Ostap văzu cum milionul lui își lua valea, așezat laolaltă cu alte colete într-un cărucior, pe care îl împingea într-o sală de alături un bătrânel cu pas încetinel și cu fulgere albe la petlițe.

— Ședința continuă, spuse marele maestru, dar de data aceasta fără Ostap Bender, deputat al agrarienilor nebuni.

Mai stătu multă vreme sub bolta de la intrarea poștei, ba aprobându-și fapta, ba regretând-o. Vântul i se vâra sub mantaua lui de ploaie. I se făcu frig și își aduse aminte cu tristețe că nu-și cumpăraseră o a doua șubă.

Chiar în fața lui se opri pentru o secundă o fată. Ea ridică capul spre a se uita la cadranul strălucitor al orologiului de la poștă și apoi pomi mai departe. Purta un paltonaș cam săracuț, mai scurt decât rochia și un basc albastru cu pompon, ca de copil. Cu mâna dreaptă își ținea poala de la palton, ca să nu i-o ridice vântul. Inima comandorului se strânse încă înainte de a o fi recunoscut în ea pe Zosia și se luă după dulcinee pe dalele ude ale trotuarului, ținându-se fără voie la oarecare distanță. Din când în când, fata dispărea în mulțimea trecătorilor și atunci Ostap cobora jos de pe trotuar, se uita la Zosia dintr-o parte și se gândea la principalele puncte ale explicației ce trebuia să urmeze.

La un colț, Zosia se opri în fața unei gherete cu articole de galanterie și începu să se uite la niște ciorapi maron bărbătești, care se legănau pe o sforicică. Ostap patrula prin apropiere.

Chiar la marginea trotuarului, discutau cu mult foc doi tipi cu serviete în mână. Amândoi purtau pardesie de sub care se vedeau pantalonii lor albi de vară.

— Ai plecat la timp de la "Hercules", Ivan Pavlovici, spunea unul, strângându-și servieta la piept. E o jale acum acolo, îi dă afară pe capete.

— Tot orașul vorbește, oftă celălalt.

— Ieri l-au lichidat pe Skumbrievici, zise primul cu bale la gură de plăcere. Era o înghesuială că nici nu puteai pătrunde în sală. La început, totul a decurs foarte civilizat. Skumbrievici și-a descris în așa fel autobiografia, încât toată

lumea l-a aplaudat. "Eu, a zis el, m-am născut între ciocan și nicovală", vrând prin asta să arate că părinții lui fuseseră fierari. Dar apoi cineva din sală l-a întrebat: "Spune-mi, te rog, nu-ți aduci aminte și de o firmă «Skumbrievici și fiul. Articole de fierărie?» Nu cumva ești dumneata acel Skumbrievici?" Și dobitocul se apucă și răspunde: "Eu nu sunt Skumbrievici, eu sunt fiul". Îți închipui ce-o să i se întâmple acum? Punctul "e" e asigurat.

— Da, tovarășe Veintorg, sunt grozav de severi. Ia spune, azi pe cine scoate?

— Azi e o zi mare! îl comprimă pe Berlaga, cel care a încercat să scape de epurare, internându-se la nebuni. Apoi îi vine rândul chiar lui Polâhaev personal și scârbei ăleia de Serna Mihailovna, nevasta lui morganatică. Era o nenorocire muierea asta pe capul tuturor celor de la "Hercules". Astăzi mă duc cu vreo două ore înainte de începe, că altfel risc să nu mai găsesc loc. În afară de asta, Bomze...

Zosia porni înainte și Ostap nu mai află ce s-a întâmplat cu Adolf Nikolaevici Bomze. Dar asta nu-l supără câtuși de puțin. Își pregătise fraza cu care să înceapă convorbirea și se apropie repede de fată.

— Zosia, spuse el, am sosit și acest fapt nu poate fi ignorat.

Rostise această frază cu teribilă dezinvoltură. Fata se retrase doi pași și marele maestru își dădu seama că luase un ton fals. Schimbă tonul și se porni să vorbească repede și mult, plângându-se de împrejurări, spunându-i că tinerețea lui a trecut cu totul altfel decât își închipuise în copilărie, că viața s-a dovedit a fi sucită și de un nivel coborât, ca o cheie *fa*.

— Știi, Zosia, spuse el în cele din urmă, că fiecare om, chiar și membrii de partid, trăiesc sub apăsarea unei coloane atmosferice în greutate de două sute paisprezece kilograme. Ai băgat sau n-ai băgat de seamă acest lucru?

Zosia nu răspunse.

În momentul acela treceau pe lângă cinematograful "Capitol". Ostap aruncă repede o privire cu coada ochiului în direcția unde în vară își avusese sediul biroul înființat de el și lăsa să-i scape un strigăt ușor. Pe toată fațada, cât era de lată, se întindea o firmă pe care scria:

ÎNTRERINDEREA DE STAT PENTRU COARNE ȘI COPITE

Prin toate ferestrele se vedeau mașini de scris și portrete ale fruntașilor statului. La intrare ședea, cu un zâmbet victorios, un tânăr curier, care nu semăna deloc cu Panikovski. Pe poarta deschisă de care era bătută o tăbliță pe care scria "Depozitul bazei" intrau autocamioane de câte trei tone, încărcate vârf cu coarne și copite ce satisfăceau condițiile prevăzute. Se vedea bine că progenitura lui Ostap o luase pe calea cea bună.

— Ia te uită ce avânt a luat clasa-hegemon, zise Ostap trist. Până și ideea mea ușuratică a folosit-o pentru scopurile ei. Iar pe mine m-a dat deoparte, Zosia. Ai auzit, pe mine m-a dat deoparte. Sunt nenorocit.

— Ești trist ca un îndrăgostit, rosti Zosia, întorcându-se pentru prima oară spre Ostap.

— Da, răspunse Ostap, sunt un tipic Evgheni Oneghin, un cavalier căruia Puterea sovietică i-a răpit moștenirea.

— Grozav cavalier, nimic de zis!

— Nu fi supărată, Zosia. Ține seama de coloana atmosferică. Am chiar impresia că pe mine mă apasă mult mai tare decât pe alți cetățeni. Asta din pricina dragostei ce ți-o port. Și apoi, eu nu sunt membru al vreunui sindicat. Și

asta sporește apăsarea.

— Plus fiindcă minți mai mult decât alți cetățeni.

— Asta nu-i minciună. E o lege fizică. Sau n-o fi existând în realitate nici o coloană și totul e numai fantezia mea?

Zosia se opri și începu să-și scoată mânușa care avea culoarea unui ciorap cenușiu.

— Am treizeci și trei de ani, se grăbi să spună Ostap. Cât Iisus Cristos. Și ce-am făcut până acum? O învățătură n-am creat, pe învățăței i-am pierdut, pe răposatul Panikovski nu l-am înviat, și numai dumneata...

— Ei, la revedere, spuse Zosia. Mă duc la cantină.

— Iau și eu masa cu dumneata, declară marele maestru, uitându-se la firma: "Combinatul alimentar — model al Școlii de Producție de pe lângă Academia de Arte Spațiale din Cernomorsk"; vreau să mănânc o ciorbă model de pe lângă această academie. Poate mi se va ușura inima.

— Aici e numai pentru sindicaliști, îl preveni Zosia.

— Atunci voi sta așa, fără să mănânc.

Coborâra treptele. În fundul combinatului alimentar-model, sub coroana verde a unui palmier, ședea un tânăr cu ochii negri, care cerceta cu un aer demn meniul.

— Periei! îl strigă Zosia de departe. Ți-am cumpărat niște ciorapi cu călcâi dublu. Să vă prezint. Femidi...

— Femidi, repetă tânărul, strângând cu căldură mâna lui Ostap.

— Bender-Zadunaiski, își declină brutal identitatea marele maestru, dându-și seama imediat că a sosit prea târziu la festinul dragostei și că ciorapii cu călcâi dublu nu erau un simplu produs al unei cooperative de pretinși invalizi, ci simbolul unei căsătorii fericite legalizate de Oficiul Stării Civile.

— Cum! Te mai cheamă și Zadunaiski? Întrebă veselă Zosia.

— Da, Zadunaiski. Dar nici pe dumneata nu te mai cheamă numai Sinițkaia. Judecând după ciorapi...

— Mă cheamă Sinițkaia-Femidi.

— De douăzeci și șapte de zile, zise tânărul, frecându-și mâinile.

— Îmi place soțul dumitale, zise cavalerul căruia i se răpise moștenirea.

— Și mie îmi place, răspunse Zosia arțăgoasă.

În timp ce tinerii soți mâncau o ciorbă marinărească, tot ducând lingurile la gură și uitându-se unul la altul, Ostap citea indispus afișele de pe pereți. Pe unul scria: "Nu vorbiți în timp ce mâncați. Aceasta împiedică buna secreție a sucului gastric." Altul era întocmit în versuri: "Sucuri de fructe — aflați, dau organismului hidrați." Nu mai avea ce face aici. Trebuia să plece, dar îl împiedica o sfială, apărută cum și de unde nici el nu știa.

— În această ciorbă marinărească, se strădui Ostap să glumească, plutesc epavele unui vas naufragiat.

Soții Femidi râseră binevoitori.

— Dar, de fapt, în ce sector lucrezi? îl întrebă Ostap pe tânăr.

— De fapt, sunt secretarul colectivului plastic al pictorilor feroviari, răspunse Femidi.

Marele maestru se sculă încet de pe scaun.

— Aha, reprezentantul unui colectiv! Era de așteptat! Dar să nu vă mai distrag cu vorbăria. Asta va împiedica buna secreție a sucului vostru gastric, atât de necesar pentru sănătate.

Plecă fără să-și mai ia rămas bun și se îndreptă spre ieșire strecurându-se printre mese.

— Mi-a suflat fata! murmură el când ajunse pe stradă. Mi-a suflat-o de-a dreptul de sub nas. Femidi! Nemesidi! Femidi, reprezentantul unui colectiv, i-a suflat unui milionar...

Și, în clipa aceea, își aduse aminte, cu o claritate cutremurătoare, că nu mai are nici un fel de milion.

Începu să alerge grăbit și își termină gândul pe drum, dând deoparte cu brațele pe trecători, cum dă deoparte un înotător apa, la un concurs, pentru a doborî recordul mondial.

— Iaca na, s-a găsit un nou apostol Pavel, mormăia el, sărind peste rondurile de flori din grădina orașului. Arghirofob, vită încălțată! Menonit blestemat, adventist de ziua a șaptea! Dobitoc sinistru! Dacă au expediat coletul, mă spânzur! Asemenea adepți ai lui Tolstoi trebuie omorâți!

După ce alunecă de două ori pe podeaua de mozaic de la poștă, marele maestru ajunse într-un suflet la ghișeu. În fața ghișeului se afla o coadă mică, gravă și tăcută. În furia lui, Ostap dădu să bage capul pe fereștriuca ghișeului, dar cetățeanul care stătea primul la coadă ridică nervos coatele-i ascuțite și-l dădu pe nou-venit puțin înapoi. Al doilea cetățean ridică și el coatele, de parcă ar fi avut un mecanism, și marele maestru se pomeni ceva mai încolo de mult doritul ghișeu. Dar nu rămase nici la această distanță deoarece, tot în deplină tăcere, alte coate se ridicară și traseră parcă niște vâsle invizibile până când obraznicul se văzu plasat la locul lui legitim: ultimul din coadă.

— Eu vreau numai... Începu Ostap.

Dar nu mai urmă. Era inutil. Coadă cenușie, ca de piatră, era de neclintit, ca o falangă grecească. Fiecare își știa locul și era gata să-și apere micul său drept cu prețul vieții.

Abia după trei sferturi de oră reuși Ostap să bage capul pe ghișeu și să ceară cu aprindere să i se dea înapoi coletul. Funcționarul îi restituî nepăsător recipisa.

— Tovarășe, nu dăm coatele înapoi.

— Cum! L-ați și expediat? Întrebă marele maestru cu o voce șovăitoare. L-am predat abia acum o oră!

— Tovarășe, nu dăm coatele înapoi, repetă funcționarul.

— Dar e coletul meu, spuse Ostap cu blândețe, mă înțelegeți, al meu. Eu l-am expediat, eu vreau să-l iau înapoi. Am uitat să bag un borcan cu dulceață. De merișoare. Vă rog foarte mult. Unchiu-meu o să se supere îngrozitor. Mă înțelegeți?

— Tovarășe, nu dăm coatele înapoi.

Ostap întoarse capul, căutând sprijin în jur. În spatele lui se întindea coada tăcută și gravă, care cunoștea toate regulile, printre care și aceea că pachetele nu se dau înapoi.

— Să bag un borcănaș, murmură Ostap, cu merișoare.

— Tovarășe, borcănașul poți să-l trimiți cu un alt colet, zise funcționarul îmblânzindu-se. N-o să i se întâmple nimic unchiului dumitale.

— Nu-l cunoașteți pe unchiul meu! zise cu căldură Ostap. Și-apoi sunt un student sărac. N-am bani. Vă rog ca pe un activist pe tărâm obștesc.

— Unde să-l caut acum, tovarășe? spuse funcționarul cu un glas plângăreț. Sunt trei tone de coate acolo.

Dar marele maestru începu să îndruga la palavre atât de sfâșietoare, încât lucrătorul de la comunicații plecă în cealaltă sală să caute coletul studentului sărac. În coada tăcută până atunci răsunară energice proteste. Marele maestru era făcut cu ou și cu oțet că nu cunoaște legile poștei, iar o cetățeancă

mânioasă îl și ciupi.

— Să nu mai faci niciodată asta, zise sever funcționarul, aruncându-i lui Bender valjoara.

— N-am să mai fac niciodată! declară comandorul. Pe cuvântul meu de student!

Vântul făcea acoperișurile să vuiască, felinarele să se clatine, umbrele să tremure pe pământ, iar ploaia tăia pieziș razele farurilor de la automobile.

— Ajunge cu excesele psihologice, spuse vesel Bender. Ajunge cu suferințele și autozgândăririle. E timpul să încep o viață burgheză, de muncă. La Rio de Janeiro! Îmi voi cumpăra o plantație și îl voi angaja pe Balaganov ca maimuță. Să rupă bananele din pom, pentru mine.

CAPITOLUL XXXVI

UN CAVALER AL ORDINULUI LINII DE AUR

Un individ ciudat pășea într-o noapte prin luncile de pe malul Nistrului. Era gigantic și rotund ca un poloboc. Purta strânsă pe el o manta din pânză de cort cu gluga ridicată. Individul acesta ciudat înainta pe lângă parcelele de stuf, pe sub pomii rămuroși, în vârful picioarelor, de parcă ar fi umblat într-un dormitor. Din când în când se oprea și ofta. Atunci, de sub manta se auzea acel zăngănit pe care-l scot obiectele din metal când se ciocnesc. Și de fiecare dată după aceasta răsună, ca un ecou, prin văzduh, un clinchet subțire, nespus de delicat. La un moment dat, individul se împiedică de o rădăcină udă și căzu pe burtă. O dată cu căzătura lui se auzi un zgomot atât de puternic, de parcă ar fi căzut o întreagă armură pe parchet. Și omul nostru rămase mai mult timp așa, pe jos, iscodind cu privirea întunericul.

Noaptea aceea de martie era plină de freamăt. De pe copaci se prelingeau și cădeau zgomotos, la pământ, picături dense ca de farmacie.

— Blestemată tavă! șopti ciudatul.

Apoi se ridică în picioare și, urmându-și drumul mai departe, ajunse până la Nistru fără alte peripecii. Ajuns la Nistru, își ridică poalele mantalei, coborî încet de pe mal, și, păstrându-și cu greu echilibrul pe zăpoare, o porni în fugă spre malul românesc.

Marele maestru se pregătise toată iama. Cumpăraseră dolari nord-americani cu portrete de președinți cu bucle albe, cumpăraseră ceasornice și porțigarete de aur, verighete, briliante și alte drăcii prețioase.

Purta asupra lui acum șaptesprezece porțigarete masive cu monograme, vultur și diverse inscripții gravate:

"Lui Evsei Rudolfovici Polufabrikant, directorul Băncii Ruso-Carpate și binefăcătorul nostru, cu prilejul nunții sale de argint din partea colegilor recunoscători."

"Consilierului intim M.I. Sviatotațki cu prilejul terminării inspecției sale senatoriale, din partea funcționarilor de la primăria orașului Cernomorsk."

Dar cel mai greu era porțigaretul cu dedicația: "Domnului pristav al circumscripției Alexeev, din partea negustorilor evrei recunoscători." Sub inscripție era o inimă de email, roșie ca focul, străpunsă de o săgeată, ceea ce voia, firește, să simbolizeze dragostea negustorilor evrei față de domnul pristav.

Prin diferite buzunare mai avea băgate tot felul de verighete, inele și brățări, înșirate pe sfoară precum covrigii. Pe spinare îi atârnavă, în trei șiruri legate cu sfori tari, douăzeci de perechi de ceasuri de aur. Unele dintre ele ticăiau enervant și Bender avea impresia că-i umblă pe spate niște insecte. Printre ceasornice erau și câteva care fuseseră oferite în dar, lucru pe care îl dovedea, de pildă, următoarea inscripție de pe un capac: "Tubitolui meu fiu Seriojenka Kastraki, de ziua trecerii examenului de maturitate". Deasupra cuvântului "maturitate" era zgâriat, cu un ac, cuvântul "sexuală". Probabil că aceasta o făcuseră prietenii tânărului Kastraki, elevi tot atât de proști ca și el. Multă vreme, Ostap nici nu vru să cumpere acest ceas necuviincios, dar în cele din urmă îl luă, deoarece se hotărâse în mod ferm să bage tot milionul în lucruri de preț.

În general, avusese de muncit mult și greu toată iarna. Marele maestru nu găsisese briliante decât în valoare de patru sute de mii de ruble, iar valută, inclusiv niște bani polonezi și balcanici dubioși, numai cincizeci de mii. Pentru restul sumei fu nevoit să cumpere obiecte grele. Deosebit de anevoios îi era să circule cu tava de aur pe burtă. Tava era mare și ovală, ca scutul unei căpetenii de trib africane și cântărea douăzeci de funți. Pe de altă parte, grumazul viguros al comandorului se încovoia sub povara unei cruci de arhiereu cu inscripția "În numele Tatălui, și al Fiului și al Sfântului Duh", pe care o cumpărase de la cetățeanul Samooblojenski, fost protodiacon la catedrală. Deasupra crucii atârna, pe o panglică minunată, Ordinul Lânei de Aur — un miel turnat din aur.

Ostap cumpărase acest ordin de la un bătrân ciudat, care fusese ori într-adevăr mare duce, ori poate numai valet al unui mare duce. Bătrânul ținea grozav la preț, susținând că un astfel de ordin nu-l au decât câțiva oameni în toată lumea, printre care, cei mai mulți, capete încoronate.

— Lâna de Aur, murmură bătrânul, se dă pentru acte de supremă vitejie.

— Păi tocmai supremă e și vitejia mea, răspundea Ostap. Plus că eu, cumpăr mielul numai ca aur brut.

Dar comandorul nu era sincer. Ordinul îi plăcuse din capul locului și hotărâse să-l păstreze pentru totdeauna ca Ordin al Vițelului de Aur.

Mânat de teama de a nu se pomeni cu un foc răsunător de armă, Bender izbuti să ajungă până la mijlocul râului, dar aici se opri. Îl apăsa aurul: tava, crucea, brățările. Șalele îl mâncau de la ceasurile ce-i atârnavă la brâu. Poalele mantalei i se udaseră și cântăreau acum câteva puduri. Gemând, Ostap își scoase mantaua, o aruncă pe gheață și porni mai departe. Acum se putea vedea că sub manta purta o șubă mare, aproape cum nu mai există alta și care era poate lucrul cel mai de preț din întreaga toaletă a lui Ostap. Lucrase la ea timp de patru luni, o clădise cum ți-ai clădi o casă, făcuse schița ei, strânsese materialele. Șuba era dublă — căptușită cu vulpi argintii, iar pe deasupra lutru veritabil, gulerul fiind din samur. Uimitoare era șuba asta! O superșubă, cu buzunare de șinșila, pline cu medalii pentru salvarea oamenilor de la înec, cruciulițe și punți de aur, ultima realizare a tehnicii dentare. Pe cap, marele maestru își pusese o căciulă — dar căciulă nu-i cuvântul, mai bine zis, o tiară, o tiară de biber.

Toată această încărcătură prețioasă era destinată să-i asigure comandorului o viață ușoară, lipsită de griji, pe malul oceanului cald, printre palmierii și ficușii din Rio de Janeiro — orașul ce-i tulbura imaginația încă din copilărie. La ora trei noaptea, urmașul năvălaș al ienicerilor puse piciorul pe malul străin. Era și aici liniște, și întuneric, era și aici primăvară și de pe crengi

cădeau și aici picături. Marele maestru surâse.

"Acum câteva formalități cu inimoșii boieri români și drumul e liber. Cred că două-trei medalii pentru salvarea înecaților vor înfrumuseța de-ajuns viața lor plicticoasă de pe graniță."

Se întoarse cu fața spre malul sovietic și, întinzând în întunericul ce prinsese a se topi brațul gros, îmbrăcat în lutru, zise:

— Totul trebuie făcut după protocol. Formularul nr. 5: rămas bun de la patrie. Ei, ce să-i faci, *adieu*, țară mare. Nu mi-a plăcut niciodată să fiu primul din clasă și să capăt note bune la atenție, sânguință și purtare. Sunt o persoană particulară și nu sunt obligat să mă interesez de gropile, tranșeele și turnurile pentru silozuri. Nu știu de ce, mă interesează prea puțin problema transformării socialiste a omului în înger și în depunător la Casa de Economii. Dimpotrivă. Mă interesează problemele arzătoare ale atitudinii grijulii față de persoana indivizilor milionari...

Dar, în clipa aceea, rămasul bun de la patrie în conformitate cu Formularul nr. 5 îi fu întrerupt de apariția câtorva siluete înarmate, în care Bender recunoscuse grănicerii români. Marele maestru se înclină cu demnitate și rosti clar următoarea frază special învățată pe de rost:

— Trăiască România Mare!

Se uită prietenos la grănicerii ale căror chipuri abia se zăreau în semiîntuneric și i se păru că grănicerii zâmbesc.

— Trăiască România Mare! repetă Ostap pe rusește. Sunt un bătrân profesor fugit de la CEKA din Moscova! Zău, abia am scăpat din ghearele lor! Salut în persoana dumneavoastră...

Unul dintre grăniceri se apropie de Ostap și, fără a scoate un cuvânt, îi trase jos de pe cap tiara de blană. Ostap făcu gestul să-și ia căciula înapoi, dar, tot fără a scoate un cuvânt, grănicerul îi dădu mâna la o parte.

— Ho! făcu comandorul pe același ton amical. Ho, ho! fără mâini! Mă voi plânge împotriva voastră la Sfatul țării, la Marele Huruldan!

În timpul acesta, un alt grănicer începu să descheie cu o abilitate de amant experimentat impunătoarea șubă a lui Ostap. Comandorul se trase înapoi. Cu acest prilej, îi căzu pe jos, dintr-un buzunar, o brățară mare de damă.

— O brățară! strigă ascutit ofițerul de grăniceri, care purta o manta scurtă cu guler din blană de câine și cu nasturi mari de metal pe posterioru-i bombat.

— O brățară! țipară ceilalți, repezindu-se la Ostap.

Încurcându-se în șubă, marele comandor căzu și, în aceeași clipă, simți cum îi trage cineva afară din pantaloni tava prețioasă. Când se ridică în picioare, văzu că ofițerul cântărește tava în mâini cu un zâmbet care nu mai avea nimic omenesc. Ostap apucă obiectul care era proprietatea lui și îl trase din mâinile ofițerului, pentru care fapt încasă imediat o lovitură în obraz care îl făcu să vadă negru înaintea ochilor. Evenimentele se desfășurau cu iuțeala unei mișcări militare. Șuba îl stingherea pe marele maestru și o bucată de vreme se bătu cu dușmanii stând în genunchi și aruncând într-înșii cu medalii pentru salvarea înecaților. Apoi simți, deodată, o ușurare inexplicabilă, care-i îngădui să aplice inamicului o serie de lovituri zdrobitoare. O explicație totuși era: grănicerii izbutiseră să smulgă de pe el șuba de o sută de mii de ruble.

— Așa-a? Asta-i atitudinea voastră? răcni Ostap, uitându-se fioros în jur.

Fu un moment când el stătea sprijinit cu spatele de un copac și izbea cu tava strălucitoare în capetele atacatorilor. Fu un alt moment când un grănicer vru să-i smulgă de la gât Ordinul Lânii de Aur și comandorul dădea din cap ca

un cal. Fu, de asemenea, un moment când, ținând ridicată în sus crucea de arhiereu pe care scria "În numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh", Ostap striga isteric:

— Exploatatori ai poporului muncitor! Păianjeni! Slugi ale capitalului! Năpârci!

Din gură îi curgeau bale roz-albe. Ostap lupta pentru milionul său ca un gladiator. Îi culca la pământ pe dușmani, cădea și se scula iar în picioare, uitându-se înainte cu o privire întunecată.

Își veni în fire întins pe gheață, cu mutra făcută zob, cu o singură cizmă în picioare, fără șubă, fără portțigaretele împodobite cu inscripții, fără colecția de ceasuri, fără tavă, fără valută, fără cruce și briliante, fără milion. Pe malul înalt stătea ofițerul cu guler de blană de câine și se uita în jos, la Ostap.

— Siguranță blestemată! țipă Ostap, ridicând piciorul gol. Paraziți!

Ofițerul scoase încet revolverul și trase înapoi piedica. Marele maestru înțelese că interviul s-a terminat. Încovoiat, porni șchiopătând înapoi spre malul sovietic.

De pe fluviu se înălța o ceață albă ca fumul de țigară. Descleștând pumnul, Bender văzu în palmă un nasture turtit de aramă, un smoc de păr negru, aspru, cârlionțat, și Ordinul Lânii de Aur, salvat ca prin minune în luptă. Marele maestru se uită cu o privire absentă la trofee și rămășițele bogăției sale și își continuă drumul, alunecând pe gheață și strâmbându-se de durere.

O bubuitură prelungă și puternică, ca de tun, făcu să se clatine luciul gheții. Un vânt cald sufla cu putere. Bender se uită la picioare și văzu pe gheață o crăpătură mare, verde. Platoul de gheață pe care se afla se clătină și un colț al lui începu să se cufunde.

— Au pornit zăpoarele! țipă îngrozit marele maestru. Au pornit zăpoarele, domnilor jurați!

Începu să sară pe sloiurile care se desfăceau, grăbindu-se cât îl țineau puterile să ajungă pe pământul de care se despărțise cu atâta trufie, cu o oră înainte. Pâcla se ridica maiestuos și molcom, dezgolind lunca.

După zece minute, apăru pe malul sovietic un om ciudat, fără căciulă și cu o singură cizmă. Fără să se adreseze nimănui, el spuse cu glas tare:

— Nu e nevoie de ovații. N-am reușit să ajung un nou conte de Monte Cristo. Va trebui să mă recalific și să mă fac administrator de bloc.
